

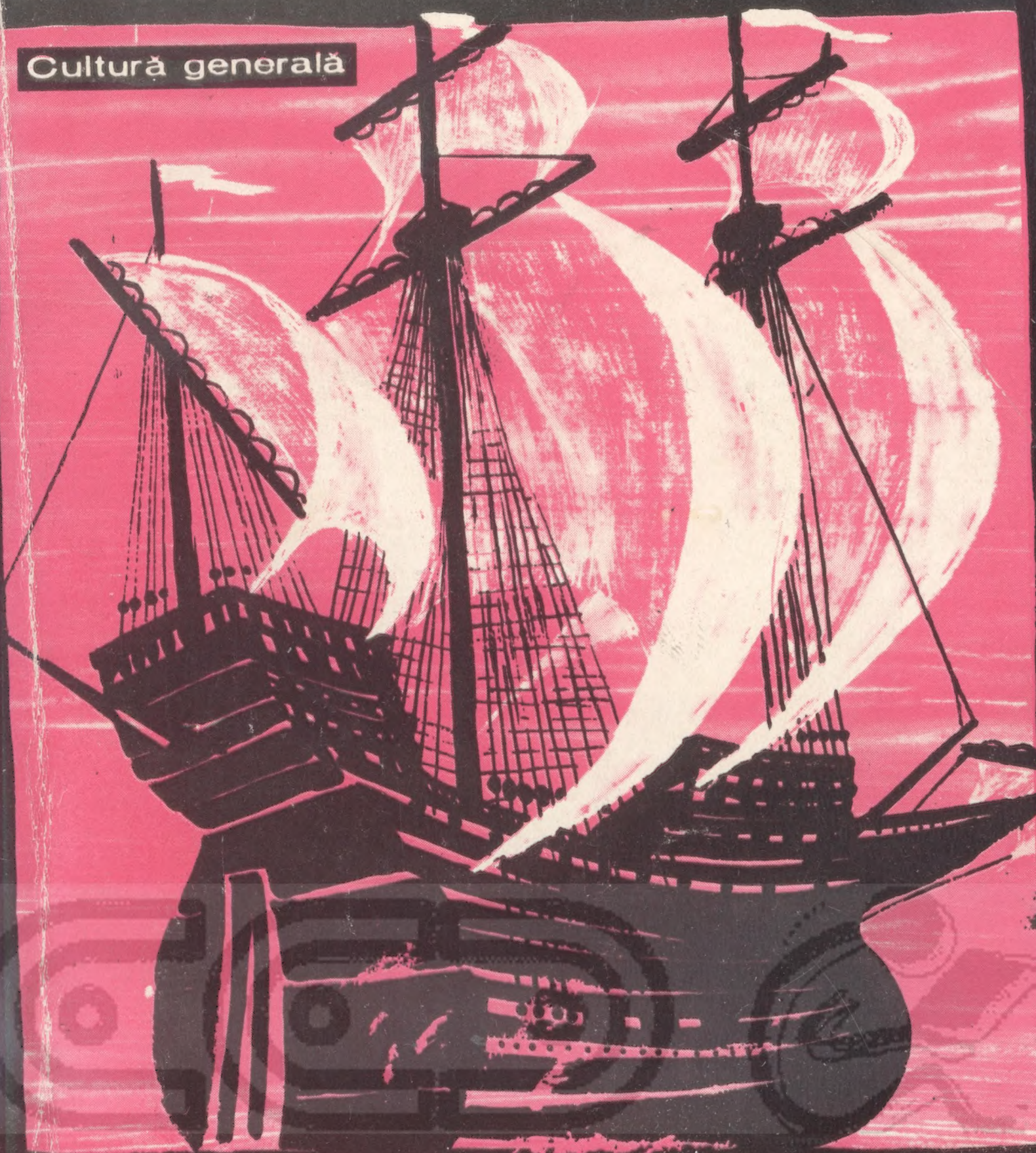

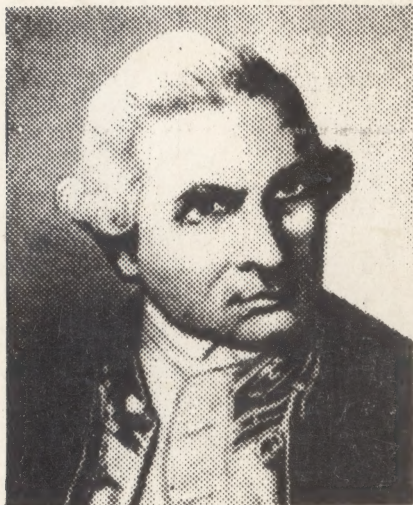
În Jurul lumii

călătoriile căpitanului cook

Cultură generală

„Cook este, aşadar, un călător, în înţelesul nelimitat al cuvîntului. El este călător prin predestinare, prin instinct, prin impulsuri lăuntrice neostenite.

Dar şi prin pregătire...

Fiindcă, într-adevăr, nici unul dintre navigatorii şi călătorii care au răscolit, au colindat, au cercetat lumea pe vremea cînd ea nu se descoperise încă nu a umblat pe ape atît de mult, ca număr de ani şi de mile, cît eroul cărţii noastre, chit că la timpul lui lumea fusese descoperită şi lui nu-i rămînea decît s-o înţeleagă, ceea ce a şi încercat să facă.”

RADU TUDORAN
(din prefata volumului)

Vol. I şi II lei 10

editura pentru literatura

călătoriile căpitanului cook

Ilustrația copertei : *Sergiu Georgescu*

În jurul lumii
călătoriile
căpitanului cook

TRADUCERE,
TABEL CRONOLOGIC
ȘI NOTE DE
ȘERBAN ANDRONESCU
PREFAȚĂ DE
RADU TUDORAN

1967

EDITURA PENTRU LITERATURĂ

Everyman's library
Edited by Ernest Rhys
Travel and topogafhy
CAPTAIN COOK'S VOYAGES OF DISCOVERY

JAMES COOK

Cine a fost căpitanul Cook se știe sau se va afla din lectura cărții de față. Ce a făcut el se știe asemeni, sau, asemeni o să se afle din paginile următoare, unde se dă, în rezumat, descrierea călătoriilor sale mai însemnate.

Suficient sau insuficient, un rezumat rămîne ceea ce intenționează să fie, o comprimare în folosul celui lipsit de timp sau de răbdare pentru lectură. Adesea însă comprimarea poate fi chiar în folosul autorului...

Nu am să judec cine folosește mai bine modul cum s-au rezumat aici (ceea ce nu se întîmplă prima oară) viața căpitanului Cook dedusă din jurnalele lungilor lui călătorii, jurnalele ele însele prea lungi la lectură, datorită monotoniei aproape obligatorii a genului.

În aceste cîteva pagini premergătoare, scrise cu stînjnire fiindcă nu pot să fie decît o speculație pe marginea celor multe de după ele, nu am de gînd să rezum încă o dată rezumatul, prezentînd cititorilor, biografic, pe căpitanul James Cook, a cărui viață și moarte sînt cuprinse între aceleași coperte cu modestul meu comentariu de după două veacuri...

Nu știu dacă un descendent al căpitanului Cook e fondatorul vestitei agenții de voiaj internaționale, care îi poartă și azi numele. În ceea ce mă privește, am crezut și vreau să cred în continuare că numele acesta a fost luat doar ca emblemă,

el sugerînd, mai mult decît al lui Columb sau Magellan bună-oară, ideea călătoriei. Spre norocul meu, enciclopedia nu dă nict o informație în legătură cu subiectul în cauză, astfel nu mă va putea dezminți nimeni.

Fiindcă, într-adevăr, niciunul din navigatorii și călătorii care au răscolit, au colindat, au cercetat lumea pe vremea cînd ea nu se descoperise încă, nu a umblat pe ape atît de mult, ca număr de ani și de mile, cît eroul cărții noastre, chit că la timpul lui lumea fusese descoperită și lui nu-i rămînea decît s-o înțeleagă, ceea ce a și încercat să facă.

Cook este, așadar, un călător, în înțelesul nelimitat al cuvîntului. El este călător prin predestinare, prin instinct, prin impulsuri lăuntrice, neostenite.

Dar și prin pregătire...

Datorită acestei ultime idei, cele trei mari călătorii ale lui în Oceania apar, de la un punct înainte, drept explorări științifice, izul lor de aventură fiind păstrat, sau salvat, de însăși moartea eroului, neprevăzută — spre a nu o numi stupidă și inutilă.

Am în față, pe cînd scriu rîndurile acestea, un portret al căpitanului James Cook ; n-am să descriu nici figura, nici uniforma de epocă ale personajului ; am să spun doar că, printr-un aer comun, el seamănă surprinzător de bine cu Nelson. Aerul comun e al omului hotărît și curajos ; nu adaug „al războinicului“, deși îndreptățirea nu lipsește întru totul : James Cook și-a început cariera de ofițer în marină ca luptător, nu fără lauri, și dacă pe urmă a trecut la navigația pașnică faptul s-a datorat epocii sale, partea de mijloc a secolului al XVIII-lea, mai calmă decît primele decenii ale următorului secol, de unde descinde, odată cu fregatele, numele lui Nelson.

Cititorul va afla că ascendența eroului nostru nu este cîtuși de puțin marinărească. Tatăl lui James Cook era servitor la o fermă, așa cum a fost și fiul, în copilărie. E cu atît mai surprinzător, mai de mirare și de admirație, că tînărul a izbutit să eludeze soarta și legile heredității — ce-i drept eludate și de alții, mai tîrziu sau mai înainte... În fine, cînd tînărul îngrijitor de vaci sau măturator de ogradă — ce-a fi fost el acolo, la ferma unde trudea tatăl — devenea mus pe o corabie, el își vestea, aproape cu claritate, soarta viitoare. Deoarece, a lăsa din mînă tîrnul sau țesala, pentru a te cățăra pe catargele unui velier în furtună, nu-i o schimbare de meserie, ci de destin înainte de toate. În ziua cînd rîndașul devenea mus, ar fi trebuit să se știe că el va trece negreșit la gradele celelalte, că va cuceri multe de la oameni și de la natură, chiar și o moarte deosebită de-a altora.

Căpitanul James Cook nu este o improvizație. În această privință, tinerii, dar și oamenii în toată firea, îl pot lua drept exemplu a ceea ce se numește temeinicie. Întreaga lui viață, dinaintea primelor izbînzii, pînă la înfrîngere, dovedește *pregătirea*, dusă științific pînă la capăt.

Spre a „ridica“, a pune pe hîrtie forma unui țărm James Cook învață topografia și nu se oprește la minimul, sau deasupra minimului trebuitor unei astfel de operații, ci merge pînă la cea mai de sus treaptă a acestei științe, — ce-i drept nu una din cele mai înalte. Ajunge însă și la acestea, de pildă la greu penetrabila astronomie, atingînd gradul savantului, recunoscut și citat pentru observațiile sale asupra unor aștri mai puțin cunoscuți într-o vreme de care ne despart nouăsprezece decenii.

O asemenea ascensiune dovedește multe, în afară de o neobișnuită înzestrare a minții ; nici o treaptă în viață nu se urcă numai cu pasiunea.

A fost James Cook și un ambițios pe lângă altele ? Poate că da, însă numai în măsura în care ambiția nu indispuie pe cei mai mari și nu jignește pe cei mai mici — adică ambiția neinfatuată. Așa cum spun mărturiile, și cum ar fi de necrezut în cazul acestui nestăvilit tînăr, el s-a bucurat, chiar în perioada salturilor de trambulină — și de stimă, și de simpatie, ceea ce infirmă, măcar o dată într-un secol lăsat în urmă, teama omului vrednic de invidie și meschinărie.

Cu toate că prin forța împrejurărilor călătorul în Pacific pregătea o viitoare dominație britanică asupra Oceaniei, ceea ce nu s-a împlinit întru totul și nici n-a însemnat întru totul norocul cuceritorului, căpitanul Cook rămîne un slujitor al progresului în propria lui țară și în țările sălbatice unde acostează. Într-o parte și-n alta el luptă cu îndărătnicia, cu rutina, cu mințile înguste, cu credințele învechite. James Cook e fără îndoială un înnoitor care cu siguranță ar fi meritat mai multe izbînzii și căruia, cu toată strălucirea ridicării lui, i s-ar fi convenit o soartă mai bună.

Ce însușiri, după credința mea, au adus izbînzile acestui om ? El a fost îndrăzneț, muncitor, inteligent, abil, norocos și intuitiv. Destul ! Dintre atîtea însușiri, ultima e singura care l-a trădat. Încăierarea inutilă și dezastruoasă cu indigenii din insulele Sandwich trebuia evitată — și nu se cerea nici un efort întru aceasta. Lui Cook i-a lipsit atunci intuiția care ar fi trebuit să-l prevină asupra urmărilor — și o clipă, cît l-a părăsit această însușire imponderabilă, l-a părăsit și norocul. Celelalte însușiri nu mai aveau ce face în fața sălbaticilor.

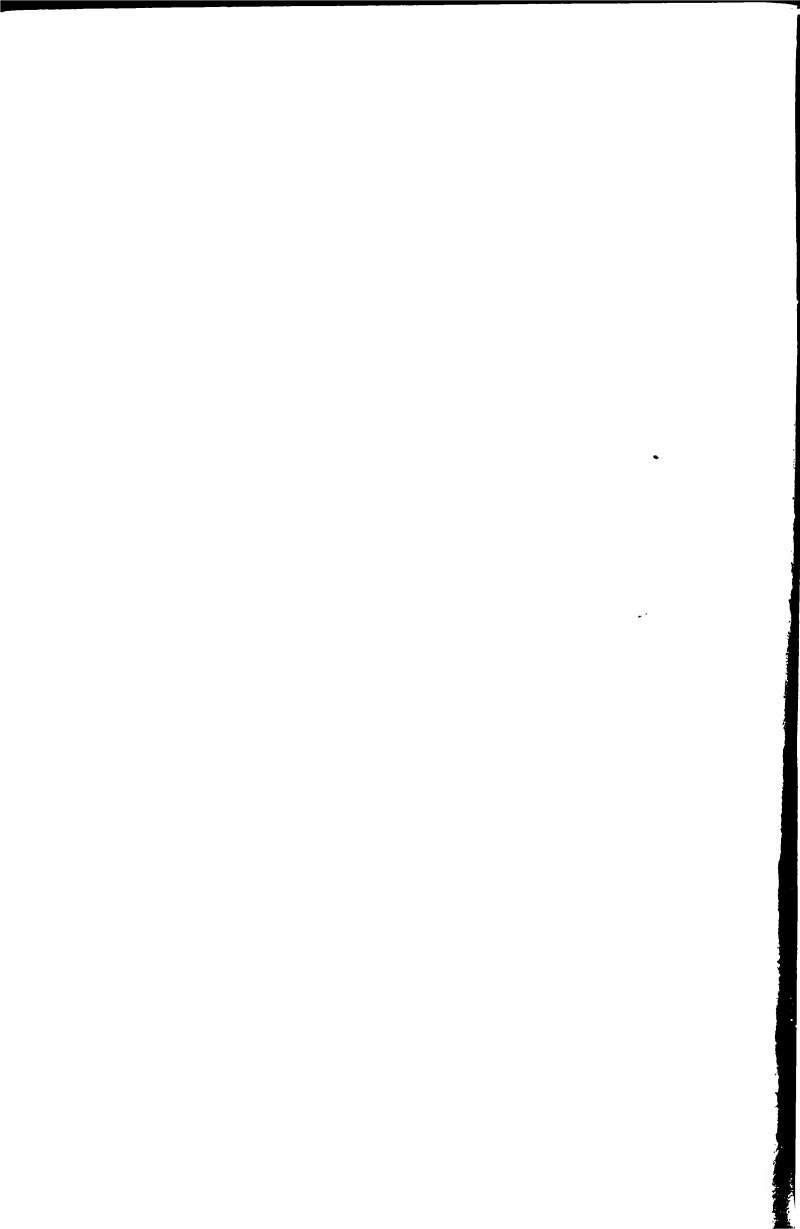
James Cook este victima propriului său eu, devenit deodată pizmaș pe el însuși — și teribil de răzbunător.

Sîngele lui a curs pe țărmul unei insule unde, el unul cel puțin, venise cu gânduri pașnice... De-atunci, în două secole cîte au trecut, dar mai ales în al doilea, secolul nostru, a curs mult sînge în Pacific ! Atrocitățile care s-au succedat între

Pearl Harbour și Hiroșima, repere valabile întîmplător tot atît în spațiu cît și-n timp, au transformat acest ocean liniștit, oceanul căpitanului Cook, într-unul din cele mai satanice arene de masacru ale ultimului război. S-au scufundat, pe drumurile căpitanului Cook, nave cu sute de mii de tone, au murit sute de mii de oameni. Zburînd sub cerul unde căpitanul Cook a contemplat aștrii emisferei de sud, avioane îndesate cu explozibile și-au atins obiectivele cu o precizie irezonabilă, fiind pilotate de oameni care, într-un fanatism paranoic au mers la sinucidere, practicînd un nou hara-kiri, și mai inuman, și mai inutil, fiindcă n-a salvat nimic, după cum întreg războiul din Pacific n-a salvat pe nimeni...

Azi, reviste ilustrate înfățișează viața din Oceania — desigur feerică și fascinantă — așa se spune ! Societăți de navigație maritimă și aeriene propun croaziere ispititoare — fericite și fascinante, așa se spune ! — în insulele Hawai și-n celelalte locuri din Pacific, în insulele Cook — de ce nu ? — ba chiar și în cele numite Sandwich, unde a murit călătorul Oceaniei... Sângele lui de mult l-au spălat valurile. Rămîn paginile care urmează.

RADU TUDORAN

TABEL CRONOLOGIC

Date și evenimente înainte de prima călătorie
a căpitanului Cook

- 1728 27 octombrie : Nașterea lui James Cook, în satul Marton (lingă Great Ayton) Yorkshire, Anglia.
- 1735 James Cook lucrează ca argat, împreună cu tatăl său, la ferma Airyholm din Great Ayton.
- 1739 2 ianuarie : Căpitanul Bouvet de Lozier, plecat într-o călătorie de explorări în mările sudice, descoperă Capul Circumciziei pe care-l crede o extremitate a necunoscutului (pe vremea aceea) continent sudic, *Terra Australis Incognita*. Acest cap va fi asiduu căutat de navigatori și mai târziu de căpitanul Cook. Era de fapt insula vulcanică Bouvet din sudul Oceanului Atlantic.
- 1741 James Cook este elev la școala primară din Great Ayton. Are 13 ani.
- 1745 Se tocmeste băiat de prăvălie la neguțătorul William Sanderson din Staiths, lângă portul Whitby ; are 17 ani.
- 1746 Se angajează mus (ucenic de marinar) la firma Walker din Whitby, întreprindere pentru transportul cărbunilor pe mare. Întreprinde prima

călătorie navală din viața lui pe corabia de cărbuni „Freelove“ de 450 tone, care făcea cabotaj între Newcastle și Londra.

1749 În vîrstă de 21 de ani, Cook se angajează marinăr pe o navă de comerț folosită în comerțul cu porturile baltice.

1752 Este numit secund pe corabia de comerț „Friendship“.

1755 Începe războiul de șapte ani — între Prusia și Anglia pe de o parte și Rusia, Austria, Franța, Suedia și Spania pe de altă parte. După ce mai întîi se ascunde, Cook se angajează voluntar pe vasul de război englez „Eagle“.

1759 15 mai: Cook e înaintat *master* pe vasul de război „Mercury“, pe bordul căruia pleacă în Canada pe atunci colonie franceză pentru a lua parte la asediul Quebecului. Aici se distinge făcînd sondaje și harta topografică a rîului Sf. Laurențiu. Sub comanda obscurului lor *master*, englezii schimbă lovituri de vîslă și de cângi cu francezii comandați de tînărul colonel (matematician și diplomat în viața civilă) Bougainville. Cei doi comandanți se vor înfrunța și mai tîrziu, în apele oceanului Pacific, într-o competiție a descoperirilor.

iunie: Canada e aproape cucerită de englezi. Bougainville pleacă la Paris pentru a cere ajutor. Acolo, ministrul marinei, Nicolas René Berryer, politician mediocr, dar favorit al influentei doamne de Pompadour, face reflexia rămasă celebră: „Cînd îți arde casa, nu te gîndești la grajduri“. — „Nu s-ar spune, îi răspunde Bougainville, că vorbiți ca un cal.“ Pe vremea aceea, orice om politic pus într-o situație ridicolă chiar numai

prin glume trebuia să se retragă și Berryer își dă demisia. Francezii pierd Canada.

1760 Cook își petrece iarna ca *master* pe „Northumberland“ în portul Halifax. Avînd pentru prima dată în viață timp liber la dispoziție îl folosește nu în petreceri, ca ceilalți ofițeri, ci studiind singur și cu îndîrjire *Elementele* lui Euclid și învățînd astronomia și matematica. Primește brevetul de ofițer al marinei militare britanice în gradul de locotenent.

1762 Ia parte la cucerirea insulei Terra Nova.

În același an războiul de 7 ani ia sfîrșit.

21 decembrie : Locotenentul de marină James Cook se căsătorește la Barking (Essex, Anglia) cu domnișoara Batts, o fată de aceeași condiție socială ca și el.

1764 Este numit topograf șef al marinei engleze pentru Terra Nova și Labrador.

1765 12 ianuarie : Comodorul John Byron (bunicul poetului) sosește în insulele Falkland.

1765 Locotenentul Cook este trimis în Jamaica și Honduras.

1766 5 decembrie : Louis Antoine de Bougainville pleacă din Brest (Franța) cu „La Bondeuse“ și „L'Etoile“ într-o lungă călătorie de descoperiri, explorări și cercetări științifice în Oceanul Pacific.

1767 iunie : Căpitanul Samuel Wallis descoperă insulele Tahiti a căror regină, Obereca, îi „închină“ insula.

1768 aprilie : Bougainville în Tahiti. „Afluența pirogilor în jurul vaselor mele era atît de mare, scrie ilustrul navigator, încît avurăm mult de furcă pînă să ancorăm.

Pirogile erau pline de femei ; cea mai mare parte nu purtau îmbrăcăminte. Mă întrebam : cum să mă domin în fața unui astfel de spectacol și să-i determin pe cei patru sute de francezi ai mei să execute manevrele necesare ?“

1768 În *Philosophical Transaction*, vol. VII apare *Observarea unei eclipse solare pe insula Terra Nova, la 5 aug. 1766, longitudinea locului fiind determinată chiar cu ajutorul eclipsei* de locotenentul James Cook.

25 mai : Loconenentul James Cook este avansat căpitan. În vremea aceea se vorbea mult în lumea oamenilor de știință despre trecerea planetei Venus peste discul solar. Evenimentul fusese anunțat de Sir Edmond Halley (astronomul care a dat numele celebrei comete) pentru anii 1761, 1769 și 1874. Cum în 1761 toată Europa fusese în război, nimeni nu studiasse fenomenul. Acum se mobilizau astronomii din Europa și din colonii, statele majore erau în fierbere, misiuni speciale erau trimise în diferite părți ale globului în acest scop. Și în Anglia se hotărăște organizarea unei expediții.

mai : Se înapoiază la Londra căpitanul Samuel Wallis, după o călătorie în jurul lumii în cursul căreia a făcut însemnate descoperiri și a stabilit cu precizie poziția multor insule din oceanul Pacific. Pe atunci din Australia, numită Noua Olandă, nu se cunoșteau decât porțiuni de coastă. Nu se știa dacă Tasmania, numită Țara lui Van Diemen, făcea parte din Noua Olandă sau era o insulă. Antarctica (*Terra Australis Incognita*) era necunoscută. Se credea că Noua Olandă este unită cu Țara Statelor, nume pe care căpitanul olandez Abel Tasman îi dăduse în 1642 Noii Zeelande.

Prima călătorie a căpitanului Cook

1768 30 iunie : Plecarea căpitanului Cook, însoțit de un stat major științific, în prima călătorie în jurul lumii pe nava „Endeavour“ de 370 tone, pentru a studia mai ales trecerea planetei Venus peste discul soarelui. Celelalte scopuri ale călătoriei erau de a face noi descoperiri în Oceanul Pacific, înaintea francezilor, și de a verifica existența faimosului continent sudic semnalat de căpitanul Bouvet. Fostul argat din Ayton, acum în vîrstă de 40 de ani, avea sarcini multiple și deosebit de grele : să comande ofițeri de stirpe nobilă, să dispună singur de viața a 84 de marinari, într-o călătorie care avea să dureze trei ani, să dirijeze cercetări științifice.

septembrie: Cook face escală pe insula Madeira. Vizitînd o mănăstire de maici, este rugat cu seriozitate de călugărițe să calculeze ora cînd va tuna.

septembrie : Bougainville îl lasă în insulele Moluce pe astronomul Vérou ca să observe trecerea planetei Venus.
1769 ianuarie : Căpitanul Cook în Țara de Foc. O parte din membrii statului major științific, debarcați pe țărm, sînt în pericol de a muri degerați (deși la data aceea era mijlocul verii în emisfera sudică).

aprilie : Cook ajunge în insula Regele George al III-lea, botezată astfel de descoperitorul ei, căpitanul Wallis. și pe care localnicii o numeau Otaheite sau Tahiti. Insularii se apropie goi și neînarmați de corabie și aduc în dar porci și fructe. Primesc în schimb cuie, mărgelile și postavuri. Se stabilesc prietenii, englezii se înfrățesc cu localnicii. Marinarii lui Cook contractează boli aduse mai înainte de oamenii lui Wal-

lis și ai lui Bougainville. Au loc incidente mărunte, ca furtișaguri și neînțelegeri.

mai : Întîlnire între Cook și regina tahitiană Obereea. La ospățul dat cu acest prilej englezii află că friptura de cîine e socotită mîncare mai aleasă decît cea de porc.

3 iunie : Are loc observarea în bune condiții a trecerii planetei Venus peste discul soarelui.

iulie : Căpitanul Cook seamănă semințe de pepeni, portocali și lămii aduse din America de Sud. Plecarea din Tahiti. Marele preot al insulei, Tupia, se îmbarcă pe „Endeavour“.

7 octombrie : Cook în Noua Zeelandă. Pune stăpînire pe insule în numele regelui Angliei. Tupia se înțelege în tahitiană cu localnicii. Aceleași mici incidente ca și în Tahiti.

1770 *ianuarie* : Cook găsește oase de om în panerele băștinașilor. Printre obiectele aduse la schimb de localnici sînt și capetele omenеști (fără crêieri) ale dușmanilor lor înfrînți în război.

Căpitanul Cook botează strîmtoarea dintre cele două insule ale Noii Zeelande cu numele Reginei Charlotte (soția regelui George al III-lea), astăzi strîmtoarea Cook.

martie : Cook determină poziția geografică exactă a Noii Zeelande și stabilește că e vorba de două insule. „Dacă europenii ar stabili o așezare aici, scrie Cook, n-ar avea nevoie de multe îngrijiri și de lucrări ca să facă să crească din belșug tot ceea ce este necesar.“

19 aprilie : Cook atinge coasta Noii Olande (Australia). Întîlnește băștinași cu bumeranguri, arme foarte simple care, fiind aruncate împotriva dușmanului sau vînatului, se înapoiau la aruncător după ce își îndeplineau misiunea.

iunie : Cook întâlnește Marea Barieră de Corali și nava lui se ciocnește de un recif, găurindu-se și amenințând să se scufunde. Reparație foarte anevoioasă și nu integrală.

iulie : Se vinează pentru prima dată cangurul și ciinele dingo, luat la început drept lup.

august : Cook pune stăpânire pe coasta răsăriteană a Noii Olande în numele regelui Angliei. Botează promontoriul nordic al țării cu numele regiunii în care s-a născut : capul York. Descrie țara ca avînd pămînt fertil, faună și floră foarte îmbelșugate.

septembrie : Cook trece prin strîmtoarea Torres (drum pe care spaniolii îl țineau secret) și stabilește că Noua Guinee e separată de Noua Olandă. În noua Guinee întâlnește indigeni care foloseau un foc de artificii foarte asemănător prafului de pușcă. „Nu putem ghici, scrie navigatorul, ce erau focurile acelea și nici în ce scop le trăgeau. Băștinașii aveau în mîini niște bastonașe scurte, poate niște trestii goale în interior, și le mișcau într-o parte și în alta, iar noi văzurăm deodată foc și fum de parcă ar fi țîșnit dintr-o flintă, dar care nu dură mult.“ Faptul a rămas pînă azi neexplicat cu tot numărul mare al comentariilor pe care le-a stîrnit.

octombrie : Cook ajunge la Batavia (Djakarta de azi, capitala Indoneziei) în insula Java, pe atunci colonie olandeză. Climatul e foarte nesănătos, dar Cook trebuie să rămînă ca să repare bine corabia. Marinarii se îmbolnăvesc de friguri. De pe urma lor mor douăzeci și trei de oameni din echipaj, printre care astronomul și medicul navei. Moare de asemenea preotul tahitian Tupia.

27 decembrie : „Endeavour“ părăsește Batavia.

1771 martie : Cook la Capul Bunei Speranțe. Primire frumoasă la Capetown.

12 iulie : „Endeavour“ ancorează în portul Downs (Anglia) și astiel Cook încheie prima sa călătorie în jurul lumii.

A doua călătorie a căpitanului Cook

1772 februarie : Căpitanul francez Kerguelen observă pământ în sudul Oceanului Indian, mai la sud de paralela de 49° și crede că a dat peste *Terra Australis Incognita*. De fapt descoperise insulele numite mai târziu Kerguelen.

1772 13 iulie : Căpitanul Cook pleacă în a doua călătorie în jurul lumii cu navele „Resolution“ de 462 tone comandată de el însuși și „Adventure“ de 336 tone, comandată de căpitanul Furneaux aflat în subordinea lui Cook. Scopul : găsirea Capului Circumciziei, verificarea existenței continentului antarctic, studiul piețelor comerciale în regiunile prin care va trece. Îmbarcă animale și semințe pentru a fi aclimatizate în Oceania. Cook află că i s-a născut un fiu.

10 august : Acostează în insulele Capului Verde. Face observații asupra fosforescenței mării pe atunci fenomen inexplicabil. Mai târziu s-a stabilit că această fosforescență se datorește planctonului, adică acelor vietăți microscopice (plante și animale), care trăiesc în suspensie în mări și oceane.

29 octombrie : Ancorează la Capetown și află că Kerguelen a descoperit un uscat austral. Află de asemenea că navigatorii Marion Dufresne și Crozet erau în căutarea Capului Circumciziei.

22 noiembrie : Cum anotimpul cald în emisfera sudică începuse, Cook pleacă din Capetown și se îndreaptă spre sud. Atinge paralela de 67° și întâlnește banchize, aisberguri, vânturi reci și ninsori, dar nu pământ. În jurnalul său, navigatorul arată că ghețarii aveau pînă la 18 metri înălțime și că valurile erau atît de puternice și de înalte încît se spărgeau deasupra ghețarilor : „Priveliștea ce ni se înfățișa, scrie navigatorul, era plăcută ochiului, dar numai pentru cîteva clipe ; cînd începeam să cugetăm asupra primejdiei ne cuprindea groaza, căci dacă vreo corabie s-ar fi nimerit în partea bătută de vînt a sloiurilor, atunci cînd marea umflată se repezea în ele, corabia ar fi fost sfărîmată într-o clipă“.

1773 8 februarie : Cook pierde din vedere nava „Adventure“, cu care, în mod prevăzător, își fixase întâlnire în strîmtoarea Reginei Charlotte.

17 martie : Negăsind *Terra Australis Incognita*, Cook se hotărăște să părăsească regiunea marilor latitudini sudice.

26 martie : Ancorează în Noua Zeelandă, în Dusky Bay. Acolo debarcă oi și capre aduse din Anglia pentru prăsilă. Își hrănește echipajele din belșug cu vegetale, pești și păsări din partea locului pentru a îndepărta pericolul de îmbolnăvire de scorbut. Dă un concert pentru insulari, dar numai sunetul tobei este apreciat de aceștia.

17 mai : Întâlnește șase trombe marine. „Baza trombei, scrie Cook, avea un diametru de 15 pînă la 18 m. Se înălța ca un tub prin care apa, sau aerul, sau amîndouă deodată erau supte într-un curent spiral ce se ridica pînă în nori. Unii marinari susțineau că în tromba cea mai

apropiată ar fi văzut o pasăre, care se involbura ca o flamură fluturată de vînt, în timp ce era împinsă în sus."

18 mai : După patrusprezece săptămîni de despărțire, descoperă corveta „Adventure” care aștepta în strîmtoarea Reginei Charlotte. Cu cîteva zile înainte, căpitanul Furneaux sădise seminte aduse din Europa, alcătuiind o grădină. Apar canibalii.

20 mai : Cook trimite pe țarm o oaie și un berbec de prăsilă, animale luate în acest scop de la Capetown.

29 iunie : Printre oamenii celor două echipaje apare scorbutul, boală cauzată de lipsa vitaminelor. Cook își tratează bolnavii cu marmeladă de morcovi și cu magiun de lămîie și portocale. Oamenii se fac bine. Cuiile pe care le dau în schimbul alimentelor schimbă nivelul de civilizație al populației ; insularii trec astfel din epoca pietrei în aceea a fierului.

17 august : Cook din nou în Tahiti. E întâmpinat cu strigătul prietenesc *taio* (pace). Se fac serbări și se petrece. Admirația lui Cook față de aceste petreceri în comun nu este lipsită de reticente, căci știa din călătoria precedentă despre existența anumitor boli. De aceea vizita aici va fi foarte scurtă.

20 august : Botanistul expediției, Forster, atras de un zgomot din pădure, se apropie și vede tahitiene țesînd o pînză, operație la care folosesc fibre obținute din scoarța dudului tropical.

1 septembrie : Căpitanul Furneaux, comandantul navei „Adventure” îmbarcă un băștinaș, pe nume Omai, pentru a-l duce în Anglia. Omai va fi prezentat acolo regelui.

septembrie : Căpitanul Cook află de la Omai cum se aduc jertfe omenești zeului suprem al insulei. „Alegerea oamenilor pentru sacrificiu depindea de bunul plac al marelui preot care, atunci cînd locuitorii se adunau cu prilejul vreunei solemnități, se retrăgea singur în casa zeului și rămînea acolo cîtva timp. La ieșire le vestește tuturor că văzuse pe marele zeu și că acesta ceruse o jertfă omenească ; apoi desemna pe cel sortit care se afla de față și care, fără îndoială, nu prea era iubit de preot.“

1 octombrie : Cook în insula Tonga. Schimb de gesturi politicoase și de daruri. Cook descoperă obiceiul insularilor de a-și tăia unul sau mai multe degete de la mînă.

21 octombrie : Cook sosește în Noua Zeelandă, pămînt care, împreună cu Australia, se bucura de multă atenție din partea sa.

30 octombrie : Nava „Adventure“ se pierde iar de „Resolution“.

noiembrie : Un ofițer coborît pe țărm cumpără un cap de om și-l aduce pe punte. Acolo un localnic îl vede și cere voie să taie o bucată de obraz. O frige și o mănîncă în fața ofițerilor care verifică astfel existența antropofagiei.

25 noiembrie : Cook pleacă spre sud încercînd să găsească Capul Circumciziei.

1774 30 ianuarie : Ajungînd la 67° latitudine sudică și negăsind altceva decît banchize, căpitanul Cook scrie : „Nu afirm că nu s-ar putea trece mai departe spre sud, dar ar fi o încercare primejdioasă și nesocotită, pe care cred că nici un om în situația mea n-ar întreprinde-o“. Iar mai tîrziu : „Riscul de a explora o coastă în aceste mări necunoscute și înghețate este atît de mare

încît nimeni nu se va încumeta vreodată să navigheze mai departe ; de aceea ținuturile ce s-ar afla mai spre miazăzi nu vor fi niciodată exploatate.“

Pămîntul antarctic va fi găsit abia în 1819 de căpitanul William Smith care descoperă insulele Shetland de Sud, foarte apropiate de coasta Antarcticii. În 1821 căpitanul Fabian Gottlieb von Bellinghausen descoperă insula Petru I. Abia la un secol după Cook, amiralul Sir James Clark Ross pătrunde pînă la latitudinea sudică de 78° pe continentul propriu-zis, descoperind munții Erebus și Terror.

25 februarie : Căpitanul Cook se îmbolnăvește grav de colici hepatice și, neavînd altă hrană mai bună, își pregătește cîinele botanistului Forster.

11 martie : Cook în insula Paștelui, unde se aprovizionează cu alimente proaspete. Confirmă existența statuiilor uriașe de oameni cu cilindri (căciuli sau coafură ?) roșii pe cap, descoperite aici de Roggeween.

7 aprilie : Cook în insulele Marchize. Un insular fură un suport de fier și este împușcat.

21 aprilie : Cook din nou în Tahiti, unde e primit triumfal. Regele băștinaș, Otu, vine în vizită la englezi, aducînd daruri bogate de porci și fructe. I se răspunde dăruindu-i-se pene roșii, foarte prețuite pe atunci de localnici.

26 aprilie : Cook vede o imensă flotă de război a băștinașilor. „Flota de război era alcătuită din o sută șasezeci de pirogi mari duble foarte bine înarmate și echipate. Căpeteniile, ca și toți luptătorii, își îmbrăcaseră veșmintele de război, adică o sumedenie de pînzeturi, turbane, pieptare și căști. Vasele erau împodobite cu steaguri și flamuri“. Amiralul indigen vizitează nava

engleză și e cuprins de o uimire fără margini, văzînd alcătuirea ei.

28 aprilie : Un indigen, prins în vreme ce fura un butoi, este pedepsit de englezi cu două duzini de lovituri de bici.

12 mai : Pe bordul corvetei „Resolution” sosește în vizită bătrîna Obereea, care în 1767 „închinase” insula căpitanului Wallis.

21 iulie : Cook în Noile Hebride. Aici insularii nu-și dau seama de valoarea cuielelor și a celorlalte obiecte de fier. Ei vor să tragă în englezi cu săgețile, dar fug la auzul bubuitului de tun.

5 septembrie : Căpitanul Cook descoperă Noua Caledonie.

10 octombrie : Căpitanul Cook descoperă insulele Norfolk.

octombrie : Cook din nou în insulele lui dragi, Noua Zeelandă. Are mulțumirea să mănînce vegetale din Europa semănate de el în anul precedent. Lasă un vier și o scroafă pentru reproducere.

10 noiembrie : Cook părăsește Noua Zeelandă.

17 decembrie : Cook în Țara de Foc. Studiază și descrie locurile și oamenii.

1775 februarie : Cook încearcă din nou să găsească *Terra Australis Incognita*, dar iarăși nu reușește.

21 martie : Capetown. Cook găsește aici o scrisoare de la căpitanul Furneaux prin care acesta îi povestește ce i s-a întîmplat după ce s-a rătăcit. Zece oameni ai căpitanului Furneaux fuseseră mîncăți în strîmtoarea Reginei Charlotte. Ceilalți — măcinați de scorbut. Puterea de muncă a echipajului fiind astfel mult diminuată, căpitanul Furneaux a luat hotărîrea să se reîntoarcă în țară.

mai : Cook ajunge în insula Sf. Elena, pe drumul de înapoiere în Anglia.

13 iulie : Cook în Azore.

30 iulie : Cook ancorează în patrie, la Portsmouth, după o călătorie de trei ani și optsprezece zile.

9 august : James Cook e înaintat căpitan de rangul I și e numit șef al spitalului din Greenwich.

1776 *29 februarie* : James Cook e ales membru la „Royal Society” (Academia de Științe) din Londra și i se decernează medalia *Sir Godfrey Copley* (la epoca aceea era însoțită de suma de 100 de lire sterline), cel mai vechi și mai prețuit premiu al acestei academii.

1777 Fostul botanist al expediției, G. Forster, este întrebat de Frederic cel Mare, regele Prusiei, câți suverani întâlnește în viață : — Șapte, Sire, îi răspunde Forster, patru sălbatici și trei îmblânziți.

A treia călătorie a căpitanului Cook

Încă din secolul al XVIII-lea marii navigatori căutau o trecere din Oceanul Atlantic în Oceanul Pacific, mai scurtă decât trecerea pe la Capul Horn, sau pe la Capul Bunei Speranțe. Mulți căutau această trecere prin nordul Americii, ocolind Peninsula Labrador și Canada. Cum regiunea aceasta se află la nord-vest de Anglia, trecerea căutată s-a numit North-West Passage. După ce Sir John Franklin a găsit drumul, s-a văzut că el era foarte greu de străbătut și că era închis de ghețuri mare parte din timpul anului. Din această pricină s-a recurs mai târziu la crearea canalelor Suez și Panama. Pe vremea căpitanului Cook însă, trecătoarea nord-vestică era căutată cu asiduitate. Premiul pentru găsirea ei, oferit de Anglia, era de 20.000 lire sterline, o sumă fabuloasă pentru epoca aceea.

1776 14 iulie : Plecarea căpitanului Cook în a treia călătorie în jurul lumii cu navele „Resolution“, armată din nou, comandată de el însuși și „Discovery“, corvetă de 300 tone, comandată de căpitanul Clerke, în subordinea lui Cook. Scopurile călătoriei : găsirea trecătoarei de nord-vest, noi descoperiri în Pacific și explorarea pământului descoperit de Kerguelen pentru a vedea dacă nu este cumva *Terra Australis Incognita*. Se imbarcă și Omai pentru a se reîntoarce în Tahiti.

18 octombrie : Capetown. Cook își mărește aici stocul inițial de animale (tauri, junci, armăsari, iepe, berbeci, oi, capre, iepuri și găini) destinate Noii Zeelande și insulelor din Pacific.

1777 26 ianuarie : Țara lui Van Diemen. Întâlnire cu băștinașii cărora li se fac daruri. Ei le primesc fără să se bucure. Aruncă pâinea dăruită îndată ce află că e de mîncare. Sînt mulțumiți abia cînd primesc găini. Se sperie și fug cînd Omai le arată cum se trage cu muscheta. Apare cangurul. Întîlnesc eucalipti.

30 ianuarie : Plecarea din țara lui Van Diemen.

7 februarie : Un marinar de pe „Discovery“ cade peste bord și se îneacă.

12 februarie : Strîmtoarea Reginei Charlotte. Localnicii vin în mare număr să-i întîmpine pe englezi. Ei oferă pentru negoț curiozități, pește și femei. Căpitanul Cook scrie că „*ultimul articol nu era căutat*“. Se ivește căpetenia cetei care ucisese cu ani în urmă oamenii căpitanului Furneaux. Se vizitează locul măcelului. Nu se aplică represalii, lucru care-i uimește pe băștinași.

24 februarie : Plecarca din strîmtoarea Reginei Charlotte. În cursul ceremonialului de rămas bun, Cook dăruiește căpeteniilor vieri și scroafe de prăsilă. Află că o altă căpetenie avea o mulțime de găini prăsite în cursul ultimilor ani.

30 martie : Cook ajunge în arhipelagul numit mai târziu Cook sau Hervey. Un grup mic de ofițeri coboară pe țărm unde, pe neașteptate, sînt luați în primire de indigeni și duși cu alai în pădure. Acolo ofițerii asistă neliniștiți cum se ațîță un foc mare și se fac pregătiri de ospăț. Își închipuie că vor fi gătiți și mîncăți, dar apoi constată că se dădea o masă în cinstea lor.

14 aprilie : Cook în insulele Palmerston. Expediția zărește aici una din cele mai fermecătoare priveliști ale naturii, un banc de corali în apa limpede și albastră a mării, luminat din plin de soarele tropical, și dînd impresia că e viu, datorită sumedeniei de pești colorați care lunecau liniștiți printre ramurile lui. Sînt adunate 1.200 nuci de cocos care au fost împărțite întregului echipaj.

25 aprilie : Cook în Arhipelagul Tonga. Comerț prin troc cu indigenii, oameni foarte prietenoși. Cuvîntări și petreceri. Căpitanul Cook dă ordin să-i pedepsească exemplar pe indigenii prinși cu furtisaguri : îi tunde. Mare serbare de despărțire, cu dansuri, lupte și daruri din partea indigenilor, cu focuri de artificii, manevre militare și daruri din partea englezilor.

10 iulie : Cook în Middleburgh sau Eoa. Căpitanul debarcă aici un berbec și două oi.

12 august : Cook în Tahiti, patria lui Omai. Acesta nu prea e băgat în seamă. Cînd se află însă că Omai adusese pene roșii mulțimea e cuprinsă de delir. Omai, acum om de vază, ține

predici mulțimii, care-l ascultă cu religiozitate. Cook debarcă aici tauri, vaci, un armăsar, o iapă și oi. Unul din regi îi cere căpitanului (care refuză) să-l ajute în războiul cu alt rege și să nimicească pe dușmani. Cook asistă la seremonialul unui sacrificiu omenesc.

Pe bordul navei „Resolution” vin unsprezece femei care se aruncă asupra lui Cook făcându-i masaj și reușesc să-i îndepărteze durerile reumatice. Regele insulei aduce o pirogă ca dar pentru colegul său, regele Marii Britanii. Omai nu dorește să se stabilească aici.

2 octombrie : Cook în insula Huaheine din arhipelagul Societății. În înțelegere cu șefii locali, Cook îl lasă aici pe Omai. De la șefii Omai capătă pământ pentru viitoarea lui gospodărie. Marinarii îi construiesc o casă și îi amenajează o grădină. Omai debarcă împreună cu toată averea adusă din Anglia : doi cai și numeroase alte animale de prăsilă, arme, vase, mobilă. O cutie cu jucării încântă mulțimea. Căpitanul Cook îi mai dăruie un vier și două scroafe și lasă pe insulă o oaie, o capră și un armăsar. Omai ajunge astfel unul din cei mai influenți oameni de pe insulă. Captivați de farmecul insulei, un aspirant și doi marinari dezertează, dar sînt prinși și aduși înapoi pe corabie. În cursul lunii noiembrie Cook părăsește insula.

25 decembrie : Cook descoperă insula Christmas.

1778 18 ianuarie : Cook ajunge în insulele pe care le botează Sandwich, după numele primului lord al Amiralității. Aici Cook este adorat ca un zeu. Indigenii îl cred nemuritor. Cînd coboară pe uscat, localnicii cad pe brînci. Circulă aceeași

legendă pe care a cules-o Cortez în Mexic : un zeu alb va veni odată pe mare cu o pirogă uriașă. Insula era bogată : cu un cui englezii cumpărau cîtiva porci. Insularii sînt blînzi și plini de voie bună, dar hoțomani.

Întîlnesc *morai-uri* (locuri de îngropăciune) aidoma ca pe alte insule și statui uriașe la fel ca pe insula Paștelui. Cook se aprovizionează cu cele necesare călătoriei în nord, apoi pleacă.

29 mai : Cook pe coasta Noului Albion (coasta de apus a Canadei). Era insula Vancouver. Localnicii, îmbrăcați în blănuri, vin în întîmpinare. Cuiele au mare căutare și aici. În schimbul lor englezii obțin blănuri de vidră, focă, urs și lup, dar și cranii omenești.

1 mai : Apropiindu-se vara în emisfera nordică, englezii se pregătesc de plecare. Cook se îndreaptă acum spre nord, căutînd să găsească trecerea din Oceanul Pacific în Atlantic pe la nordul Canadei.

1 iunie : Cook în Alaska. Descoperă fluviul care se va numi Cook. Întîlnește un vîntător rus.

25 august : Cook ajunge la Icy Cape, dincolo de 70° latitudine nordică. Mai departe nu poate înainta fiind împiedicat de ghețuri. Se înapoiază pe lîngă coasta asiatică.

1779 ianuarie : Cook din nou în insulele Sandwich. Acum descoperă insula Auaii (în ortografie engleză Hawai). Preoții locali îl prezintă regelui lor. Serbări, petreceri, spectacole și daruri dintr-o parte și alta. Întrebat ce părere are despre englezi, un șef local, Teriobu, arată că englezii veniseră acolo ca să se hrănească, fiindcă în țara lor nu aveau ce mânca. Ca să-i întremeze le aduceau porci și fructe în dar.

14 februarie : Furîndu-se o barcă engleză, Cook încearcă să recupereze obiectul. Nereușind, încearcă să sechestreze pe una din căpetenii ; se naște o învâlmășeală în timpul căreia Cook este ucis cu sulița. Corpul lui este tăiat în bucăți și trimis diferitelor căpetenii. Căpitanul Charles Clerke preia comanda corăbiilor și duce tratative de pace. I se restituie capul și mâinile căpitanului Cook.

La vederea rămășițelor sfîrtecate și însîngerate, în englezi se aprinde dorința de răzbunare. Ei debarcă, trag cu muschetele în insulari, omorînd mulți și incendiază un sat. Căpitanul Clerke așază într-un sicriu resturile cadavrului fostului său comandant și le scufundă în mare cu ultimele onoruri.

**Sfîrșitul celei de-a treia călătorii
începute de căpitanul Cook.**

1779 22 februarie : Căpitanul Clerke continuă programul comandantului său dispărut și se îndreaptă spre nord cu gândul să caute Trecătoarea de la Nord-Vest.

28 aprilie : Căpitanul Clerke ajunge în Kamciatka și ancorează în fața portului Petropavlovsk unde este foarte bine primit de ruși.

6 iulie : Plecarea din Kamciatka spre strîmtoarea Behring. Prin schimb de cuie, marinarii capătă felurite blănuri de la localnici.

21 iulie : Atingînd paralela nordică de 70° căpitanul Clerke e oprit de ghețuri și se întoarce.

22 august : Căpitanul Clerke moare de tuberculoză, boală de care suferea încă din Anglia. Este înmormîntat la Petropavlovsk, la 29 august 1779. Comanda corăbiilor este preluată de căpitanul Gore.

9 octombrie : Căpitanul Gore se îndreaptă spre patrie, trecînd prin mările Japoniei și Chinei.
18 decembrie : Căpitanul Gore la Macao. Marinarii cîstigă sume mari de bani vînzînd chinezilor blănurile achiziționate în Alaska și Kamciatka. Toți doresc acum să se întoarcă în Nord pentru a aduna alte blănuri și e nevoie de întreaga energie a căpitanului Gore pentru a-i potoli.

1780 12 ianuarie : Plecarea spre Java.

15 aprilie : Căpitanul Gore la Capetown.

4 octombrie : Înapoierea în Anglia a navelor „Resolution” și „Discovery” după o călătorie de patru ani, două luni și douăzeci și două de zile.

1781 *The Royal Society* bate o medalie comemorativă în cinstea iscusitului navigator care a fost James Cook.

ȘERBAN ANDRONEȘCU

NOTĂ

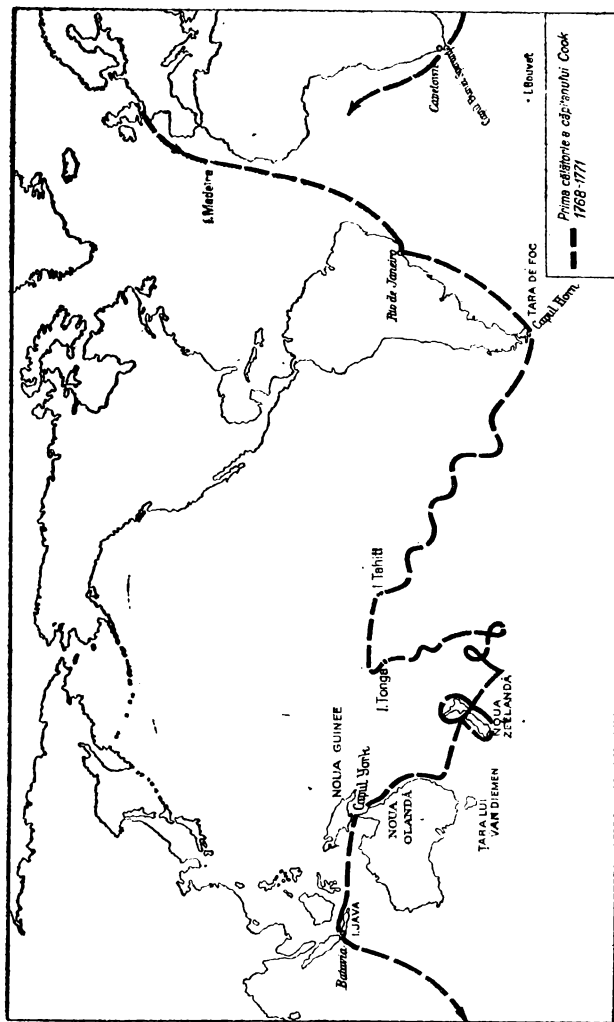
Călătoriile căpitanului Cook au avut loc în epoca de formare a imperiului colonial englez, iar sprijinul care le-a fost acordat din partea Amiralității britanice a fost inspirat de dorința cuceririi unor noi teritorii precum și de interese comerciale.

Călătoriile lui Cook înseamnă totodată o contribuție de seamă la dezvoltarea științei geografice, ele îmbogățind cu noi și numeroase date cunoașterea emisferei sudice. Traduse în numeroase limbi străine, jurnalele de bord ale navigatorului englez constituie astăzi una din cele mai cunoscute cărți de călătorie din lume.

Ediția de față prezintă călătoriile lui Cook în versiunea prescurtată publicată sub îngrijirea lui Ernest Rhys în colecția „Everyman's Library” și întocmită pe baza jurnalelor de călătorie ale căpitanului Cook și ale secundului său, King.

PRIMA EXPEDIȚIE

*făcută cu nava majestății sale
„Endeavour”¹ de 370 de tone,
cu un echipaj de 84 de oameni,
întreprinsă mai ales în vederea
observării trecerii planetei Venus
peste discul soarelui precum și
în vederea explorării Pacificului
de sud.*

În cele ce urmează vom povesti cu de-amănuntul și fără întrerupere trei dintre principalele călătorii ale iscusitului navigator James Cook.

Acest om capabil și plin de omenie s-a născut la 27 octombrie 1728 la Marton, în Cleveland, un sat situat la vreo șapte kilometri de Great Ayton, în comitatul York. Tatăl lui, un modest servitor de fermă, era căsătorit cu o femeie din aceeași stare socială. Amândoi erau cunoscuți în împrejurimi ca oameni cinstiți, cumpătați, cu bune purtări și sîrguincioși, calități care întotdeauna îmbracă în strălucire numele oamenilor simpli.

Pe vremea cînd navigatorul nostru avea doi ani, tatăl său se mută la Great Ayton și se tocmi logofăt la o mare fermă, cunoscută sub numele de Airyholm, care aparținea lui Thomas Scottowe Esq.²

Și cum tatăl rămăsese multă vreme în această slujbă, fiul urmă și el aceeași îndeletnicire, în măsura în care i-o îngăduia vîrsta sa fragedă. Educația primită în primii ani ai vieții pare să fi fost sumară; dar la trei-sprezece ani îl găsim învățînd sub îndrumarea unui

¹ „Străduința” (engl.).

² Esquire, titlu onorific (engl.).

oarecare domn Pullen, care predă la școala din Ayton. Acolo și-a însușit primele noțiuni de aritmetică și de contabilitate ; se spune că arăta o remarcabilă aplicație pentru știința numerelor.

Pe la începutul anului 1745, când tânărul Cook avea șaptesprezece ani, tatăl său îl băgă ucenic la William Sanderson, unde timp de patru ani trebuia să se inițieze în comerțul cu articole de băcănie și mărunțișuri, într-o localitate numită Staithes — un orașel de pescari cu o populație numeroasă, situat la vreo zece mile de Whitby. În timp ce se afla acolo, Cook dovedi — după părerea domnului Sanderson — o maturitate de judecată și o rapiditate în calcule care depășeau cu mult posibilitățile vârstei lui. Dar fiindcă simțea o puternică înclinare pentru viața marinărească — înclinare pe care așezarea locului și cei cu care legase, poate, prietenie o făceau mai puternică — în urma unei neînțelegeri banale cu patronul, Cook izbuti să-și desfacă angajamentul după un an și jumătate de ucenicie și se hotărî să urmeze îndemnul inimii.

În iulie 1746, se tocmi pe timp de trei ani mus¹ la domnul Walker din Whitby, unde își îndeplini slujba spre deplina mulțumire a patronilor. Făcu prima călătorie pe bordul corăbiei „Free love“, o navă de 450 de tone, care era folosită mai ales pentru transportul de cărbuni de la Newcastle la Londra.

În mai 1748 fu chemat la sediu ca să ajute la armarea și echiparea pentru mare a unei frumoase corăbii noi de 600 de tone, numită „Three brothers“². I se dădu această însărcinare cu scopul de a-l perfecționa în meserie și de a-l califica pentru un post mai bun, când își va fi terminat ucenicia. După ce efectuă două transporturi de cărbuni, corabia fu trecută în

¹ Ucenic de marinar.

² „Trei frați“ (engl.).

serviciul statului și trimisă la Biddleburgh pentru a transporta trupe la Dublin. După îndeplinirea acestei misiuni, nava luă pe bord un alt regiment, pe care-l duse la Liverpool. De acolo vasul purcese la Deptford, unde fu liberat în aprilie 1749. Pînă la sfîrșitul sezonului, Cook sluji pe bordul lui, pentru negoțul cu Norvegia.

Intrucît contractul îi fusese desfăcut în mod onorabil, se angajă imediat pe bordul unei corăbii folosite în comerțul baltic și, în următorii doi ani, făcu mai multe călătorii fără mare însemnătate. În 1752, vechiul său patron îl promovă secund pe una din corăbiile sale, numită „Friendship”¹; în această calitate munci cu atîta pricepere — spre cînstea lui și mulțumirea armatorilor — încît se zice că i s-ar fi oferit postul de căpitan. Cook însă refuză, lucru care a fost, într-adevăr, o împrejurare fericită pentru țara lui.

În primăvara anului 1755 începură ostilitățile dintre Marea Britanie și Franța²; fură emise mandate de înrolare forțată și Cook, a cărui corabie se afla atunci pe fluviul Tamisa, temîndu-se să nu fie mobilizat, decise, în măsura posibilului, să se ascundă; mai tîrziu însă, reflectînd asupra urmărilor acestei conduite, luă hotărîrea să intre voluntar în marina regală, „avînd de gînd — după cum se exprimă el însuși — să-și încerce norocul pe această cale”.

Potrivit acestui plan, recurse la serviciile unui stabiliment din Wapping și se angajă pe bordul unui vas de șaizeci de tunuri, „Eagle”³, comandat pe vremea aceea de căpitanul Hamer. În octombrie următor, cînd pe acest vas fu numit căpitanul Hugh Palliser — mai tîrziu Sir Hugh Palliser — sîrguința lui Cook și atenția cu care își îndeplinea îndatoririle profesio-

¹ „Prietenia” (engl.).

² E vorba de războiul de șapte ani.

³ „Vulturul” (engl.).

nale nu rămaseră neobservate de acel comandant inteligent și tânărul găsi tot sprijinul cuvenit situației lui modeste.

Și fiindcă știri despre meritele lui Cook ajunseră la urechile rudelor și prietenilor din țară, câțiva dintre ei, dovedind un interes plin de generozitate pentru soarta lui obținură de la domnul Osbaldeston, membru al parlamentului pentru Soarborough, o scrisoare de recomandare către căpitan, prin care acesta era rugat să le arate în ce fel ar putea să sprijine înaintarea lui Cook.

Căpitanul Palliser recunoscând pe deplin calitățile lui Cook, sugerează că i s-ar putea obține un certificat de *master*¹, care i-ar crea o situație pe măsura aptitudinilor lui, și i-ar da putința să nu înșele așteptările celor care-i făceau cinstea de a-l ocroti.

Ca urmare, se făcură demersuri pentru un certificat de *master*, pe care-l obținu în mai 1759 pentru cuterul „Grampus”²; dar numirea nu deveni fapt, deoarece *master*-ul precedent se întoarse pe neașteptate. Totuși, peste câteva zile fu numit *master* pe „Garland”³; dar și aci avu parte de dezamăgire întrucât, la cercetare, se află că vasul plecase în cursă. În cele din urmă fu numit pe „Mercury”, care trebuia să plece spre America de Nord sub comanda lui Sir Charles Saunders; acesta, împreună cu generalul Wolfe, era pe atunci angajat în memorabilul asediu al Quebecului.

Necesitățile operațiilor militare cereau să se facă sondaje pe râul Sfântul Laurențiu, chiar în fața taberei franceze, la Montmorency și Beauport. Deoarece acțiunea aceasta era socotită de toată lumea ca primejdioasă și grea, căpitanul Palliser, cunoscând iscusința și îndrăzneala lui Cook, îi încredință misiunea.

¹ Căpitan de vas comercial (engl.).

² „Delfinul” (engl.).

³ „Ghirlanda” (engl.).

Și în ciuda greutăților pe care le comporta acțiunea de sondaj, care trebuia efectuată în timpul nopții, pentru a nu fi observată, Cook își îndeplini sarcina în chip desăvârșit, spre deplina mulțumire a superiorilor săi. El își continuă nestingherit munca multe nopți la rând, dar în cele din urmă fu descoperit de inamic. Mai multe pirogi cu indieni fură trimise ca să-l înconjure; Cook nu avu altceva de făcut decît să se îndrepte spre insula Orléans, unde ajunse urmărit atît de aproape încît abia reușise să sară de pe prova bărcii lui, că indienii se și urcară pe la pupă și purtară barca îndărăt în triumf.

Sînt puține temeieri, poate chiar nici unul, să se creadă că, înaintea acestei perioade, Cook ar fi avut cunoștințe de topometrie; dar era înzestrat cu o asemenea vioiciune a minții și poseda o asemenea aptitudine de a-și însuși cunoștințe încît ajungea repede să stăpînească orice subiect asupra căruia se concentra. În ciuda împrejurărilor neprielnice în care lucrase, el prezentă amiralului un plan atît de complet al albiei rîului și al sondajelor întocmite, încît părea să fi fost executat în condiții normale de cel mai experimentat topograf.

Navigatorul nostru mai îndeplini și o altă misiune, nu mai puțin importantă, care de asemenea îi face cinste. Navigația pe rîul Sfîntul Laurentiu era anevoioasă și primejdioasă — mai ales pentru englezi, care erau străini în acel ținut. De aceea amiralul, care avea o părere foarte bună despre capacitatea lui Cook, îl însărcină să alcătuiască planul topografic al rîului dincolo de Quebec, lucru pe care acesta îl îndeplini cu sîrguință și îndemînarea de care dăduse dovadă și mai înainte.

Harta rîului fu publicată după ce fusese completată cu sondaje și directive de navigație; precizia ei

era atît de mare, încît întrecea toate celelalte ridicări topografice ale epocii.

După cucerirea Canadei, la 2 septembrie 1759, Cook fu numit *master* pe „Northumberland“, sub comanda lordului Colvill. Pe această corabie lordul petrecu iarna aceluia an în calitate de comodor¹, la Halifax; iar purtarea lui Cook în noua situație îi aduse ca și altădată prietenia și prețuirea comandantului său.

Simțind că de data aceasta era pe punctul de a fi înaintat, el arată o lăudabilă dorință de a se califica în această profesiune, drept care își închină orele de răgaz studiului acelor ramuri ale științei care i-ar fi putut sluji mai târziu în viață. La Halifax el citi pentru prima oară *Elementele* lui Euclid și studie astronomia. Cărțile pe care avea posibilitatea să le capete erau într-adevăr puține, dar sîrguința și perseverența împlineau multe lipsuri, dîndu-i posibilitatea să realizeze progrese la care un om înzestrat cu mai puțin geniu n-ar fi putut ajunge chiar în împrejurări mult mai prielnice.

La 1 aprilie 1760 el primi brevetul de ofițer și de atunci înaintă zi cu zi pe calea gloriei. În septembrie 1762 luă parte la recucerirea insulei Terra Nova, după care flota engleză rămase cîtva timp la Placentia² cu scopul de a întări mijloacele de apărare ale acestui port. În această perioadă Cook avu din nou prilejul să-și arate destoinicia și zelul în slujba patriei; el întocmi planul topografic al portului și al înălțimilor localității și, în acest fel, atrase atenția căpitanului Graves, mai târziu amiral, care pe-atunci era guvernator în Terra Nova. Intrînd în vorbă cu Cook, căpitanul Graves își dădu seama de inteligența și

¹ Vechi grad în marină, echivalent cu comandorul.

² Port și golf în Terra Nova.

puterea lui de judecată și își formă o părere deosebit de bună despre aptitudinile sale în general, și despre priceperea sa nautică în special; ținând mai multă vreme legătura cu el, căpitanul deveni din ce în ce mai binevoitor față de tânărul navigator.

Înzestrat cu o minte ageră și activă, îndemnat, poate, de succesul obținut în lucrările sale din trecut și de nădejdea apropiatei înaintări, Cook desfășură mai departe o muncă neobosită pentru a se familiariza cu coasta nord-americană și pentru a înlesni navigația de-a lungul ei; iar stima pe care cu drept cuvânt i-o purta căpitanul Graves era sporită de văditele și spontanele mărturii de simpatie ale tuturor ofițerilor sub care servise.

Spre sfârșitul anului 1762, Cook se reîntoarce în Anglia ca locotenent, iar la 21 decembrie se căsătorește, la Barking, în Essex, cu o fată numită Batts, pe care o iubea cu duioșie și care avea tot dreptul la cea mai caldă afecțiune și stimă din partea lui. Se zice că James Cook ar fi fost naș la botezul acestei fete și că și-ar fi manifestat încă de atunci dorința de a o lua mai târziu de soție. Dacă această poveste este adevărată, ea constituie un remarcabil exemplu al tăriei sale de caracter și al trăinicieii dragostei lui. Totuși, situația sa în viață, ca și înaltele și însemnatele slujbe care i-au fost încredințate, nu i-au îngăduit să se bucure fără întrerupere de fericirea matrimonială; și, ca toți ofițerii de valoare, primele gânduri și le îndrepta spre profesiunea lui.

În 1763, la sfârșitul războiului, căpitanul Graves fu trimis din nou guvernator în Terra Nova. Întrucât insula aceea avea o mare însemnătate comercială și fusese obiectul disputei dintre Marea Britanie și Franța, guvernatorul obținu, în urma unei stăruitoare solicitări, înființarea unui serviciu topografic al coastelor ei; iar Cook fu însărcinat să execute acest plan.

De aceea porni împreună cu prietenul său, guvernatorul și, după ce alcătui releveul micilor insule St. Pierre și Miquelon, cedate Franței prin Tratat, se reîntoarse în Anglia la sfârșitul sezonului.

La începutul anului următor, 1764, fu numit topograf al marinei pentru Terra Nova și Labrador și însoți pe fostul său comandant, Sir Hugh Palliser, care fusese numit guvernator al Labradorului și al Terra Novei. El putu astfel să continue întocmirea planului topografic al coastelor ca și mai înainte.

Glasul unanim al celor mai în măsură să judece îl socoteau pe Cook extrem de bine pregătit pentru această funcție; iar hărțile pe care le publică ulterior îndreptățiră deplina încredere în capacitatea sa.

El explorează și interiorul insulei Terra Nova mult mai amănunțit decît se făcuse pînă atunci. Pătrunzînd în inima țării, descoperi mai multe lacuri mari, a căror poziție fu determinată cu precizie.

Se pare că în acest serviciu Cook a rămas cu intermitențe pînă în 1767. Totuși în 1765 îl găsim cu Sir William Burnaby la baza navală din Jamaica. Acest ofițer, avînd nevoie să trimită mesaje guvernatorului din Yucatan cu privire la tăietorii de lemne din golful Honduras, îi încredință această misiune locotenentului Cook, care o execută cu atîta pricepere, încît amiralul fu cît se poate de mulțumit. O relatare a acestei călătorii pe mare și pe uscat fu publicată în 1769 sub titlul : *Note dintr-o călătorie de la riul Balise, din golful Honduras, la Merida, capitala provinciei Yucatan, din Indiile Occidentale Spaniole, făcute de locotenentul Cook.*

Că navigatorul nostru ajunsese în acest timp la o desăvîrșită măiestrie în astronomia practică, se vede dintr-o scurtă comunicare pe care a redactat-o și care a fost inserată în volumul al șaptelea din *Philosophi-*

*cal Transactions*¹ sub titlul: *O observație a unei eclipse solare pe insula Terra Nova, la 5 august 1766, longitudinea locului fiind determinată chiar cu ajutorul eclipsei.* Observația a avut loc pe una din insulele Burgeo, aproape de capul Ray, la latitudinea de $47^{\circ}36'19''$, la extremitatea sud-vestică a Terra Novei. Lucrarea lui Cook fiind comunicată domnului Wittchell, acesta o compară cu o observație a aceleiași eclipse făcută de profesorul Hornsby și din ambele calculează diferența de longitudine dintre locurile de observare, făcând corecția necesară pentru paralaxă și pentru forma sferoidal-alungită a pământului. Admiterea comunicării lui Cook în *Philosophical Transactions* și faptul că ea n-a trecut neobservată, denotă îndeajuns că era socotit ca un matematician capabil.

În timpul domniei regelui George al III-lea, spiritul de întreprindere ajunsese la cea mai mare dezvoltare și fusese îndrumat spre îndeplinirea celor mai înalte scopuri. De îndată ce restabilirea păcii făcu din nou posibilă dezvoltarea cercetărilor științifice prin lărgirea limitelor descoperirilor, au fost puse la cale două expediții, care fură conduse de căpitani Byron, Wallis și Carteret; iar înainte de întoarcerea ultimilor doi fu organizată o a treia expediție, avînd ca obiect principal dezvoltarea cunoștințelor astronomice.

Deoarece cu mult înainte se calculase că în 1769, planeta Venus va trece peste discul soarelui — fenomen de mare importanță astronomică și care mobilizase atenția oamenilor de știință — s-a stabilit că locul cel mai potrivit pentru observarea lui ar fi sau insulele Marchize, sau una din insulele cărora Tasman le dăduse diverse numiri ca Amsterdam, Rotterdam și Middleburgh, dar care acum sînt mai cunoscute sub

¹ Publicația oficială a Academiei Britanice de Științe.

numele colectiv de Insulele Amiciției¹. Fiind o chestiune de mare însemnătate pentru astronomie, Academia Britanică de Științe, cu lăudabilul zel pe care l-a arătat totdeauna pentru promovarea acestei științe, înaintase, la începutul anului precedent, un memoriu în care se cerea, printre altele, să se echipeze pe socoteala guvernului un vas pentru a transporta oameni competenți care, de la unul din locurile mai sus amintite, să observe trecerea planetei.

•Cererea fiind rezolvată cu promptitudine și amiralitatea primind ordin să pună la dispoziție un vas în acest scop, domnul Stephens, secretarul consiliului, informă Academia de Științe la 3 aprilie că totul se desfășoară în conformitate cu dorințele ei.

La început, cu supravegherea expediției fusese însărcinat domnul Dalrymple, un eminent om de știință, membru al Academiei de Științe, care demult se distinsese în domeniul geografiei Pacificului de Sud. Deoarece avea și o bună pregătire marinărească, el insistă — pe drept cuvânt — ca înainte de a porni în călătorie să i se dea și brevetul de căpitan al vasului. Sir Edward Hawke — ulterior Lord Hawke, din marina militară, nu din cea civilă — care prezida atunci Consiliul Amiralității, se opuse cu strășnicie; iar când fură făcute presiuni, declară că pentru nimic în lume nu va aproba un asemenea brevet.

Amîndouă părțile erau de neînduplecat; de aceea se găsi de cuviință să se caute o altă persoană pentru conducerea expediției. Ca urmare, la recomandarea domnului Stephens, întărită și de referințele lui Sir Hugh Palliser, care cunoștea prea bine meritele navigatorului și capacitatea lui de a face față acestei sarcini, lorzii din consiliu îl numiră în acest post

¹ Insule din Pacific cunoscute și sub numele de Arhipelagul Tonga

deosebit de important pe locotenentul Cook, care la 25 mai 1768 fu înaintat la gradul de căpitan al marinei regale. Trebuie să amintim că el avea la acea dată aproape patruzeci de ani.

După aceea, Sir Hugh Palliser fu însărcinat să găsească un vas potrivit unei asemenea călătorii. După ce, împreună cu James Cook, a cărui judecată o prețuia mult, examinează un mare număr de nave ancorate pe Tamisa, se hotărîră în cele din urmă pentru „Endeavour“, corabie cu o capacitate de 370 de tone, care inițial fusese construită pentru comerțul cu cărbuni.

Între timp, căpitanul Willis se înapoiase din călătoria sa în jurul lumii și semnalase Academiei de Științe că locul cel mai potrivit pentru observarea fenomenului ar fi la Port Royal în insula Regelui George, actualmente numită Otaheite¹; părerea sa fu adoptată și observatorii primiră ordin să se îndrepte într-acolo.

Domnul Charles Green, ajutorul doctorului Bradley, astronomul curții, fu însărcinat să-l asiste pe căpitanul Cook la conducerea secției astronomice a expediției. El era însoțit și de Joseph Banks, Esq. (mai târziu. Sir Joseph, președinte al Academiei de Științe). Acest prieten al științei — posesor încă din tinerețe al unei uriașe averi și călăuzit de dorința de a o întrebuința în cele mai bune scopuri — luă parte la această expediție obositoare și primejdioasă, însoțit de zelul de a se instrui pe el însuși și de a lărgi sfera cunoștințelor omenești. El era însoțit de doi desenatori, un secretar și patru servitori.

Doctorul Solander, un suedez priceput și învățat, care fusese numit custode la biblioteca de la British Museum și care, ca elev al lui Linné, era expert în ma-

¹ Cunoscută sub numele de Tahiti, din Arhipelagul Societății.

terie de istorie naturală, se alătură și el expediției. Stăpînit de entuziasmul pe care Linné îl insufla discipolilor săi, el înfrunta curajos primejdiile, atunci cînd urmărea vreun studiu preferat și — fiind un om de mare erudiție și capacitate — contribui în mare măsură ca expediția la care avea să ia parte să strălucească și din acest punct de vedere.

Deși principalul obiectiv al acestei călătorii era acela de a observa trecerea planetei Venus, s-a considerat că ar fi bine ca ea să-și propună și alte obiective. De aceea căpitanul Cook primi directive ca, după îndeplinirea misiunii principale, să continue călătoria în vederea unor noi descoperiri în Pacificul de Sud, regiune care începea să fie explorată cu un zel neobișnuit.

Echipajul naval „Endeavour“ era format din optzeci și patru de persoane. Corabia fusese aprovizionată pentru optsprezece lupti; avea zece tunuri mobile și douăsprezece semimobile și muniție din belșug; apoi mai fuseseră luate pe bord tot felul de mărfuri. Principalii ofițeri erau următorii:

Nava „Endeavour“¹

James Cook, numit căpitan la 25 mai 1768.

Zachary Hicks, locotenent.

John Gore.

Robert Molineux, *master*, decedat la 15 aprilie 1771; urmat de Richard Pickersgill.

Charles Clerke, secund.

John Gathray, șef de echipaj, decedat la 4 februarie 1771; urmat de Samuel Evans.

Stephen Forward, tunar.

John Satterley, tîmplar, decedat la 12 februarie 1771; urmat de George Nowell.

¹ Arhivele Amiralității, Whitehall (n. ed. engleze).

William B. Monkhouse, chirurg, decedat la 5 noiembrie 1770 ; urmat de William Perry.

Richard Orton, secretar.

Fiind complet echipat de plecare, la 30 iulie 1768, căpitanul Cook ridică pînzele la Deptford, iar la 13 august ancoră în strîmtoarea Plymouth, de unde, după o ședere de cîteva zile, ieși în larg.

După ce părăsiră canalul Minecii, zăriră pentru prima dată uscatul la 2 septembrie, cînd capurile Finistere și Ortegal din Spania apărură la orizont. La 13 septembrie ajunseră la Madeira și ancorară la Funchal¹. Acolo îl pierdură din nefericire pe Weir, secundul *master*-ului, care, căzînd peste bord în timp ce trăgea ancora, s-a înecat.

Privită de pe mare, această insulă cu colinele ei acoperite de podgorii apare într-o frumoasă perspectivă. Natura a fost foarte mărinimoasă cu Madeira. Locuitorii nu sînt lipsiți de pricepere, ci de sîrguință. Pămîntul este atît de bogat și clima atît de variată, încît cu greu se găsește vreo plantă, fie dintre cele necesare, fie dintre cele ce reprezintă un lux în viață, care să nu poată fi cultivată. Ananasul și manghierul² cresc aproape de la sine, iar pe dealuri se află o mare varietate de pomi roditori. Grîul crește de asemenea foarte frumos și dă recolte îmbelșugate.

Funchal este așezat la capătul unui golf, e construit fără plan, la întîmplare, are străzi înguste și prost pavate. Bisericele sale conțin un mare număr de podoabe, picturi și statui, în cea mai mare parte prost executate.

¹ Funchal, capitala insulei portugheze Madeira. Orașul e clădit în amfiteatru pe coasta stîncoasă.

² *Mangifera*, arbore tropical, înalt de peste 10 metri, mereu verde.

La 19 septembrie ridicară pânzele din Madeira și la 23 ajunseră în dreptul piscului Teneriffe. Acest munte are aproape 4.600 m înălțime. La 29 septembrie văzură Bona Vista, una din insulele Capului Verde. De la Teneriffe la Bona Vista întâlneau o mulțime de pești zburători, foarte frumoși, părțile lor laterale semănând cu argintul lustruit. Banks prinse la 7 octombrie o așa-numită galera¹ și mai multe animale marine din ordinul moluștelor.

La 23 octombrie traversară ecuatorul cu ceremonialul obișnuit, la 29 octombrie, seara, observară și ei acel aspect luminos al mării de care vorbeau navigatorii: din mare ieșeau raze de lumină care semănau cu fulgerele. Aruncând o plasă, Banks și doctorul Solander au prins o specie de meduză care semăna cu o substanță metalică încălzită, și care răspîndea o lumină albicioasă. În același timp au mai prins vreo câțiva crabi extrem de mici, dar care străluceau puternic².

Intrucît merindele erau pe sfîrșite, luară hotărîrea să acosteze la Rio de Janeiro, unde ajunseră la 13 noiembrie.

Hicks, primul locotenent, fu trimis înainte cu o barcă ca să-l înștiințeze pe guvernator că intenționează să intre în port pentru a-și procura provizii proaspete și un pilot. Barca se întoarse fără locotenent, care fusese reținut pînă la venirea pe țărm a căpitănului. Puțin după aceea, o barcă de zece vîsle, plină cu soldați, dădu ocolul vasului; nu avu loc nici o

¹ Sifonoforă răspîndită în aproape toate mările. Este o celerată prevăzută cu o bășică mare cu aer, care ține animalul la suprafața apei, cînd marea este calmă. Are o mulțime de tentacule, de 3—4 m lungime, care atîrnă de bășică; e superb colorată dar urzicăntă.

² Este vorba de plancton, totalitatea acelor organisme foarte mărunte sau microscopice care trăiesc în suspensie în mări și oceane.

convorbire. Veni apoi altă barcă cu mai mulți ofițeri ai viceregelui, care întrebă de unde vine „Endeavour“, ce are pe bord, câți oameni, câte tunuri și care-i este destinația. La aceste întrebări și la multe altele li se răspunse fără echivoc ; atunci ei se scuzară pentru faptul de a-l fi reținut pe locotenent și pentru celelalte măsuri pe care le luaseră, arătând că procedaseră astfel doar fiindcă așa era obiceiul.

Căpitanul Cook coborî pe țărm la 14 noiembrie și obținu aprobarea de a cumpăra ceea ce dorea, cu condiția să se slujească de un agent localnic. Socotind că viceregele își închipuie că au venit pentru negoț, căpitanul se strădui să-l convingă că greșește și-i aduse la cunoștință că ei se îndreptau spre sud ca să observe trecerea planetei Venus, subiect vrednic de interes pentru propășirea științei navigației ; dar viceregele părea total ignorant în ceea ce privește acest fenomen.

Viceregele poruncise ca pe țărm să fie admiși numai căpitanul și atîția mateloți câți erau necesari serviciului de pază ; ceilalți încercară, cu toate acestea, să coboare, dar fură oprit de barca de pază. Totuși, către miezul nopții, mai mulți membri ai echipajului se furișară, fără știrea sentinelei, pe fereastra cabinei, coborîră cu ajutorul unei frînghii într-o barcă, vîsliră spre partea neumblată a țărmului și pătruseră în lăuntru țării, deși nu atît de departe cît ar fi dorit ei. Cînd căpitanul Cook se plînsese împotriva restricțiilor, singurul răspuns pe care-l primi din partea viceregelui fu că excelența sa acționa în conformitate cu dispozițiile stăpînului său. Atunci se luă hotărîrea de a se prezenta viceregelui două memorii, unul scris de căpitan, iar celălalt de Banks ; răspunsurile primite nu fură de loc mulțumitoare. Pentru a se răzbuna, căpitanul găsi că este necesar să facă presiuni asupra viceregelui ; îi trimise o scrisoare prin locotenentul Hicks, căruia îi ordonă să nu îngăduie garda

în barca sa. Ofițerul bărcii de pază nu uză de forță, dar, întovărășindu-l pe locotenent pe țarm, se duse la vicerege și-i aduse la cunoștință cele întâmplate, ceea ce făcu pe excelența sa să refuze scrisoarea și să ordone locotenentului să se înapoieze. Găsind că în lipsa lui fusese pus de gardă în barcă un soldat, Hicks insistă ca acesta s-o părăsească. Atunci ofițerul viceregelui ridică echipajul bărcii și-l conduse, sub pază, la închisoare ; iar locotenentul fu trimis îndărăt pe vas, tot sub pază. Când Hicks aduse la cunoștința căpitanului cele întâmplate, acesta scris viceregelui, cerînd eliberarea bărcii și a oamenilor săi, adăugînd și memoriul pe care viceregele refuzase să-l primească de la locotenent.

Mesajul a fost transmis printr-un subofițer, iar viceregele făgădui să răspundă. Între timp, o rafală bruscă de vînt smulse șalupea în care se găseau patru butoiașe cu rom ; ea pluti în voia valurilor împreună cu un mic schif al lui Banks, legat la remorca ei. Nenorocirea era cu atît mai mare cu cît cealaltă barcă se afla la țarm. Fu lansată imediat iola, dar aceasta nu se întoarse decît a doua zi dimineața, aducînd la bord echipajul șalupei. De la ei căpitanul Cook află că șalupea se umpluse cu apă, că au căutat s-o apropie cu o cange, dar au părăsit-o și că, la întoarcere, întîlnind un șir de stînci submarine, au fost siliți să abandoneze în derivă schiful lui Banks. În această împrejurare, căpitanul expedie o altă scrisoare viceregelui, înștiințîndu-l despre accident și exprimîndu-și în același timp dorința ca o barcă a viceregelui să-l ajute să și-o găsească pe a sa ; scrisoarea era însoțită de o nouă cerere de eliberare a bărcii și a echipajului ei. Excelența sa satisfăcu în cele din urmă ambele cereri ; și în aceeași zi ei găsiră din fericire și șalupea și schiful. La 26 noiembrie Banks înșelă cu îndemînare vigilența gărzii și coborî pe țarm. Evită

însă oraşul şi petrecu ziua prin împrejurimi, unde găsi ceea ce-l interesa.

Expediţia fiind asigurată cu apă şi provizii, la 1 decembrie luară pe bord un pilot ; dar vîntul potrivnic îi împiedică să iasă din port. La 7 decembrie, după ce depăşiră fortul, pilotul fu concediat ; în acelaşi timp îi părăsi şi barca de pază.

Oraşul Rio de Janeiro este aşezat pe malul apusean al unui rîu, de la care se întinde pe o distanţă de vreun kilometru. Terenul pe care se află este destul de neted. Unele străzi merg paralel de la nord la sud şi sînt întretăiate de altele în unghi drept. Strada principală are aproape treizeci de metri lăţime, pe cînd celelalte străzi au de obicei numai şase ori nouă metri. Casele de pe strada principală au trei caturi ; în alte locuri însă arhitectura lor este foarte neregulată, deşi au fost construite în acelaşi fel ca la Lisabona. Palatul viceregelui ocupă unghiul drept al unui mare scuar ; palatul, monetăria, grajdurile, închisoarea etc. alcătuiesc un singur corp de clădire încăpătoare, cu două caturi, care se află la douăzeci şi şapte metri de ţarm. În mijlocul scuarului se află o fîntînă alimentată printr-un apeduct, cu apă de la un izvor situat la o distanţă de cinci kilometri. De la această fîntînă se aprovizionează cu apă şi vasele din port şi locuitorii. La fiecare colţ de stradă există un altar. Negrii sînt aproape singurele persoane care vînd diferitele mărfuri expuse în piaţă ; ei îşi petrec timpul liber torcînd bumbac.

Mica nobilime ţine trăsurile la care se înhamă cătiri ; doamnele însă folosesc lectici cu perdele pe ambele părţi ; ele sînt purtate de cîte doi negri.

Spîteriiile servesc şi de cafenele, unde se adună lumea ca să bea *capillaire*¹ şi să joace table. Cerşetorii,

¹ *Capillaire*, un soi de sirop din ferigă.

care mișună cu duiumul pe străzile celor mai multe orașe europene, lipsesc aci cu desăvârșire.

În ceea ce privește femeile, toată lumea e de acord că cele din așezămintele portugheze și spaniole din America de Sud sînt foarte galante. După spusele doctorului Solander, de îndată ce se lăsa seara, femeile apăreau pretutindeni la ferestre și-și alegeau favoriții aruncîndu-le buchețele de flori.

Clima din Rio de Janeiro, plăcută și sănătoasă, este lipsită de neajunsurile care se întîlnesc uneori în ținuturile tropicale. Numai rareori aerul este prea înfierbîntat, căci briza marină începe totdeauna să sufle pe la zece dimineața și continuă pînă seara, cînd este urmată de obicei de un vînt dinspre uscat.

Solul produce din belșug toate fructele tropicale : portocale, lămii, pepeni, manghieri și nuci de cocos.

Minele, bogate, se află la mare depărtare, în interiorul țării. Locul unde se găseau era ținut în mare taină ; oricine apuca pe drumul care ducea la ele era spînzurat de cel mai apropiat copac, dacă nu putea să justifice îndeajuns pricina care-l adusese pe acolo. An de an se importau aproape patruzeci de mii de negri ca săpători în aceste mine atît de dăunătoare sănătății unde mortalitatea în rîndul nenorociților care lucrează sub pămînt este atît de mare încît în anul 1766 încă douăzeci de mii de inși au fost transferați din orașul Rio pentru a-i înlocui pe cei dispăruți. Cine poate citi fără emoție aceste lucruri !

Portul prezintă siguranță, este comod și poate fi observat ușor datorită unei coline caracteristice în formă de con ¹ așezată în punctul vestic al golfului.

Joi 8 decembrie 1768, după ce își procuraseră toate lucrurile de care aveau nevoie, navigatorii noștri lă-

¹ Denumirea acestei coline e cunoscută de toți călătorii transoceanicelor : Pad de azucar (sp.), căpățîină de zahăr.

sară în urmă orașul Rio. De atunci nu li se mai întimplă nimic deosebit pînă la 22 ale lunii, cînd fură înconjurați de o mulțime de marsuini¹ dintr-o specie ciudată, care măsurau vreo cinci metri în lungime și aveau culoarea cenușie.

La data de 23 decembrie observară o eclipsă de lună, iar pe la ora șapte dimineată, dintr-un norișor alb care apăru dinspre apus, țîșniră mai multe limbi de foc care se prelungiră spre apus ; la vreo două minute după aceea auziră lămurit, una după alta, două explozii puternice, ca un bubuit de tun ; curînd după aceea norișorul dispăru.

La 4 ianuarie 1769 văzură ceva care părea să fie pămînt, crezură greșit că era insula lui Pepys ; dar, navigînd într-acolo, își dădură seama că era ceea ce marinarii numesc un banc de ceață. La 14 ianuarie intrară în strîmtoarea La Maire², dar marea fiind împotriva lor, fură împinși afară cu violență ; valurile erau atît de înalte încît bompresul³ navei era adeseori acoperit de apă ; în cele din urmă izbutiră totuși să ancoreze la intrarea unui mic golf, pe care căpitanul Cook îl numi golful Sf. Vincentiu.

Plantele, care cresc aici pe teren stîncos, sînt excesiv de mari ; ele ajung deasupra apei de la adîncimea de treisprezece-paisprezece metri ; frunzele au peste un metru lungime iar tulpinele, deși circonferința lor nu depășește patru centimetri sînt lungi de peste treizeci de metri. Debarcînd pentru cîteva ore, Banks și doctorul Solander s-au întors de pe țarm cu mai mult de o sută de plante și flori diferite, necunoscute pînă atunci botaniștilor europeni.

¹ Mamifer cetaceu asemănător delfinului, dar fără bot alungit ca acesta.

² Strîmtoarea La Maire se află între Țara de Foc și insula Staten.

³ Catargul din provă, așezat aproape orizontal.

Duminică 15 ianuarie ancorară deasupra unor stînci de corali, aflate la douăzeci de metri sub ei, în fața unui mic golf, la vreo milă ¹ distanță de țărm; doi indigeni coborîră pe plajă în nădejdea că marinarii vor debarca; dar, cum locul oferea prea puțin adăpost, căpitanul întinse din nou pînzele iar indigenii se retraseră.

Pe la orele două ancorară în golful Bunului Succes și căpitanul Cook, însoțit de Banks și de doctorul Solander, coborî pe țărm ca să caute apă proaspătă și să stea de vorbă cu indigenii. Înaintaseră vreo sută de metri cînd doi dintre indigenii care se apropiaseră și se așezaseră jos, se sculară deodată și în timp ce Banks și doctorul se îndreptau spre ei, aruncară un mic baston (bumerang) pe care-l ținuseră pînă atunci în mîini, în așa fel încît bățul zbură îndepărtîndu-se atît de ei cît și de străini, vrînd să arate prin aceasta că vor pace. Apoi se întoarseră sprinteni la tovarășii lor care rămăseseră la o oarecare distanță în urmă și făcură semn străinilor să înainteze, ceea ce aceștia făcură fără să se codească. Îi primiră cu multă prietenie, deși toți se simțeau stingheriți. Politețea fu întoarsă prin distribuire de mărgele și panglici, de care indigenii se bucurară mult.

Încrederea reciprocă fiind stabilită, se apropiară și ceilalți englezi și urmă o conversație generală de o manieră neobișnuită. Apoi trei indigeni se duseră cu căpitanul și cu prietenii săi pe vas, unde fură îmbrăcați și ospătați. După ce gustară din rom și din brandy, refuzară să bea, arătînd prin semne că îi arde pe gît. Erau de statură mijlocie, aveau fețe late și turtite, fruntea joasă, obraji proeminenți, nasul mai mult plat, nări largi, ochi mici și negri, gura mare, dinți mărunți și nediferențiați, păr negru, drept, care le cădea peste

¹ O milă marină are 1865 m.

urechi și peste fruntea mînjită de obicei cu vopsea castanie și roșie ; ai domă tuturor indigenilor din America erau spîni. Ca îmbrăcăminte purtau piei de *guanaco*¹ și de focă petrecute peste umeri. Femeile aveau un șnur subțire legat de fiecare gleznă și cîte o bucată de piele în jurul mijlocului.

Domnul Banks, doctorul Solander, domnul Buchan și încă vreo cîțiva, însoțiți de slujitori, au pătruns destul de adînc în interiorul țării, unde au avut de luptat cu terenul mlăștinos și au înfruntat rafale reci de vînt și zăpadă. După multă osteneală, au ajuns pe o înălțime mare, unde au găsit o mulțime de plante, ceea ce le-a satisfăcut curiozitatea și le-a răsplătit eforturile.

Se făcuse aproape opt seara și doctorul Solander, care știa din experiență că frigul excesiv însoțit de oboseală provoacă o somnolență căreia greu i te poți împotrivi, își îndemnă prietenii să nu se oprească din mers oricît de greu le-ar fi. „Cine se așază jos, adoarme ; și cine adoarme nu se mai trezește“, zicea el mereu. Toți păreau hotărîți să reziste ; dar dintr-o dată frigul deveni atît de intens, încît amenința să aibă cele mai îngrozitoare urmări. Este de remarcă că tocmai doctorul Solander — care își prevenise tovarășii cu atîta energie și îi alarmase — a fost primul care ceru să se odihnească. În ciuda celor mai stăruitoare îndemnuri ale prietenilor săi, el se culcă în zăpadă și numai cu mare greutate îl ținură treaz. De asemenea, unul dintre servitorii negri se simțea obosit și slăbit, fiind gata să urmeze exemplul doctorului. Atunci domnul Buchan primi însărcinarea să plece cu un grup și să aprindă focul la primul loc potrivit pe care l-ar întîlni. Domnul Banks și alți patru inși rămaseră cu doctorul și cu negrul Richmond, care cu

¹ *Arechenia guanaco* sau *Lama huanachus* — patrupezi asemănător cu lama.

greutate au putut fi convinși să pornească la drum ; dar după ce parcurseră alți câțiva kilometri, cei doi nu mai putură înainta. Când i se spuse negrului că dacă rămîne acolo va muri înghețat, acesta răspunse că era atît de istovit încît moartea i-ar fi o alinare. La rîndul său doctorul Solander declară că este de acord să continue drumul, dar că voia mai întîi să doarmă puțin.

Luînd această hotărîre, amîndoi se așezară jos, se rezemară de tufe și în scurt timp căzură într-un somn adînc. Sosi știrea că grupul care plecase înainte a aprins un foc la o distanță de vreo jumătate de kilometru. Atunci domnul Banks îl trezi pe doctor, care deși se așezase abia de cîteva minute aproape că nu-și mai putea mișca picioarele ; el consimți totuși să meargă mai departe. Cu toate că se străduiră din răputeri să-l ajute și pe negru, acesta rămase nemișcat, iar ei se văzură siliți să-l lase în grija unui alt servitor negru și a unui marinar, care păreau mai puțin sensibili la frig ; dar și aceștia urmau să fie înlocuiți de îndată ce alți doi s-ar fi încălzit destul ca să poată veni în locul lor. Doctorul ajunse cu multă greutate lîngă foc. Cei care plecaseră să-i înlocuiască pe tovarășii lui Richmond se întoarseră după vreo jumătate de oră fără să-i fi putut găsi. Începu să cadă o ninsoare care ținu fără întrerupere vreo două ore ; nu prea mai erau speranțe să-i mai vadă cineva în viață pe cei trei absenți. Dar pe la orele douăsprezece se auziră la oarecare distanță strigăte puternice, care prilejuiră o nespusă mulțumire tuturor celor de față. Domnul Banks și alți patru meraseră în întîmpinarea marinarului, care abia se mai putea tîrî ; îl așezară imediat lîngă foc, iar ei porniră să-i caute pe ceilalți doi. Îl găsiră pe Richmond în picioare dar incapabil să se miște ; celălalt negru zăcea în nesimțire la pămînt. Toate străduințele de a-i aduce la foc rămaseră

zadarnice și nici nu putură să aprindă un altul acolo, din cauza zăpezii care cădea mereu. Nu exista nici o alternativă ; trebuiră să-i lase pe cei doi nenorociți în voia soartei, după ce îi acoperiră bine cu ramuri de copaci.¹

Cei care încercaseră să-i aducă pe negri lângă foc stătuseră în ger aproape o oră și jumătate ; unii dintrei ei începură să aibă aceleași tulburări ca și cei pe care voiau să-i salveze. Ajunseră totuși în cele din urmă la foc, unde petrecură noaptea destul de greu. Grupul care plecase de pe corabie fusese alcătuit din doisprezece inși, dintre care acum doi erau pierduți ; nu se știa dacă al treilea va fi în stare să se înapoieze pe bord ; iar domnul Buchan, al patrulea, care tocmai își revenise, părea amenințat de o nouă criză. Se rătăciseră și erau atît de departe de corabie încît trebuiau să meargă cale de o zi pînă la ea ; nu mai aveau provizii îndestulătoare nici măcar pentru o singură masă.

La 17 ianuarie, în zorii zilei, în jur nu se vedea nimic altceva decît zăpadă ; iar rafalele de vînt erau atît de violente și dese, încît mersul devenea imposibil ; aveau deci toate motivele să se teamă că vor pieri de frig și de foame. Porniră totuși către corabie și, spre marea lor uimire și mulțumire, în vreo trei ore ajunseră la ea.²

¹ Poate că cei doi sărmani tovarăși de pe corăbiile lui Franklin, găsiți de expediția MacClintok sub o grămadă de veșminte, într-o barcă pe insula Regele William, au fost părăsiți acolo (cu puștile încărcate și cocoșele ridicate) în împrejurări oarecum asemănătoare. Nu e de loc cu neputință (n. ed. engleze).

² În repetate rînduri, grupuri de oameni din recente expediții care-l căutau pe Franklin în mările arctice, s-au aflat în situații asemănătoare, dar din fericire nu au fost pierderi de vieți omenești. Chiar Sir R. MacClure s-a aflat în mare primejdie pe cînd verifica dacă apele Oceanului Pacific se unesc cu ale Atlanticului în strîmtoarea Barrow. Aceasta s-a întîmplat în timpul unei călătorii cu sania, cînd „mai la tot pasul unul din grupul

La 20 ianuarie, domnul Banks și doctorul Solander făcură o nouă excursie în interiorul țării. După ce merseră citva timp, ajunseră într-un sat care se compunea din vreo douăsprezece colibe mizerabile, construite fără gust și fără nici o regulă, în formă de căpățină de zahăr, cu o deschizătură care slujea atît de horn cît și de ușă. Domnul Banks observă că aveau cîteva articole europene, de unde trase concluzia că indigenii călătoreau uneori înspre nord, căci de mai mulți ani nici o corabie nu se mai oprise prin această parte a Țării de Foc.

Judecîndu-i după înfățișare, oamenii aceștia păreau a se afla pe cea mai joasă treaptă a societății; singura lor hrană o formau scoicile; erau lipsiți de orice înlesnire a vieții care ar fi rezultat din cel mai rudimentar meșteșug¹. Totuși păreau mulțumiți; atît de puțin contribuie luxul și rafinamentul la realizarea fericirii!

Toți autorii care au descris insula Țara de Foc au arătat că ea este acoperită cu zăpadă și lipsită de păduri. În această privință ei se înșală totuși în mod

lor aluneca în vreo crăpătură adîncă sau se lovea de o movilă imensă, după care, complet istovit, se așeza jos, gata să cadă într-un somn din care nu s-ar mai fi trezit în această lume. Dar căpitanul MacClure își dădea seama de pericol și vocea lui îi trezea și îi încuraja". (Din *Povestirile căpitanului Sherard Osborn despre călătoria lui MacClure*.)

Cu alt prilej, un anume Whitefield a fost considerat pierdut căci, rătăcindu-se de corabie, îl găsiră mai tîrziu „șteapăn ca un cadavru".

La fel și doctorul MacCormick a scăpat ca prin urechile acului: a petrecut o zi și o noapte fără hrană și fără alt adăpost, în afară de ceca ce-i oferea ninsoarea, la vreo șapte mile de corabia sa, în ceață deasă și viscol (n. ed. engleze).

¹ Parker Snow, în interesanta sa povestire *O croazieră de doi ani în Țara de Foc etc.*, descrie pe indigenii de acolo ca fiind „cu desăvîrșire goi, sălbatici ca înfățișare, ciufuliți, cu sulici lungi în mîini — într-adevăr asemenea unor draci împielitați" (n. ed. engleze).

evident și eroarea lor trebuie să fi fost prilejuită de faptul că au vizitat-o iarna, cînd fără îndoială era acoperită de zăpadă. Echipajul de pe „Endeavour“ a observat încă de la o mare distanță că pe insulă se aflau copaci, iar cînd s-au apropiat mai mult, au găsit coasta mării și poalele dealurilor înveșmîntate în verdeată. Culmile dealurilor erau pleșuve, dar văile erau bogate în vegetație și la poalele fiecărei coline șopotea un pîrîiaș ; apa, cu un reflex roșiatic, nu avea gust rău și s-a dovedit a fi una dintre cele mai bune pe care le-au întîlnit în tot cursul călătoriei.

Joi 20 ianuarie, căpitanul Cook ancora ; vremea fiind calmă, domnul Banks împușcă dintr-o mică barcă cîțiva pufini ¹ și albatroși ; cei din urmă se dovediră buni de mîncat

Deși se spunea că dublarea ² capului Horn este mai primejdioasă decît trecerea prin strîmtoarea Magellan, care are ape mai liniștite, „Endeavour“ dublă capul cu acest prilej tot atît de lesne de parcă ar fi fost North Foreland de pe coasta ținutului Kent ; cerul era senin, vîntul moderat, vremea plăcută ; aflîndu-se în apropierea țărmlui, puteau vedea limpede coasta din fața lor.

Marti 4 aprilie ³, pe la ora zece, Peter Briscoe, slujitor al domnului Banks, descoperi pămînt către miazăzi, la o depărtare de vreo trei-patru mile. Căpitanul Cook viră îndată într-acolo și dădu peste o insulă de formă ovală, cu un lac în mijloc, care ocupa cea mai

¹ Palmipedă din familia *Procelariidae*-lor, cu ciocul coroiat, care trăiește mai ales în mările reci.

² Ocolirea unui cap ori a unei configurații a coastei.

³ De la 20 ianuarie, de cînd au dublat capul Horn și pînă la 4 aprilie, au străbătut toată distanța dintre Țara Focului și insulele Societății din Pacific, în apropierea cărora se aflau acum.

mare parte a ei.¹ Fișia de pământ ce înconjura lacul se arăta în multe locuri joasă și îngustă, îndeosebi în-spre miazăzi, unde era alcătuită din recife ; trei stînci din partea de miazănoapte aveau aceeași înfățișare. Căpitanul Cook se apropie pînă la o milă de partea nordică, dar deși aruncă o sondă la patru sute de metri, nu dădu de fund și nu găsi un loc de ancorat.

Pe țărm se zăreau mai mulți indigeni ; păreau înalți, cu capete deosebit de mari, probabil datorită și po-doabelor capilare ; părul lor era negru, iar culoarea feței arămie. Cîțiva, care stăteau în dreptul corăbiei, țineau în miini lănci sau prăjini de două ori mai lungi decît ei.

După-amiază, căpitanul Cook zări iarăși pământul în-spre nord-vest. Ajunse acolo la apusul soarelui și văzu o insulă joasă de formă circulară, acoperită de pădure ; avea aproximativ o milă în circumferință. Deși „Endeavour“ se apropiase pînă la o jumătate de milă de țărm, nu se vedeau locuitori, nici cocotieri ; totuși, uscatul părea acoperit de un verde de mai multe nuanțe. Ofițerii de pe bord numiră această insulă *Thrumb Cap*.²

În ziua de 10 aprilie, în timp ce căutau insula către care porniseră, zăriră în fața lor pământ. În dimineța următoare văzură că țărmul este foarte înalt și muntos ; își dădură seama că este insula pe care căpitanul Wallis o numise Regele George al III-lea, dar căreia băștinașii îi spun Otaheite. Lipsa de vînt împiedică nava „Endeavour“ să se apropie ; dar în dimineța zilei de 12 începu să sufle briza și mai multe pirogi se îndreptară spre corabie. Fiecare barcă era împodobită cu ramuri de banani tineri sau alte crengi, ca semn de pace și prietenie ; ramurile fură

¹ Este vorba de un atol, insulă de corali, avînd forma unui inel ce înconjoară o lagună.

² Bonetă cu ciucuri.

urcate pe bordul vasului de către indigenii dintr-o pirogă ; ei făceau semne foarte grăitoare care voiau să spună că doreau ca aceste simboluri ale păcii să fie așezate cît mai la vedere pe corabie ; așadar ele au fost înfipite în greement¹, spre mulțumirea indigenilor. În pirogi încărcaseră nuci de cocos, banane, fructe de pîine², mere și smochine ; membrilor echipajului le plăceau astfel de lucruri, așa că le cumpărară îndată.

În dimineața zilei de 13 aprilie „Endeavour“ intră în Port Royal, portul de pe insula Otaheite³, și ancoră la o jumătate de milă de țărm. Un mare număr de băștinași sosiră îndată în bărcile lor și schimbară mărfuri pe mărgel și alte podoabe ieftine.

Un om mai vîrstnic, numit Ouham, pe care domnul Gore și alții, care vizitaseră această insulă cu căpitanul Sallis, îl cunoșteau, veni pe bord ; deoarece era considerat ca om folositor, căpitanul Cook se strădui să-i răspundă la toate întrebările. Apoi Cook stabilă mai multe reguli necesare pentru bunul mers al schimbului comercial cu băștinașii și porunci ca ele să fie respectate cu strictețe.

După ce corabia fu ancorată așa cum se cuvenea, căpitanul coborî pe țărm cu domnul Banks și cu doctorul Solander, însoțiți de un grup de oameni înarmați și de prietenul lor, bătrînul indigen. Cele cîteva sute de indigeni care îi întîmpinară pe țărm erau cuprinși de o teamă atît de cumplită, încît primul care se prezentă aproape că se tîra în patru labe. Le oferă și el ramuri de copac, obișnuitul simbol al păcii,

¹ Printre catarguri.

² Fructul arborelui de pîine (*Artocarpus incisa*) are un miez de o frumoasă culoare galbenă, care cînd e băgat la cuptor capătă un aspect asemănător pîinii.

³ Portul care se cheamă azi, după vechiul său nume, Papeete.

care fură primite de grupul englez cu demonstrații de mulțumire și prietenie.

Conduși de bătrînul băștinaș și de compatrioții săi, se îndreptară spre locul de unde se aprovizionase cu apă echipajul navei „Dolphin”¹. Aici, pe teren curat, căpeteniile indigenilor aruncară ramurile lor și căpitanul le urmă pilda, după ce-i încolonă pe marinari care, defilînd în ordine, lăsară să cadă crengile lor peste ale indigenilor. Cînd ajunseră la locul de alimentare cu apă, indigenii îi înștiințară că le dau voie să ocupe acel teren, dar englezilor lucrul acesta nu li se păru potrivit cu scopul pe care-l urmăreau. În cursul acestei plimbări și după un ocol prin pădure, sfiala indigenilor se risipi și deveniră mai familiari.

Întregul circuit a fost de aproape șapte kilometri ; au trecut prin păduri de cocotieri și de arbori de pîine ; pe sub copaci se aflau locuințele indigenilor — niște adăposturi fără pereți, avînd doar acoperiș. Fructul arborelui de pîine este cam de mărimea unui cartof și ca înfățișare nu se deosebește mult de pepenele cantalup. Are întrucîtva consistența pîinii proaspete ; trebuie fript înainte de a fi mîncat.

A doua zi dimineața, înainte ca englezii să fi părăsit vasul, sosiră mai multe pirogi pline cu oameni a căror îmbrăcăminte dovedea că făceau parte dintr-o pătură socială mai înaltă ; doi dintre aceștia se urcară pe bord și fiecare își alese un prieten : unul pe domnul Banks, iar celălalt pe căpitanul Cook. Ceremonia consta în dezbrăcarea unora dintrê veșminte și dăruirea lor prietenilor aleși. Politețea le-a fost întoarsă, oferindu-li-se cîteva podoabe. Apoi făcură semne că doreau să fie însoțiți la reședința lor ; și căpitanul, ținînd să afle un port mai potrivit și să cu-

¹ „Delfinul”, nava căpitanului Wallis, unul din renumiții cutreierători ai apelor Oceanului Pacific.

noască mai multe despre acești oameni, acceptă numai de câț.

În consecință căpitanul Cook, Banks, doctorul Solander, indigenii și alți prieteni se urcară în două bărci. La vreo trei mile depărtare acostară și întâl-niră mai multe sute de băștinași, care-i călăuziră la o casă mare. Intrînd, văzură un om de vîrstă mijlocie, numit Tutaha, care, după ce oaspeții luară loc, porunci să se aducă un cocoș și o găină și le dăruie dom-nului Banks și căpitanului, împreună cu o bucată de pînză parfumată. La această politețe răspunse și Banks cu un dar. Apoi fură conduși cu multă ospitalitate la mai multe case mari, construite la fel cu cele ce-au fost descrise mai înainte ; femeile, departe de a-i evita, îi înmbiau, ba chiar îi sileau să se așeze. Apoi, în timp ce se plimbau pe țărm, se întâl-niră cu un alt șef numit Tubora Tumaida, întovărășit de un mare număr de indigeni ; încheiară și cu el un tratat de pace asemănător cu cel descris mai sus. Tubora Tu-maida le spuse prin semne că, dacă vor să mănînce, el ar avea hrană pentru ei ; în consecință se ospătără zdravăn cu fructe de pîine, banane și pește.

În cursul acestei vizite, doctorul Solander se plînsese căpeteniei că îi lipsește un binoclu. Șeful păru foarte mîhnit de această întîmplare și-i dădu să înțeleagă, cu aparența unei mari sincerități, că va face tot ce-i va sta în putință să i-l găsească ; iar dacă acest lucru nu va fi posibil, el îl va despăgubi dîndu-i atîta pînză nouă cît să acopere valoarea binocluului. Pentru a-l intimida puțin, Banks sări în sus și izbi cu patul puștii de pămînt, fapt care îi înspăimîntă atît de mult pe indigeni încît o zbughiră toți din casă, afară de căpetenie și cîțiva inși din clasa de sus. După puțin timp fu adusă cutia și, curînd după aceea, chiar binocluul.

După sfârșitul amical al acestui incident, navigatorii se întoarseră la corabie pe la orele șase seara.

Sîmbătă 15 aprilie, căpitanul, asistat de Banks și de alți oameni din echipaj, coborî pe țărm ca să stabilească un loc potrivit pentru înjghebarea unui mic fort de apărare, necesar în perioada staționării pe insulă ; și în timp ce marcau terenul, un mare număr de băștinași îi priveau curioși, dar în modul cel mai pașnic și mai prietenos.

Banks și alții, întovărășiți de mai mulți indigeni, plecă apoi să vîneze în pădure, după ce cîțiva marinari și un subofițer fură însărcinați cu paza cortului. N-apucară însă să ajungă departe, cînd li se dădu alarma prin două focuri de armă descărcate de garda cortului. Întorcîndu-se, constatară că un indigen găsise prilejul să înhațe una din puștile santinelor ; la care tînărul subofițer ce comanda garda ordonase neprevăzător soldaților să tragă, ceea ce aceștia făcură imediat țintind în grosul indigenilor care fugeau, rănind mai mulți dintre ei ; dar, deoarece vinovatul nu căzuse, ei îl urmăriră și-l împușcară.

Auzind ce se întîmplase, Banks se arătă foarte nemulțumit de fapta oamenilor din gardă și se strădui din răspuțeri să aplaneze conflictul ; prin mijlocirea unui bătrîn, convinse pe mai mulți dintre indigeni să se înapoieze, aducînd frunze de banan, obișnuitul lor semn de pace ; lovindu-se în piept cu mîinile, ei strigau : „Taia“, adică prietenie.

A doua zi dimineața, pe plajă se iviră puțini băștinași și nici unul dintre ei nu se urcă pe bord. De aici Banks și ceilalți înțelesesă că teama nu le pierise în întregime, mai ales că și Owhaw îi părăsise. În urma acestor neplăcute întîmplări, căpitanul aduse corabia mai aproape de țărm și o fixă cu bordul spre locul marcat pentru înălțarea fortului. Pe seară coborî cu cîțiva oameni din echipaj, iar indigenii se

adunară împrejurul lor și începură schimbul ca și mai înainte.

Fortul începu să fie clădit la 18 aprilie. Unii săpau tranșee, în timp ce alții se îndeletniceau cu tăierea nuielelor și a țărșurilor, indigenii ajutându-le de bună voie și cu voioșie la căratul acestora din pădure. Indigenii le mai aduseră, de asemenea, o cantitate atât de mare de fructe de pîine și nuci de cocos, încît englezii se văzură siliți să refuze o parte din ele și să facă semne că nu vor mai avea nevoie de altele în următoarele două zile. Pentru toate dădeau în schimb mărgele.

În timpul plimbării sale de seară, domnul Monkhouse, chirurgul, văzu trupul celui ce fusese împușcat în apropiere de cort. Era depus într-un șopron, alături de casa în care locuise în timpul vieții. Fusese așezat pe o năsalie, cu margini de lemn și cu rogojini așternute pe fund, susținută de pari de vreun metru și jumătate înălțime. Era acoperit cu o rogojină, peste care se întinsese o pînză albă; lîngă cadavru se găseau o măciucă de lemn și, mai spre cap, două coji de nuci de cocos; la picioare era un mănunchi de frunze verzi și rămurele uscate legate la un loc și înfipite în pămînt, o piatră cît o nucă de cocos, un banan tînăr și un topor de piatră. Indigenii părură nemulțumiți de faptul că englezul se apropiase de cadavru.

În ziua de 22 luară contact și cu muzica de pe acele meleaguri: niște indigeni cîntară din fluiere care aveau doar două găuri, suflînd nu cu gura ci cu o nară, în timp ce mai mulți îi acompaniau cu un gong; dar nu s-a cîntat decît o singură melodie.

La 25 aprilie se constată lipsa mai multor cuțite ale ofițerilor; atunci domnul Banks, care-și pierduse și el pe al său, se pripi să acuze de furt pe unul dintre șefi, deși cuțitul fusese de fapt rătăcit de slujitorul lui

Banks. Sărmanul șef, care era cu totul nevinovat, se simți foarte mîhnit de învinuire. Cu lacrimi în ochi făcu semne cu cuțitul său că primește să i se taie gîtlejul dacă a fost vreodată vinovat de fapta ce i se imputa. Cu toate acestea, în general, acești oameni, de la cel mai de sus pînă la cel mai de jos, erau prea năvăliți la furtișaguri.

În ziua de 26 aprilie, șase tunuri mobile fură montate în fort, ceea ce consternă adînc pe băștinași și determină pe mai mulți pescari, care locuiau în jurul aceluia loc, să se mute mai departe, închipuindu-și că în cîteva zile urmau să fie împușcați.

A doua zi Tubora Tumaida, cu un prieten și cu trei din femeile sale, prînzi în fort. Curînd după plecare se întoarse foarte agitat și-l înștiință pe Banks că măcelarul corăbiei o amenințase pe nevastă-sa că-i taie gîtul pentru că aceasta nu voise să-i dea o secure de piatră care-i plăcuse lui, în schimbul unui cui. S-a constatat că măcelarul era vinovat și a fost biciuit pe bordul vasului în văzul mai multor indigeni. De îndată ce i-a fost administrată prima lovitură, ei interveniră și cerură stăruitor să fie dezlegat. Deoarece li se refuză cererea, izbucniră în plîns și se arătară foarte mîhniți.

În tot timpul dimineții soseau neconținut piroge, iar corturile din fort erau pline de oameni de amîndouă sexele. Domnul Molineux, *master* pe „Endeavour“, coborî pe țarm și, fiindcă mai vizitase insula cu prilejul unei călătorii anterioare, fu cel dintîi care o recunoscu și o arătă pe Oberea, regina insulei.

Toți fură atunci nerăbdători s-o vadă pe aceea despre care primii descoperitori ai insulei povestiseră atîtea lucruri frumoase. Regina Oberea avea pe atunci vreo patruzeci de ani; era vînjoasă și înaltă, avea pielea albă, ochii expresivi, fusese frumoasă, dar acum frumusețea ei începuse să se ofilească. Fu condusă ime-

diat la corabie, pe bordul căreia se urcă împreună cu câțiva membri ai familiei ei. I se oferă multe daruri, printre care o păpușă care părea să-i atragă cel mai mult atenția. Căpitanul Cook o întovărășe pe țărm și de îndată ce coborîră, ea îi dăruie un porc și niște banane, care fură duse cu alai în fort, în urma lor venind Oberea și căpitanul. Pe drum se întâlnește cu Tutaha care, deși nu era rege, părea să fie totuși investit cu autoritatea regală. El deveni pe loc gelos de păpușa reginii, ceea ce îi făcu pe englezi să-și dea seama că era necesar să-l cinstească și pe el cu una.

În ziua următoare, duminică 30 aprilie, Tomio¹ sosi în goană la corturi și, luându-l de braț pe domnul Banks (la care apelau în toate cazurile urgente), îi spuse că Tubora Tumaïda este pe moarte fiindcă a mâncat ceva ce-i dăduseră marinarii și-l rugă stăruitor să meargă la el. Banks îl găsi pe indigen foarte bolnav. I se spuse că vomitase și că dăduse afară o frunză pe care, ziceau ei, se găsea otrava pe care o luase. Examinînd frunza, Banks văzu că nu era altceva decît tutun, pe care îl ceruse de la marinari. Cunoscîndu-i acum boala, Banks îi prescrise să bea lapte de cocos, care îl însănătoșe curînd și-l făcu tot atît de voios ca și mai înainte.

La întîi mai, un șef care cu cîteva zile mai înainte mîncase pe bord, însoțit de unele din nevestele sale care în mod obișnuit îi dădeau să mănînce, veni pe corabie de unul singur ; cînd se aduse mîncarea, căpitanul îl servi cu cîteva feluri, socotind că de data asta va catadixi să se hrănească singur ; dar el nici măcar nu încercă și, dacă unul din servitori nu i-ar fi dat să înghită, ar fi plecat desigur flămînd.

¹ Una din căpeteniile indigene.

În ziua următoare exploratorii avînd nevoie de quadrant¹, văzură cu uimire și supărare că acesta lipsește. Faptul părea cu atît mai neobișnuit, cu cît o santinelă fusese postată în tot cursul nopții la cîtiva metri de cortul în care era depozitat aparatul ; iar acesta nici măcar nu fusese vreodată scos din cutia în care era ambalat. Deoarece pierderea instrumentului ar fi făcut imposibilă efectuarea observațiilor astronomice, se întreprinseră cercetări intense prin vecinătate. În cele din urmă domnul Banks, împreună cu domnul Green și alți navigatori, porniră spre pădure, unde credeau ei că ar putea da de urma aparatului, în cazul cînd ar fi fost furat de indigeni. Pe drum îl întîlniră pe Tubora Tumaida cu cîtiva băștinași ; li se explică prin semne că niște compatrioți de-ai lor au furat quadrantul, care trebuia adus înapoi. Căpetenia făcu de îndată cercetări și, prin intervenția lui, instrumentul fu restituit fără să fi suferit vreo deteriorare, deși fusese desfăcut în bucăți.

Vineri 5 mai, căpitanul Cook, însoțit de Banks și de doctorul Solander, ieșiră cu șalupa luînd pe unul din oamenii lui Tutaha ca să-i călăuzească la șef. Ajunseră curînd la Eparre, localitatea unde trăia acesta, situată doar la cîtiva kilometri mai spre vest de corturi. La sosire fură conduși îndată la căpetenie, în timp ce în jurul lor indigenii strigau : „Taio Tutaha ! Tutaha este prietenul vostru !“ Îl găsiră șezînd sub un arbore înconjurat de cîtiva bătrîni. După ce le făcu semn să se așeze, căpitanul Cook îi

¹ Instrument în forma unui sfert de cerc, avînd un arc de 90°, cu care se măsoară unghiurile în astronomie. Spre deosebire de el, sextantul are un arc de 60°.

oferi o cămașă și o haină largă de pînză, de care șeful păru foarte încîntat și pe care le îmbracă. După ce luară împreună o gustare în barcă, englezii fură conduși într-o curte mare, ca o arenă, aflată la una din laturile casei ; acolo li se oferî un spectacol de lupte corp la corp. Șeful se așeză la capătul superior al arenei, avînd mai mulți dintre sfetnici de o parte și de alta ; în calitatea lor de arbitri, ei aplaudau pe învingători. Pe teren intrau zece sau doisprezece luptători și, după cîteva simple ceremonii de provocare reciprocă, se luară la trîntă, fiecare străduindu-se să-l doboare pe celălalt ; se apucau de coapse, de mîini, de păr sau de haine, se tot smuceau fără nici un pic de măiestrie, pînă ce unul din doi era răsturnat pe spate ; biruința era răsplătită prin cîteva cuvinte din partea bătrînilor și trei strigăte de ovație.¹

Cînd acest divertisment public luă sfîrșit, iar oaspeții fură informați că se pregăteau pentru masă niște porci și o cantitate de fructe de pîine, știrea le păru cu atît mai plăcută, cu cît între timp pofta lor de mîncare crescuse în mod deosebit. Dar, în loc să ia masa pe țărm sau în barcă, trebuiă, spre neazul lor, să meargă tocmai la corabie, întrucît aceasta era dorința căpeteniei. Îndată ce se află de acest lucru, poporul aduse la fort o mulțime de fructe de pîine, nuci de cocos și alte merinde.

Marti 9 mai, înainte de amiază, Oberea le făcu o vizită, însoțită de favorita ei, Obadi ; ea le dăruî un porc și fructe de pîine.

¹ „Învingătorul nu se fălea că a biruit, nici învinsul nu se văicărea ; totul se săvîrșea cu cea mai mare voioșie.” (Extras din *Jurnalul căpitanului Cook* — Arhivele Amiralității) (n. ed. engleze). (N. r.).

Forgeria, acum instalată și adesea în activitate, devenise nu numai un nou subiect de admirație pentru indigeni, dar îi mai oferi totodată căpitanului un nou pretext de a-i îndatora, îngăduind fierarului, în orele sale de răgaz, să transforme în diferite unelte fierul lor vechi, care se bănuia că îl aveau de la corabia „Dolphin“.

După repetate încercări, indigenii pricepură că nu sînt în stare să pronunțe numele englezilor șirecurseră la alte nume noi luate din limba lor proprie. Căpitanul Cook fu numit Tuti; Hicks, Hiti; Gore, Tura; Solander, Tolano; Banks, Opani; Green, Trini; și tot așa pentru cea mai mare parte din echipajul vasului.

În seara următoare domnul Banks fu nevoit, deși îi era neplăcut, să-l certe în termeni țaspri pe Tubora Tumaïda, pentru că acesta îi smulsese pușca și trăsese în aer — lucru ce-l surprinsese mult pe Banks fiindcă nu-și închipuise că localnicul cunoștea felul în care se mînuiește arma. Deoarece siguranța lor depindea de neștiința indigenilor, îi spuse printre amenințări că atingerea acestui obiect reprezenta cea mai gravă dintre jigniri. Indigenul nu răspunse nimic, ci plecă împreună cu familia sa acasă, la Eparre. Dar fiindcă omul le era de folos, domnul Banks, însoțit de Molineux, se duse după el și îl găsi în mijlocul mai multor oameni, copleșit de mîhnire. Totuși, fiindcă Banks se pricepu să-i îndepărteze orice urmă de pică, îl aduseră îndărăt la cină; apoi căpetenia și nevasta lui dormiră amîndoi în cortul englezului. Curînd după aceea, Banks îl bănuï pe Tubora Tumaïda că i-ar fi furat niște cuie. Avînd o părere bună despre el și vrînd să-i pună credința la încercare, îi așeză în cale diferite ispite — printre altele

și o lădiță de cuie care se dovedi irezistibilă. Indigenul își mărturisi fapta, dar cînd Banks stăruia să i se dea cuiele înapoi, el declară că le dusesese la Eparre. Această purtare prilejui iarăși cuvinte tari și, în cele din urmă, indigenul scoase la iveală un cui. Urma să fie iertat la aducerea celorlalte, dar nefiind decis să-și îndeplinească cele făgăduite, fugi cu prada și cu familia sa înainte de căderea nopții.

La 27 mai Tutaha se mută într-un loc numit Atahuru. Atunci domnul Banks, doctorul Solander, căpitanul Cook și alți cîțiva porniră cu șalupa să-i facă o nouă vizită ; după ce-i dăruiră cîteva mărunțișuri, fură poftiți să-și petreacă noaptea acolo. Banks, care acceptase un loc în barca Obereei, își lăsă prietenii și se retrase să se odihnească. Dar, cu toată grija Obereei care-i luase hainele în paza sa, acestea îi fură sustrate împreună cu pistoalele, cornul de pulbere și multe alte lucruri ce se aflau în buzunarele hainei. Se dădu alarma și-l sculară pe Tutaha, care dormea în piroga vecină ; el porni cu Oberea în căutarea hoțului, lăsîndu-l pe Banks numai în pantaloni și cu pușca neîncărcată. Se întoarseră curînd, dar fără lucruri, iar Banks hotărî să se resemneze deocamdată. El se duse totuși la coliba unde se culcaseră căpitanul Cook și trei din tovarășii săi și le povesti trista lui pățanie ; în loc să găsească consolare, află că și ei pățiseră la fel, căci rămăseseră fără ciorapi și jachete.

După aceste întîmplări, călătorii începură să facă pregătiri pentru observarea trecerii planetei Venus ; fidel îndrumărilor pe care le primise de la Academia de Științe, căpitanul Cook trimise două echipe, urmînd ca observațiile să se facă din două locuri diferite, astfel ca, dacă rezultatele n-ar fi fost bune la Ota-

heite, să poată fi folosite cele obținute în cealaltă parte. Se îndăletniciră cu pregătirea instrumentelor și cu instruirea celor ce urmau să le întrebuințeze. Joi 1 iunie (sîmbăta următoare fiind ziua trecerii planetei), trimiseră la Eimayo șalupa avînd pe bord pe domnii Gore, Monkhouse și Sporing, un prieten al domnului Banks; Green îi echipase pe fiecare cu instrumentele necesare. Banks și cîțiva dintre băștinași însoțiră această echipă. Alții primiră misiunea să găsească un loc prielnic la o apreciabilă depărtare de stațiunea principală.

După ce vîsliră aproape toată noaptea, cei care se duseră la Eimayo cu șalupa găsiră pe o stîncă, cu ajutorul unui grup de indigeni de pe o pirogă, către care strigaseră, un amplasament potrivit pentru observatorul lor; își așezară acolo corturile și își pregătiră aparatele pentru observațiile din ziua următoare.

Sîmbătă 3 iunie, îndată ce se luminează de ziuă, Banks îi părăsi plecînd spre insulă pentru a face rost de provizii proaspete. În timp ce negocia cu băștinașii lui Tarrao, regele insulei, acesta sosi împreună cu sora sa, Nuna, pentru a-i face o vizită. După ce se așeză ca de obicei, fu adus darul regal — un porc, un cîine, cîteva nuci de cocos, fructe de pîine și altele. Banks trimise un mesager după un toporaș, o cămașă și cîteva mărgele, pe care regele le primi cu multă plăcere. Apoi Banks se întoarse la observator cu oaspeții săi și le arătă trecerea planetei Venus prin dreptul discului solar, spunîndu-le că el și tovarășii săi veniseră acolo din țara lor numai pentru a vedea acest lucru.

Ambele echipe și-au efectuat observațiile cu deplin succes. Cu toate acestea, rezultatele lor se deosebeau

mai mult decît era de imaginat¹ în privința măsurării timpilor de contact. Iată relatarea lui Green :

Dimineața { Primul contact extern sau prima ivire a planetei pe soare a avut loc la 9 ore, 25 minute, 4 secunde.
Primul contact intern sau imersiunea totală — la 9 ore, 44 minute, 4 secunde.

După amiază { Al doilea contact intern sau începutul imersiunii — la 3 ore, 14 minute, 8 secunde.
Al doilea contact extern sau imersiunea totală — la 3 ore, 32 minute, 10 secunde.

Latitudinea observatorului : $17^{\circ}15'20''$ S.

Longitudinea : $149^{\circ}32'30''$ V. de Greenwich.

Cîteva zile nu mai găsiră atît de ușor fructe de pîine ; cercetînd, se află că fuseseră adunate ca să se prepare din ele un soi de pastă acră numită *mahie*, care după fermentare putea fi păstrată timp îndelungat pentru vremuri de nevoie.

Luni 12 iunie, indigenii veniră să se plîngă căpitanului Cook că le-au dispărut niște arcuri cu săgeți și

¹ „Ziua se arată prielnică scopului nostru așa cum o dorisem ; nici un nor nu se ivi în decursul întregii zile, și atmosfera era absolut limpede : am putut deci observa perfect întreaga trecere a planetei Venus peste discul soarelui. Văzurăm distinct o atmosferă sau o umbră întunecată în jurul corpului planetei, ceea ce tulbură mult calcularea timpilor de contact, îndeosebi a celor doi interni.

Vîntul nu bătu aproape de loc în tot timpul zilei, iar termometrul, expus la soare pe la amiază, atinse un grad de căldură încă neîntîlnit.“ (Extras din *Jurnalul căpitanului Cook* — Arhivele Amiralității) (n. ed. engleze).

corzi de păr împletit. Se făcură cercetări și, faptul fiind bine dovedit, se administrară două duzini de lovituri de bici¹ marinarilor care le furaseră.

Pînă atunci diverse articole fuseseră furate de băștinași la diferite date ; de aceea căpitanul, dorind să pună capăt acestor obiceiuri, căută să-i intereseze și pe indigeni la prevenirea lor. Ca urmare, porunci să fie sechestrare un număr de pirogi care să fie reținute pînă ce se vor restitui lucrurile sustrase, dar în cele din urmă se înduplecă și le dădu înapoi.

Cam în același timp, o altă întâmplare era gata să provoace o încăierare între englezi și indigeni. Căpitanul Cook trimisese o barcă la țărm să caute balast, iar ofițerul, negăsind îndată ceea ce căuta, se apucă să dărîme o construcție funerară. Această măsură provocă împotrivirea energetică a indigenilor. Aflînd de cele ce se întîmplau, domnul Banks se duse la fața locului și conflictul se rezolvă curînd, prietenește, căci găsiră în altă parte destulă piatră.

La 19 iunie, pe seară, curînd după lăsarea întinericului, în timp ce pirogile erau reținute de căpitan, regina Oberea oferi echipajului un porc, fructe de pîine și alte daruri, printre care și un cîine. Carnea de cîine e socotită acolo ca o mîncare mai aleasă decît cea de porc, cîinii crescui pentru a fi mîncăți nepri-mind hrană animală, ci numai vegetală. Ca demonstrație, Tupia² ucise și prepară unul, frigîndu-l

¹ Spiritul de dreptate și de omenie al căpitanului Cook se vă-dește în toate acțiunile sale, atît față de indigenii întîlniți în cursul călătoriilor, cît și față de oamenii din subordinea sa. El nu recurgea la bici decît în cazuri de absolută necesitate și nu găsește, cercetînd jurnalele sale de bord din Arhivele Amiralității, nici o împrejurare în care să fi dat o sancțiune mai mare de două duzini de lovituri de bici, nici în cele mai grave cazuri (n. ed. engleze).

² Un indigen de seamă, marele preot al insulei.

într-o scobitură făcută în pământ. Apreciară că mîncarea fu foarte bună.

Mai mulți băștinași aduceau diferite daruri echipei de la fort. Printre ei se afla Camo, o căpetenie a cîtorva ținuturi de pe insulă, pe care încă nu-l cunoscuseră și care veni cu un porc. Șeful, tratat cu mult respect de către indigeni, era însoțit de un băiat și de o tînără. Băiatul, deși era în stare să umble, era purtat în spinare de un bărbat. Oberea și cîțiva indigeni ieșiră din fort în întîmpinarea lor, după ce-și descoperiră capetele și pieptul pînă la brîu. Acesta era un semn de respect ; călătorii noștri nu observaseră pînă atunci acest obicei, dar socotiră că se recurgea la el numai între persoane de rang înalt. Camo intră în cort, însă tînăra, care avea vreo șaisprezece ani, nu putu fi înduplecată să-l însoțească, deși părea că avea de luptat cu propria-i curiozitate și tentație. Doctorul Solander luă băiatul de mîna și îl duse înăuntru ; dar indigenii de afară, care împiedicaseră intrarea fetei, găsiră în curînd mijlocul să-l scoată.

Curiozitatea lui Banks și a celorlalți fiind ațîțată de aceste întîmplări, se interesară cine erau noii veniți ; aflară că Oamo era soțul Oberei, dar că, prin bună înțelegere, stătuseră mult timp despărțiți și că băiatul și fata erau odraslele lor. Băiatul era moștenitorul legitim al suveranului insulei și se numea Terri-diri ; el urma să ia în căsătorie pe sora sa de îndată ce ar fi atins vîrsta potrivită.

Luni 26 iunie, dis-de-dimineată, căpitanul Cook, însoțit de Banks, porni să dea ocol insulei cu barca. Ei navigară spre răsărit și, înainte de amiază, coborîră pe țărm într-o parte a insulei unde stăpînea Ahio, un tînăr șef, care-i vizitase de multe ori în corțurile lor. Aici întîlniră și alți indigeni pe care îi cunoșteau.

După ce făcură planul topografic al portului și al unui golf mare din apropiere, își propuseră să se îndrepte către partea opusă o golfului, dar Titubaola, care le era călăuză, nu numai că refuză să-i întovărească, ci se strădui să-i determine pe Cook și pe Banks să se răzgândească, zicînd să „ținutul era locuit de oameni care nu făceau parte dintre supușii lui Tutaha și care i-ar nimici pe toți“. Această informație nu-i împiedică totuși să-și ducă la îndeplinire planul ; Titubaola, după ce văzu că încărcaseră puștile cu gloanțe, își luă inima în dinți și merse cu ei. Vîsliră pînă se întunecă și ajunseră la un istm îngust ce despărțea insula în două peninsule cu stăpîniri deosebite. Cum nu pătrunseră încă pe teritoriul dușman, hotărîră să petreacă noaptea pe țărm, unde o femeie pe care o chema Uratua le oferi hrană și adăpost.

Dimineata își continuară călătoria și acostară într-un ținut de sub conducerea unui șef numit Maraitata, adică „locul de îngropare al oamenilor“, pe tatăl căruia îl chema Pahairada, adică „hoțul de bărci“. Dar, deși purtau nume prevestitoare de rele, ei fură primitori cu căpitanul Cook și cu domnul Banks, le dădură provizii și schimbă cu ei un porc mare pe o secure.

Curiozitatea indigenilor fu repede ațîțată și în jurul grupului englez se strînse o mulțime de oameni, printre care nu văzură decît două fețe cunoscute. Călătoria înaintă apoi pînă ce ajunseră în ținutul în care domnea principalul șef sau rege, care se numea Wahi-tua. Continuînd să înainteze pe țărm, cale destul de lungă, văzură în sfîrșit pe șeful însoțit de o tînără cu înfățișare plăcută, de vreo douăzeci de ani, numită Tudidde.

Străbătînd această parte a insulei, văzură că ea era mai bine cultivată și mai civilizată decît toate celelalte întîlnite pînă atunci ; totuși casele erau puține și destul de mici ; în schimb numeroasele pirogi depășeau pe toate cele văzute mai înainte, atît ca mărime cît și ca execuție. Deși ținutul era roditor, alimentele lipseau.

Către partea cea mai de sud a insulei descoperiră un port bun, la adăpostul unui recif ; ținutul dimprejur era deosebit de rodnic.

Acostară din nou ceva mai departe spre răsărit. Mathiabo, căpetenia, pe care nici nu-l cunoscuseră nici nu-l văzuseră vreodată, veni la ei și-i aprovizionă cu nuci de cocos și fructe de pîine. Mai cumpără și un porc, dînd în schimb o sticlă pe care Mathiabo o preferă tuturor celorlalte lucruri oferite. Aici văzură un curcan și o gîscă, lăsați pe insulă de vasul „Dolphin“. Aceste păsări erau deosebit de grase și păreau a se bucura de mare admirație din partea indigenilor.

O priveliște neobișnuită li se înfățișă într-o casă din apropiere : mai multe maxilare omenești erau așezate pe o scîndură semicirculară ; păreau proaspete și aveau încă toți dinții. Banks nu putu să dezlege acest mister. Părăsiră apoi locul și ajunseră într-un golf situat în partea nord-vestică a insulei.

Le ieșiră în întîmpinare mai multe pirogi cu femei frumoase care păreau doritoare să-i vadă venind la țarm, ceea ce ei acceptară lesne. Căpetenia, care se numea Waiveru, îi primi cu prietenie și cînară în casa lui, în tovărășia lui Mathiabo. O parte a clădirii li se dădu ca dormitor și, curînd după cină, se retraseră acolo să se odihnească. Mathiabo, care împrumutase o manta de-a lui Banks ca s-o folosească drept învelitoare, se făcuse nevăzut cu ea fără ca cineva să bage de seamă. Știrea furtului le fu adusă curînd de

un indigen și, în consecință, porniră pe urmele hoțului ; făcură cale foarte scurtă, deoarece le ieși înaintea alt indigen care aducea înapoi mantaua la care Mathiabo renunțase de frică. La întoarcerea lor, casa era cu totul părăsită, iar pe la patru dimineața santinela dădu de știre că lipsește barca. Situația lor părea acum deosebit de îngrijorătoare : grupul alcătuit din patru oameni nu avea decît o singură pușcă și două pistoale de buzunar fără nici un glonț de rezervă sau încărcătură de pulbere. După ce așteptară un timp îndelungat în această supărătoare stare de neliniște, temîndu-se că indigenii s-ar putea folosi de împrejurare, văzură spre marea lor bucurie că barca fusese smulsă de reflux și era adusă înapoi de valuri ; putură deci pleca.

Locul era așezat în partea de miazănoapte a peninsulei Tiarabu din sud-estul insulei. Era roditor și dens populat, iar locuitorii se purtau pretutindeni politicos. Ultimul ținut din Tiarabu în care acostaseră era cîrmuit de o căpetenie numită Omoe.

Aci văzură un *itua*, adică o zeităte alcătuită din împletitură de nuiete ; semăna cu un om, avea aproape doi metri înălțime și era acoperit cu pene negre și albe ; pe cap avea patru protuberanțe pe care băștinașii le numeau *tate ete*, adică oameni mici.

Călătorii noștri se aflau acum în apropierea ținutului numit Paparra, care fusese guvernat de Oamo și Oberea și aveau de gînd să-și petreacă noaptea acolo. Domnul Banks și însoțitorii săi acostară cu vreo oră înainte de căderea întinericului și aflară că amîndoi șefii plecaseră în vizită la fort. Dormiră totuși în casa Obereei, care, deși neîncăpătoare, era foarte curată ; în ea se găsea doar tatăl stăpînei, care rămăsese să păzească acum casa și care le arăta mult respect. Călătorii folosiră prilejul pentru a merge într-un loc unde observaseră niște copaci cu numele de

etoa, care cresc de obicei în cimitire. Aceste locuri de îngropăciune numite *morai* slujesc în același timp și pentru închinăciune. Aci văzură un edificiu imens, despre care aflară că era *morai* pentru Oamo și Oberea.

Alcătuît dintr-o uriașă grămadă de pietre, înălțat în forma unei piramide, cu un șir de trepte de o parte și de alta, avea aproape șaptezeci de metri în lungime, o lățime de treizeci și o înălțime de doisprezece pînă la cincisprezece metri. Devreme ce indigenii erau cu totul lipsiți atît de unelte de fier, cît și de mortar pentru a tăia și a cimenta pietrele pregătite în vederea întrebuintării, o construcție de asemenea înălțime și amploare trebuia să fi fost rezultatul unei munci și osteneli istovitoare.

Punctul culminant avea în centru chipul unei păsări, sculptat în lemn, cu un pește de piatră alături. Piramida alcătua o parte din latura unei mari curți pătrate, cu marginile aproape goale, înconjurată de un zid și pavată cu pietre plate. La o mică depărtare spre apus, de clădirea descrisă mai sus, se afla o altă curte pavată, în care se găseau mai multe platforme mici, numite de indigeni *ewatta*, care păreau să fie altare; pe acestea se așezau alimentele aduse jertfă zeilor.

Locuitorii insulei Otaheite nu păreau că sînt întru nimic mai dornici decît să se ia la întrecere în ceea ce privește măreția mormintelor; rangul și autoritatea Obereei ieșeau bine în evidență cu acest prilej. Totuși, la sosirea navei „Endeavour“ Oberea nu mai avea puterea de care se bucurase pe vremea cînd fusese aici „Dolphin“¹; cauza aveau s-o afle abia acum. Se pare că înainte de sosirea căpitanului Cook, cu vreo patru-cinci luni în urmă, locuitorii din Tia-

¹ Nava căpitanului Samuel Wallis.

rabu, peninsula sud-estică, făcuseră o incursiune aici și uciseră mulți oameni ; atunci Oberea și cu Oamo, care cărmuiau pentru fiul lor, fugiseră și se adăpostiseră în munți, în timp ce năvălitorii distrugeau toate casele și prădau ținutul. Curcanul și gîsca văzuți în districtul lui Mathiabo făceau parte din pradă, iar maxilarele descoperite la ei fuseseră de asemenea luate ca trofee ale biruinței.

Vineri 30 iunie englezii ajunseră la Otahuru, unde ședea vechea lor cunoștință Tutaha, care îi primi cu multă cinste, le oferi o masă bună și îi găzdui cum se cuvine ; în ciuda faptului că ultima oară cînd dormiseră la această căpetenie fuseseră jefuiți într-un mod atît de rușinos, acum petrecură noaptea în cea mai mare siguranță ; nici o haină sau alt obiect nu le lipsi în dimineața următoare.

Sîmbătă 1 iulie se întoarseră la fortul de la Port Royal, după ce descoperiseră că insula cu cele două peninsule măsoara vreo sută și optzeci de kilometri în circumferință.

La întoarcerea lor fură întâmpinați de prietenii lor indigeni, dintre care nici unul nu se înfățișă fără provizii.

Luni 3 iulie domnul Banks făcu o excursie cu cîteva călăuze indigene pentru a urmări riul din vale pînă sus la izvoare și pentru a observa ce locuitori trăiesc pe malurile lui. După un drum de vreo zece kilometri, în care timp întîlniră diferite așezări, ajunseră la o casă, despre care li se spuse că ar fi ultima ce mai putea fi văzută. Stăpînul acesteia le dăruî nuçi de cocos și alte fructe. După o scurtă vizită porniră iar la drum. Trecură de multe ori pe sub bolți alcătuite din bucăți de stîncă sub care li se spuse că se adăposteau adesea cei ce erau surprinși de căderea nopții. În cursul acestei plimbări, domnul Banks a putut căuta nestînjenit minerale, dar n-a

găsit nici unul. Pietrele, care pretutindeni semănau cu cele din Madeira, purtau semne vădite că fuseseră arse. Urme vădite de foc se mai găseau în argila de pe coline, atît pe insula aceasta cît și pe cele vecine.

La 4 iulie domnul Banks semănă de o parte și de alta a fortului semințe de pepeni, portocali, lămii, lămii dulci și alte plante și copaci aduși de la Rio de Janeiro. El dădu indigenilor mari cantități din aceste semințe și semănă multe din ele prin pădure ; cîteva din semințele de pepeni, pe care le semănase îndată după sosire, se prinseră și dădură vreji deosebit de viguroși.

Se făceau acum pregătirile de plecare și căpitanul Cook spera să părăsească insula fără să mai aibă alte neînțelegeri cu băștinașii, dar se înșelă în privința aceasta. Doi mateloți ieșind pe țărm, unuia din ei i se fură cuțitul ; căutînd să și-l ia înapoi, fu atacat de indigeni care îl răniră grav cu o piatră ; tovarășul său se alese și el cu o ușoară rană la cap. Căpitanul Cook, căruia nu i-ar fi plăcut să ia măsurile de cuviință, nu fu de loc supărat că vinovații fugiseră în grabă.

Un alt incident la fel de neplăcut avu loc curînd după aceea. În seara zilei de 8 spre 9 iulie, doi marinari tineri care părăsiseră în taină fortul încă nu apăruseră pînă dimineața. Se dăduse de știre că toată lumea trebuie să fie pe bord a doua zi, căci vasul avea să pornească în ziua aceea sau în cea următoare ; căpitanul Cook începu deci să se teamă ca nu cumva marinarilor să le fi trecut prin gînd să rămînă pe uscat. El știa că nu putea lua nici o măsură eficace pentru a-i aduce înapoi, fără să tulbure camaraderia și buna înțelegere care domneau în acel moment între englezi și indigeni ; de aceea se decise să mai aștepte o zi cu nădejdea că se vor întoarce.

Fiindcă în dimineața zilei de 10 iulie cei doi marinari încă nu se înapoiaseră, începură cercetările; indigenii declarară că marinarii nu aveau de gând să se mai întoarcă, că se refugiaseră în munți, unde era cu neputință să fie descoperiți, și că fiecare își luase o nevastă. Ca urmare, se dădu de înțeles mai multor căpetenii care se aflau la fort cu femeile lor — printre care erau Tubora Tumaida, Tomio și Oberea — că nu vor fi lăsați să plece de acolo pînă ce nu vor fi aduși dezertorii. Indigenii primiră această înștiințare fără a arăta prea multă frică sau nemulțumire și asigurară pe căpitan că mateloții vor fi trimiși îndărăt; dar, sosind noaptea, căpitanul Cook socoti că nu ar fi prudent să țină ostatecii în fort; de aceea dispuse să fie urcați pe bordul corăbiei, ceea ce îi îngrijoră strașnic; mai mulți dintre ei, femeile îndeosebi, își mărturisiră temerile printr-o mare neliniște și prin șiroaie de lacrimi.

Pe seară unul dintre marinari fu adus îndărăt de cîțiva indigeni, care raportaseră că celălalt și cei doi ce fuseseră trimiși să-i caute vor fi reținuți pînă ce Tutaha, care se află printre ostateci, va fi eliberat. Domnul Hicks însoțit de mai mulți oameni fu trimis imediat cu șalupa să-i salveze pe prizonierii englezi; în același timp căpitanul Cook înștiință pe Tutaha că este de datoria lui să-l ajute cu cîțiva oameni și să dea porunci ca marinarii să fie lăsați liberi, deoarece de această întîmplare va avea să răspundă. Tutaha făcu numaidecît ceea ce i se ceruse și echipa găsi fără împotrivire oamenii pe care îi căuta.

Atunci căpeteniile de pe corabie fură duse la țarm iar celor din fort li se dădu drumul și, după ce mai stătură vreo oră și jumătate cu Banks, se înapoiară cu toții la locurile lor de reședință. La cercetarea dezertorilor se constată că ceea ce povestiseră indigenii nu era de loc neadevărat; ei se atașaseră de femei și

plănuiseră să stea ascunși pînă ce corabia ar fi întins pînzele ; apoi ar fi vrut să trăiască pe insulă alături de bășinași.

Tupia, care fusese primul sfetnic al Obereei pe vremea cînd ea se bucura de cea mai mare putere și care era totodată marele preot al insulei, deci intim legat de religia țării, manifestase deseori dorința de a pleca odată cu navigatorii ; de aceea, miercuri 12 iulie, dimineata, sosi pe bord cu slujitorul său, un băiat de vreo 12 ani numit Taiyota și ceru îngăduința de a merge cu ei. Cererea sa fu acceptată în unanimitate. Apoi Tupia coborî pe țărm ca să-și vadă prietenii pentru ultima oară, luînd cu el mai multe mărunțișuri arătoase pe care le împărți în semn de amintire.

Joi 13 iulie vasul fu vizitat de o mulțime de prieteni și împresurat de nenumărate bărci cu bășinași de rînd. Ridicărea ancora pe la ora douăsprezece și indigenii se despărțiră de echipaj plîngînd cu lacrimi de prietenie și înduioșare. În tot acest timp Tupia se stăpînea cu demnitate ; e adevărat că din ochi îi curgeau lacrimi, dar sfortarea ce o făcea ca să le ascundă îl acoperea de cînte. El se sui cu Banks pe arbor¹, de unde continuă să facă semne cu mîna către bărci pînă nu le mai zări.

După cele spuse de Tupia, insula dispunea de peste șase mii de luptători ; pornind de aci se putea face ușor socoteala numărului de locuitori.

Bășinașii nu aveau fructe europene, zarzavaturi sau legume, nici cereale de alt fel ; aveau în schimb multe produse vegetale indigene, foarte prețuite. Ca animale domestice aveau porci, cîini și găini. Nu exista pe insulă nici un animal sălbatic în afară de rațe, porumbei, papagali și alte cîteva păsări, iar

¹ Partea dinspre vîrf a unui catarg.

dintre patrupede, șobolani ; șerpi nu existau. Marea le oferea în schimbul lipsei de animale de uscat o mare varietate de pești foarte gustoși.

În ceea ce privește oamenii, ei arătau în general mai mari de stat decât europenii. Bărbații erau înalți, robuști și chipeși. Femeile din pătura de sus depășeau de asemenea mărimea noastră obișnuită ; dar cele mai de jos erau mai curînd scunde, unele dintre ele fiind chiar mititele.

Aveau o culoare naturală frumoasă, măslinie deschisă sau ceea ce numim noi brună, iar pielea era delicată, netedă și catifelată. Trăsăturile feței, de obicei frumoase, și ochi plini de sensibilitate și de expresie ; dinții de asemenea deosebit de albi și regulați, iar respirația le era cu totul lipsită de vreun miros neplăcut ; în ce privește părul, era în majoritatea cazurilor negru. Mișcările le erau nesilite și grațioase, dar nu prea viguroase ; felul lor de a fi era generos și deschis, iar purtarea îndatoritoare și plină de curtenie.

Locuitorii de amîndouă sexele purtau adeseori o bucată de pînză de producție indigenă, legată în jurul capului în chip de turban ; iar femeile își dădeau multă osteneală să-și împletească părul în coade lungi, pe care le înfășurau apoi pe crenguțe și le fixau pe frunte ca ornament.

Își pictează corpurile scrijelindu-și carnea sau întepînd-o cu un mic instrument de os prevăzut cu dinți scurți ; umplu întepăturile cu un amestec albastru-închis sau negricios, preparat din fumul unor nuci uleioase — folosite de ei în loc de opaiț — și apă ; această operație numită de tatuare este nespus de dureroasă și lasă pe piele semne de neșters. Se execută de obicei pe la vîrsta de zece sau doisprezece ani și se aplică pe diferitele părți ale trupului.

Se îmbracă în felurite pînzeturi și împletituri de păioase ; pe cele dinții le pun pe vreme frumoasă, iar

pe cele din urmă pe timp umed. Veșmintele sînt de diverse modele, dar fără nici o formă, iar bucățile din care sînt făcute nu se cos împreună. Femeile din pătura de sus poartă trei sau patru piese : pe una, care e foarte lungă, o înfășoară de mai multe ori în jurul mijlocului și o lasă apoi să atîrne pînă la genunchi. Apoi așază una peste alta două-trei piese scurte, avînd fiecare la mijloc cîte o gaură prin care își trec capul ; părțile lungi le lasă să cadă în față și spate, deschizăturile laterale rămînînd deci libere pentru brațe.

Îmbrăcămintea bărbaților este foarte asemănătoare, deosebindu-se doar prin faptul că o parte a veșmintelor, în loc să cadă peste genunchi, este petrecută printre picioare. Aceste veșminte sînt purtate de oameni aparținînd tuturor treptelor sociale, cu singura deosebire că cei din păturile înstărite îmbracă o cantitate mai mare de pînză. La amiază locuitorii de amîndouă sexele se arată aproape goi, purtînd numai bucata de pînză legată în jurul mijlocului.

Băieții și fetele umblă în pielea goală — cei dinții pînă la șapte-opt ani, cele din urmă — pînă pe la cinci ani. Oamenii aceștia se folosesc rareori de case : numai cînd dorm sau cînd se adăpostesc de ploaie ; ei mănîncă în aer liber, la umbra unui copac. Veșmintele le folosesc mai mult ca să se acopere noaptea, deoarece locuințele nu au pereți despărțitori. Capul familiei și nevasta sa dorm la mijloc, apoi cei căsătoriți ; lîngă aceștia femeile nemăritate și la o mică distanță bărbații neînsurați.

Casele căpeteniilor diferă totuși într-o oarecare măsură : unele, foarte mici, au fost clădite în așa fel încît să poată fi purtate de pirogi ; ele sînt închise pe toate laturile cu frunze de cocotieri ; totuși aerul pătrunde înăuntru ; în aceste case dorm numai căpetenia și nevasta lui. Mai există și case în care sînt găs-

duiți locuitorii unui ținut. Acestea sînt mult mai încăpătoare.

Dacă un șef taie un porc, ceea ce se întîmplă destul de rar, el îl împarte în mod egal între supușii săi ; mai des taie însă cîini și păsări.

Cînd fructele de pîine se trec, sînt înlocuite cu nuci de cocos, diferite soiuri de banane etc.

Bucătăria lor cunoaște doar frigerea alimentelor, iar ca băutură folosesc în general apa sau laptele de nucă de cocos ; au fost însă cazuri cînd unii din ei au băut produse spirtoase englezești și s-au îmbătat ; se pare că au făcut-o mai mult din neștiință decît cu intenție, deoarece nu s-a băgat niciodată de seamă ca vreunul să repete acest fel de necumpătare. E adevărat că li se spusese călătorilor noștri că uneori căpeteniile indigene se ameteșc bînd seva unei plante numite *ava*¹, dar ei n-au văzut nici un exemplu de acest fel în timpul cît au stat pe insulă.

Șefii mănîncă de obicei singuri, afară de cazul cînd sînt vizitați de vreun străin ; acesta primește uneori îngăduința de a fi al doilea la masă ; drept față de masă servesc frunzele unor copaci, iar slujitorii, care sînt numeroși, după ce au pus înaintea căpeteniilor coșul cu alimente și o coajă de nucă de cocos cu apă proaspătă și sărată, se așază în jurul lor. Masa începe prin spălarea gurii și a mîinilor, după care iau dumicați de fructe, de pîine și de pește, pe care îi înmoaie alternativ în apa sărată pînă ce consumă totul ; de asemenea iau cîte o înghițitură de apă sărată aproape după fiecare îmbucătură. După ce termină fructele de pîine și peștii, trec la banane sau la mere, pe care nu le mănîncă niciodată necurățate. În acest timp li se prepară o pastă moale din fructe de pîine,

¹ *Ava* sau *kava* este numele pe care-l dau polinezienii plantei *Piper mathysticum*, o varietate de piper, din rădăcina căreia se prepară o băutură.

pe care o sorb dintr-o coajă de nucă de cocos. Cu aceasta masa se încheie. Apoi își spală iarăși gura și mâinile, ca la început. La o singură masă, ei devorează astfel cantități enorme de alimente.

Nu este mai puțin surprinzător faptul că locuitorii acestei insule, care par extrem de simțitori la plăcerile societății, au o totală aversiune față de relațiile — oricît de reduse — pe care le-ar putea avea unul cu altul în timpul meselor ; ei respectă acest neobișnuit obicei cu atîta strășnicie, încît chiar frații și surorile au coșuri separate de alimente și sed de obicei la cîțiva metri unul de altul cînd mănîncă, întorcîndu-și reciproc spatele și neschimbînd nici o singură vorbă în tot timpul cît durează masa. Cei de vîrstă mijlocie din păturile înstărite se duc de obicei la culcare după prînz dar, ceea ce este remarcabil, bătrînii sînt mai puțin comozi. Muzica, dansul, trînta, tragerea cu arcul sau aruncarea suliței alcătuiesc partea cea mai însemnată a distracțiilor.

Flautele mai sus-amintite și tobele sînt singurele lor instrumente muzicale ; tobele se confecționează dintr-o bucată circulară de lemn, scobită doar la unul din capete și acoperită cu piele de rechîn ; în ele se bate cu mîna, nu cu bățul. Cîntecele lor sînt improvizate și adeseori rimate, dar constau numai din două versuri.

Printre alte distracții se numără un dans executat de zece-douăsprezece femei tinere care execută cele mai nepotrivite mișcări ce se pot închipui, dar păstrează tot timpul tactul cu cea mai mare exactitate și dragălășenie.

Curățenia personală a indigenilor este un subiect ce merită o atenție deosebită. În afară de spălatul gurii și al mâinilor înainte și după fiecare masă, lucru de care am mai vorbit, oamenii de amîndouă sexele nu uită niciodată să se spele cu apă de trei ori

pe zi — cînd se scoală, la amiază și înainte de a se culca. De asemenea au mare grijă de curățenia veșmintelor ; chiar în mari aglomerări de oameni nu simți nici un miros urît și nimic neplăcut în afară de căldură.

Principală producție din Otaheite este cea textilă. Pînza lor — de trei calități — e lucrată din scoarța a trei soiuri de copaci ; dudul, arborele de pîine și un arbore foarte asemănător cu smochinul sălbatic ce se întîlnește în unele părți ale Indiilor de vest. Dudul, pe care localnicii îl numesc *auta*, dă pînza cea mai fină, care este purtată de obicei de către cei de primul rang. Sortul următor, întrebuițat de pătura mai săracă, se obține din arborele de pîine, iar țesătura cea mai grosolană provine din arborele care seamănă cu smochinul. Acest ultim sort — deși este mai folositor decît primele două, deoarece, spre deosebire de ele, este impermeabil — se găsește foarte greu, fiind fabricat în cantități restrînse.

Pînza devine albă ca neaua prin înălbire și se vopsește în roșu, galben, brun sau negru ; culoarea roșie este foarte frumoasă și egalează, dacă nu chiar întrece în calitate orice țesătură vopsită în Europa.

Rogojinile de diferite feluri constituie o altă industrie de seamă care, în multe privințe, e superioară celei europene. Ei folosesc sorturile mai grosolane pentru așternut, iar pe vreme umedă le poartă pe cele mai fine.

Acești oameni excelează în confecționarea coșurilor și în împletituri de nuiele ; atît bărbații cît și femeile se îndeletnicesc cu această muncă și dau la iveală o mulțime de modele.

Strunele lor de pescuit sînt considerate ca cele mai bune din lume ; le fabrică din scoarță de *erowa*, un soi de urzică ce crește în munți. Ele sînt atît de rezistente încît țin cei mai grei și mai puternici pești,

cum sînt bonitele și albicorii ; pe scurt, indigenii sînt extrem de iscusiți în tot ce privește confecționarea sculelor de pescuit.

Unelele pe care le întrebuițează pentru construirea caselor, confecționarea bărcilor, tăiatul pietrei și doborîrea, despicarea, scobirea și șlefuirea lemnului, nu sînt altceva decît un toporaș de piatră și o dală de os. Osul este, de cele mai multe ori, brațul unui om ; în loc de pilă sau de polizor, folosesc o bucată aspră de coral și de nisip de corali.

Unele din pirogile lor mai mici sînt făcute din arbori de pîine, care se lucrează cu multă greutate deoarece au o structură ușoară, spongioasă. Își confecționează bărcile numai cu mîna, necunoscînd procedeul de încovoiere a scîndurilor.

Limba lor este dulce și muzicală, bogată în vocale, iar cuvintele se rostesc ușor. Dar domnul Banks și doctorul Solander n-au putut afla cît este de bogată ca înțeles, căci n-au ajuns să se familiarizeze suficient cu ea. Întrucît însă numai puține cuvinte și verbe au forme flexionare, trebuie să fie destul de imperfectă. Indigenii găseau totuși posibilitatea să se înțeleagă între ei fără multă greutate.

Îngrijirea bolnavilor cade în sarcina preoților. Medica lor de tratare constă îndeosebi în rugăciuni și ceremonii care se repetă pînă cînd pacienții se vindecă sau mor.

Religia localnicilor pare să exceleze în mistere. Ei cred că ființa supremă dă naștere cutremurelor ; dar se închină mai mult lui Tane¹, presupusul fiu al primului progenitor al naturii.

¹ Numele acestei zeități este citat și de Thor Heyerdhal în cartea sa *Expediția Kon-Tiki — Cu pluta pe Oceanul Pacific*, Editura Științifică, 1959.

Cred în existența sufletului separat de trup. Mai cred că, după moarte, există două stări diferite, după gradul de fericire pe care îl procură. În aceste stări oamenii ajung după rangul pe care l-au avut în viață, ele nefiind lăcașuri de răsplată și de pedeapsă. Mai cred că șefii și căpeteniile vor fi preferați celor de rang inferior, deoarece își închipuie că faptele lor nu influențează viitoarea stare și că zeitățile nu le iau în seamă.

Preoția este ereditară. Există mai mulți preoți și de toate rangurile, dar mai-marele lor vine îndată după rege. Ei sînt superiori celorlalți indigeni nu numai în privința științei divine, dar și în navigație și astronomie.

Nu acordă nici o importanță ceremoniei căsătoriei, care este o simplă învoială între bărbat și femeie ; cînd se hotărăsc să se despartă, o fac cu tot atît de puține formalități ca și atunci cînd se iau.

Folosesc ca arme prăstii, pe care le mînuiesc cu multă dibăcie, sulite cu vîrf de piatră și măciuci lungi de lemn, deosebit de tari și de grele. Se bat cu multă dîrzenie și cruzime ; nu cruță bărbat, femeie sau copil dacă le cade în mînă în timpul bătăliei.

La 13 iulie, după ce părăsiră insula Otaheite, călătorii noștri navigară purtați de o briză blîndă pe timp senin. Aflaseră de la Tupia că cele patru insule, pe care el le numea Huaheine, Ulietea, Otaha și Bola-bola¹ pot fi atinse într-o zi-două navigînd cu o corabie cu pînze ; aflară că acolo vor putea căpăta din belșug porci, păsări și alte alimente proaspete, care în ultimul timp se cam împuținaseră pe bord. Prin urmare cîrmiră vasul în direcția acelor insule. La 15 iulie descoperiră insula Huaheine, iar în dimineața ur-

¹ Toate aceste insule fac parte din Arhipelagul Societății.

mătoare sonدارă în apropierea țărmului ei nord-vestic fără a da de fund nici la o adîncime de 140 m.

De îndată îi întîmpinară mai multe pirogi, dar indigenii se temeau să se apropie de corabie, pînă ce apăru Tupia care le înlătură în întregime temerile ; după asigurări de prietenie, regele din Huaheine și reșina se urcară pe bord. Ei fură vizibil uimiți de toate lucrurile ce li se arătară ; dar nu cercetară mai amănunțit și părură mulțumiți cu ceea ce li se înfățișa privirilor. Nu întrebă de alte obiecte, deși era firesc să se creadă că o construcție atît de neașteptată și atît de mare cum era corabia trebuie să fi stîrnit multă curiozitate. Regele, căreia i se spunea Ori, propuse să-și schimbe numele cu al căpitanului Cook, ceea ce obținu cu ușurință. Obiceiul de a-și schimba reciproc numele este foarte răspîndit în această insulă și se consideră ca un semn de prietenie. Călătorii găsiră că oamenii de aici semănau destul cu cei din Otaheite în aproape toate privințele, afară doar, dacă s-ar fi dat crezare lui Tupia, că nu se îndeletniceau cu furtisagul.

După ce ancorară într-un mic dar frumos port natural din partea apuseană a insulei, căpitanul Cook însoțit de domnul Banks și de încă vreo cîțiva englezi, coborî la țărm cu Tupia și cu regele. De îndată ce acostară, Tupia se dezbracă pînă la brîu și pofti pe domnul Monkhouse să-i urmeze pilda. Așezîndu-se, el începu o cuvîntare care ținu cam douăzeci de minute ; regele ședea în fața lui și răspunse după toate aparențele, cu replici stereotipe. În timpul discursului său, Tupia scotea la iveală din cînd în cînd o batistă, un fular de mătase neagră, cîteva mărgele și banane ca daruri pentru *itua* (zeitatea) lor. El primi în schimb, pentru *itua* englezilor, un porc, cîteva banane proaspete și două mănunchiuri de pene, care fură duse pe bord. Aceste ceremonii erau socotite ca un fel de în-

țărare a tratatului dintre englezi și regele din Huaheine.

Miercuri 19 iulie coborîră pe țărm purtînd cu ei cîteva securi, în schimbul cărora căpătară trei porci mari. Aflînd că aveau de gînd să ridice pînzele în după-amiaza zilei, regele, însoțit de cîteva indigeni, veni pe bord spre a-și lua rămas bun ; cu acest prilej el primi de la căpitanul Cook o mică placă de cositor cu următoarea inscripție : „Nava majestății sale britanice «Endeavour», comandată de căpitanul Cook, 16 iulie 1769“. I se mai dăruiră cîteva medalii și fise care semănau cu banii englezești precum și alte mărunțișuri.

Această insulă e așezată la vreo treizeci de leghe¹ de Otaheite și are cam treizeci și șase de kilometri în circumferință. Deși mai voinici și mai înalți decît cei din Otaheite, oamenii sînt cam leneși.

Din Huaheine navigară spre insula Ulietea și, după-amiază ajunseră la o leghe sau două de țărmul ei. Aruncară ancora în partea de miazănoapte a insulei într-un golf format din recife. Două pirogi cu indigeni se desprinseră, curînd de la țărm ; în ele erau și doi porci mici, pe care indigenii îi schimbă pe cîteva cuie și mărgel. La 20 iulie, domnul Banks, căpitanul și alții coborîră pe uscat în tovărășia lui Tupia ; acesta îl prezintă cu același ceremonial care avusese loc la acostarea lor la Huaheine ; după care, căpitanul Cook puse stăpînire pe insula aceea și pe cele învecinate în numele regelui Marii Britanii.

În ziua de 24 înălțară din nou pînzele și cîrmiră înspre nord, printre recife, către o deschizătură la cinci sau șase zile depărtare. Îi pîndea astfel cea mai mare primejdie — aceea de a se izbi de vreo stîncă ; omul care arunca sonda strigă brusc : „doi stînji“,

¹ O leghe are cca. 5 km.

alarmîndu-i straşnic, dar din fericire ieşiră în larg fără să fi suferit vreo neplăcere.

La 25 iulie se aflau la o leghe sau două de insula Otaha, dar vîntul menţinîndu-se potrivit, nu izbutiră să se apropie suficient de pămînt. În ziua de 28 însă, dimineaţa, domnul Banks, doctorul Solander şi *master*-ul plecară cu şalupa pe coasta răsăriteană a insulei cu scopul de a cerceta cu sonda un port natural pe care îl găsiră sigur şi potrivit pentru un bun ancoraj. Coborîră atunci pe ţărm şi cumpărară cîţiva porci, găini şi o mare cantitate de cartofi şi banane.

Această insulă părea mai săracă în vegetaţie decît Ulietea, dar produsele ei erau cam aceleaşi.

La 29 iulie porniră spre nord şi, după-amiază, aflîndu-se în bătaia vîntului şi în faţa cîtorva porturi naturale aşezate în partea apuseană a insulei Ulietea, se gîndiră să intre într-unul din ele ca să astupe o crăpătură de la pulberăria vasului şi să mai ia balast.

La 2 august aruncară ancora într-un port bun la patruzeci şi cinci metri adîncime. Între timp mulţi indigeni veniseră de pe insulă cu porci, găini şi banane, pe care le cumpărară cu preţuri moderate.

Domnul Banks şi doctorul Solander coborîră pe ţărm şi-şi petrecură plăcut ziua, băştinaşii arătîndu-le mult respect. Într-o casă observară fete îmbrăcate cît se poate de îngrijit, care aşteptau ca străinii să intre în vorbă cu ele ; erau cele mai frumoase fete pe care le întîlniseră vreodată.

Înainte de plecare li se oferî ca divertisment un dans cum nu mai văzuseră pînă atunci. Executantul îşi aşezase pe cap o podoabă de formă cilindrică, împletită din nuiele, de vreun metru lungime, acoperită cu pene şi garnisită de jur împrejur cu dinţi de rechin. După ce-şi puse giubeaua, pe care localnicii o numeau *hu* începu să danseze cu mişcări încete, rotindu-şi într-una capul în aşa chip încît să descrie un cerc cu

vîrful nuielelor și repezind-o uneori atît de aproape de fețele spectatorilor, încît aceștia săreau înapoi ; socoteau acest gest ca o glumă excelentă, care provoca totdeauna rîsete copioase cînd era îndreptat asupra unuia dintre englezi.

În ziua de 3 august văzură o altă echipă de dansatori formată din cîteva femei mai de seamă de pe insulă. Ele înaintau lateral, păstrînd cu mare grijă cadența dată de tobele care răpăiau ; puțin după aceea începură să se scuture în felurite chipuri, luară tot felul de poziții ciudate, uneori așezîndu-se în șir una îndărătul alteia, alteori stînd jos, sau căzînd cu fața la pămînt și sprijinindu-se în coate și pe genunchi ; însoțeau toate aceste figuri de multe alte atitudini nepotrivite și își mișcau în același timp degetele cu o repeziciune aproape de necrezut.

La 5 august *iri rahi*¹ de pe insula vecină, numită Bolabola, trimise în dar căpitanului Cook cîteva porci și cîteva păsări, mai multe bucăți de pînză — dintre care unele avînd cincizeci sau șaiszeci de metri lungime — o mulțime de banane și nuci de cocos, însoțite de un mesaj care anunța că se află pe insulă și că avea de gînd să-l viziteze pe căpitan în ziua următoare.

Totuși regele nu veni după cum făgăduise, dar lipsa lui nu fu de loc regretată, deoarece trimise trei tinere femei plăcute la vedere ca să ceară ceva în schimbul darului său. După prînz făcură o vizită majestății sale pe țărm, fiindcă acesta socotea că nu se cade să vină pe bord. Întrucît se intitula *iri rahi* al oamenilor de pe Bolabola, pe care o cucerise, și întrucît era spaima tuturor insulelor vecine, călătorii fură adînc dezamăgiți cînd constatară că în locul unui șef tînăr, viguros și întreprinzător, aveau de-a face cu un sărman bătrîn

¹ Regele.

ramolit, slăbit și istovit, pe jumătate orb și copleșit de greutatea anilor și a infirmităților. El îi primi fără pompă și fără vreuna din ceremoniile întâlnite pînă atunci la alte căpetenii.

Aveau acum porci din belșug, dar fiindcă aceste animale nu puteau fi obișnuite să mănînce nici un fel de grăunțe europene sau vreo altă hrană care se găsea pe corabie, se văzură nevoiți să-i taie curînd după părăsirea insulelor. Găinile muriră toate de o boală care le ataca la creier și de care se molipseau îndată ce erau aduse pe bord.

Deoarece repararea corăbiei îi reținuse la Ulietea vreme mai îndelungată decît se așteptaseră, nu mai coborîră pe țărm la Bolabola ci, după ce botezară cu numele colectiv de „Insulele Societății” întregul grup de insule ce se aflau între latitudinile de $16^{\circ}10'$ și $16^{\circ}55'$ S, își continuară drumul apucînd spre miazăzi, către o insulă ce le fu indicată de Tupia, așezată la peste o sută de leghe depărtare și pe care o descoperiră la data de 13 august. Tot Tupia le spuse că insula care era situată la $23^{\circ}10'$ S se numește Ohiteroa sau Rurutu ¹.

În dimineața următoare porniră cu barca spre ea. Cînd se apropiară de țărm, văzură că locuitorii erau înarmați cu lănci foarte lungi. Apariția bărcii îi făcu în curînd să se adune în foarte mare număr pe plajă ; doi dintre ei săriră în apă străduindu-se să ajungă la barcă, dar aceasta îi lăsă repede în urmă ; mai făcură și alții aceeași încercare cu tot atît de puțin succes.

După ce barca dublase punctul unde aveau de gînd să se oprească, vîsliră spre mal și începură să facă pregătirile de acostare. O pirogă se desprinsese atunci de țărm și se apropie de ei. Dădură dispoziții lui Tupia

¹ Una dintre cele mai nordice insule ale Arhipelagului Tubuai, aflat la sud de insulele Societății.

să-i înștiințeze pe acești oameni că nu aveau de gînd să le pricinuiască vreun rău, ci că doreau numai să facă schimb cu ei, oferindu-le cuie, pe care le și arătară. Această știre le dădu curaj ; se apropiară de barcă și primiră cu multă plăcere și cu o mulțumire vădită cele cîteva cuie ce li se oferiră. Totuși, peste cîteva clipe, cîtiva dintre ei se urcară pe neașteptate în barcă, intenționînd să o tragă spre țărm ; englezii sloboziră atunci cîteva încărcături peste capetele lor, ceea ce avu efectul dorit, căci indigenii săriră în apă și înotară spre țărm cît putură mai repede. Iată încă o dovadă de omenia căpitanului Cook, omenie care se vedește în toate împrejurările. Căpitanul Cook părăsi atunci orice speranță de a mai stabili relații prietenești cu acești oameni și se întoarse pe corabie.

Insula Ohiteroa nu-și înalță piscurile spre cer ca telelalte insule pe care le vizitaseră ; ea este mai plată, mai uniformă, fiind presărată cu mici coline, dintre care unele sînt acoperite de păduri ; nu zăriră nici un arbore de pîine ; cocotieri erau prea puțini, în schimb numeroși copaci numiți *etou* erau sădiți peste tot de-a lungul țărmului.

La 15 august ridicară pînzele, îndreptîndu-se spre miazăzi, iar la 25 sărbătoriră aniversarea plecării lor din Anglia, de unde lipsiseră un an de zile ; scoaseră la iveală o brînză mare de Cheshire, care fusese păstrată cu grijă în acest scop și dădură cep unui butoiăș cu vin de Porto, care se dovedi a fi tot atît de bun ca oricare altul pe care-l băuseră cîndva în patrie.

La 28 august muri secundul șefului de echipaj. „Moartea i-a fost pricinuită chiar de șeful de echipaj, dar nu cu intenție, ci din bunătațe ; îi dăruise o sticlă cu rom, pe care se crede că el ar fi băut-o cu lăcomie. În ultima noapte se îmbătase de-a binelea, dar deoarece totdeauna făcea la fel cînd avea cu ce, nimeni nu-i acordase atenție.

Îl suiră în pat, unde dimineța, pe la orele opt, fu găsit fără grai și țeapăn.¹

La 7 octombrie² zăriră pământ spre vest-nord-vest și, în după-amiaza zilei următoare, ancorară în fața gurii unui mic rîu, la vreo mișă și jumătate de coastă. Spre seară, căpitanul, Banks, doctorul Solander și alți cîțiva, însoțiți de un grup de marinari, coborîră pe țărm și se îndreptară spre cele cîteva căsuțe care se zăreau la o mică depărtare. Folosindu-se de faptul că barca rămăsese aproape singură, cîțiva indigeni, care pînă atunci stătuseră ascunși îndărătul tufelor, se năpustiră pe neașteptate din ascunzătoare și alergară spre ea, înălțînd în chip amenințător lungile lor lănci de lemn pe care le țineau în mîini. Șeful șalupei trase un foc de pușcă peste capetele lor, fapt care nu păru să-i sperie; atunci el trase a doua oară tot deasupra capetelor și tot fără nici un rezultat; îngrijorat de situația bărcii, de care indigenii se apropiaseră destul de mult pentru a o ajunge cu lăncile, șeful șalupei trase în plin și doborî pe unul din ei. Năcuți de uimire la căderea tovarășului lor, se retraseră în cea mai mare grabă în pădure. La auzul focului de pușcă, grupul care plecase se înapoie curînd și cu toții se întoarseră în corabie.

În dimineța zilei de luni 9 octombrie, un număr de băștinași se arătară în apropierea locului unde debarcaseră englezii în seara precedentă; cei mai mulți dintre ei păreau neînarmați. Se ordonă lansarea șalupei, a bărcii lungi și a iolei, și după ce fură echipate cu soldați și cu marinari, căpitanul Cook împreună cu Banks, cu ceilalți ofițeri și cu Tupia se îndreptară

¹ Extras din *Jurnalul căpitanului Cook* — Arhivele Amiralității, Whitehall (n. ed. engleze).

² De la 15. august și pînă la 7 octombrie străbătuseră oceanul pînă la Noua Zeelandă, pe care acum o vedeau spre nord-vest-nord.

către țărm și debarcară în partea opusă râului, chiar în fața mai multor indigeni care ședeau la pământ.

De îndată ce englezii începură să coboare, aceștia săriră în picioare, părînd dușmănoși de vreme ce înălțau armele în chip amenințător ; atunci un marinar trase cu pușca la oarecare distanță de ei ; glonțul care se întîmplase să izbească apă îi înspăimîntă și îi făcu să renunțe la amenințări. Tupia le vorbi și îi înștiință că navigatorii vor să facă schimburi cu ei pentru merinde. Ei acceptară repede să negocieze și-i poftiră pe englezi să treacă râul și să vină la ei ; aceștia primiră, dar puseră condiția ca indigenii să-și lepede armele ; nu căzură însă la învoială asupra acestui punct nici după cele mai solenne asigurări de prietenie.

La rîndul lor, englezii îi îndemnară pe indigeni să vină la ei peste râu ; după un timp, unul din ei își luă inima în dinți și veni ; el fu urmat apoi de mai mulți alții, dar cu toți își aduceau și armele. Nu păreau să pună mare preț nici pe mărgelile, nici pe fier ; nici pe celelalte obiecte care li se ofereau, și nici nu voiau să dea ceva în schimb. Făcură însă propunerea să schimbe armele cu cele ale englezilor ; fiind refuzați, se străduiră în mai multe rînduri să le înhațe din mîinile lor. Tupia, sub îndrumarea ofițerilor, îi înștiință că cel dintîi semn de violență va fi pedepsit pe loc cu moartea. Unul dintre ei avu totuși îndrăzneala să înșface baioneta domnului Green și, dîndu-se înapoi cîtiva pași, începu să o învîrtească deasupra capului ; deși indigenul plăti cu viața această cutezanță, englezii nu putură recăpăta baioneta decît cu mare greutate.

Purtarea indigenilor, precum și lipsa de apă proaspătă, îl determinară pe căpitanul Cook să-și continue drumul ocolind capul golfului. Trăgea încă nădejde să atragă cîtiva indigeni pe bordul corăbiei și, cu ajutorul darurilor sau al purtărilor civilizate, să răspîn-

dească printre ei o bună părere despre englezi. Nu mult după aceea se întâmplă un fapt care, deși legat de împrejurări neplăcute, făgăduia să-i înlesnească planul. Apărură două pirogi îndreptându-se spre uscat și căpitanul Cook își puse în gând să le intercepteze cu bărcile sale. Una dintre pirogi izbuti să scape, dar indigenii din cealaltă, văzînd că sînt înconjurați, începură să atace cu vîslele, fapt care-i sili pe cei de pe „Endeavour” să tragă asupra lor ; patru băștinași fură uciși : ceilalți trei — tineri — săriră în apă străduindu-se să înoate spre țărm. Fură însă prinși și duși pe bord. La început erau peste măsură de înspăimîntați, crezînd că vor fi omorîți, dar Tupia, prin repetate asigurări de prietenie, le risipi frica. După aceea se ospătară cu multă voioșie din proviziile de pe corabie. Cînd, pe seară, se duseră la culcare, păreau pe deplin potoliți și dormiră cît se poate de liniștit. ¹

¹ Următoarele observații asupra acestui nenorocit eveniment sînt extrase din jurnalul de zi al căpitanului Cook, 10 octombrie 1769 : „Am vîslit ocolind capul golfului dar n-am putut găsi un loc de debarcare din pricina valurilor puternice care se izbeau de tot lungul țărmului. Zărind două bărci sau pirogi ce soseau din larg, vîslii spre una din ele ca să capturăm oamenii și ajunserăm atît de aproape, fără ca ei să ne fi băgat de seamă, încît Tupia le strigă să vie lîngă bărci că nu li se va pricinui nici un rău ; dar, în loc să facă așa, ei se străduiră să se îndepărteze. Atunci poruncii să se tragă un foc peste capetele lor, socotind că asta îi va sili sau să se predea sau să sară peste bord, dar mă înșelasem, deoarece apucară armele și toate celelalte obiecte pe care le aveau în pirogi și începură să ne atace. În acel moment ne-am văzut obligați să tragem în ei și, din păcate, vreo doi-trei au fost uciși, unul rănit iar alți trei au sărit în apă. Pe aceștia din urmă i-am prins și i-am dus pe bord unde i-am îmbrăcat și i-am tratat cu toată bunătatea ce se poate închipui ; spre surprinderea tuturor se arătară imediat atît de voioși și de veseli de parcă s-ar fi aflat în mijlocul unor vechi prieteni. Toți trei erau tineri : cel mai vîrstnic nu avea douăzeci de ani, iar cel mai tînăr vreo zece-doisprezece. Îmi dau seama că majoritatea oamenilor de omenie care n-au trecut prin pășanii de acest fel vor condamna purtarea mea și faptul că am tras asupra celor

În dimineața următoare se arătară încântați cînd li se spuse că li se va da drumul. Ei îl înștiințară pe căpitanul Cook că pe insulă se află o specie deosebită de cerb, precum și *taro*, *capes*, *romara*¹, cartofi, un soi de ardei lung, lișițe negre și mierle.

La 12 octombrie mai mulți indigeni se desprinseră de țărm într-o pirogă ; erau tatuați sau vopsiți în chip ciudat, dansau, cîntau și se arătau cînd pașnici, cînd dușmănoși ; cu toate că Tupia îi invită stăruitor să vină pe bord, nici unul nu voi să părăsească piroga. În timp ce „Endeavour“ se îndepărta de locul măcelului, cinci pirogi pline de indigeni porniră spre corabie părînd să-i amenințe pe marinari atît cu lăncile, cît și prin alte gesturi ostile ; de aceea se ordonă să se tragă în vînt o salvă cu încărcătură de trei kile de alice. Demonstrația avu efectul dorit și-i făcu să se întoarcă. A doua zi dimineața, nouă pirogi pline de indigeni veniră de la țărm ; cinci dintre ele, după o consfătuire a ocupanților lor se apropiară de „Endeavour“ cu intenții dușmănoase, după cum se părea. Tupia fu invitat să-i încunoștințeze că, dacă vor stăruî în astfel de încercări, vor fi nimiciți ; dar cuvintele lui nu avură urmări ; atunci, pentru a le da prilejul să-și facă o idee despre armele potrivnicilor, se slobozi o încărcătură de două kile de alice. În fața acestui argument se înspăimîntară și vîsliră grabnic făcînd cale întoarsă.

din pirogă ; nici eu nu socotesc că scopul pe care îl urmăream, acela de a-i captura, mă va putea cumva justifica ; dacă n-aș fi gîndit că vor opune cea mai mică împotrivire, nu m-aș fi apropiat de ei, dar față de purtarea lor nu puteam să stau cu mîinile în sîn și să îndur ca eu sau cei care erau cu mine, să fie pocniți în cap.” (Extras din *Jurnalul căpitanului Cook* — Arhivele Amiralității, Whitehall).

¹ *Taro*, *romara* — diferite vegetale tropicale ; *capes* — o pasăre tropicală.

În după-amiaza zilei următoare, duminică 15 octombrie, se ivi o pirogă mare cu indigeni înarmați; unul din ei, înveșmîntat în mod deosebit cu o piele neagră, găsi mijlocul să-l jefuiască pe căpitan de o bucată de țesătură roșie, sub pretextul că voia să-i dea în schimb pielea cu care era îmbrăcat. Dar cum puse mîna pe țesătură, în loc să dea în schimb pielea, pături bucata furată și porunci alor săi să depărteze piroga de corabie, dovedindu-se surd la repetatele proteste ale căpitanului față de purtarea lui necinstită. După puțin timp piroga, împreună cu bărcile pescărești ce ieșiseră în același timp pe mare, se întoarse la corabie și comerțul fu reluat. În cursul acestei noi negocieri, unul dintre indigeni îl înhăță pe neașteptate pe Tayota, băiatul lui Tupia, și, tirîndu-l în piroga sa, o luă din loc și se îndepărtă vîslind cu cea mai mare repeziciune. Numeroase puști se descărcară numaidecît țintindu-i pe cei din pirogă; cînd unul dintre indigeni fu rănit, băiatul, care pînă atunci fusese ținut pe fundul bărcii, scăpă din mîinile lor, și, folosindu-se de zăpăceala produsă, sări în apă și înotă îndărăt spre „Endeavour”. În amintirea acestei încercări de răpire a lui Tayota, căpitanul Cook botează cu numele de *Kidnappers*¹ capul în dreptul căruia se petrecuse fapitul.

Deoarece amănuntele cu privire la purtările zilnice și la obiceiurile acestor popoare atrag fără îndoială atenția cititorului curios, nu putem trece cu vederea comportarea lui Tayota după ce-și veni în fire în urma spaimii ce o trăsesese cînd a fost răpit. El. scoase la iveală un pește și-l înștiință pe Tupia că avea de gînd să-l aducă prinos zeului său — *itna* — ca o mărturie de recunoștință pentru că i-a scăpat zilele. Tupia încuviință această intenție și îl sfătui să arunce peștele în mare. Faptul constituie o dovadă evidentă că pînă

¹ Hoți de copii (engl.).

și acești sălbateci neluminați cred în existența unei pronii cerești.

Nava „Endeavour” trecu apoi pe lângă o mică insulă, albă și înaltă, care se bănuia a fi locuită numai de pescari, deoarece părea cu totul stearpă; o botează *Bare Island*¹. La 17 octombrie căpitanul Cook dădu numele de *Cape Turnagain*² unui promontoriu.

Ținutul dintre acest cap și golful *Kidnappers* este deluros și seamănă cu colinele înalte ale Angliei. Aici văzură numeroși locuitori și mai multe sate. Miercuri 18 octombrie, „Endeavour” ajunsese tocmai în fața peninsulei numită *Terakako* din insula *Portland*, când sosiră la corabie cinci indigeni într-o pirogă. Două căpetenii, care se aflau în pirogă, urcară pe bord, unde rămaseră toată noaptea, fiind tratați cu multă cinste. Nu voiră nici să mănânce, nici să bea; în schimb slujitorii compensară cumpătarea stăpînilor prin pofta lor neînfrînată. Cei trei băieți găzduiți anterior povestiseră indigenilor despre ospitalitatea și mărinimia englezilor, fapt care îi convinsese să vină în vizită.

Joi 19 octombrie, „Endeavour” trecu prin dreptul unui promontoriu demn de a fi remarcat, pe care căpitanul Cook îl numi *Gable End Foreland*³. Aici se iviră trei pirogi și un indigen urcă pe bord; el căpătă câteva mici daruri și se retrase la tovarășii săi. Purta îmbrăcăminte nouă de in alb mătăsos tivit cu negru, roșu și alb.

La 20 octombrie ancorară într-un golf la vreo două leghe spre nord de *Foreland*. Băștinașii din pirogi îi invitară acolo și se purtară foarte prietenos. Printre ei se aflau cele două căpetenii care veniseră pe bord.

¹ Insula goală (engl.).

² Capul Reîntoarcerii (engl.).

³ Capul Crestei. Toate acestea sînt promontorii și insule pe coasta răsăriteană a Noii Zeelande.

Primiră în dar pînză de in, care le făcu multă plăcere ; dar nu prețuiau cuiele lungi atît de mult ca locuitorii altor insule. Căpitanul Cook, Banks și doctorul Solander coborîră pe țărm și se bucurară de o primire curtenitoare din partea localnicilor, care nu se arătară în grupuri prea mari, pentru a evita neînțelegerile. În cursul unei plimbări în jurul golfului, căpitanul avu mulțumirea să dea de apă proaspătă. Rămaseră toată noaptea pe uscat. Cîini foarte urîți, cu urechi mici, drepte, erau singurele animale domestice de prin partea locului. Se găseau mari cantități de cartofi dulci, ca cei din America de Nord ; iar planta din care se face pînză crește spontan. În golf, raci, crabi și toni mai mari decît cei de pe coastele Angliei se puteau pescui din belșug.

Banks și doctorul Solander vizitară casele localnicilor și fură primiți cu bunăvoință. Hrana lor principală în acea perioadă consta din pește, iar rădăcina unui soi de ferigă le servea drept pîine căci, prăjită la foc și curățată de coajă, era dulce și moale, cu un gust destul de plăcut, însă greu de mâncat fiind fibroasă. Fără îndoială, în alte anotimpuri se găseau legume din belșug. Femeile își vopseau fața în roșu, ceea ce, departe de a spori, dimpotrivă, scădea din puțina lor frumusețe. Bărbații în general nu se vopseau, dar unii se ungeau cu ocră roșu din creștet pînă în tălpi ; nici veșmintele nu erau scutite de această podoabă. Femeile purtau pe sub fustă o cingătoare făcută din fire de iarbă și de această cingătoare se lega, în partea dinainte, un mănunchi de frunze mirositoare. După aparențe, prețuiau extrem de puțin castitatea.

În seara de 22 octombrie, ridicară pînzele din acest golf, căruia indigenii îi spuneau *Tegadu*. Vîntul fiind potrivit, intrară într-un alt golf puțin mai spre miazăzi, numit de indigeni *Tolaga*, pentru a completa

proviziile de apă și lemne și pentru a extinde legăturile lor cu băștinașii.

La 24 octombrie domnul Gore și soldații fură trimiși pe uscat ca să asigure paza celor ce tăiau lemne și aduceau apă. Căpitanul Cook, Banks și doctorul coborîră de asemenea pe țărm. În drumul lor întîlniră, prin vîlcele, multe case nelocuite, căci băștinașii stăteau îndeosebi în adăposturi sumare pe creștetele colinelor, care sînt foarte abrupte. Într-o vale dintre două dealuri foarte înalte văzură în fața mării o stîncă ciudată, în formă de arcadă. Deschizătura arcadei avea peste douăzeci de metri în lățime și aproape cincisprezece în înălțime ; prin ea se vedea priveliștea minunată a dealurilor și a golfului. Căci într-adevăr întregul ținut din vecinătatea golfului este încîntător și dacă ar fi cultivat cum se cuvine, ar deveni un loc dintre cele mai rodnice. La întoarcere întîlniră un bătrîn, care le vorbi despre exercițiile militare ale băștinașilor executate cu *patu-patu* și cu lancea. Cel dintîi, *patu-patu*, este o secure de bătălie ; lancea are trei-patru metri lungime, este făcută dintr-un lemn deosebit de tare și e ascuțită la amîndouă capetele. A fost ales un stîlp ca dușman imaginar al acestui bătrîn războinic ; el îl atacă mai întîi cu lancea apoi, după ce îl străpunse, întrebuiță *patu-patu* pentru a-i sfărîma capul ; și, într-adevăr, izbi cu atîta putere încît ar fi spart dintr-o singură lovitură orice țeastă omenească.

La locul de aprovizionare cu apă, indigenii fură rugați să intoneze cîntecul lor de război, un ciudat amestec de strigăte, oftaturi și strîmbături, la care luau parte și femeile. În ziua următoare, căpitanul Cook și alți marinari plecară spre o insulă situată la intrarea golfului, unde le ieși în cale o pirogă de douăzeci de metri lungime, doi lățime și peste un metru înălțime ; fundul ei ascuțit era format din trei trun-

chiuri de copaci, iar bordurile și prova erau sculptate în chip ciudat. Motivul lor favorit este o vultură sau spirala care poate fi simplă, dublă sau triplă și care se execută cu mare exactitate, deși singurele unelte văzute de navigatori erau un topor de piatră și o dală.

Prin partea locului se aflau mulți papagali frumoși și un mare număr de păsări de toate felurile; una, mai ales, scotea o singură notă asemănătoare cu a mierlei europene; dar nu erau de găsit nici păsări terestre sau galinacee și nici patrupeze, în afară de șobolani și ciini, dar și aceștia nu prea numeroși. Cîinii sînt socotiți o delicatesă, iar pieile lor servesc ca podoabe vestimentare.

La 29 octombrie călătorii ieșiră cu toate pînzele sus din acest golf și, navigînd spre nord, dădură de o insuliță situată la vreo milă mai departe. Fiind așezată în partea cea mai de răsărit a arhipelagului, căpitanul o numi *East Island*¹, iar promontoriul de lîngă care pleaseră fu botezat *Eate Cape*². Insula era mică de tot și părea a fi stearpă. A doua zi de dimineață, pe la ora nouă, veniră dinspre țărm mai multe pirogi cu un număr de oameni înarmați ce păreau să nutrească intenții rele. Înainte ca ele să fi ajuns la corabie, o altă pirogă, mai mare decît oricare din cele văzute pînă atunci, plină de indigeni înarmați, se desprinsese de țărm îndreptîndu-se vijelios spre „Endeavour”. Căpitanul socoti că era preterabil să prevină atacul și ordonă să se tragă cu tunul deasupra lor, dar cum explozia nu-și făcu efectul dorit, se mai trase o dată cu o ghiulea; acest fapt îi zăpăci atît de mult, încît se întoarseră brusc și mult mai repede încă decît veniseră. Dimineața următoare, în zori, văzură

¹ Insula Estului (engl.).

² Capul Estului (engl.).

de-a lungul țărmului vreo patruzeci-cincizeci de pirogi, dintre care multe porniră la fel ca în ziua precedentă, cu țipete și amenințări de atac. Unul dintre șefii lor, aflat în cea mai mare dintre pirogi, ținu mai multe cuvântări și, după ce-și roti sulita în chip amenințător, păru că provoacă la luptă corabia ; navigatorii însă îi îmbiau să facă tîrg ; ei se apropiară în cele din urmă de bordul corabiei, dar căpetenia, care tot cuvîntase, după ce mai rosti o frază, luă o piatră și o aruncă pe bord ; aceasta însemna pare-se o declarație de război, deoarece indigenii puseră imediat mîinile pe arme. Unul din ei apucă o pînză de in așezată la uscat și fugi cu ea. Un marinar trase cu pușca peste capul lui spre a-l determina să se înapoieze, dar indigenul nu se lăsă convins ; ba chiar mai mult — cînd marinarul trase din nou în el cu alice, care-l loviră în spinare, stăruî în hotărîrea sa. Apoi ceilalți indigeni începură cîntecul lor războinic. Totuși nu făcură pregătiri de a ataca nava. Căpitanul Cook socoti însă că, în cazul cînd va răbda ca ei să plece fără să se fi convins de puterea lui de a răzbuna insulta, băștinașii de pe țărm își vor forma o părere proastă despre englezi. De aceea ordonă să se tragă o încărcătură de două kile care trecu peste capetele indigenilor ; căzînd în apă, încărcătura avu asupra indigenilor un efect atît de teribil, încît se repeziră spre uscat în mare grabă.

„Endeavour“ petrecu noaptea la adăpostul unei insule pe care o numiră *Mayor*¹, situată la vreo douăzeci de mile de cea principală. În dimineața zilei de 3 noiembrie dădură numele de *Court of Aldermen*² unui număr de insulițe din apropiere. Căpetenia care

¹ Insula Primarului (engl.).

² Curtea consilierilor municipali (engl.).

cîrmuia ținutul, de la capul Turnagain, pînă la aceasta, se numea Taratu.

La 4 noiembrie trei pirogi cu mai mulți indigeni se apropiară de corabie. Aceste ambarcații erau de o construcție diferită, fiind alcătuite numai din cîte un singur trunchi scobit prin ardere ; nu erau înfrumusețate nici cu sculpturi și nici cu alte ornamentații. Băștinașii erau mai închiși la culoare ca vecinii lor, dar foloseau aceleași procedee provocatoare, aruncînd în corabie mai multe pietre și cîteva lănci.

În dimineața zilei de 5 noiembrie, un mare număr de pirogi cu aproape două sute de oameni înarmați cu sulițe, lănci și pietre își făcură apariția, părăind hotărîți să atace nava și dornici s-o abordeze ; dar neputîndu-se decide în care punct s-o atace, își schimbă poziția și vîsliră în jurul ei. Aceste mișcări ținură echipajul la pîndă în ploaie, în timp ce Tupia, la cererea căpitanului, făcea uz de toate argumentele pe care le putea născoci pentru a-i împiedica să-și pună în aplicare aparentele lor intenții ; dar cuvintele lui pline de mustrare nu reușiră să-i potolească pînă nu se traseră cîteva focuri de pușcă ; abia atunci abandonară gîndurile dușmănoase și începură tîrgul. Își vîndură două arme fără să înșele ; dar nu mai vrură să o predea pe a treia, pentru care primiseră pînză și, în loc să acorde vreo atenție cererii navigatorilor care solicitau arma, rîdeau ; tot în ris luară și dojenile lor.

Deoarece căpitanul avea de gînd să se oprească în acest loc timp de cîteva zile, ca să observe trecerea planetei Mercur, socoti că ar fi fost nimerit să-i pedepsească pe acești oameni pentru obrăznicia și necinstea lor ; ca urmare, trase cu alice în principalul vinovat și slobozi un glonț în pirogă. Tovarășii săi îl lăsară în voia soartei ; nimeni nu se uita la el, deși era rănit și-și continuară netulburați tîrgul. Cîtva timp negociară foarte corect, dar revenind la apucă-

turile lor necinstite, o a doua pirogă fu ținută și lovită ; curînd după aceea se îndepărtară vîslînd, în timp ce o ghiulea rotundă cădea între ei.

La 6 noiembrie, se înfățișară la corabie mai mulți indigeni, care se purtară însă mult mai bine decît în ajun. Cu ei era un bătrîn numit Tojava, care își dovedise mai înainte cîntecul și înțelepciunea și se arăta a fi de rang superior celorlalți. El se urcă pe bord cu un alt indigen și căpitanul le dăruie cîteva cuie și două bucăți de pînză de producție englezească. Tojava în cunoștință apoi pe căpitan că deseori îi călcau pirații din nord, care îi jefuiau de tot ce le cădea în mînă și de multe ori le luau în captivitate copiii și nevestele ; că la sosirea englezilor, atunci cînd se ivise corabia în apropierea coastelor, indigenii se alarmaseră neștiind cine erau, dar acum nu se mai îndoiesc de bunele intenții ale marinarilor. Probabil că sărăcia și starea lor înapoiată se datorau jafurilor făcute de bandiții care îi prădau adesea de toate bunurile necesare vieții. Asigurările de prietenie pe care le căpătaseră de la cei de pe vas pădură a-i influența în bine și deveniră docili și supuși. Într-un cuvînt, îi tratară după aceea pe englezi cu multă ospitalitate, și le făcură rost de o mare cantitate de lemne și de apă de băut. Corabia fiind îmbîcsită de alge, marinarii o traseră în golf, o întoarseră pe o coastă și-i curățiră fundul cu peria.

Banks și doctorul au adunat acolo o serie de plante diferite, pe care nu le mai văzuseră pînă atunci.

În ziua de 9 noiembrie, dis-de-dimineată, mai multe pirogi aduseră o cantitate uriașă de scrumbii dintr-o specie ce părea că nu se deosebește de loc de scrumbiile prinse pe țămurile noastre. Aceste pirogi fură urmate de multe altele la fel de încărcate cu același fel de pește ; s-au cumpărat atunci scrumbii atît de

multe încît, după sărare, calculară că ajungeau să hrănească timp de o lună tot poporul de pe vas.

Fiind o zi senină, astronomul Green și alții debarcară ea să observe trecerea planetei Mercur ; în timp ce se efectua observația, o pirogă mare, purtînd diferite mărfuri, veni lîngă corabie ; *ofîterul de serviciu*, dorind să încurajeze traficul, scoase la iveală o bucată de pînză otaheitană, mult mai valoroasă decît oricare altă văzută pînă atunci de băștinași. Unul dintre indigeni puse imediat mîna pe ea și refuză cu încăpățîinare s-o înapoieze ori să dea ceva în schimb. Plăti scump această îndrăzneală, deoarece fu împușcat pe loc.¹

Moartea tînărului indigen alarmă pe toți ceilalți ; ei fugiră în pripă și, pentru moment, nu mai putură fi convinși să reia negoțul cu englezii. Dăr cînd indigenii de pe tîrm auziră amănuntele povestite de Tojava, care condamna cu tărie purtarea celui ucis, ei pîrură să înțeleagă că acela își primise pe drept pedeapsa. Faptul s-a întîmplat după cum s-a mai amintit, în timp ce se efectua observarea trecerii planetei Mercur. Vremea era atît de prielnică, încît întregul fenomen a fost vizionat în condiții optime ; nu era nici un nor care să împiedice vizibilitatea. Green făcea observarea intrării, în timp ce căpitanul Cook se

¹ Toată lumea va fi de acord că a fost o faptă nemiloasă și neîndreptățită, comisă pe negîndite și, fără îndoială, regretată. Editorul (originalului englez — n. t.) nu poate crede că ea a căpătat încuviințarea căpitanului Cook, care în toate împrejurările s-a arătat foarte omenos.

După alcătuirea acestei note, editorul (englez — n. t.) a consultat jurnalul căpitanului Cook și a găsit următoarea însemnare : „Trebuie să mărturisesc că nu avea aprobarea mea, fiindcă eu socotesc această pedeapsă prea severă pentru astfel de vină. Noi am cunoscut destul aceste neamuri ca să știm să pedepsim neînsemnatele greșeli de felul celei în cauză, fără a lua viața oamenilor.” (Extras din *Jurnalul căpitanului Cook* — Arhivele Amiralității, Whitehall, p. 154.)

ocupa cu stabilirea timpului și cu luarea altitudinii soarelui ¹. În amintirea faptului că aci s-a făcut observația, golful a fost botezat *Mercury Bay* ².

Indigenii cinau înainte de apusul soarelui și se ospătau cu pește sau păsări coapte sau fripte ; la una din aceste mese se afla odată o bocitoare ; așezată pe pământ, ea plîngea fără încetare, repetînd în același timp cîteva fraze pe un ton plin de durere. Tupia nu putu explica ce zicea ; la sfîrșitul fiecărei perioade, își făcea tăieturi pe piept, pe mîini și pe față cu o scoică. Cu toate că acest spectacol izbitor îi mișca adînc pe navigatorii de față, indigenii îl priveau cu nepăsare.

La 11 noiembrie li se aduseră o mulțime de stridii dintr-un banc descoperit în apropiere ; ele se dovediră neasemuit de bune. A doua zi, corabia fu vizitată de două pirogi cu indigeni necunoscuți ; după invitația care le fu adresată, se urcară pe bord și schimbară lucruri fără a se deda la vreo înșelăciune.

Căpitanul Cook părăsi acest golf la data de 15 noiembrie, după ce îl luă în stăpînire în numele regelui Marii Britanii. Un număr de insule de diverse mărimi se arătară înspre nord-vest. Ele fură denumite *Mercury Islands* ³. Locuitorii, deși numeroși, nu aveau plantații, iar pirogile lor, construite foarte primitiv, nu aveau nici un fel de ornament. Pe acest țărm se găsește din belșug nisip feruginos, ceea ce dovedește că există minereuri ale acestui metal în interiorul ținutului, de unde un pîriu îl cară spre mare.

¹ La lat. $36^{\circ}48'51\frac{1}{2}''$ S după cum se arată în jurnalul căpitanului Cook, a cărui înaltă precizie, aici ca și în toate observațiile sale, a fost verificată de ridicările topografice ulterioare din Noua Zeelandă făcute de căpitanii Stokes, Drury și Richards, 1848—1855 (n. ed. engleze).

² Golful lui Mercur (engl.).

³ Insulele lui Mercur (engl.).

La 18 noiembrie, dimineata, „Endeavour“ cîrni între uscat și o insulă care părea foarte rodnică și tot atît de întinsă ca și Ulietea. Multe pirogi pline de oameni veniră pe lîngă corabie. Indigenii intonară cîntecul lor de luptă ; cum cei de pe „Endeavour“ nu-i luau de loc în seamă, ei aruncară o ploaie de pietre și apoi plecară vîslind ; dar nu după mult timp reveniră, reluîndu-și insultele. Totuși, cînd se trase un foc spre una din bărcile lor, bătură grabnic în retragere.

Seara englezii aruncară ancora, iar a doua zi disde-dimineată intrară într-un braț de mare. „Endeavour“ se afla acum într-un estuar, numit de indigeni Uahauragi și căpitanul Cook, însoțit de Banks, de doctorul Solander și de alții, merse cu bărcile să-l cerceteze și nu se întoarse pînă a doua zi dimineata. La marginea unei păduri dădură peste un copac care, de la sol pînă la prima creangă, măsura treizeci de metri înălțime. Era drept și avea șase metri în circumferință. Pe măsură ce înaintau în pădure întîlneau copaci și mai mari, de același soi. Căpitanul boteză riul Thames¹, fiindcă semăna destul de mult cu fluviul englez care poartă același nume.

Cînd plecară în cercetare, corabia fu împresurată de pirogi, din care cauză Banks se hotărî să rămîna pe bord ca să facă schimb cu indigenii. Deși cei ce tîrguiau se purtau corect, unul totuși, care rîvnea la o oglindă, fu prins ascunzînd-o și fu pedepsit cu mîta-cu-nouă-cozi². Ceilalți indigeni, vrînd să-i sară în ajutor și întîmpinînd împotrivire, puseră mîna pe armele ce le aveau în pirogi și cîțiva dintre ei încercară să se cațare pe bord. Cînd pe punte apărură Banks și Tupia, indigenii apelară la acesta din urmă, dar el, neavînd nici o putere asupra lui Hicks, ofițerul

¹ Tamisa (engl.).

² Biciul cu nouă coarde.

de cart, îi informă asupra naturii pedepsei ce-l aștepta pe vinovat, ceea ce îi împacă, deoarece ei își închipuise că fusese osîndit la moarte.

În ziua de 23 noiembrie, navigatorii se lăsară duși de reflux în josul râului, iar la 24 cîrmiră de-a lungul coastei printre insule. Spre seară ancorară într-un golf deschis care avea o adîncime de vreo douăzeci și opt de metri. Aci prinseră o mulțime de pești care semănau cu plătica; de aceea căpitanul numi acest golf *Bream Bay*¹. Nu se zărea nici un locuitor dar, după focurile observate noaptea, deduseră că ținutul era locuit.

La 26 noiembrie, căpitanul Cook își continuă încet drumul de-a lungul țărmurilor înspre miazănoapte. În ziua aceea apărură două pirogi și cîțiva indigeni se urcară pe vas și făcură schimb de produse purtîndu-se foarte cîstit. Două pirogi mai mari le urmară curînd și, apropiindu-se de corabie, oamenii din ele strigară către ceilalți, parlamentară între ei și apoi se alipiră de navă. Ultimele două ambarcații erau frumos cioplite și indigenii aflați la bord, care păreau de rang mai înalt, purtau diferite arme: securile lor *patu-patu* erau de mare preț, fiind alcătuite din piatră și oase de balenă; aveau coaste de balenă cu ornamente de păr de cîine, al căror aspect era foarte bizar.

„Endeavour“ trecu pe lîngă un promontoriu impunător pe care căpitanul îl boteză capul *Bret*, după numele unui baronet. La mai puțin de o milă spre nord-est se afla o curioasă insulă stîlcoasă; avea formă de arc și din depărtare era plăcut s-o privești. Băștinașii numesc acest loc capul *Motugogogo*. Spre apus el formează un golf care adăpostește mai multe insulițe. Căpitanul boteză capul de la intrarea nord-vestică *Point Pococke*. Locuitorii de acolo aveau ace-

¹ Golful Plăticii (engl.).

eași predilecție pentru înșelăciune ca și ceilalți. Unul dintre aspiranți se simți atât de atins de faptul că fusese tras pe sfoară, încît recurse la un ingenios mijloc de răzbunare : luînd o undiță de pescuit îi aruncă plumbul cu atîta îndemînare încît cîrligul se agăță de fesele indigenului care-l păcălise ; undița se rupse și cîrligul rămase înfipt acolo.

Localnicii erau puternici și bine proporționați ; părul lor negru și-l purtau legat într-un mănunchi în care înfigeau pene ; căpeteniile lor aveau veșminte de pînză fină, împodobite cu piei de cîine ; de asemenea erau tatuați.

La 27 noiembrie „Endeavour“ se afla în mijlocul unor insule, de pe care veniră mai multe pirogi. După gesturile lor violente și dezordonate, indigenii păreau că nu au mintea întregă ; ei aruncară în corabie grămezi de pește fără a cere ceva în schimb. Mai sosiră încă vreo cîteva pirogi ; indigenii din ele salutară, nava aruncînd cu pietre. Atunci Cook socoti că este momentul să-i cheme la ordine și porunci un foc de armă cu alice. O spaimă generală îi cuprinse și se retraseră toți în pripă. Printre peștii căpătați de la acești indigeni se aflau cavele din belșug ; de aceea căpitanul boteză insulele cu același nume.

În timp de mai multe zile vîntul fu atât de puternic, încît vasul mai mult dădea înapoi decît înainte. La 29 noiembrie ajunseră într-un golf vast și ancorară în partea sud-vestică a mai multor insule ; apoi corabia fu înconjurată de treizeci și trei de pirogi mari, în care se aflau aproape trei sute de indigeni, toți înarmați. Cîțiva fură primiți pe bord și căpitanul Cook dădu uneia dintre căpetenii o bucată de pînză neagră fină și celorlalți cîteva daruri mai mici. La început ei tîrguiră pașnic, fiind îngroziți de armele de foc al căror efect încă nu-l cunoșteau ; dar în timp ce căpitanul lua masa, la un semnal dat de una

dintre căpetenii, toți indigenii părăsiră corabia încercînd să ia cu ei geamandura. Un marinăr trase atunci un foc de mușchetă, însă fără rezultat ; apoi trase în ei cu alice, dar nu-i atinse. De aceea se dădu ordin să se tragă cu gloanțe și fiul uneia dintre căpetenii fu rănit la coapsă. Această întîmplare îi determină să arunce geamandura peste bord. Dacă indigenii ar fi acționat după o disciplină ostășească oarecare, s-ar fi putut dovedi un inamic mai de temut, procedînd însă fără plan și fără ordine, nu au izbutit decît să se expună în bătaia armelor de foc, fără a-și îndeplini vreunul din proiecte.

Căpitanul Cook, Banks și doctorul Solander debarcară pe insulă. Tocmai se aflau într-o vîlcea, cînd se văzură înconju-rați de aproape patru sute de indigeni înarmați. Neobservînd la ei nici un gînd dușmănos, căpitanul adoptă o atitudine pașnică. Englezii se apropiară de ei și traseră o linie, arătîndu-le că nu trebuiau să treacă dincolo de ea ; o vreme, indigenii nu depășiră această limită, dar pînă la urmă întonară cîntecul de provocare și începură un dans războinic în timp ce o ceată încerca să tragă bărcile de pe „Endeavour“ la țărm. Aceste semnale de atac fură urmate îndată de depășirea liniei și englezii socotiră că a sosit timpul să ia măsuri de apărare. Ca urmare, căpitanul Cook își descărcă mușcheta încărcată cu alice (nu cu gloanțe) ¹ ; el fu urmat de Banks, care-și descărcă și el arma, iar alți doi marinari le urmară pilda. O asemenea purtare îi zăpăci nespus pe indigeni, care dădură înapoi : dar unul dintre șefii lor îi adună din nou, strigînd și agitîndu-și securea (*patu-patu*). Atunci doctorul trase asupra acestui erou și-l lovi, ceea ce îl domoli și-l făcu s-o rupă la fugă îm-

¹ Acest fapt confirmă pe deplin observația editorului în ceea ce privește omenia lui Cook (n. ed. engleze).

preună cu ceilalți băștinași. Se retraseră cu toții pe o ridicătură de pământ și nu mai dădură semne că ar fi dispuși să pornească un atac. În această încăierare, indigenii avură doi răniți dar nici un mort. Pacea fiind restabilită, englezii începură să adune țelină și alte ierburi, dar bănuind că unii dintre băștinași le dădeau tîrcoale cu intenții rele, se duseră la o peșteră din apropiere, unde găsiră pe căpetenia care primise în aceeași zi un dar de la căpitan; acesta le ieși înainte cu nevasta și cu fratele lui și le ceru îndurare. Se dovedi că unul dintre indigenii răniți în scurta ciocnire era frate cu acest șef, care se arătă nespus de îngrijorat că rana ar putea să fie mortală; dar teama lui fu în mare măsură îndepărtată cînd i se explică diferența dintre alice și glonț; în același timp fu avertizat că la repetarea oricăror alte atacuri se vor folosi gloanțe. Întrevederea se termină într-o atmosferă prietenească prin oferirea cîtorva daruri neînsemnate căpeteniei și tovarășilor săi.

Prudența englezilor în această împrejurare întrece orice descriere. Dacă cei patru sute de indigeni ar fi avut curajul să năvălească asupra lor cu armele pe care le posedau, focul muschetelor n-ar fi dat prea mari rezultate; dar chiar presupunînd că douăzeci sau treizeci dintre indigeni ar fi fost răniți, muschetele nefiind încărcate cu gloanțe, ci numai cu alice — ar fi rămas totuși destui ca să-i masacreze, devreme ce după cît se pare, acești oameni nu prea știau ce înseamnă să-ți cruți dușmanul în luptă; nimeni de altfel nu s-ar fi așteptat la altceva în această împrejurare.

Urcîndu-se din nou în bărci, navigatorii vîsliară spre altă parte a insulei. Acolo debarcară și se urcară pe o movilă. În fața lor se deschidea o plăcută și romantică perspectivă asupra mai multor insule, cu o populație numeroasă, și bine cultivate. Locuitorii unei așezări vecine se apropiară neînarmați, se arătară umili

și supuși. Cîțiva marinari din grupul celor care coborîseră pe țărm și anume tocmai cei care cereau cu mai multă înfocare pedeapsa indigenilor pentru purtarea lor înșelătoare, se făcuseră acum vinovați de încălcări tot atît de condamnabile : intrară cu sila în plantații și dezgropară cartofi. Căpitanul Cook se arătă și cu acest prilej același om drept ca totdeauna. El pedepsi pe fiecare vinovat cu cîte doisprezece lovituri de bici. Atunci unul dintre ei se împotrivi și se plînsese de asprimea osîndei, socotind că un englez are dreptul să jefuiască nepedepsit pe indigeni. Șase bice suplimentare îl făcură să-și schimbe părerea. Adaosul de pedeapsă fu îndreptățit și de afirmația vinovatului care zicea că „prin fapta lui el n-a făcut altceva decît să urmeze pilda mai-marilor săi“.

Marti 5 decembrie ridicară ancora, dar în curînd se opriră din nou din lipsă de vînt. Un curent puternic îi mîna în derivă spre țărm cu atîta repeziciune, încît în fiece clipă se temeau să nu se ciocnească de stîncile care ieșeau deasupra apei la numai o lungime de cablu depărtare. Ajunseseră atît de aproape de pămînt încît Tupia, care habar nu avea de primejdie, putea să stea de vorbă cu indigenii de pe plajă. Din fericire, o briză puternică se iscă la timp dinspre uscat și-i scăpă de primejdie.

La 7 decembrie mai multe pirogi porniră spre „Endeavour“, dar fiindcă briza începu să bată, căpitanul Cook nu stătu să le mai aștepte. Timp de patru zile vasul navigă contra vîntului ; de aceea străbătută o distanță foarte mică. La data de 10 decembrie se arătă în zare pămîntul, jos și sterp, dar nu lipsit de locuitori ; în dimineața următoare ajunseră în dreptul uscatului ; era o peninsulă pe care căpitanul o denumi *Knuckle Point*¹. La 16 decembrie depășiră extremitatea nordică

¹ Capul Încheieturii (engl.).

a Noii Zeelande, pe care căpitanul Cook o botează *North Cape*¹. Situația lor nu se schimbă prea mult pînă la 24 decembrie, cînd descoperiră iar pămînt; socotiră că erau insulele *Three Kings*², deși nu semănau cu descrierea lor din relatarea lui Dalrymple.

La 1 ianuarie 1770 navigau în volte ținînd tot înspre răsărit, și, în ziua de 3 văzură din nou pămînt; țărmul era înalt și plat și se întindea spre sud-est, mai mult decît puteau vedea cu ochiul liber. Este demn de re-marcat că „*Endeavour*“ a avut nevoie de trei săptămîni ca să facă zece leghe spre vest.

La 9 ianuarie zăriră un punct deosebit de înalt către est-nord-est, pe care căpitanul îl numi *Albatross Point*³. La vreo două leghe depărtare de acest punct, în spre nord-est, descoperiră un munte și mai înalt, egal în înălțime cu *Teneriffe*⁴, cu vîrfurile acoperite de zăpezi care fu botezat *Mount Egmont*⁵. Căpitanul hotărî să ancoreze aici ca să curețe carena și ca să se aprovizioneze cu lemne și apă; prin urmare, la 15 ianuarie cîrmiră și intrară într-un estuar. Patru pirogi veniră la țărm ca să viziteze vasul, dar nici unul dintre indigeni nu se aventură pe bord în afară de un bătrîn care părea de rang înalt; el fu primit cu cea mai mare ospitalitate. Căpitanul și ceilalți ofițeri coborîră apoi pe uscat, unde se găseau lemne și apă din belșug. De asemenea avură mare succes și la pescuit,

¹ Ocoleau astfel insula nordică a Noii Zeelande și se îndreptau spre Strîmtoarea Cook, aflată între cele două insule.

² Insulele celor trei Regi (engl.).

³ Capul Albatrosului (engl.).

⁴ Vîrfurile *Teneriffe* se află pe insula cu același nume din arhipelagul Canarelor.

⁵ Muntele *Egmont* (n.t.). „La 5 a. m., în ziua de 13, văzui înspre nord-est, timp de cîteva minute, ivindu-se dintre nori vîrfurile ascuțite al unui munte. Avea o înălțime extraordinară și creasta îi era acoperită de zăpezi eterne. Se afla la latitudinea 39°16' sud și longitudinea 185°15' vest.“ (Extras din *Jurnalul căpitanului Cook*. — Arhivele Amiralității, Whitehall) (n. ed. engleze).

căci în scurt timp prinseră cîteva sute de ocale de pește.

La data de 16 ianuarie, pe cînd echipajul lui „Endeavour” tocmai curăța carena, sosiră trei pirogi cu un mare număr de indigeni însoțiți de mai multe dintre soțiile lor. Prezența femeilor fu socotită ca grăitoare pentru intențiile lor pașnice ; curînd ei dovediră contrariul, încercînd să oprească șalupa, care plecase la țarm după apă ; atunci căpitanul Cook recurse la vechiul mijloc de a trage cîteva focuri care, pentru moment, îi intimidară.

Tupia vorbi cu ei și îi cercetă cu privire la ciudățeniile Noii Zeelande ; îi întrebă dacă mai văzuseră vreodată o corabie de mărimea navei „Endeavour”, la care ei răspunseră că nici nu văzuseră un astfel de vas și nici nu auziseră că ar fi existînd vreunul pe acele coaste. Peștele se găsea din belșug prin toate cotloanele golfului. Locuitorii pescuiau cu un năvod cilindric, întins la fund cu mai multe cercuri și îngustat spre vîrf ; peștii intrau ca să apuce momeala și se prindeau în mare număr. Se mai aflau acolo numeroase păsări diferite, îndeosebi papagali, porumbei de pădure, găini de apă, ereți și multe și variate păsărele cîntătoare. O plantă, o specie de *Philadelphus*, se folosea în loc de ceai ; alta, numită *tigumi*, semănînd cu rogojina, le slujea indigenilor de vesmint. Împrejurimile golfului în care se afla ancorat „Endeavour” erau în întregime împădurite. Aerul, foarte umed, înlesnea putrefacția, căci niște păsări împușcate cu numai cîteva ore înainte fură găsite cu viermi în ele.

Căpitanul Cook, Banks și doctorul vizitară un golful, la vreo două mile de corabie. Acolo își avea locuința o familie de indigeni. La apropierea albilor, aceștia păsură tare speriați. După proviziile pe care le aveau, se văzu că erau canibali ; marinarii găsiră mai multe oase omenești care fuseseră de curînd gătite

și roase. Indigenii nu tănuiau groaznicul lor obicei, ci răspunseră calm lui Tupia, care voia să se încredințeze de acest fapt. Bănuielile lui, ziceau ei, sînt întemeiate ; erau oasele unui om ; și arătară prin semne că socoteau carnea omenească o mîncare delicioasă — dar niciodată nu mîncau decît dușmani. Din această familie făcea parte o femeie, ale cărei brațe și picioare erau slujite oribil ; se află că ea însuși se mutilase astfel, deoarece, nu demult, soțul ei fusese ucis și mîncat de dușmani.¹

Cîțiva dintre indigeni aduseră spre vînzare patru cranii omenești și cerură pentru ele un preț ridicat. Englezii văzură de asemenea într-o pirogă o țeastă de om, care servea la scos apă. Într-un cuvînt, concepțiile lor erau înfiorătoare ; păreau că se mîndresc cu cruzimea și sălbăticia lor ; le făcea o deosebită plăcere să arate modul în care își ucid dușmanii : la ei era un merit deosebit să fii expert în măcelărirea unui om. Procedul consta în doborîrea adversarului cu *patu-patu*, după care urma spintecarea.

Pe la ora două dimineața, un număr uimitor de mare de păsări își începeau de obicei cîntecele. Ciripitul lor era foarte plăcut la auz și fiindcă nava nu se găsea prea departe de țărm, marinarii îl auzeau destul de bine. Acești coriști cu pene nu cîntau niciodată în cursul zilei.

Cîțiva dintre cei plecați în excursie dădură peste niște întărituri care, dacă nu aveau avantajele așezării pe înălțime, în schimb erau înconjurate de două sau trei șanțuri largi și aveau un pod mișcător ; acesta, deși de o construcție simplă, putea face față oricărei

¹ „Banks căpătă de la unul din ei un os de antebrăț. Pentru a ne arăta că ei mîncaseră carnea, mușcară și roaseră din os și îl trecură prin gură într-un chip care arăta limpede că pentru ei carnea era o delicatesă.” (Extras din *Jurnalul Căpitanului Cook* — Arhivele Amiralității, Whitehall, p. 182) (n. ed. engleze).

primejdii provenită din partea unui atac al indigenilor.

La 24 ianuarie englezii vizitară o *hippa*, situată pe o stîncă înaltă, scobită dedesubt și formînd o frumoasă boltă naturală cu un braț sprijinit pe pămînt, iar celălalt ieșind din mare. Această *hippa* era în parte înconjurată de un gard. Aici dădură peste un monument asemănător unui crucifix, împodobit cu pene și care fusese înălțat în amintirea unei persoane decedate, dar nu putură afla ce se făcuse cu trupul.

Unii dintre cei ce fuseseră trimiși pe țarm să adune țelină se întîlniră cu mai mulți băștinași, printre care se găseau cîteva femei, ai căror bărbați căzuseră de curînd în mîinile dușmanilor și care își mutilau trupul într-un mod îngrozitor, cu pietre ascuțite, ca mărturie a durerii lor nemărginite. Ceea ce făcea ca ceremonia să pară pe cît de ridicolă, pe atît de oribilă, era faptul că indigenii de sex bărbătesc care se aflau cu ele nu le dădeau nici o atenție ci, cu o nepăsare de neînchipuit, se îndeletniceau cu repararea unor colibe goale din apropiere.

La 30 ianuarie înălțară doi stîlpi pe care gravară, ca de obicei, numele corăbiei și alte date; un stîlp, în vîrfurile căruia flutura drapelul englez fu așezat în locul de unde luaseră apă, iar celălalt, pe insula Motuara; localnicilor li se spuse că acești stîlpi sînt lăsați în amintirea faptului că aici a acostat „*Endeavour*”, iar ei făgăduiră că nu-i vor distruge niciodată. Căpitanul numi apoi acel canal strîmtoarea *Regine Charlotte*¹, puse stăpînire pe ea în numele și spre folosul majestății sale, apoi băură o sticlă de vin în sănătatea reginei.

La 16 februarie, dimineața „*Endeavour*” ridică pînzele și ieși din golful pe care cei de pe vas, scribiți de

¹ Azi strîmtoarea Cook, aflată între cele două insule ale Noii Zeelande.

crudul obicei care domnește acolo de a mânca oameni, îl denumiră *Canibal Bay*¹. În jurul acestei strîmtori nu trăiesc mai mult de patru sute de indigeni ; ei sînt risipiți de-a lungul coastei și se hrănesc cu rădăcini de ferigi și pește, acesta din urmă constituind și singura marfă de schimb.

Părăsind strîmtoarea „Endeavour“ se îndreptă spre răsărit și, pe la șase seara, navigatorii observară cu multă îngrijorare că sînt tîrîți de iuțea curențului către una din cele două insule din dreptul capului Koamaru de la intrarea strîmtorii. Vasul se afla într-o primejdie atît de mare încît putea fi sfărîmat în orice clipă ; aruncară însă o ancoră și virînd două sute de metri de cablu, se opriră cînd ajunseră la mai puțin de patru sute de metri de stînci ; acolo se văzură siliți să aștepte refluxul, care se produse abia după miezul nopții. La ora trei dimineața ridicară ancora și un vîntuleț bun îi purtă cu repeziciune prin strîmtoare. La intrarea acesteia, în partea de nord, se găsește o insuliță care fu denumită *Entry Island*.²

La data de 8 februarie ajunseră în dreptul capului Palliser³ și descoperiră că țărmul cotea către nord-est, spre capul Turnagain. În după-amiaza zilei, trei pirogi cu mai mulți oameni se desprinséră de țărm ; ocupanții lor aveau o înfățișare plăcută și se urcară pe bord cu multă vioiciune. Unul, bătrîn, era tatuat într-un mod foarte ciudat : o dungă de vopsea roșie se întindea atît de-a curmezișul nasului cît și peste amîndoi obrajii. Părul îi era alb de tot, ca și barba ; avea o haină făcută din pînză de in, cu marginea brodată, iar sub ea purta un fel de fustă de pînză ; își

¹ Golful Canibalilor (engl.).

² Insula intrării (engl.).

³ Capul Palliser se află la extremitatea sudică a insulei nordice a Noii Zeelande.

împodobise urechile cu dinți și cu bucățele de piatră verde.

La 14 februarie, vreo șaizeci de indigeni, în patru pirogi duble, veniră pînă la o aruncătură de piatră de corabia la care priveau cu uimire. Tupia se strădui să-i convingă să se apropie mai mult, dar ei refuzară și se înapoiară la țărm.

Călătorii avură de luptat cu vînturi și cu valuri cînd potolite, cînd aprige. La patru martie zăriră mai multe balene și foci. La 9 martie văzură un șir de recife ; curînd după aceea, altul, la trei leghe de țărm ; le depășiră pe amîndouă în cursul nopții, ocolindu-le pe la nord, dar în zorii zilei descoperiră alte recife sub bompres. Scăpaseră deci de pieire ca prin urechile acului.

Dimineața întinseră pînzele pornind spre miază-noapte și, în ziua următoare, dădură peste o stîncă stearpă care avea circa o milă în circumferință, era foarte înaltă și se afla la cinci leghe de uscat. O botezaseră insula lui Solander. La 13 martie descoperiră un golf care adăpostea mai multe insule, în spatele cărora, dacă apa ar fi fost destul de adîncă, ar fi putut să se pună la adăpost de urgia tuturor vînturilor. Căpitanul Cook îl numi *Duski Bay*.¹

Străbătuseră pînă acum aproape întreaga coastă nord-vestică a insulei Tovy Punamu² ; aspectul regiunii nu oferea nimic demn de amintit ; numai povîrnișuri stîlcoase, uimitor de înalte, pe care doctorul Hawksworth le descrie ca fiind „sterpe cu desăvîrșire, afară de locurile acoperite cu zăpadă, care în multe părți se zăresc ca niște pete mari ; o privești mai aspră, mai prăpăstioasă și mai dezolantă ca aceea pe

¹ Golful Intunecos (engl.).

² Este vorba de insula sudică a Noii Zeelande. În limba maori te *vahi punamu* înseamnă țara jadului.

care o oferă acest ținut spre mare, nu se poate închipui ; cît poți cuprinde cu ochii nu zărești nimic altceva decît vîrfuri de stînci așa de apropiate unele de altele încît, în loc de văi, între ele nu se văd decît crăpături.“

La 27 martie înconjuraseră întreaga insulă și se hotărîră să părăsească aceste coaste de îndată ce vor fi încărcat o bună provizie de apă. Căpitanul Cook merse în acest scop la țărm cu șalupa și găsi un loc minunat de unde se putea lua apă și un golful potrivit pentru ancorat corabia. Se ținu apoi o consfătuire cu ofițerii ca să se aleagă drumul de înapoiere în Anglia și stabiliră să treacă prin Indiile răsăritene ¹ ; pentru aceasta cîrmiră spre coasta estică a Noii Olande ² și urmară după aceea direcția acestei coaste către miazănoapte.

După ce luară această decizie întinseră pînzele în zorii zilei de 31 martie 1770 și porniră de la un punct estic, văzut la 23 martie, pe care îl numiră *Cape Farewell* ³.

Abel Jansen Tasman, un olandez, a fost primul european care a descoperit Noua Zeelandă ; el îi dădu numele de *Staaten Land*, adică țara Statelor Generale ⁴. Dar el n-a putut coborî pe țărm, deoarece indigenii l-au atacat îndată ce a ancorat în golful pe care l-a botezat *Murderers Bay* ⁵ ; aceasta se întîmplase în decembrie 1642.

Cele două insule ⁶, după calculele căpitanului Cook, se situează între 34° și 48° latitudine sudică și 181°

¹ Adică prin Indonezia de azi.

² Australia.

³ Capul Rămas-Bun (engl.). Este capul cel mai nordic al insulei din sudul Noii Zeelande.

⁴ Numele parlamentului Țărilor de Jos.

⁵ Golful ucigașilor (engl.).

⁶ Este vorba de insulele Noii Zeelande.

și 194° longitudine vestică. Băștinașii numesc insula de nord Ihinomaue, iar pe cea de sud Tovy Punamu.

Ihinomaue, deși deluroasă, ba chiar muntoasă în unele locuri este bogat împădurită și în fiecare vale curge câte un râuleț. Pământul văilor este ușor, dar atât de rodnic, încît pe el pot crește din belșug toate soiurile de pomi, plante și cereale din Europa.

Singurele patrupede ce se pot zări acolo sînt cîinii și șobolanii ; aceștia din urmă foarte rari. Locuitorii cresc cîini numai pentru a-i mânca. Se mai întîlnesc și ereți, bufnițe, prepelițe și păsări cîntătoare, al căror ciripit este minunat de melodios.

Tovy Punamu pare să fie un pămînt sterp, foarte mîntos și aproape lipsit de locuitori.

Marea care scaldă aceste insule e foarte bogată în pești ; aceștia constituie o hrană pe cît de aleasă pe atît de sănătoasă. Călătorii au ancorat doar rareori, dar de prins, au prins destul ; deși s-au folosit numai de cîrlig și de undiță, au aprovizionat întregul echipaj al corabiei.

Această regiune este plină de păduri ; arborii au trunchiul puternic, drept și fără noduri. Englezii au descoperit aici peste patru sute de plante, aproape toate necunoscute în Anglia. Dar în ținutul acesta nu există decît un singur soi de arbust sau pom fructifer, care produce niște fructe aproape lipsite de gust. Există o plantă care se folosește în locul inului și al cînepei. Această plantă e de două feluri : una are frunzele galbene, iar cealaltă roșii-închis. Din frunze băștinașii fabrică sfori și funii mult mai solide decît cele europene.

Bărbații sînt tot așa de zdraveni ca cei mai zdraveni europeni. Culoarea feței lor este oacheșă, ceva mai închisă decît a spaniolilor. Sînt cărnoși, dar nu leneși și nici desfrînați ; sînt spătoși și bine formați. Femeile nu au acea gingășie a formelor care caracterizează pe

seminele lor din Europa ; vocea lor e totuși neobișnuit de dulce și acesta este principalul criteriu după care le poți distinge de bărbați, dat fiind că îmbrăcămintea celor două sexe se aseamănă.

Locuitorii Noii Zeelande sînt la fel de modești și de rezervați în purtări și în conversație ca și cele mai politicoase popoare europene.

Acești indigeni își ung părul cu o unsoare obținută din grăsime de pește sau de pasăre. Atît bărbații cît și femeile, dar mai ales bărbații își împestrează corpurile cu pete negre, numite *amoco*. În afară de *amoco*, își mai fac pe piele niște brazde, hidoase la vedere, cu margini răstrînte și în întregime negre. Tatuajele de pe trupurile lor au aspect de filigran, semănînd cu frunzele gravate pe vechile podoabe ; dar nu întîlnești două modele de același fel.

Îmbrăcămintea lor este alcătuită din frunze despicate în fîșii care se întreș formînd un fel de rogojină. O astfel de rogojină se prinde peste umeri, ajungînd pînă aproape de pămînt.

Femeile nu-și leagă niciodată părul în vîrfurile capului, nici nu-l împodobesc cu pene și sînt mai puțin preocupate de veșminte decît bărbații. Își strîng bine partea de jos a îmbrăcăminții și n-o lasă mai liberă decît atunci cînd merg la pescuit — și atunci au mare grijă să nu le vadă bărbații.

Și bărbații și femeile au în urechi găuri atît de mari încît să poată trece prin ele degetul. În aceste găuri ei poartă cîte o podoabă făcută din pene, pînză, oase și, uneori, chiar din bucăți de lemn. Bărbații poartă o bucată de talc verde sau un os de balenă cioplit în chip de om, atîrnat de un șiret în jurul gîtului. Unul avea cartilajul nazal perforat și băgase prin el o pană care se întindea peste amîndoi obraji.

Acești oameni dovedesc mai puțină iscusință în construirea caselor decît în alte lucruri care le aparțin ;

locuințele au cinci pînă la șapte metri lungime, trei-patru în lărgime și doi-trei în înălțime. Cadrul este alcătuit din căpriori subțiri de lemn, iar peretii și acoperișul din iarbă uscată, bine îndesată. Unele case sînt căptușite cu scoarță de copac, iar coama acoperișului e formată dintr-o prăjină care merge de la un capăt la altul al casei. Ușa este înaltă doar atît cît să permită trecerea unui om care merge în patru labe, iar acoperișul locuinței e oblic. O gaură patrată lîngă ușă servește atît de fereastră cît și de horn, lîngă ea aflîndu-se vatra.

Pirogile din această regiune, lungi și înguste, nu diferă mult de balenierele din Noua Anglie¹. Cele mai mari par să fie construite pentru război și pot purta de la treizeci pînă la o sută de oameni. La Tolaga a fost măsurată una din ele și s-a găsit că avea aproape douăzeci de metri lungime, doi în lățime și unu jumătate în adîncime.

Indigenii vîslesc cu un soi de padele² de doi-trei metri ca o pană lungă și ovală care se îngustează treptat pînă la mîner. Repeziciunea cu care mînuiesc padelele este într-adevăr surprinzătoare. Ambarcațiile sînt conduse de doi oameni, fiecare din ei ținînd o padelă și șezînd la pupă ; dar ei pot utiliza și pînze navigînd în acest caz numai cu vîntul în față, direcție în care se deplasează totuși cu o iuțeală considerabilă.

Acești indigeni folosesc securi, toporașe cu două tăisuri și dălți care servesc și la găurit. Dălțile sînt făcute din jasp³ sau din osul unui braț omenesc, iar topoarele și teslele dintr-o piatră neagră, dură.

¹ Partea de nord-est a Statelor Unite, unde englezii înființaseră în 1620 primele colonii din America.

² Padelă, vîslă nefixată de marginea ambarcației ; cu padelele se vîslește alternativ în cele două borduri.

³ Matostat, piatră dură, colorată în fișii.

Armele lor de război sînt sulițele, țepușele, baltagele și *patu-patu*. Sulița, ascuțită la amîndouă capetele, are vreo cinci metri lungime și se ține de la mijloc, ceea ce face ca o împunsătură a ei să fie greu de parat. Fie că luptă în bărci sau pe uscat, indigenii se bat corp la corp, așa că sîngele curge din belșug.

Cînd veneau să-i atace pe englezi, în fiecare pirogă se puteau vedea de obicei unul sau mai mulți șefi. Aveau obiceiul să se oprească la aproximativ cincizeci sau șaizeci de metri depărtare de corabie ; atunci cel care-i comanda se ridică de la locul său și, punînd pe el o haină de piele de cîine, le dădea îndrumări asupra modului de luptă.

Dansul lor războinic constă din mișcări numeroase ; își răsucesc mîinile și picioarele în toate felurile și-si schimonosesc fețele. Limba le atîrnă mult afară din gură iar pleoapele sînt astfel întinse încît să formeze un cerc în jurul ochiului ; apoi scutură țepușile, înalță sulițele și agită *patu-patu* prin aer ; însoțesc acest dans de un cîntec pe care îl execută în cor, fiecare pasaj terminîndu-se cu un oftat adînc și zgomotos. În dansul lor dau dovadă de o admirabilă vioiciune și vigoare și țin atît de bine tactul muzicii încît șaizeci sau optzeci de visle lovesc în același timp marginile luntrii dînd naștere unui singur sunet.

În ceea ce privește religia, ei recunosc o ființă superioară și mai multe ființe subordonate ei. Englezii n-au putut însă afla modul în care i se închină și nici n-au văzut vreun loc special destinat acestui scop.

S-a observat o mare asemănare între îmbrăcămintea, mobilele, bărcile și năvoadele neo-zeelandezilor și cele ale locuitorilor din insulele Pacificului de sud, ceea ce constituie o puternică dovadă că strămoșii comuni ai ambelor grupuri de popoare aparțineau unei aceleiași țări. Într-adevăr, băștinașii din aceste diferite regiuni au păstrat tradiția că strămoșii lor ar fi emigrat din-

tr-o altă țară în vremuri îndepărtate ; toți sînt de acord că acea țară se numea Heawige. Dar o dovadă și mai puternică în sprijinul tezei originii comune este faptul că graiurile lor sînt foarte asemănătoare, pîrînd a fi numai dialecte diferite.

Navigatorii întinseră pînzele și plecară de la Cape Farewell la 31 martie 1770. Avură timp frumos și vînt prielnic pînă la 9 aprilie, cînd zăriră o pasăre tropicală. Pe data de 16 aprilie o mică pasăre de uscat poposi pe funii, de unde conchiseră că uscatul nu era departe, dar nu găsiră fundul nici la trei sute optzeci de metri. La ora șase, în dimineata zilei de 19 aprilie, descoperiră pămînt la patru sau cinci leghe ; punctul sudic al acestui uscat a fost numit *Point Hicks*, în cinstea primului locotenent. La prînz, văzură un alt cap înălțîndu-se ca o movilă rotunjită, foarte asemănătoare cu Ram-Head de la intrarea strîmtorii Plymouth¹, pentru care motiv căpitanul Cook îi dădu același nume. Promontoriul era scund și neted ; în interior era verde și acoperit de păduri.² După aceea zăriră trei trombe marine în același timp ; una din ele ținu un sfert de oră.

La 27 aprilie văzură mai mulți localnici umblînd de-a lungul țărmului ; patru dintre ei purtau pe umeri o luntre, dar nu încercară să o pună pe apă și să vină spre corabie. Atunci căpitanul îi luă pe Banks, pe Solander și pe Tupia în iolă și se îndreptă spre acea parte a țărmului unde se iviseră băștinașii și unde se mai găseau și alte patru mici pirogi trase pe mal. Indigenii așteptară pe stînci pînă ce iola ajunse la vreo sfert de milă de pămînt, apoi fugiră în pădure. Va-

¹ Din Anglia, în partea de sud-vest a acestei țări.

² Atinseseră coasta Australiei într-un punct aflat la răsărit de actualul oraș Melbourne.

lurile înspumate care se spărgeau cu furie de plajă împiedicând debarcarea din iolă.

La cinci seara se înapoiară pe corabie. Începu să sufle o briză ușoară, așa că întinseră pânzele și se îndreptară spre miazănoapte, unde descoperiră mai mulți oameni pe țărm. Aceștia își agitau în aer armele și luau atitudini amenințătoare. Își vorbeau unul altuia foarte tulburați și fiecare ținea în mână un soi de iatagan.

Ancorară în fața unui cătun de vreo opt case și văzură o bătrână și trei copii ce ieșeau din pădure încărcăți cu lemne ; toți erau cu desăvîrșire goi. Bătrîna se uita într-una la navă, dar cu cea mai mare nepăsare ; apoi se făcu focul iar ei se apucară foarte liniștiți să-și pregătească mîncarea.

Avînd de gînd să debarce, englezii echipară bărcile ; dar nici nu ajunseră bine lîngă țărm, că doi bărbați pășiră înainte ca și cum ar fi vrut să-i oprească să pună piciorul pe uscat. Căpitanul Cook le aruncă mărgele, cuie și alte fleacuri, pe care ei le ridicară și de care păreau că se bucură. Căpitanul le făcu apoi semne că aveau nevoie de apă și întrebuiță toate mijloacele cu putință pentru a-i convinge că nu voia să le pricinuiască vreun rău. Indigenii făcură la rîndul lor semn echipajului să debarce și navigatorii traseră barca la țărm ; dar cum acostară, cei doi indigeni căutară din nou să-i împiedice. Atunci un marinar trase un foc de pușcă în direcția lor ; la zgomotul armei unul din băștinași scăpă din mînă legătura de lănci, dar o ridică repede de jos. Un indigen zvîrli o piatră spre barcă, ceea ce făcu pe căpitanul Cook să dea ordin să se tragă cu alice în ei ; cel mai vîrstnic, rănit la picior, se retrase în grabă. Acum cei din bărci debarcară, închipuindu-și că rana pe care acel om o primise va pune capăt certei ; dar se înșelau în privința asta, deoarece el se întoarse îndată cu un soi de scut și, înaintînd cu mult curaj, împreună cu tovarășul

lui, aruncară amîndoi lăncile în echipajul bărcii, fără însă a răni pe cineva. Marinarii traseră un foc după ei, apoi indigenii mai zvîrliră o lance și o luară la sănătoasa. Membrii echipajului se îndreptară atunci spre colibe ; în una din ele găsiră copiii ascunși îndărătul unor scoarte de copac. Lăsară la fața locului niște bucăți de pînză, panglici, mărgelile și alte lucruri, apoi, luînd mai multe lănci, se înapoiară la bărci.

Navigară apoi spre punctul nordic al golfului unde găsiră din belșug apă proaspătă. Cînd cei cîtiva oameni trimiși după lemne și apă reveniră pe bord ca să ia masa, băștinașii coborîră la țărm și cercetară cu multă băgare de seamă butoaietele, fără însă a încerca să le ia de acolo.

Marti 1 mai, navigatorii botezară punctul sudic al golfului cu numele de *Sutherland Point*, pentru că unul din mateloți, pe care îl chema Sutherland, murise în acea zi și fusese îngropat pe țărm.

În aceeași zi căpitanul Cook, Banks, Solander și cîtiva alți ofițeri se duseră pe uscat și lăsară în colibe noi daruri : oglinzi, piepteni și altele ; observară că cele dăruite mai înainte nu fuseseră luate. Al doilea locotenent, domnul Gore, mergînd cu o barcă să caute stridii, văzu cîtiva indigeni care-i făceau semne să vină pe țărm, dar el refuză. Isprăvindu-și treaba, părăsi barca și împreună cu un aspirant se duse pe uscat pentru a se alătura echipei care lua apă. În drum se întîlniră cu peste douăzeci de indigeni, care îi urmăriră atît de aproape că ajunseră pînă la cîtiva metri de ei. Gore se opri și îi privi în față ; atunci se opriră și ei ; cînd el porni din nou, îl urmară ; dar nu-l atacară, deși fiecare din ei avea cîte o lance. Cînd ajunseră în văzul celor ce lua apă, indigenii rămaseră locului la vreo cinci sute de metri depărtare, în timp ce Gore

și însoțitorul său sosiră nevătămați lângă tovarășii lor de navă.

Tupia, care învățase să tragă cu pușca, se îndepărta adesea de unul singur ca să împuște papagali, iar indigenii fugeau totdeauna de el ca și de englezi.

Pescuitul a fost foarte rodnic în acel loc, iar locotenentul secund a prins ceea ce se cheamă o raie cu țepă, care cîntărea aproape o sută douăzeci de kilograme. Curînd după aceea au prins un altul din aceeași specie, care avea o sută șaptezeci de kilograme.

Cît timp căpitanul Cook a rămas în golf, drapelul englez a fost înălțat zilnic pe țarm, iar numele vasului și data au fost săpate pe un copac aproape de locul de unde luaseră apă.

La 6 mai 1770, plecară din Botany Bay¹ cum numise căpitanul Cook acel loc ; la amiază se aflau în dreptul unui port natural, pe care îl botezară *Port Jackson*, iar către seară se apropiară de un golf căruia îi dădură numele de *Broken Bay*². La 13 mai văzură fumul unor focuri pe un promontoriu pe care îl botezară de aceea *Smoky Cape*³. Pe măsură ce înaintau de la Botany Bay spre nord, pămîntul se arăta tot mai înalt și mai împădurit. Două zile după aceea, căpitanul descoperi un promontoriu înalt pe care-l numi *Cape Byron*.

De cîteva zile observaseră păsările marine numite Sula care, cu o jumătate de oră înainte de răsăritul soarelui și pînă la o jumătate de oră după asfințit, zburau neconținut pe deasupra corăbiei în cercuri mari ; de aci traseră concluzia că există un rîu sau un estuar în sud unde păsările se adunau ziua să se hrănească, iar seara se întorceau pe niște insule dinspre

¹ Golful Botaniei (în fața actualului port Sydney — n. t.), a fost multă vreme loc de deportare pentru ocnași (n. ed. engleze).

² Golful Accidentat (engl.).

³ Capul Fumegător (engl.).

nord. În cinstea căpitanului Hervey, golful acela fu numit *Hervey's Bay*.

Căpitanul, Tupia și un grup de oameni coborîră pe țărm la 23 mai. Debarcară lîngă capul unui golf ce dădea într-o lagună mare, pe marginile căreia creșteau mangrove¹. În ramurile acestui copac se aflau numeroase cuiburi ale unei ciudate specii de furnică verde ca iarba. Tot acolo mai găseau adăpost puzderie de omizi verzi cu corpul plin de păr de care, dacă te atingeai, te înțepau ca urzica, dar iritația era mai puternică. Printre bancurile de nisip observară multe păsări mai mari decît lebedele, care semănau cu pelicanii; împușcă și o specie de dropie care cîntărea nouă kilograme. După această pasăre, care se dovedi a fi o mîncare aleasă, botezară locul cu numele de *Bustard Bay*². Mai împușcă și o rață cu pene foarte frumoase și cu ciocul alb. Găsiră de asemenea uriașe cantități de stridii de toate speciile și printre ele cîteva stridii-ciocan avînd o înfățișare neobișnuită. În timp ce călătorii noștri cutreierau pădurile, mai mulți indigeni coborîră la navă, o măsurară din ochi și apoi își văzură de drum.

Exploratorii ridicară pînzele în dimineata următoare, iar peste o zi se găsiră în fața unui punct așezat imediat sub tropic; această poziție dădu prilej căpitanului să-l numească *Cape Capricorn*; în partea sa apuseană văzură un număr uimitor de mare de păsări ce semănau cu pelicanul, unele dintre ele măsurînd aproape un metru și jumătate în înălțime.

La 27 mai, dimineata, porniră spre miazănoapte; căpitanul Cook dădu celui mai nordic punct numele

¹ *Rhisophora mangle*, plantă care crește pe țărmul mării în regiunile tropicale avînd rădăcini aeriene foarte bogate.

² Golful dropiilor (engl.).

de *Cape Manifold*¹, datorită numeroaselor dealuri înalte care se vedeau aci. Între acest cap și țărm se află un golf numit Keppel's Bay, precum și câteva insule purtînd aceeași denumire. Deoarece căpitanul avea de gînd să tragă aici corabia pe uscat pentru a-i curăța fundul, debarcară în căutarea unui loc potrivit acestei operații. Mersul le păru însă nespus de supărător din pricina solului acoperit de o iarbă cu semințe ascuțite și țepoase. În afară de aceasta îi mai chinuiau și desele întepături ale țințarilor. Spre interiorul țării văzură eucalipti, de ramurile cărora atîrnau cuiburi de furnici albe ; ele erau durate din argilă și aveau mărimea unei banițe. Pe un alt copac descoperiră furnici negre, care își așezaseră locașul în trunchi, după ce îi mîncaseră măduva ; cu toate acestea starea copacilor era înfloritoare. Fluturii erau atît de numeroși încît, în orice parte priveau, vedeau cerul întunecat de mulțimea lor, iar alții împînzeau cren-gile și ramurile. Găsiră de asemenea pe pămînt uscat un pește de mărimea unui chitic, care fusese adus probabil de flux ; era înzestrat cu două aripioare pectorale puternice, cu ajutorul cărora sărea sprinten ca o broască. Pentru că în acel loc nu putură afla apă bună de băut, nu traseră corabia la țărm cum avuseseră de gînd.

După depășirea capului Cleveland, navigară de-a lungul coastei în spre miazănoapte, către un grup de insule ; pe una din ele, vreo patruzeci de bărbați, femei și copii stăteau și priveau corabia cu o curiozitate nemaiîntîlnită la aceste popoare. Aici coborîră pe țărm Banks și Solander cu căpitanul Cook, al cărui țel era în primul rînd să găsească apă ; dar n-o putură dobîndi cu ușurință și se înapoiară curînd pe bord.

¹ Capul Multiplu (engl.).

În ziua următoare ajunseră în apropierea unui golf pe care îl numiră *Trinity Bay*, fiindcă a fost descoperit în duminica Sf. Treimi. Cum nici un accident care să merite importanță nu survenise în timpul cât străbătuseră peste 1300 de mile, urmînd o coastă de-a lungul căreia abundau la tot pasul cele mai primejdioase stînci și bancuri de nisip, nu găsiseră cu cale să boteze nici un cap sau promontoriu cu un nume care să exprime necaz sau amărăciune. De data aceasta, totuși, numiră *Cape Tribulation*¹ punctul pe care îl descoperiră, căci de aici înainte au făcut cunoștință cu nenorocirile.² Acest cap se află la 16° 6' latitudine sudică și 214° 39' longitudine vestică.

Pentru a nu se ciocni de stînci, reduceau pînzele și se opreau mereu în cursul nopții între orele șase și nouă, pînă începea să bată vreun vînt prielnic ori se ivea luna. Trecuseră dintr-o apă de șaiszeci de metri adîncime în alta de treizeci și trei, apoi nimeriră pe neașteptate la o adîncime de nouăsprezece, șaisprezece și paisprezece metri, în răstimp de cîteva minute. Tot echipajul fusese chemat să stea la post și erau pe cale să ancoreze, cînd deodată dădură din nou de apă adîncă ; socotiră deci că primejdia trecuse, încredințați fiind că navigaseră peste coada bancurilor de nisip pe care le zăriseră în cursul serii. În mai puțin de o oră totuși apa scăzu fără veste de la treizeci la douăzeci și trei de metri și, înainte de a se mai putea efectua un sondaj, corabia se izbi de o stîncă și rămase acolo ; doar bătaia valurilor o mai legăna. Într-o clipă

¹ Capul Amărăciunii (engl.).

² „Tărmul dintre capul Grafton și punctul nordic al uscatului vizibil alcătuiește un golf mare, deși nu prea adînc, pe care l-am numit *Trinity Bay*, după ziua în care îl descoperiserăm ; iar punctul nordic *Cape Tribulation*, deoarece aci au început încercările noastre.” (Extras din *Jurnalul căpitanului Cook* — Arhivele Amiralității, Whitehall, p. 262) (n. ed. engleze).

fură toți pe punte ; fețele lor trădau cu prisosință neliniștea care-i frământa. Știindu-se departe de țărm, credeau că s-au lovit de o stîncă de coral, din cele cu vîrfuri ascuțite și suprafață atît de aspră încît macină orice s-ar freca de ea chiar cu o mișcare domoală ; grozăvia situației lor îi înspăimînta pe drept cuvînt.¹

Strînseră pînzele, coborîră bărcile spre a cerceta adîncimea apei și constatară că vasul, împins peste o margine de stîncă, zăcea într-o scobitură a acesteia. Corabia se legăna atît de puternic încît echipajul cu greu se mai ținea pe picioare. Luna strălucea acum din plin, iar la lumina ei se putea vedea cum căptușeala bordurilor se desprindea de pe fundul vasului și plutea ; în cele din urmă chiar și chila falsă luă același drum ; așteptau deci din clipă în clipă deznodămîntul. Singura încercare de scăpare putea fi acum doar ușurarea navei. De aceea dădură drumul apei din cală și o pompară afară. Aruncară peste bord mărfurile deteriorate, vasele cu untdelemn, butoaiele, balastul, șase tunuri, precum și alte lucruri, ajungînd în cele din urmă la articole mai grele ; iată cu ce se îndeletnîcîră pînă în zori, răstimp în care marinarilor nu le scăpase nici o înjurătură, într-atît îi copleșise gîndul la primejdia ce-i amenința.

La lumina zilei zăriră pămîntul la o depărtare de opt leghe, dar nici o insulă nu se afla între ei și continent ; în cazul cînd vasul s-ar fi sfărîmat, cea mai mare parte din echipaj ar fi pierit cu siguranță. Se întîmplă totuși ca vîntul să se potolească treptat și pe la amiază ajunsese la un calm desăvîrșit. Deoarece pe la ora unsprezece așteptau fluxul, făcură toate pregătirile în vederea unui nou efort de a elibera corabia ; dar marea era atît de scăzută față de aceea din cursul nopții, încît vasul nu se înălță nici cu o

¹ Se aflau în Marea Barieră de corali.

jumătate de metru, deși se aruncase în apă o greutate de aproape cincizeci de tone ; își începură deci truda și zvîrliră peste bord toate lucrurile de care se puteau lipsi. Cînd marea începu să scadă, apa năvăli cu o asemenea repeziciune înăuntru, încît de-abia putură ține liberă nava prin manevrarea neîntrepută a două pompe. Singura lor nădejde depindea acum de fluxul de la miezul nopții ; începură iar pregătirile pentru o nouă sfortare de a scoate vasul din strîmtoare. Pe la ora cinci, marea începu să urce, apa din vas crescă de asemenea atît de mult, încît trei pompe fură menținute în lucru pînă la ora nouă, cînd corabia se îndreptă ; dar spărturile lăsaseră să pătrundă prea multă apă și scufundarea era iminentă de îndată ce nava s-ar fi desprins de stîncă.

Situația lor jalnică era de nedescris și numai închipuirea poate zugrăvi ceea ce depășește puterea descriptivă a graiului. Ei știau bine că, în clipa fatală, orice autoritate va înceta. Cum bărcile nu erau în stare să-i transporte pe toți la țărm, se temeau să nu se iște printre ei ceartă pentru locurile din bărci, ceartă ce ar fi fost mai cumplită decît însuși naufragiul ; cu toate acestea socoteau și că cei ce ar rămîne pe bord s-ar putea eventual bucura de o soartă mai blîndă decît cei care, ajungînd pe uscat, n-ar avea altă ursită decît aceea de a-și trăi restul vieții printre cei mai sălbatici oameni din lume, într-o regiune unde armele de foc nu aveau cum să-i ajute să suporte o existență nenorocită.

La douăzeci de minute după ora zece, corabia plutea în apă adîncă ; acum văzură cu mulțumire că apa nu pătrundea mai mult decît pînă atunci, că ajunsese la înălțimea de un metru și că putea fi ținută în loc dacă lucrau cu pompele. Dar oamenii erau atît de istoviți cu mintea și cu trupul, încît nici unul din

ei nu se simțea în stare să pompeze mai mult de cinci sau șase minute în șir ; apoi se prăbușea pe puncte stors de puteri. Cel care-i lua locul, obosind la rîndul său, se întindea jos în același chip, în timp ce altul sărea în picioare și reîncepea truda ; iată cum luptară împreună pentru a-și salva viața, pînă ce năpasta următoare îi lăsă pradă unei deznădejdi nemărginite.

Între căptușeala interioară a fundului corăbiei și scîndurile dinafară exista un spațiu de vreo patruzeci sau cincizeci de centimetri. Omul care măsurase pînă atunci adîncimea apei nu o socotise decît pînă la tavan ; fiind înlocuit la un moment dat de alt marinar, acesta luă adîncimea pînă la scîndura exterioară ; această greșeală îi făcu să creadă că apa de infiltrare a depășit pompele cu o înălțime egală cu distanța dintre cele două rînduri de scînduri. Acum li se risipiră și ultimele speranțe, căci puțini mai credeau că ar putea fi folositoare strădania de a prelungi o viață ce tot urma să se încheie foarte curînd. Dar greșeala se descoperi repede și bucuria trezită de această știre bună și neașteptată îi însufleți și le dădu atîta vigoare încît, înainte de opt dimineța, scosese ră cu pompele toată apa care pătrunsese în vas. Vorbeau acum cu încredere de aducerea corăbiei la vreun liman și se apucară cu voioșie să ridice ancora ; dar una din ele și cablul celeilalte se pierduseră. Ajutați de un vînt prielnic, ce bătea dinspre mare, înălțară pînzele la ora unsprezece și se îndreptară spre țarm.¹

¹ „Iată neajunsurile ce însoțesc acest fel de misiuni și care trebuie să întovărășască o navigație în necunoscut, neajunsuri pe care nu le compensează decît plăcerea ce o resimți în mod firesc prin faptul că ești primul descoperitor ; chiar dacă n-ai întîlni decît bancuri de nisip, acest serviciu ar fi de neîndurat la asemenea mari depărtări, cînd ești lipsit de provizii ca și de aproape toate celelalte bunuri trebuincioase. Lumca iartă cu greu

Neputînd descoperi locul crăpăturii, nu aveau nici o șansă de a o putea înfunda pe dinăuntru vasului ; adoptară însă următorul sistem, pe care unul din șefii de echipaj îl văzuse practicat cîndva cu succes ; luară o bucată de velă veche în care puseră o mare cantitate de cîlți și lînă, tocate mărunt și amestecate bine ; pe deasupra răspîndiră băligar de oi și alte gunoaie. Pînza astfel pregătită o așezară sub corabie cu ajutorul unor frînghii, care o și ținură întinsă pînă în clipa în care ajunse sub crăpătură, unde, prin sugere, cîlții și lîna de pe suprafața pînzei fură aspirați. Încercarea izbuti atît de bine, încît în loc de trei pompe, una era acum de ajuns pentru a face față apei care pătrundea.

Pînă în acest moment nu se gîndiseră decît cum să aducă la liman corabia, pentru ca, din materialele ei, să construiască un vas cu care ar fi putut ajunge pînă în Indiile răsăritene ; acum începură să se gîndească

pe cel ce părăsește, fără a explora, o coastă pe care a descoperit-o. Dacă primejdiile îi sîervesc drept scuză, lumea îl învinuiește de lașitate, lipsă de perseverență și-l declară imediat drept cel mai necorespunzător om care ar putea fi întrebuințat în calitate de explorator. Dacă, pe de altă parte, el înfruntă cutezător toate pericolele și piedicile și, cu toate acestea, are atîta nenoroc că nu izbutește, atunci îl acuză de temeritate și de nesocotință ; fără doar și poate că prima dintre aceste învinuiri nu mi se poate aduce, iar dacă voi avea destul noroc ca să înfrunt toate primejdiile ce-mi vor ieși în cale, cea de a doua nici nu se va pune vreodată în discuție. Trebuie să mărturisesc că am pătruns printre insulele și bancurile de nisip ale acestei coaste mai mult decît ar fi fost prevăzător, avînd o singură corabie și ținînd seama de toate împrejurările ; dar dacă n-aș fi procedat așa, n-am fi putut relata despre jumătate din locurile acelea mai mult decît dacă nu le-aș fi văzut niciodată ; cu alte cuvinte, nu am fi putut ști dacă pămîntul acesta ține de continent sau de niște insule ; iar, în ceea ce privește produsele sale, le-am fi ignorat cu totul, deoarece acest fapt este în funcție de celălalt.” (Extras din *Jurnalul căpitanului Cook* — Arhivele Amiralității, Whitehall, p. 291) (n. ed. engleze).

la un loc potrivit unde să repare stricăciunile, ca să poată apoi continua călătoria conform planului inițial. La ora șase seara aruncară ancora la șapte leghe de țărm ; iar în dimineața următoare trecură prin dreptul a două insule care fură denumite *Hope Islands*.¹

După amiază, *master*-ul fu trimis cu două bărci să facă sondaje și să caute un port natural unde să poată fi reparat vasul. Ancorară la asfințitul soarelui la o adâncime de șase metri, la două mile de uscat. Unul din secunzi, care plecase cu barca, se înapoie la ora nouă raportînd că a și găsit limanul dorit, la depărtare de două leghe.

A doua zi dimineața, la ora șase, întinseră pînzele și curînd ancorară la o milă de țărm ; căpitanul ieși și găsi canalul foarte strîmt, însă limanul părea mai potrivit scopului lor decît oricare alt loc întîlnit în cursul întregii călătorii. Deoarece în acea zi și în noaptea următoare vîntul suflă foarte tare, nu cutezară să pătrundă în liman, ci rămaseră la ancoră încă două zile.

Între timp oamenii începuseră să sufere de scorbut, iar prietenul lor, Tupia, era atît de bolnav încît îi apărură pete vinete pe amîndouă picioarele. Domnul Green, astronomul, se îmbolnăvise și el de aceeași boală ; faptul că nu puteau debarca se vădi deci dăunător în toate privințele. Vîntul se menținu tăios pînă la 17 iunie, cînd hotărîră totuși să încerce să pătrundă în liman ; și, cu oarecare greutate, fixară corabia de-a lungul unei plaje.

A doua zi dimineața ridicară un cort pentru bolnavii care soșiră pe țărm de îndată ce totul fu pregătit ca să-i primească. Mai ridicară încă un cort în care urmau să păstreze proviziile și rezervele, pe care le

¹ Insulele Speranței (engl.).

debarcară în aceeași zi. Trimiseră apoi barca în căutare de pește proaspăt pentru cei bolnavi, dar ea se întoarse fără nici un rezultat.

Căpitanul hotărî să se instaleze atelierul de fierărie și dădu sfaturi armurierului cum să pregătească materialul fieros necesar reparațiilor. Porunci de asemenea să fie scoase bagajele ofițerilor și apa pentru a ușura corabia. În aceeași zi, Banks trecu râul ca să examineze ținutul, care era acoperit de niște dealuri nisipoase. Întîlni stoluri uriașe de ciori și de porumbei; doborînd mai mulți porumbei, putu constata că erau păsări frumoase.

În zorii zilei de 22 iunie, refluxul lăsă nava pe uscat; cercetînd spărtura, văzură că stîncile tăiaseră patru scînduri pînă la lemnăria interioară și că alte trei scînduri fuseseră de asemenea vătămate. Între spărturi nu se putea zări nici o așchie, totul fiind neted de parcă ar fi fost retezat de vreo sculă; văzură însă că vasul scăpase datorită unei împrejurări neobișnuite. Una dintre găuri era destul de largă pentru a provoca scufundarea, chiar dacă ar fost menținute în lucru opt pompe; dar această gaură se astupase în bună parte cu o frîntură de stîncă ce rămăsese înfiptă în ea. În afară de asta, porțiuni din cîlții de frînghie, lînă și celalalte se înțepeniseră între trunchiurile de lemn și înfundaseră în multe locuri crăpătura făcută de stîncă. În afara acestor spărturi fundul corăbiei fusese avariat serios în diferite puncte.

În timp ce fierarul și tîmplarii își vedeau de treabă, o parte din echipaj fu trimis peste râu să împuște porumbei pentru bolnavi. Vînătorii găsiră un pîrîu cu apă proaspătă, descoperiră multe case indigene și zăriră un animal de culoarea șoarecilor, foarte iute în mișcări și mare cît un ogar. În ziua următoare, mai mulți oameni din echipaj văzură animalul sus-pomenit, iar un marinar declară că fusese diavolul și-l descrise

astfel : „Era mare cît un bidon de cinci litri, și foarte asemănător cu el ; avea coarne și aripi și totuși se tîra atît de încet prin iarbă încît, dacă n-aș fi fost înspăimîntat, aș fi putut pune mîna pe el“. Se dovedi după aceea că sărmanul văzuse un liliac care era aproape negru și de mărimea unei potîrnichi ; numai spaima îl înzestrase cu coarne pe acest „diavol“.

Un șef de echipaj zări un lup ce semăna mult cu cei din America. Gore văzu și el două animale de culoarea paielor și de mărimea unui iepure, dar avînd înfățișare de cîine.¹ Prinseră atîta pește încît fiecărui om îi reveni mai mult de un kilogram ; și se adunară din belșug verdețuri pe care, fierbîndu-le împreună cu mazărea, le mîncară cu multă plăcere.

Master-ul găsi scoici atît de mari că una ar fi săturat ușor doi oameni ; apoi alte scoici și crustacee la fel de numeroase, din care aduse o bună parte la corabie.

Însoțit de un grup, Banks făcu o plimbare pe rîu în sus și zări mai multe animale printre care și un fel de lup. Pe înnoptate aprinseră focul și-și așezară tabăra pe malul rîului, dar noaptea se dovedi extrem de neplăcută din pricina țînțarilor. În zorii zilei ieșiră să caute vînat și văzură patru animale, ogarul lui Banks urmări două dintre ele, dar ele îl întrecură cu mult în repeziciune. S-a putut vedea că aceste animale înaintau sărind sau săltîndu-se pe două picioare în loc să alerge pe toate patru.²

Mareea fiind prielnică pentru întoarcere, călătorii noștri nu pierdură vremea, și se înapoiară la corabie. *Master*-ul, plecat șapte leghe în larg, reveni, curînd, prinsese cu cangea bărcii trei broaște țestoase, care la un loc cîntăreau vreo patru sute de kilograme.

¹ Erau probabil cîinii dingo.

² Erau canguri.

Dimineața, patru indigeni se apropiară într-o mică luntre. Ajunseră curînd lîngă navă și, după ce primiră daruri, debarcară în locul de pe țărm unde se aflau Tupia și cîțiva marinari. Fiecare indigen purta două lănci și cîte un băț cu ajutorul căruia aruncau lăncile. Cum înaintau înspre englezi, Tupia îi sfătui și-i convinse să-și lepede armele și să se așeze lîngă el ; ei îl ascultară pe dată.

Erau de statură obișnuită și aveau membrele foarte scurte ; culoarea — ciocolatie-închisă, părul — negru, neted sau cîrlionțat, dar nu de tipul lînos-creț.

Trei din acești băștinași repetară vizita în dimineața următoare, cînd veniră și cu un al patrulea, numit Yaparico, ce părea că se bucură de oarecare trecere printre ei. Cartilajul nasului său era străpuns de un os de pasăre lung de vreo cincisprezece centimetri ; de fapt localnicii aveau nasul găurit în vederea introducerii acestei podoabe. Cum umblau în întregime goi, căpitanul dăruia unuia dintre ei o cămașă veche, dar el o înfășură în jurul capului ca un turban, în loc s-o folosească pentru a-și acoperi trupul. Luntrea lor era lungă de vreo trei metri și putea cuprinde patru persoane ; cînd apa nu era suficient de adîncă, o urneau din loc cu ajutorul prăjinilor.

În ziua de 14 iulie, Gore împușcă unul dintre animalele cenușii mai sus amintite. Pielea acestui animal, pe care indigenii îl numesc *kanguru*, era acoperită de o blană scurtă. Capul și urechile lui semănau întru-cîtva cu cele ale iepurelui ; îl pregătiră pentru prînz și se dovedi a fi o mîncare excelentă.

Deoarece băștinașii se familiarizaseră acum cu echipajul corăbiei, unul dintre ei fu poftit să-și arunce lancea ; el o făcu cu atîta îndemînare și putere încît, deși nu zbură la mai mult de un metru și jumătate de pămînt, arma pătrunse adînc într-un copac aflat la o depărtare de cincizeci de metri.

La 19 iulie văzură mai multe femei care, ca și bărbații, erau în întregime goale. Mai primiră în acea zi și vizita a zece băștinași, care păreau hotărâți să obțină una dintre broaștele țestoase de pe bord ; cum cererea li se refuză, dădură semne de furie și ciudă cumplită. În cele din urmă apucară cu mâinile două broaște și le traseră spre marginea corăbiei unde îi aștepta luntrea ; dar marinarii le luară îndărăt. După cîteva încercări asemănătoare, însă tot atît de neizbutite, săriră deodată în luntre și vîsliră spre țărm. Tot atunci căpitanul, Banks și cinci sau șase mateloți, coborîră pe coastă înaintea indigenilor. Cînd debarcară și băștinașii, unul din ei înșfăcă o bucată de lemn aprins de sub ceaun și, alergînd către bagajele pe care călătorii le depozitaseră la țărm, dădu foc ierbii uscate ; focul se întinse cu repeziciune din cauză că bătea vîntul, provocînd stricăciuni fierăriei și punînd în primejdie unul dintre corturi. Deoarece păreau hotărâți să se dedea și la alte răutăți, compatrioții noștri descărcară asupra lor o încărcătură de alice ; unul dintre indigeni fiind rănit, o rupseră cu toții la fugă.

Cum însă nu se depărtaseră prea mult, marinarii traseră aproape de ei cu o muschetă încărcată cu gloanțe ; auzind-o, indigenii dispărură curînd. Puțin timp după aceea glasurile lor răsunară din nou în pădure ; de aceea căpitanul porni cu cîtiva oameni împotriva lor. Cînd ajunseră față în față, amîndouă cetele se opriră, cu excepția unui bătrîn indigen care pași înaintea tovarășilor săi și, după ce rosti cîteva cuvinte, se retrase printre semenii lui. Capturîndu-le cîteva sulite, englezii îi urmăriră cale de vreo doi kilometri, apoi se așezară jos, în timp ce indigenii se opriseră la vreo sută de metri mai departe. Bătrînul înaintă iarăși în fața lor ținînd în mînă o lance cu vîrf. Stătu locului și cuvîntă de mai multe ori, pînă ce căpitanul făcu semne de prietenie. Bătrînul indigen se întoarse spre

tovarășii săi și, după ce le vorbi, aceștia rezemară lăncile de un copac și veniră spre ei pentru a se împăca ; atunci li se înapoiară sulitele și cearta păru că se terminase. Dar ajungînd pe bord, văzu că la vreo două mile depărtare focul aprins de băștinași cuprinsese pădurile.

Master-ul care fu trimis să caute un loc de trecere înspre nord, se înapoie aducînd vestea că nu putuse găsi nici unul. În noaptea de 20 iulie, focul se întinsese pe o distanță de mai mulți kilometri pe dealurile din jurul lor. În ziua următoare, unul dintre marinari, care se rătăcise de grupul său, nimeri peste patru indigeni care mîncău ; deși era îngrijorat de această neașteptată întîlnire, se arătă îndeajuns de prudent ca să-și ascundă teama și, așezîndu-se lîngă ei, le dăruî un cuțit pe care, după ce îl examină cu toții, i-l dădură înapoi. Marinarul ar fi vrut atunci să-i părăsească, dar ei îl reținură pînă ce, punîndu-i mîinile pe față, căpătară convingerea că este alcătuit și el tot din carne și oase. Apoi îi îngăduiră să plece, arătîndu-i cea mai scurtă cale spre corabie.

Pe data de 4 august se îmbarcă, iar la amiază ridică ancora ; cel mai nordic punct al uscatului pe care-l putură vedea a fost numit de căpitan *Cape Bedford* iar estuarul din care tocmai ieșiseră, *Endeavour River*¹. Proviziile făcute în timpul cît poposiseră în acel liman constau din broaște țestoase, scoici de trei soiuri diferite, scrumbii mari, chefali, niște pești turțiți, numeroase scrumbii obișnuite și calcani ; iarbă-grasă, fasole sălbatică, vîrfuri de cocotieri și palmieri cu frunze crețe ca varza. Ca patrupede în insulă se găseau capre, lupi și dihori, precum și un animal cu pete de felul viverei. Singurele animale domestice erau cîinii.

¹ Rîul Străduinței (engl.).

În cursul următoarelor șase zile se luptară din răsuputeri ca să poată naviga în siguranță dincolo de bancurile de nisip și de stîncile care-i înconjurau din toate părțile. După o consfătuire între ofițeri, părerea unanimă fu că cel mai nimerit lucru ar fi să părăsească țărmul și să rămînă în larg ; ca urmare, porniră la 13 august 1770, și navigară în mare deschisă, după ce aproape trei luni de zile trecuseră printre primejdioase bancuri de nisip și stînci. Străbătuseră pînă în prezent peste o mie de mile, timp în care fuseseră nevoiți să facă neconținut sondaje, lucru care, pare-se, nu se mai întîmplase vreodată altei corăbii. Căpitanul Cook notează în jurnalul său¹ că s-au simțit „foarte ușurați cînd au scăpat de bancurile de nisip și de celelalte primejdii, după ce rătăciseră printre ele, de la 26 mai aproape fără întrerupere, cale de 360 de leghe ; în tot acest timp ori de cîte ori erau pînzele întinse, un om trăgea plumbul pentru sondaj.“

După ce ancorară la 14 august, o luară spre apus ; a doua zi zăriră din nou pămîntul și căutară să nu piardă din vedere vreo trecere între acel ținut și Noua Guinee, dacă o astfel de strîmtoare ar fi existat. ținură spre nord pînă la miezul nopții. Cînd se luminează de ziuă, văzură valuri înpăimîntătoare ce se spărgeau năprasnic de un pisc la vreo milă depărtare ; corabia era mînată cu mare iuțeală chiar spre locul acela. În această restriște, trimiseră bărcile înainte, spre a trage corabia cu odgoanele. Prova ei putu fi întoarsă doar la mai puțin de o sută de metri distanță de pisc ; între acesta și navă nu mai rămăsese nimic altceva decît prăpastia lichidă lăsată de ultimul val care-i scăldase bordul. În clipa în care se așteptau să fie distruși

¹ *Jurnalul căpitanului Cook* — Arhivele Amiralității, Whitehall, p. 287 (n. ed. engleze).

pe loc, o briză abia simțită ajută bărcile să îndrepte vasul în direcție oblică față de stînci.

Atunci descoperiră o mică deschizătură în recif ; un tînăr ofițer, trimis să cerceteze, găsi că de cealaltă parte a stîncilor apa era liniștită. Însuflețiți de speranța că-și vor salva viața, încercară acum să treacă prin deschizătură, ceea ce părea cu neputință, deoarece între timp survenise marea, iar refluxul se năpustea prin deschizătură uluitor de impetuos, împingînd corabia la o mare depărtare de recif. După trecerea refluxului, fluxul mîna din nou vasul în apropierea stîncilor, reînnoind perspectiva nimicirii. Descoperiră însă o altă trecere și, cu ajutorul unei ușoare adieri, pătrunseră în ea atît de repede, încît corabia nu mai avu timp să se izbească de vreuna din laturile canalului. Deschizătura prin care corabia a scăpat astfel de un pericol iminent a primit numele de *Providential Channel*¹.

Promontoriul înalt care se zărea pe continent îl denumiră *Cape Weymouth*, iar golful alăturat *Weymouth Bay*. În ziua aceea bărcile ieșiră la pescuit și avură mult noroc, îndeosebi în ceea ce privește scoicile; unele aveau dimensiuni atît de mari, încît era nevoie de puterea a doi oameni pentru a le urni din loc.

La 21 august descoperiră mai multe insule care primiră numele de *Insulele York*. După-amiază ancorară printre ele și băgară de seamă că de acolo înainte canalul începea să se lărgească. Observară două puncte depărtate între care nu se putea distinge pămîntul ; speranța că, în sfîrșit, găsiseră trecerea spre Oceanul Indian, îi însuflețea.

Căpitanul și tovarășii săi urcară apoi pe un deal de pe una din aceste insule, de unde puteau vedea în depărtare pînă la aproape patruzeci de mile ; pe toată

¹ Canalul Providențial (engl.).

întinderea nu văzură nimic care le-ar fi putut amenința trecerea ; astfel părea aproape neîndoielnic că există un canal. Înainte de a părăsi insula, căpitanul Cook desfășură culorile engleze și în numele suveranului său, regele Marii Britanii, luă în stăpînire toată coasta de răsărit a țării pe care o denumi Noua Galie de Sud¹.

Înaintaseră acum pînă la extremitatea nordică a Noii Olande și aveau satisfacția că văd marea deschisă spre apus. Intrarea nord-estică a strîmtorii este alcătuită din teritoriul Noii Olande și dintr-un număr de insule ce primiră numele de Insulele Prințului de Wales² și despre care căpitanul Cook își închipuia că se întind pînă la Noua Guinee. Iar strîmtorii prin care trecuseră, el îi dădu numele de *Endeavour Strait*³.

Băgară de seamă că Noua Galie de Sud, mai mare decît întreaga Europă, depășea în întindere orice altă țară cunoscută care nu era considerată continent. Aceasta o dovedise „Endeavour“ navigînd de-a lungul țărmului ei pe o distanță de mai mult de două mii de mile, chiar dacă traseul ei ar fi fost socotit în linie dreaptă. Spre nord iarba nu era atît de bogată, nici arborii atît de înalți ca în părțile de miazăzi — și, aproape pretutindeni arborii cei mai mari creșteau răzlețiti la o depărtare cam de treisprezece metri unul de altul.

Băștinașii erau bine făcuți, de statură mijlocie și peste măsură de muncitori ; aveau voci foarte deli-

¹ New South Wales, numele vechi al coastei răsăritene a Australiei.

² Insule aflate foarte aproape de capul York, din nordul Australiei.

³ Strîmtorea Străduinței (engl.), o mică strîmtoare între capul York și insulele Prințului Wales. Strîmtorea mare, între același cap și Noua Guinee, se numește Torres, după numele navigatorului spaniol care a descoperit-o în 1606.

cate, aproape femeiești. Pielea lor era de culoarea ciocolatei, dar fiind acoperiți de murdărie, păreau uneori cam tot atît de negri ca și africanii. Podoaba principală a acestor triburi o constituia osul înfipt în nas, pe care marinarii îl numiră în glumă „depozitul de pînze fantomă”. Unii dintre indigeni purtau atîrnat de piept cîte un șirag de scoici. Pe lîngă aceste podoabe, ei își vopseau trupul și membrele cu dungi albe și roșii de diferite lățimi ; apoi mai aveau și cîte un cerc alb în jurul fiecărui ochi și pete de aceeași vopsea pe față.

Colibele și le clădeau din nuiiele arcuite, cu amîndouă capetele înfipte în pămînt ; ele căpătau astfel înfățișarea unui cuptor ; acoperișul era din bucăți de scoarță de copac și din frunze de palmier. Ușa acestor construcții, înaltă doar atît cît să poți sta în picioare în cadrul ei, era așezată în fața vetrei ; băștinașii dormeau cu genunchii la gură, dar chiar și în această poziție nu încăpeau mai mult de patru oameni într-o colibă.

Făceau focul într-un fel cu totul deosebit : tăiau pieziș capătul unui băț pe care îl vîrau într-o bucată de lemn uscat ; apoi învîrteau cu mare iuțeală între palme bățul vertical și astfel ațîtau flacăra.¹ Marinarii observară pe unul dintre băștinași că alerga de-a lungul coastei și așeza focul în diferite locuri. Făcea aceasta cu intenția de a prinde canguri, animale ce se tem așa de mult de foc încît, atunci cînd sînt goniți de cîini, nici măcar nu străbat meleagurile de curînd arse, chiar dacă focul este stins.

Eschimoșii întrebuintează un mijloc asemănător de

¹ Unelte asemănătoare (primate de la eschimoși din Pond's Bay de către Sir Edward Belcher, C. B. *) pot fi văzute în colecția Arctică donată de Barrow și aflate în sala etnografică de la British Museum (n. ed. engleză).

* Ofițer al Ordinului Bath.

a face foc. Este greu de închipuit cum de au ajuns aceste două neamuri la aceeași deprindere.

Vîrfurile lăncilor erau formate uneori din oase de pește, alteori dintr-un lemn tare și greu ; ei le înghimpau cu alte bucăți de lemn sau de os în așa fel, încît odată pătrunse destul de adînc în trup, să nu mai poată fi trase îndărăt fără a sfișia cumplit carnea sau fără a lăsa așchii înfipite în ea.

În părțile nordice ale acestei coaste, pirogile se construiesc prin scobirea trunchiului unui copac ; compatrioții noștri bănuiră că o asemenea operație trebuie să se fi înfăptuit cu ajutorul focului, deoarece indigenii nu păreau să aibă vreun instrument potrivit acestui scop. Pirogile sînt lungi de vreo patru metri și atît de înguste, încît s-ar răsturna ușor dacă n-ar fi prevăzute cu o prelungire laterală pentru contrabalansare. Localnicii le pun în mișcare cu ajutorul padelelor, pe care le mînuiesc cu amîndouă mîinile.

Timpul scurt pe care englezii l-au petrecut în preajma acestor oameni nu le-a îngăduit să le învețe limba atît cît ar fi dorit. În tovărășia englezilor, băștinășii articulaau foarte distinct sunetele și repetau des și de mai multe ori la rînd cuvîntul *tut* — care se crede că ar fi fost o expresie de uimire și de admirație. Privită în ansamblu, limba lor nu suna nici aspru nici nearmonios.

La 24 august 1770 cablul se rupse lîngă inel în timp ce încercau să tragă ancora ; de aceea trebuiră să arunce o altă ancoră spre a împiedica devierea corăbiei. Ancora pierdută a fost însă regăsită a doua zi dimineată.

Ridicînd ancora ¹ la 25 august, cîrmiră spre nord-

¹ Căpitanul Cook înseamnă următoarele la plecarea din Noua Olandă : „Convins de existența unei trecători prin care am de gînd să conduc corabia și nemaiputînd debarca pe coasta răsăriteană a Noii Olande, iar pe partea ei apuseană nemaiaivînd vreo descoperire nouă de făcut, onoarea în această privință aparți-

vest și, după cîteva ore, una din bărcile ce mergeau înainte semnaliză că apa nu mai este adîncă. Corabia se opri imediat cu toate pînzele întinse. Băgară atunci de seamă că din nou scăpaseră ca prin minune, deoarece bancuri de nisip îi împresurau aproape din toate părțile ; felul în care pătrunseseră între ele ar fi provocat ciocnirea încă înainte ca echipajul bărcii să fi dat semnalul, dacă nava s-ar fi aflat doar la jumătate de cablu mai spre stînga sau spre dreapta. În după-amiaza zilei, corabia porni cu ajutorul mareei și, pe la apusul soarelui, ajunse în afara locului primejdios. Pînă la 3 septembrie, ea pluti exact spre mieznoapte, menținîndu-se abia în văzul pămîntului ; și, deoarece apa nu avea decît adîncimea necesară navigației, repetatele încercări de a aduce vasul mai aproape de țărm, pentru debarcare, nu dădură rezultate ; de aceea călătorii noștri luară hotărîrea să coboare pe uscat într-una din bărci, în timp ce corabia se va plimba de colo-colo, în așteptare. Ca urmare a acestei hotărîri, căpitanul, însoțit de Banks și Solander ieșiră cu barca dar, cînd ajunseră la vreo două sute de metri de țărm, apa deveni atît de puțin adîncă, încît fură nevoiți să lase barca în grija a doi marinari, iar ei să meargă prin apă pînă la țărm. Îndată ce ajunseră, văzură pe nisip mai multe urme de picior omenesc.

Exploratorii se găseau acum la aproape un sfert de milă de șalupă, cînd trei băștinași se năpustiră țipînd în chipul cel mai sălbatic dinspre pădurea ce se afla la vreo sută de metri mai sus de ei. Alergau întins spre compatrioții noștri, cel dintîi aruncînd cu mîna

nînd navigatorilor olandezi, sînt încredințat că țărmul răsăritean de la latitudinea de 38° în sus pînă în acest loc (Endeavour Strait) nu a fost văzut nici vizitat de vreun european înaintea noastră." (Extras din *Jurnalul căpitanului Cook* — Arhivele Amiralității, Whitehall, pag. 297) (n. ed. engleze).

ceva ce ardea ca pulberea de pușcă, dar fără a face vreun zgomot, în timp ce ceilalți doi își azvîrleau lăncile. Atunci englezii traseră, iar băștinașii se opriră și aruncară alte lănci ; exploratorii își încărcară acum, muschetele cu gloanțe și traseră din nou. Sărmanii indigeni o luară acum la sănătoasa, căci fuseseră probabil răniți în cursul acestui conflict inegal.

Nevoind să facă rău unor ființe care poate că nu avuseseră vreun gînd dușmănos, căpitanul Cook și tovarășii săi se retraseră în grabă la barcă și porniră vîsbind prin fața celor vreo optzeci de indigeni ce se adunaseră între timp. Statura lor era cam aceeași cu a locuitorilor Noii Galii de Sud, însă pielea n-o aveau chiar atît de întunecată.

Întreaga coastă a acestei țări este joasă, dar acoperită cu copaci și ierburi de o bogăție ce depășește orice descriere.

La data de 16 septembrie ajunseră în apropierea insulei numită *Rotte* și în aceeași zi văzură insula Semau. La ora zece noaptea zăriră în văzduh o lumină roșiatrică. Fenomenul, care se întindea cam la zece grade deasupra orizontului, semăna nespus de mult cu aurora boreală, numai că razele de lumină emise de el nu aveau mișcarea tremurătoare. Îl priviră două ore, timp în care strălucirea nu se micșoră.

Deoarece corabia se afla acum departe de insulele însemnate pe hărțile de bord, ei navigară în cursul nopții și rămaseră surprinși, a doua zi dimineata, cînd zăriră o insulă spre vest-sud-vest ; se mîndriră deci că au făcut o nouă descoperire. Înainte de amiază putură desluși pe ea case, pîlcuri de cocotieri și mari turme de oi. Priveliștea era binevenită pentru niște oameni a căror sănătate se resimțea din lipsă de provizii proaspete. Îl delegară îndată pe locotenentul secund să plece cu șalupa și să caute un loc de debarcare.

Acesta luă cu sine felurite lucruri pe care le socotea a fi pe placul indigenilor.

De pe vas călătorii observară doi călăreți ; unul dintre ei purta pe cap o pălărie cu panglică și era îmbrăcat într-o haină și o vestă de modă europeană. Acești oameni călăreau de colo-colo pe coastă privind cu cea mai mare băgare de seamă spre corabie. Îndată ce barca ajunsese la țărm, alți cîțiva călăreți și mai mulți pedestri se grăbiră într-acolo, aducînd nuci de cocos. La un semnal dat din șalupă cu înțelesul că se putea ancora într-un golf ce fusese indicat de indigeni, la oarecare depărtare, corabia ridică pînzele pentru a se îndrepta către acel loc.

Cînd locotenentul sosi pe bord, el raportă că nu putuse cumpăra nuci de cocos, deoarece proprietarul lor lipsea ; cele aduse îi fuseseră date în schimbul pînzei de in pe care o oferise indigenilor.

El văzuse că mai mulți locuitori ai insulei purtau lanțuri de aur la gît și erau îmbrăcați în țesături fine de in.

Pe seară, cînd corabia intră în golful ce le fusese arătat, călătorii noștri zăriră în apropiere un oraș indigen. Ridică deci un pavilion la catargul din față. Îndată după aceea auziră trei salve de tun, în timp ce în oraș se înălțau culorile olandeze. Corabia își urmă totuși drumul și ancoră la ora șapte seara.

În dimineata următoare observară și pe plajă culorile olandeze ; căpitanul înțelese acum că olandezii și-au făcut o așezare pe insulă, de aceea trimise pe locotenentul secund ca să-i înștiințeze că duceau lipsă de anumite lucruri.

Locotenentul fu condus la *raja* sau regele insulei, pe care-l înștiință de însărcinarea sa prin mijlocirea unui talmaci portughez. *Raja* spuse că era gata să procure corăbiei proviziile proaspete de care avea nevoie, dar că neputînd face comerț decît cu olandezii, lor nu le

putea vinde nimic dacă nu avea mai întâi încuviințarea acestora ; totuși el vă înainta o cerere agentului olandez, singurul alb ce trăia printre ei. Acest agent, numit Lange, se purtă politicos cu locotenentul și-i spuse că poate cumpăra tot ce dorește de la locuitorii insulei.

Curînd după aceea, *raja* și Lange își manifestară dorința de-a merge pe bordul vasului, dacă doi oameni din echipajul bărcii ar putea fi lăsați ca ostatici, drept cheazășie a întoarcerii lor ; locotenentul le făcu plăcerea primind amîndouă solicitările și-i conduse pe bord tocmai în preajma cinei. Mîncarea de căpetenie a acestei mese era carnea de oaie, iar după ce *raja* gustă din ea, ceru să i se dea o oaie englezească — și singura ce mai rămăsese pe bord îi fu dăruită. Apoi ceru un cîine și Banks îi dădu ogarul său ; de asemenea i se mai oferî un ochean, după ce Lange le spusese că i-ar fi pe plac un astfel de obiect.

Oaspeții îi povestiră apoi căpitanului Cook că pe insulă se află găini, porci, oi și bivoli din belșug și că a doua zi vor trimite multe animale pe țărm, ca el să poată cumpăra cele trebuincioase pentru însănătoșirea bolnavilor și pentru reîmprospătarea proviziilor de drum. Aceste știri binevenite însuflețiră mult adunarea, iar sticla începu să facă ocolul mesei cu atîta sprinteneală, încît lui Lange și însoțitorului nu le mai trebuia mult ca să se îmbete. Ei își păstrară totuși cumpătul și plecară înainte de a se fi amețit de-a binelea.

A doua zi, căpitanul, însoțit de mai mulți membri ai echipajului, coborî pe țărm pentru a întoarce vizita rajahului. La debarcare îi supără faptul că vitele nu fuseseră aduse pe plajă. Continuă totuși drumul spre oraș.

Fură poftiți la masă de către *raja*, dar acesta nu luă parte la ospăț deoarece aici nu se obișnuia să se

stea jos împreună cu musafirii. Prânzul lor consta din carne de porc și orez, foarte gustoase fiecare în felul lor, servite în treizeci și șase de farfurii; mai primiră trei oale de pământ pline cu un fel de supă în care fusese fiartă carnea de porc. Lingurile din frunze erau atît de mici, încît oaspeții, înfometați cum erau, cu greu avură răbdare să le întrebuițeze.

La sfîrșitul mesei, căpitanul invită pe *raja* să bea vin cu el, însă acesta refuză, spunînd că cel ce ospătează o societate nu trebuie niciodată să se îmbete cu musafirii săi

După ce sticla circulă cîtva timp, căpitanul Cook întrebă de soarta vitelor despre care primise făgăduieli că vor fi aduse pe plajă. Atunci Lange îl încunoștință că, printr-o scrisoare primită de la guvernatorul Concordiei, din Timor, i se dăduseră instrucțiuni să aprovizioneze nava, în caz că ea s-ar opri pe insulă și ar avea nevoie de hrană, dar să nu-i îngăduie să staționeze aci mai mult decît se dovedea necesar. Apoi să nu permită să se facă daruri indigenilor de rang inferior; totuși, adăugă el, măruntele gesturi de politețe din partea indigenilor puteau fi răsplătite cu mărgelile sau orice alt articol de mică valoare. Călătorii noștri bănuiră, ca un lucru mai mult ca sigur, că întreaga poveste era o născocire de-a lui Lange, scornită pentru a atrage toate darurile mai de preț în propriul său buzunar.

Curînd după aceea căpitanul fu înștiințat că se mînaseră pe plajă cîteva oi nu însă vreun porc sau vreun bivol, și că animalele fuseseră din nou îndepărtate înainte ca oamenii să apuce să aducă de pe corabie banii de plată. Adînc mîhnit și dezamăgit că nu putea căpăta principalele articole de care avea nevoie, căpitanul protestă pe lîngă Lange, care îi spuse că, dacă el și ofițerii săi s-ar fi dus la fața locului, ar fi putut cumpăra orice ar fi dorit, dar că indigenii

își închipuiau că marinarii vor să-i înșele cu monede false.

Această poveste nu se bucură de mai multă crezare decît cea precedentă, totuși, pentru a nu pierde timp într-un moment atît de important, căpitanul se îndreptă numaidecît spre plajă unde însă nu mai găsi nici o vită de vînzare. În lipsa lui, Lange îl informă pe domnul Banks că indigenii sînt jigniți de faptul că marinarii nu le-au oferit aur pe mărfurile lor, și că nu vor să le vîndă pe nici un alt metal ; dar Banks, scîrbit să continue o convorbire cu un om ce se făcuse vinovat de asemenea șiretlicuri repetate, îl părăsi pe loc.

La 20 septembrie, căpitanul Cook și doctorul Solander coborîră din nou pe țărm. În timp ce ultimul porni spre oraș în căutarea lui Lange, căpitanul rămase pe plajă cu gîndul să cumpere vite. Aci se afla un bătrîn care fusese distins cu rangul de prim-ministru, deoarece părea investit cu o autoritate demnă de luat în seamă ; spre a-i cîștiga prietenia, căpitanul îi dăruî un ochean. În acel moment nu mai era nimic de vînzare afară de un bivol prăpădit, pentru care băștinașul cerea cinci guinee. Deși căpitanul știa că prețul acesta reprezintă îndoit valoarea mărfii, el propuse totuși trei guinee ca unul ce era doritor să înceapă tîrgul cu orice preț. Vînzătorul spuse că nu putea primi banii pînă ce nu-l informa pe *raja* de prețul oferit ; trimise, așadar, un om, care se înapoie curînd de la *raja* cu vestea că cinci guinee ar fi prețul cel mai scăzut ; însă căpitanul refuză să plătească atît ; atunci se repezi un al doilea mesager care întîrzie multă vreme lăsîndu-l pe căpitanul Cook să aștepte nerăbdător ; între timp apăru doctorul Solander escortat de peste o sută de băștinași, dintre care cîțiva țineau lănci în mîini, iar restul erau înarmați cu mus-

chete. Ajungînd la locul de tîrg, doctorul îl informă pe căpitan că Lange îi tălmăcise un mesaj al rajahului, al cărui înțeles era că indigenii nu au chef să încheie vreun tîrg cu englezii, fiindcă aceștia nu vor să dea nimic peste jumătate din valoarea reală a lucrurilor oferite spre vînzare și că orice fel de negoț va fi oprit începînd de a doua zi.

Englezii nu se îndoiră că presupusul ordin al rajahului era tot o născocire de-a lui Lange și a complicilor săi pentru a le stoarce bani ; în timp ce chibzuiau cum ar trebui să acționeze în această împrejurare grea, unul din tovarășii lui Lange începu să-i izgonească pe băștinașii care aduseseră spre vînzare sirop de palmieri și păsări, precum și pe ceilalți care acum mînau oi și bivoli spre tîrg.

Tocmai în acel moment, căpitanul Cook se uită spre bătrînul ce fusese distins cu titlul de prim-ministru ; părăindu-i-se că citește pe fața lui dezaprobarea, vru să-și îmbunătățească situația și, apucînd mîna indigenului, îi dăruie o veche sabie lată. Darul, în momentul potrivit, avu cel mai bun efect ; primul-ministru, fermecat de acest semn de distincție și socotindu-se deosebit de onorat, dădu poruncile necesare și tîrgul porni să se desfășoare cu mare repeziciune. Băștinașii, zeloși să procure toate cele solicitate, aduseră vitele spre vînzare și piața se umplu în scurtă vreme cu de toate. Căpitanul Cook plăti cu zece guinee primii doi bivoli ; dar după aceea îi cumpără la schimb, dînd cîte o umbrelă pentru fiecare ; cu acest preț ar fi putut obține oricîți ar fi vrut. Nu încăpea nici o îndoială că Lange avea să primească partea sa din cîștigul primelor două vînzări și că motivul pentru care spusese că indigenii nu acceptă decît aur în schimbul vitelor era că, în felul acesta, el putea să-și facă parte mai ușor.

Obținând deci, în cele din urmă, proviziile proaspete trebuincioase, căpitanul Cook se pregăti să ridice ancora.

Insula se numea Savu ; așezată la $10^{\circ}35'$ latitudine sudică și la $237^{\circ}30'$ longitudine vestică, fusese până acum foarte puțin cunoscută sau eronat descrisă. În lungime ea măsoară între treizeci și cincizeci de kilometri, dar nu i s-a putut stabili lățimea. Când „Endeavour“ se opri acolo, anotimpul uscat se apropia de sfârșit ; nu plouase de vreo șapte luni ; de aceea nu se putea vedea curgînd nici un rîu cu apă dulce, iar indigenii se alimentau doar de la mici izvoare situate la oarecare depărtare în interiorul țării.

Pe lîngă mei și porumb, insula producea tutun, bumbac, betel, tamarini¹, tei, portocale, manghieri², piper, orez, pepeni și alte fructe tropicale. Au mai văzut aici o cantitate neînsemnată de scorțișoară precum și diferite legume europene.

Bivolii de pe această insulă erau cam cît boii de mari, deși față de aceștia nu cîntăreau mai mult de jumătate, căci pierduseră mult din greutate în cursul ultimului anotimp secetos ; carnea lor era totuși suculentă și de un gust ales. Aveau coarnele întoarse spre spate, niște urechi deosebit de mari, nu le atîrna pielea sub gît și erau aproape lipsiți de păr. Alte animale domestice de pe insulă erau cîinii, pisicile, porumbeii, găinile, porcii, oile, măgarii și caii.

Caii depășeau rareori 1,30 m înălțime, dar erau iuți și călcau firesc și viguros. Oile aduceau cu caprele și de aceea erau numite *cabritos*. Coasta mării procură locuitorilor broaște țestoase, deși nu într-o cantitate prea mare.

¹ Pom tropical din fructele căruia se prepară cîteva soiuri de băutură răcoritoare.

² Arbore exotic, foarte mare, cu frunzele mereu verzi.

Băștinașii insulei Savu sînt de statură mai curînd sub cea mijlocie ; părul lor e negru și țepos, iar culoarea feței cafenie-închis indiferent de rang, atît la cei ce stau în aer liber, cît și la cei ce trăiesc mai mult în casă. Bărbații sînt bine legați și vioi, iar trăsăturile lor se deosebesc mult de la unul la altul ; femeile, dimpotrivă, au un singur tip de trăsături, sînt foarte scunde și robuste.

Îmbrăcămintea bărbaților este alcătuită din două bucăți de pînză de bumbac, dintre care una se leagă în jurul mijlocului, marginea ei inferioară fiind petrecută destul de strîns printre picioare, iar cea de sus lăsată liberă, pentru a întocmi un fel de buzunar în care se pun cuțitele și alte obiecte ; cealaltă bucată este trecută pe sub cea dintîi pe la spatele purtătorului, iar capetele îi sînt aduse peste umeri și vîrite în buzunarul din față. Femeile întind marginea de sus a primei bucăți peste mijloc, în timp ce extremitatea inferioară le cade pînă în dreptul genunchilor, formînd un fel de fustă ; cealaltă bucată de pînză se prinde de-a curmezișul pieptului și pe sub brațe. Această pînză este țesută de indigeni din fire vopsite în albastru și, fiind de diferite nuanțe, pare foarte frumoasă. Podoabele pe care le poartă sînt multe și felurite.

Casele de pe insula Savu au diverse mărimi — de la șase pînă la o sută douăzeci de metri lungime, după rangul locuitorului — și sînt așezate pe stîlpi la un metru sau doi deasupra pămîntului. Ele se împart, în general, în trei încăperi de mărime egală, cea din mijloc fiind rezervată femeilor ; uneori, laturile clădirii mai cuprind și camere mai mici, iar acoperișul este alcătuit din frunze de palmier.

Indigenii consumă carnea tuturor animalelor domestice de pe insulă, dar preferă porcul tuturor celorlalte ; în ordinea preferinței urmează calul, bivolul

și păsările domestice. Carnea de pisică și de câine se consumă de asemenea mult mai mult decît cea de capră și de oaie. Acești oameni mănîncă rareori pește.

Palmierul-evantai este cel mai important și mai util copac de pe insulă, foloasele lui fiind și mari și multiple. De îndată ce-i dau mugurii, indigenii îi taie și, legînd sub ei coșulețe făcute din frunzele arborelui, adună în ele licoarea ce picură ; aceasta, avînd gustul vinului slab, este băutura obișnuită a tuturor locuitorilor. Frunzele au întrebuințări variate : la fabricarea pipelor, umbrelor, ceștilor, coșurilor, acoperișurilor de case. Fructul atinge mărimea unui nap matur, dar indigenii nu-l prea apreciază.

Insula se împarte în cinci provincii, fiecare avînd un *raja* sau guvernator principal. Locuitorii se grupează de asemenea în cinci ranguri : *raja*, proprietarii de pămînt, meșteșugarii, plugarii și sclavii. Respectul de care se bucură proprietarii este în funcție de întinderea moșiilor și de numărul de sclavi. Ei sînt cumpărați și vînduți odată cu proprietățile de care aparțin ; un sclav poate fi cumpărat și separat, iar prețul lui este un porc gras. Deși proprietarul poate vinde sau dărui robii odată cu pămînturile, puterea sa asupra lor este limitată, căci lui nu i se îngăduie nici măcar să-i lovească fără permisiunea rajahului.

În general indigenii sînt bine legați și sănătoși — și ajung, pe cît se pare, la adînci bătrînețe. Variola și-a croit drum pînă în această insulă, unde este tot atît de temută și de urîtă ca și ciuma. Cînd boala atacă pe vreunul din ei, el este dus la mare depărtare de orice locuință, iar hrana i se întinde cu ajutorul unei prăjini lungi, căci nimeni nu se încumetă să se apropie de bolnav, care este astfel lăsat în voia soartei între viață și moarte.

Portughezii au vizitat insula Savu aproape de la primele lor călătorii prin aceste părți ale lumii și

au înființat aci o colonie; dar la scurtă vreme au fost urmați de olandezi care, deși nu stăpîneau formal insula, au trimis un număr de vase comerciale pentru a încheia un tratat comercial cu indigenii. Articolul de căpetenie al acestui tratat prevede că rajahii trebuie să procure olandezilor anual din insula lor mirodenii, orez, porumb, și celelalte; iar ei urmează să le înapoieze contravaloarea în rachiu de orez, cuțitărie, mărfuri, țesături de in și de mătase. La această înțelegere, *rajahii* stipulară ca un rezident olandez să rămînă permanent pe insulă pentru a observa îndeplinirea părții lor de contract.

De îndată ce încheiară tratatul, olandezii îl numiră rezident pe Lange, care se afla pe insulă de zece ani.

Moralitatea acestui popor este din cele mai pure. Rareori se comite vreo tîlhărie și niciodată un omor. Dacă se iscă vreo ceartă între băștinași, ei supun de îndată neînțelegerea judecății rajahului și rămîn pe deplin mulțumiți cu hotărîrea lui. Nici unui om nu-i este îngăduit să aibă mai mult de o nevastă. Purtarea lor este deci cu desăvîrșire virtuoasă.

„Endeavour“ ridică pînzele din insula Savu la 21 septembrie și se îndreaptă spre soare-apune.

Toată ziua de 28 septembrie ținură cîrma spre nord-vest pentru a ajunge în văzul insulei Java. La 30 septembrie căpitanul primi de la majoritatea ofițerilor și marinarilor jurnalele lor de călătorie, în privința cărora îi povățui să păstreze cea mai adîncă taină; mai luă asupra sa și jurnalul de bord¹. Noaptea următoare, în cursul unei furtuni cu tunete și trăsnete, apăru către răsărit, în lumina fulgerelor, Java.

¹ La epoca aceea, cînd se știau foarte puține lucruri despre partea aceasta a globului, informațiile cuprinse în jurnalele de călătorie erau foarte prețioase pentru întreprinderile comerciale.

În zorii dimineții de 2 octombrie ajunseră în apropierea coastei javaneze, de-a lungul căreia navigau în prezent. Deoarece credinciosul lor prieten indian, Tupia, era pe atunci foarte bolnav, căpitanul trimise la țărm o barcă ce urma să-i aducă fructe proaspete și să procure nutreț pentru bivoli. În câteva ore marinarii făcură rost de proviziile după care fuseseră trimiși și se înapoiară pe corabie care înaintă, în cursul nopții, cu viteză redusă.

La 3 octombrie dimineța observară corabia poștală olandeză care naviga pe urmele navei „Endeavour”. *Master*-ul olandez aducea două registre; într-unul înscrise numele căpitanului și al vasului, pentru a fi trimis guvernatorului și Consiliului Indiilor, iar în celălalt registru rugă pe câțiva din echipaj să înscrie de asemenea numele vasului și al căpitanului, de unde veneau, și spre ce port se îndreptau.

Curînd după aceea corabia trebui să arunce ancora din lipsă de vînt. Totuși, pornindu-se o adiere, corabia își reluă drumul pînă în dimineța următoare, cînd fu din nou nevoită să ancoreze din pricina repereziciunii curențului. În ziua aceea și a doua zi, ridicară și lăsară ancora de mai multe ori. La 8 octombrie fură din nou siliți să ancoreze în apropierea unei mici insule care nu era trecută pe niciuna din hărțile lor. Era una dintre cele ce poartă numele de *Milles Isles*. Domnii Solander și Banks, debarcînd, adunară cîteva plante și împușcară un liliac care avea un metru în lungime măsurat de la un vîrf la celălalt al aripilor.

La puțin timp după ce acești doi călători se înapoiară pe corabie, sosiră într-o luntre câțiva malaiezi aducînd cu ei, spre vînzare, bostani, pește uscat și broaște țestoase, dintre care una, pe care o vîndură

cu un dolar, cîntărea aproape șaptezeci și cinci de kilograme.

Corabia navigă acum încet pînă la căderea nopții, iar cînd se porni briza de uscat, cîrmi spre est-sud-est, pentru ca în ziua următoare să ajungă în rada Bataviei ¹.

Nici nu ancorăseră bine că observară o corabică cu o flamură lată ce flutura la catarg ; de la această corabică fu lansată o barcă ai cărei marinari doreau să afle numele vasului și al comandantului. Căpitanul Cook dădu răspunsurile pe care le crezu potrivite iar ofițerul ce conducea barca plecă. Acesta, ca și echipajul însoțitor erau atît de subreziți de climatul nesănătos, încît păreau mai mult umbre decît oameni ; căpitanul socoti apariția lor ca o tristă prevestire a prăpădului pe care moartea avea să-l semene în curînd printre oamenii săi ; totuși, pentru moment, nu se afla nici un invalid pe bord, în afara lui Tupia. Marinarii englezi, al căror spirit de prevedere și de sfidare a primejdiei e notoriu, nu păreau să dea atenție faptului că boala ar putea ataca un grup de oameni atît de căliți în diverse clime ca ei ; dar vai ! nu aveau nici cea mai mică idee despre molima necruțătoare care bîntuia la Batavia.

Ofițerii și marinarii fiind de părere că nu mai puteau scoate corabia pe mare în starea ei actuală, căpitanul decise să ceară îngăduința de a curăți carena acolo ; întrucît aflase că cererea trebuia făcută în scris, alcătui o petiție și puse să fie tradusă în limba olandeză.

La 10 octombrie 1770, căpitanul și ceilalți ofițeri coborîră pe țărm și se duseră la singurul englez ce locuia pe atunci în Batavia. Acest domn numit Leith,

¹ Azi Djakarta, capitala Indoneziei.

își primi compatrioții în chipul cel mai civilizat și îi trată la prînz cu multă ospitalitate.

După-amiază căpitanul Cook merse la guvernatorul general, care-l întîmpină cu politețe și-i spuse să aștepte întrunirea Consiliului de a doua zi dimineața, cînd va discuta petiția lui și toate celelalte cerute îi vor fi lesne acordate.

Tîrziu, spre seara acelei zile, se stîrni o furtună din cele mai cumplite, cu tunete și trăsnete, însoțită de o ploaie foarte deasă, care vătămă un vas al Indiilor Răsăritene Olandeze atît la catarge, cît și la greement. „Endeavour“, deși aflată în apropierea navei olandeze, scăpă fără vreo pagubă; aceasta se datora după părerea căpitanului Cook unui lanț electric care condusesse, fulgerul în afara bordului corăbiei.¹ O santinelă de pe puntea lui „Endeavour“, care tocmai încărcă muscheta în timpul furtunii, a scăpat-o din mîină și ea s-a sfărîmat. Lanțul electric arăta ca un șuvoi de foc, iar corabia s-a zguduit puternic.

A doua zi căpitanul Cook așteptă pe cei din consiliu, care îl înștiințară că toate cele cerute îi vor fi acordate.

¹ „După toate probabilitățile, am fi împărtășit soarta olandezului, dacă nu am fi avut lanțul electric pe care de-abia îl instalasem. Acesta purtă fulgerul sau materia electrică peste bord, în afara corăbiei. Zguduitura fu atît de tare că scutură simțitor întregul vas. Iată un singur exemplu, dar suficient pentru a recomanda asemenea lanțuri tuturor felurilor de corăbii.“ (Extras din *Jurnalul căpitanului Cook* — Arhivele Amiralității, Whitehall) N. B. — Recomandarea aceasta n-a fost luată în seamă timp de mai bine de o jumătate de veac. Astăzi însă, toate navele sînt înzestrate cu conductorii lui Sir Snow Harris și nici un accident n-a survenit — după știința editorului — pe vreun vas astfel echipat, deși mai multe dintre ele au fost lovite. Cele neechipate în acest mod sufereau înainte vreme numeroase stricăciuni și multe vieți de viteji fuseseră pierdute în împrejurări asemănătoare (n. ed. engleze).

Prietenul nostru, Tupia, care pînă atunci fusese foarte grav bolnav pe bord, se încăpățîna să refuze orice medicament ce i se dădea. Banks ceru atunci să fie adus în locuința lui, în speranța că acolo și-ar putea recăpăta sănătatea. Cît timp stătuse pe corabie și chiar după ce-l așezară în baracă se arătase indispus și cu moralul foarte scăzut ; dar în clipa în care ajunsese în oraș, întreaga lui făptură păru că se însufletește. Casele, trăsurile, oamenii și multe alte lucruri erau cu totul noi pentru el și, în prezența unor priveliști atît de încîntătoare, trăsăturile feței sale oglindeau o adîncă uimire. Dacă Tupia se minuna de ceea ce vedea, băiatul său, Tuyota, era cu desăvîrșire fermecat ; țopăia de-a lungul străzilor și se bucura strașnic, privind totul cu cea mai serioasă dorință de a cunoaște și cu mare curiozitate.

Dintre toate lucrurile înconjurătoare care-i atrăgea atenția lui Tupia, nimic nu-l izbi mai mult decît varietatea veșmintelor purtate de locuitorii Bataviei ; vru să cunoască motivul acestei diversități, ce i se părea atît de neobișnuită și, cînd află că oamenii de națiuni felurite se îmbrăcau după moda propriei lor țări, ceru și el îngăduința să le urmeze obiceiul ; dorința i se îndeplini ușor și cineva fu trimis pe corabie ca să aducă pînză din Pacificul de Sud, iar el se îmbracă pe loc în costumul din Otaheite.

Căpitanul Cook făcu demersuri pe lîngă mai multe persoane în scopul de a i se împrumuta banii trebuincioși acoperirii cheltuielilor necesitate de reparația corăbiei ; dar, neputînd găsi în tot orașul pe cineva care să aibă la îndemîină suma trebuincioasă sau care să vrea s-o avanseze, trebui să facă o intervenție la guvernator ; acesta dădu ordine să i se furnizeze suma cerută din tezaurul Companiei Indiilor Răsăritene Olandeze.

După ceva mai mult de o săptămână petrecută în Batavia, începură să se facă simțite urmările nefaste ale climei. Doctorul Solander și Banks se îmbolnăviră de friguri ; cei doi slujitori ai lui Banks se simțeau nespuse de rău ; băiatul indian Tayota avea aprindere de plămâni ; iar Tupia era într-o stare atât de gravă, încît îl socoteau pierdut. Îmbolnăvirea se datora în parte căldurii, în parte așezării orașului ce se învecina cu o mlaștină, cît și duhoriile din canalele murdare de care orașul era împresurat.¹

¹ Într-o scrisoare interesantă, datată numai cu trei zile mai înainte, căpitanul Cook dă amănunte asupra călătoriei sale atît de rodnice și notează că bolile nu l-au făcut să piardă nici un om ; descrie apoi cu tristețe relele efecte ale climatului din Batavia, la care se adăuga poate și necumpătarea oamenilor în clipa sosirii navei în acel loc :

Nava „Endeavour“, lîngă Batavia
23 octombrie 1770

„Domnule, vă rog să încunoștințați pe lorzii din Consiliul Amiralității că am părăsit Rio de Janeiro la 28 decembrie 1768, iar la 16 ianuarie următor am sosit la Success Bay, în strîmtoarea La Maire, unde ne-am împospătat proviziile de lemne și apă ; la 21 ale aceleiași luni am părăsit strîmtoarea La Maire pentru a sosi la Otaheite la 13 aprilie. În călătoria noastră spre această insulă am urmat un curs mult mai vestic decît a făcut vreodată altă corabie ; devierea nu ne-a dat însă prilejul să descoperim nimic pînă la tropic, unde am întîlnit mai multe insule necunoscute. Pe insula Otaheite, am fost întîmpinați cu toată prietenia dorită și am avut grija să ne punem în siguranță în așa fel încît să fim la adăpost de o eventuală încercare de izgonire chiar dacă s-ar fi răsculat întreaga insulă.

Cu cîteva zile înainte de 3 iunie, cînd trebuia să observăm trecerea planetei Venus, l-am trimis pe locotenentul Hicks spre răsăritul insulei, iar pe locotenentul Gore cu alți ofițeri (cărora le dăduse instrucțiuni domnul Green) pe insula York, pentru a avea mai mulți sorți de izbîndă în cazul că vizibilitatea ar fi fost neprielnică ; dar, în această privință am avut atîta noroc încît observațiile s-au efectuat în amîndouă locurile în cele mai bune condiții. Pînă să ne pregătim de plecare din această insulă s-a făcut 13 iulie ; apoi a mai trecut o lună, în care timp am cercetat alte cîteva insule așezate mai spre apus, înainte de a

La 28 ale lunii foarte puțini oameni din echipaj se simțeau îndeajuns de zdraveni spre a fi gata la datorie ; în această zi se ridică un cort pentru ei.

cîrmi spre sud. La 14 august am descoperit o mică insulă situată la $22^{\circ}27'$ latitudine sudică și $150^{\circ}47'$ longitudine vestică. După ce am părăsit această insulă, am continuat drumul spre sud, îndreptîndu-ne puțin către răsărit pînă ce am ajuns la latitudinea de $20^{\circ}12'$ sud, fără a zări cea mai mică urmă de pămînt. Apoi am navigat spre apus între latitudinile de 30° și 40° pînă la 6 octombrie, zi în care am dat de coasta răsăriteană a Noii Zeelande, care este alcătuită din două insule mari ce se întind de la 34° la 48° latitudine sudică, după cum am constatat navigînd în jurul amîndurora. La 1 aprilie 1770 am părăsit Noua Zeelandă și am ținut cîrma spre vest pînă ce am dat de coasta răsăriteană a Noii Olande, la latitudinea sudică de 38° . Am mers de-a lungul țărmului acestei țări spre nord, debarcînd în locurile ce mi s-au părut prielnice, pînă ce am ajuns la latitudinea de $15^{\circ}45'$ sud, unde, în noaptea de 10 iunie, ne-am ciocnit de un recif și unde am zăcut douăzeci și trei de ore suferind stricăciuni foarte însemnate. Aceasta a fost o lovitură fatală pentru tot restul călătoriei, deoarece ne-am văzut nevoiți să ne adăpostim în primul liman întîlnit, unde pentru repararea stricăciunilor suferite am zăbovit pînă la 4 august ; dar în cele din urmă am ieșit în larg cu o corabie cu spărturi ; apoi am plutit din nou pe lîngă țărm spre miazănoapte, și am avut parte de cea mai primejdioasă navigație căreia i-a făcut față vreodată o corabie. La 22 a aceleiași luni, găsindu-ne la latitudinea $10^{\circ}30'$ sud, am descoperit o trecere spre Oceanul Indian, între extremitatea nordică a Noii Olande și Noua Guinee. După ce am străbătut această strîmtoare, m-am îndreptat spre coasta Noii Guinee, pe care am atins-o la 29 august ; dar găsind că este absolut necesar să curăț carena corăbiei pentru a-i astupa fisura înaintea de a purcede spre patrie, nu m-am oprit aici, ci am părăsit această coastă la 3 septembrie, grăbindu-mă spre Batavia, unde am ajuns la 10 curent ; curînd după aceea am obținut îngăduința guvernatorului și a Consiliului de a curăți carena la Onrust ; tocmai am fost acolo de-a lungul cheiului, pentru a ne scoate lucrurile etc.

Trimit alăturat o copie a jurnalului meu cuprinzînd faptele din cursul întregii călătorii, împreună cu hărțile pe care am avut răgazul să le copiez și care socotesc că vor fi deocamdată îndestulătoare pentru a ilustra jurnalul amintit. Am însemnat, fără a ascunde adevărul și fără a adăuga comentarii, toate întîmplările călătoriei și am făcut numeroasele observații și descrierile pe

Tupia ceru atunci să fie dus pe corăbie, în speranța că va respira un aer mai curat decît în oraș, dar cererea lui nu putu fi împlinită, deoarece greumentul fusese dat jos și se făceau pregătirile pentru calaj și pentru reparațiile fundamentale. Cu toate astea, la data de 28 octombrie, Banks îl însoți pe Tupia

care le-am socotit de cuviință, cît am putut de bine. Deși descoperirile din această călătorie nu sînt mari, mă mîndresc că, așa cum sînt, ele pot îndreptăți atenția lorzilor. Cu toate că n-am izbutit să dau peste mult discutatul continent sudic, la care eu țin nespus și care, poate, nu există, sînt încredințat că nedesăvîrșirea acestei descoperiri nu poate să fie pusă pe socoteala mea. Dacă am fi avut norocul să nu fim zvîrliți pe țărm, s-ar fi înfăptuit mult mai mult în ultima etapă a călătoriei; totuși, așa cum stau lucrurile, presupun că se va aprecia că ea a fost la fel de fructuoasă ca oricare din cele ce s-au întreprins pînă acum în Pacificul de Sud în același scop. Planurile desenate după locurile prin care am trecut au fost executate cu toată grija și precizia pe care răgazul și împrejurările ni le-au îngăduit, și sînt sigur că puține părți ale lumii au latitudini și longitudini stabilite mai exact. În această îndeletnicire am fost foarte mult ajutat de domnul Green care, în tot cursul călătoriei, nu a lăsat să-i scape vreun prilej de-a face observații pentru stabilirea longitudinii; iar numeroasele descoperiri valoroase, făcute de domnul Banks și doctorul Solander în problemele de istorie naturală, precum și în alte domenii folositoare lumii învățaților, nu pot să nu contribuie foarte mult la succesul călătoriei.

Ca să fiu drept cu ofițerii și cu întregul echipaj, trebuie să spun că au îndurat toate oboselile și primejdiile călătoriei cu buna dispoziție și vioiciunea care vor face întotdeauna cinste marinarilor britanici; iar eu am mulțumirea să anunț că bolile nu m-au făcut să pierd nici un om în tot cursul călătoriei.

Trag nădejde că reparațiile de care corabia are nevoie nu vor fi atît de însemnate încît să ne rețină vreme prea îndelungată. Puteți fi sigur că nu-mi voi îngădui nici o întîrziere fără rost, aci sau în altă parte, că mă voi întoarce în patrie pe calea cea mai scurtă.

Am onoarea să fiu, cu cel mai mare respect, domnule, al dv. prea ascultător și plecat servitor

(semnat) *James Cook*"

(Din scrisoarea originală a căpitanului Cook, Arhivele Amiralității, Whitehall, *Scrisorile căpitanului Cook*, vol. 22).

pe insula lui Cooper, unde se întinsese pentru el un cort aşezat în așa fel încît să poată beneficia de răcoarea pricinuită de briza mării ; bietul om arătă multă recunoştinţă pentru faptul că i se dăduse un adăpost atît de plăcut.

La 5 noiembrie muri domnul Monkhouse, chirurgul, a cărui pierdere se resimţi cu atît mai mult cu cît fusese un om priceput în meseria lui ; el căzu jertfă aerului pestilenţial al ţinutului într-un moment cînd priceperea lui era cît se poate de necesară.

Moartea secera acum cu paşi grăbiţi pe aventuroşii noştri călători, care erau tot atît de neputincioşi să i se împotrivească şi să fugă de îmbrăţişările ei. Au fost tocmiţi mai mulţi servitori ca să îngrijească de bolnavi ; dar aceşti oameni erau așa de nepăsători faţă de îndatoririle lor încît nu rareori cel ce zăcea trebuia să se dea jos din pat să-şi caute slujitorul. Băiatul indian Tayota şi-a dat sufletul la 9 a lunii, iar Tupia, a cărui dragoste duioasă pentru tînăr putea fi egalată doar de aceea a unui părinte faţă de copilul său favorit, fu atît de lovit de această pierdere, încît era clar că nu avea să-i supravieţuiască mult.

Între timp se cercetase cu grijă fundul corăbiei, şi întreg echipajul avea motive puternice să fie mulţumit că în cursul unei traversări de mai multe sute de mile prin cele mai primejdioase mări de pe faţa pămîntului nu i se întîmplase nimic prea grav ; învelişul fusese smuls de pe vas în mai multe locuri, chila falsă se desprinsese, chila principală era grav avariata, cîteva scînduri suferiseră stricăciuni grele şi trei dintre ele se subţiaseră mai mult decît talpa unei ghetе.

Intrucît Solander şi Banks erau măcinaţi de boală, medicul care îi îngrijea le recomandă aerul de ţară ca singurul lucru ce mai putea eventual să-i însănă-

toșească, așa cum doreau prietenii lor. Închiriară, prin urmare, locuința de țară a stăpînului hotelului, care se obligă să le facă rost de sclavi și de cele trebuincioase mesei ; dar cum pătimisera destule din cauza nepriceperii acestor sclavi, cumpărara două mlaieze, care deveniră în scurtă vreme excelente infirmiere, datorită gingășiei firești care face atîta cinste sexului lor. În timp ce bolnavii se străduiau să-și recapete sănătatea, sărmanul Tupia căzu victimă bolii și durerii ce o încerca din cauza morții lui Tayota. Au fost îngropați amîndoi în insula *Edam*.

În acest timp doar vreo zece oameni din tot echipajul corăbiei erau în stare să muncească ; ei se îndeletniceau cu căratul apei și al proviziilor pe bord, precum și cu instalarea greementului.¹

Acum se îmbolnăvi și căpitanul Cook, iar Sporing și un marinar care îngrijeau pe Banks și pe Solander la locuința lor de la țară fură atinși de febră recurentă. Cu timpul se făcurea ceva mai bine, deși convalescența lor dură mult. Casa lor era așezată pe malurile unui pîrîu, care desigur ajuta la circulația aerului ; locul era în același timp deschis brizei marine.

În noaptea de 25 noiembrie, timp de 4 ore, căzu o aversă de ploaie atît de abundentă cum navigațiilor nu-și puteau aminti să fi văzut alta asemănă-

¹ „Mortalitatea europenilor în Batavia depășește cu mult cele știute despre orice alte colonii, întrecînd chiar ravagiile din cele mai necruțătoare insule vest-indiene. Am avut într-adevăr, în propriul nostru caz, o dovadă fatală a vrăjmășiei climatului, cu toate că luaseră toate măsurile pentru apărarea sănătății echipajului. Un fel de dezinterie însoțită de febră tifoidă s-a dezlănțuit pe bord și s-a prelungit cu mai multă sau mai puțină gravitate în tot restul călătoriei. Nu avusesem nici o pierdere pînă la sosirea noastră în acest loc, dar de aici și pînă la sfîrșitul expediției muriră nu mai puțin de cincizeci de oameni” (Călătoria lui Barrow în Cochinchina, cu nava „Lion“, p. 179).

toare. Ploaia curgea prin toate ungherele casei lui Banks, iar prin încăperile situate mai jos trecea un şuvoi de apă care ar fi putut învîrţi o moară. De-oarece Banks se simţea acum mult mai bine, se duse în ziua următoare la Batavia şi rămase uimit văzînd că locuitorii îşi atîrnaseră aşternuturile la uscat. Pe la 26 a lunii se porni musonul vestic. În timpul zilei sufla dinspre nord sau nord-vest, iar în cursul nopţii dinspre sud-vest. În mai multe nopţi fusese precedat de tunete puternice şi de ropote de ploaie.

Țîntarii şi musculiţele a căror tovarăşie fusese destul de neplăcută în timpul uscăciunii, începură acum a roi în cete uriaşe, înălţîndu-se din băltoace ca albinele din stup. Erau nespuse de supărători noaptea, dar durerea provocată de înţepăturile lor, deşi foarte usturătoare, nu dura de obicei mai mult de o jumătate de oră ; ziua atacau rareori. Broaştele orăcăiau neconţinut prin şanţuri, semn neîndoios că începuse anotimpul umed şi că de aici înainte se puteau aştepta zilnic la ploaie.

Corabia fiind reparată, bolnavii aduşi pe bord şi majoritatea proviziilor de apă şi celelalte provizii încărcate, porniră de la Onrust la 8 decembrie şi se opriră în rada Bataviei.

La 24 decembrie căpitanul Cook îşi luă rămas bun de la guvernator, precum şi de la alţi cîţiva oameni de seamă care îi arătaseră o deosebită bunăvoinţă. Îndată după aceea se urcă pe bord însoţit de Banks şi de ceilalţi care locuiseră pînă atunci în oraş ; în dimineaţa următoare porniră cu pînzele sus. De la sosirea navei în rada Bataviei tot echipajul de pe bordul ei fusese bolnav, cu excepţia îngrijitorului de vele care, deşi număra peste şaptezeci de ani, totuşi se îmbătase în fiecare zi în timpul şederii lor acolo ! „Endeavour“ îşi înmormîntase în Batavia şapte dintre oamenii săi şi anume, pe Tupia şi feciorul său, trei

marinari, servitorul astronomului Green și chirurgul ; în momentul plecării vasului, patruzeci de oameni din echipaj erau suferinzi, ceilalți fiind atît de slăbiți de recenta lor boală încît abia își puteau îndeplini îndatoririle.

Orașul Batavia este așezat la $6^{\circ}10'$ latitudine sudică și $106^{\circ}50'$ longitudine estică față de meridianul Greenwich. El se înalță pe malul unui golf întins, la ceva mai mult de douăzeci de mile de strîmtura Sunda, pe coasta nordică a insulei Java, pe un teren jos și mlăștinos. Mai multe râulețe, ce izvorăsc din munții Blacucuwan Berg, la șaptezeci de kilometri înăuntrul țării, se varsă în mare în acest loc după ce mai întîi taie orașul în diferite direcții. Canale largi cu apă aproape stătătoare străbat cam fiecare stradă și, datorită malurilor mărginite de șiruri de copaci, au o înfățișare foarte plăcută ; pe de altă parte însă, copacii și canalele contribuie la infectarea aerului.

Călătorii afluă că foarte rar se întîmplă ca din o sută de soldați aduși din Europa, să mai rămînă în viață cincizeci în decurs de un an ; dar din cei cincizeci care se întîmplă să mai trăiască, nici zece nu erau pe deplin sănătoși și probabil că nu mai puțin de jumătate intrau în spital. S-ar putea crede că nici un om cu scaun la cap nu ar fi ispitit să locuiască la Batavia, avînd în vedere vreun interes oarecare, dar nețărnutura sete de aur este atît de mare încît oamenii își riscă de bunăvoie viața, ba sînt siguri că-și pierd sănătatea, fără de care nu te poți bucura nici de cea mai mare bogăție.

În portul Batavia pot ancora orice corăbii, căci solul lui este atît de puternic încît ancora nu scapă niciodată. Totuși pericolul acesta este cîteodată iminent pentru nave, și anume atunci cînd briza mării suflă puternic ; cu toate acestea se socotește în general

că ar fi cel mai bun și mai comod port din toată Insulinda.

Împrejurimile Bataviei au o înfățișare foarte plăcută și ar constitui în orice altă țară o așezare de invidiat. Grădinile și casele ocupă ținutul pe o întindere de mai mulți kilometri ; grădinile sînt însă atît de întesate de arbori încît avantajul că pămîntul a fost defrișat de pădurea ce-l acoperea la început se pierde aproape în întregime ; fiind împresurate de șanțuri ca și ogoarele învecinate, ele sînt departe de a răspîndi un parfum îmbietor, iar turbăriile și mlaștinile din cîmpurile învecinate se dovedesc a fi și mai vătămătoare.

La aproape șaptezeci de kilometri de oraș se înalță niște coline ; acolo unde aerul este în mare parte purificat, își trimit medicii bolnavii, atunci cînd orice încercare de vindecare dă greș ; experiența izbutește în mai toate cazurile, iar pacienții își recapătă în curînd sănătatea ; însă cum se întorc în oraș, vechile tulburări revin.

Fructele cele mai alese sînt uimitor de ieftine și de numeroase ; e o adevărată plăcere să vezi în ce cantități sînt consumate în Batavia. Două tîrguri mari se țin săptămînal în locuri depărtate pentru a fi mai la îndemîna locuitorilor din diferitele părți ale țării. În aceste tîrguri se pot vedea ca un lucru obișnuit „cincizeci sau șaizeci de căruțe cu ananas de cea mai bună calitate așezat claie peste grămadă fără nici o grijă“.

Batavienii, ca și băștinașii din alte regiuni ale insulei Java, sădesc un foarte mare număr de flori în jurul caselor și ard aproape într-una rășini și lemne aromatice, în scopul, pare-se, de a primumi oarecum aerul.

Înainte vreme, insula Java nu producea nici un fel de mirodenii, în afară de piper, pe care însă și

astăzi olandezii îl aduc anual de acolo într-o cantitate însemnată ; totuși, în țară se consumă foarte puțin, deoarece băștinașii preferă piperul de Cayenne. Locuitorii sînt mari amatori de nuci tămîioase și de cuișoare, însă acestea sînt prea scumpe pentru a fi folosite pe scară largă, întrucît arborii care le produc aparțin exclusiv olandezilor.

În insula Java cresc capre, oi, porci, bivoli și cai. Calul, care, după cum se spune, a fost găsit aici la descoperirea ținutului, este mic dar ager, întrecînd rareori înălțimea 1.40 m. Vitele cornute ale acestei țări se deosebesc de cele din Europa ; carnea lor este extrem de slabă și foarte fină. Atît chinezii cît și băștinașii insulei se hrănesc cu bivoli, dar olandezii nici nu vor să guste din carnea sau din laptele lor, avînd credința ridicolă că ar produce friguri. Oile au carnea tare și neplăcută la gust ; au lînă abundentă, iar urechile lor sînt pleoștite.

Carnea de porc, mai ales a celor de rasă chinezească, alcătuiește o mîncare aleasă ; e atît de grasă încît părțile slabe se vînd separat.

Peștele se prinde aici într-o cantitate uimitor de mare ; toate speciile sînt delicioase, cu excepția unora care se găsesc de altfel și foarte rar ; dar locuitorii sînt atît de absurzi în mîndria lor încît aceste cîteva specii mai rare se vînd la prețuri ridicate, în timp ce alți pești gustoși se vînd mai pe nimic și nu sînt consumați decît de sclavi. Un locuitor la care căpitanul Cook a prînzit o dată i-a spus că ar fi putut cumpăra cu un singur șiling o mîncare de pește mai fină decît cea pe care o plătise cu zece, dar că ar fi ajuns de rîsul întregii lumi bune dacă s-ar fi dus la un tîrg atît de ieftin.

Banks a împușcat o șopîrlă, lungă de aproape un metru, extrem de gustoasă ; călătorii noștri au fost

înștiințați că puteau întâlni asemenea vietăți chiar de grosimea unei coapse de om.

În timpul cît au stat pe insulă, căpitanul Cook a aflat că acolo nu trăiau nici cincizeci de femei născute în Europa ; totuși orașul era plin de femei albe coborîtoare din europenii care se statorniciseră pe acele meleaguri în diferite epoci ; toți bărbații pieriseră între timp, căci în climatul Bataviei bărbații se prăpădesc mult mai repede decît femeile.

Indigenii care locuiesc în Batavia și în împrejurimi nu se nasc javanezi ; unii își trag obîrșia din numeroasele insule de unde olandezii îi aduc ca sclavi, alții sînt urmașii celor născuți pe acele insule ; apoi fiind eliberați, fie ei înșiși, fie ca urmare a eliberării strămoșilor, persoana lor se bucură de toate drepturile oamenilor liberi. Ei primesc numele colectiv de *oranslam*.

Diferiți locuitori indigeni ai acestui ținut își respectă fiecare datinile originii, stînd de o parte de cei de alte neamuri și practicînd atît virtuțile cît și viciile caracteristice patriei lor.

Toți au părul negru și foarte des. Femeile și-l prind în creștet cu un ac, după ce-l răsucesc mai întîi într-un coc în jurul căruia înfig o elegantă cunună de flori ; întreaga pieptănătură are astfel o înfățișare din cele mai atrăgătoare.

Atît bărbații cît și femeile au obiceiul că se scaldă în rîu cel puțin o dată pe zi dacă nu chiar mai des ; acest fapt nu numai că priește sănătății, dar și preîntîmpină depunerea murdăriei, care altminteri ar fi de neînlăturat într-un climat atît de fierbîne.

Cine n-a citit sau n-a auzit de *Mohawks*, denumire alterată din cuvîntul *amoc*, noțiune care va fi bine lămurită de povestirea și observațiile următoare ! A deveni *amoc* înseamnă a te îmbăta de opiu, a înșfăca apoi vreo armă primejdioasă și a te năpusti afară

din casă pentru a ucide persoana sau persoanele socotite că ar fi pîngărit amoc-ul, sau pe oricine altul care ar încerca să-ți împiedice trecerea ; te porți astfel pînă în clipa cînd ești făcut prizonier sau omorît pe loc. În timp ce căpitanul Cook se afla la Batavia, un localnic, ale cărui mijloace de viață nu au importanță pentru întîmplarea de față, gelos pe fratele său, se îmbătă cu opiu și-l ucise pe el și pe alți doi oameni care se străduiau să-l prindă. Împotriva obiceiului, asasinul nu-și părăsi locuința, ci se închise înăuntru ; dar cantitatea de opiu înghițită fusese atît de mare încît el nu-și mai reveni din delir.

Cît timp a stat căpitanul Cook în Batavia, au avut loc mai multe întîmplări asemănătoare ; un ofițer care avea sarcina de a lua în pază astfel de delinvenți i-a povestit că nu trecea o săptămînă fără să fie nevoit să-și exercite autoritatea. Cînd prindea pe cîte unul de viu era răsplătit din plin ; dar asta nu se întîmpla prea des, deoarece cei ce devin *amoc* sînt atît de deznădăjduiți încît nu e ușor să-i arestezi. Cînd îi omora încercînd să pună mîna pe ei, ofițerul primea numai gratificația obișnuită. Cei prinși de vii erau trași pe roată cît mai aproape de locul unde făptuiseră prima crimă și, întrucît numai rareori erau arestați fără să fi fost răniți în prealabil, sorocul ales pentru execuție se fixa mai devreme sau mai tîrziu, după cum apreciau medicii că rănile ar fi sau nu mortale.

Aceste semînții au cîteva credințe ciudate în legătură cu visele ; dar cea mai neobișnuită din tot lanțul slăbiciunilor omenеști din partea locului este următoarea : sînt pătrunși de convingerea că, atunci cînd una din nevestele lor se află pe patul facerii, se naște un crocodil ca frate al pruncului ; ei își mai închipuie că moașa duce puiul de crocodil într-un rîu apropiat, unde îl așază cu cea mai mare grijă și duioșie.

Cei care presupun că sînt astfel onorați de nașterea noii lor rubedenii nu uită să-i aducă hrana necesară traiului ; aceasta este îndeosebi datoria fratelui geamăn, care îndeplinește serviciul cu sfințenie la intervale stabilite pentru tot cursul vieții — și care crede în același timp cu tărie că o delăsare din partea sa i-ar putea pricinui îmbolnăvirea sau moartea.

În insulele Butu și Celebes, indigenii cresc crocodilii chiar în familie ; de altfel se presupune că aici s-a născut la început ciudata credință a crocodilului geamăn ; ea s-a răspîndit totuși spre apus de Java și Sumatra, iar spre răsărit prin celelalte insule pînă în Caram și Timor. Este uimitor cum oamenii cei mai ignoranți și mai creduli pot afirma cu tărie că această imposibilitate se întîmplă zilnic ; cu siguranță că nici unul din indigenii întrebați de căpitanul Cook nu avea nici cea mai mică îndoială în această privință. Crocodilii despre care se bănuiește că s-au născut astfel se numesc *sudara*. Nu se poate ca cititorii noștri să nu fie amuzați de următoarea istorioară auzită de domnul Banks din gura unei tinere femei, născută la Benculen care, trăind printre englezii de acolo, învățase să vorbească îndeajuns de bine limba engleză pentru a se face înțeleasă.

Ea a povestit că, atunci cînd tatăl ei se afla pe patul de moarte, îi dăduse cele mai energice porunci cu privire la hrana pe care s-o dea unui crocodil care era *sudara* al lui ; și că îi încredințase numele cu care trebuia să-l cheme și locul anumit din rîu unde îl va putea găsi. Curînd după moartea tatălui, ea se grăbi să meargă la rîu și, chemîndu-l pe *Raja-Puti* (ceea ce înseamnă Rege Alb), pe dată își făcu apariția crocodilul *sudara* pe care îl hrăni cu mîinile ei. Era mai frumos decît sînt în general crocodilii, căci avea nas roșu și pete pe corp ; urechile îi erau împodobite cu inele, iar picioarele cu podoabe de aur.

Această povestire pare cu atît mai absurdă cu cît se ştie că nici un crocodil nu are urechi.

Un om, fiu al unei indigene de pe insula Java şi al unui olandez, fusese tocmît în serviciul domnului Banks în cursul şederii în Batavia. Omul a relatat stăpînului său că mai mulţi olandezi şi mai mulţi java-nezi, ca şi el de altfel, văzuseră crocodili ca cei descrişi de fată şi că toţi aveau picioarele împodobite cu aur. Cînd Banks a remarcat absurditatea acestor născociri, crocodilii neavînd urechi, el a răspuns că *sudara* se deosebesc mult de ceilalţi crocodili, că au urechi, deşi — recunoştea el — foarte mici, că limbile lor sînt atît de mari încît le umplu gurile şi că la fiecare picior au cîte cinci degete.

Locuitorii chinezi din Batavia sînt socotiţi, ca şi cei din patria lor, ca unul dintre cele mai sîrguitoare popoare de pe faţa pămîntului. Ei se îndeletnicesc cu broderia, vopsitul bumbacului, croitoria, tîmplăria, fabricarea mobilelor, fierăria, papucăria ; unii dintre ei au prăvălii şi fac negustorie mai ales cu produse manufacturate în Europa şi în China. Şiretenia lor a ajuns de pomină.

Oamenii legii din Batavia sînt nemaipomenit de părtinitori în aplicarea dreptăţii. Cînd un indigen comite vreo crimă care se pedepseşte cu moartea, el este tras în țeapă, spînzurat sau tras pe roată fără multă ceremonie. Dacă, dimpotrivă, un creştin primeşte osînda capitală, sentinţa este rareori executată şi, ceea ce este şi mai neobişnuit, nimeni nu se osteneşte să-l aresteze pe vinovat pînă nu trece destul timp pentru a-i îngădui să o şteargă, dacă îi place.

Vom trece acum în revistă evenimentele care au avut loc în cursul traversării oceanului de la Batavia spre Capul Bunei Speranţe.

În zorii dimineții de 27 decembrie 1770, „Endeavour” lăsa în urmă rada Bataviei și, după o mică întârziere din cauza vînturilor potrivnice, se îndepărtă de țărmul Javei la 1 ianuarie 1771. Deoarece în echipajul corăbiei se mai aflau mulți oameni care în Batavia fuseseră foarte bolnavi și care se simțeau acum și mai rău, ancorară în după-amiaza zilei de 5 ianuarie în apropierea insulei Prince¹ cu scopul de a-și procura hrană proaspătă și, în același timp, pentru a încărca lemne și apă.

Solander și Banks coborîră pe țărm împreună cu căpitanul și, de îndată ce debarcară, fură conduși de cîteva indigeni la regele insulei, de la care se străduiră să obțină cîteva broaște țestoase, dar nu putură să ajungă la înțelegere asupra prețului. Cum călătorii noștri nu se îndoiau că le vor putea cumpăra a doua zi în condițiile în care voiau ei, părăsiră pe băștinași și se duseră să caute un loc potrivit pentru aprovizionarea cu apă — pe care, de altfel, îl și găsiră.

A doua zi cumpărară pe prețuri foarte mici cîte broaște țestoase le erau de trebuință și întregul echipaj al vasului se hrăni cu această carne delicioasă. Regele se afla într-o casă așezată într-un ogor de orez și domnul Banks, care-l vizită, îl găsi gătindu-și singur prînzul.

La 12 ianuarie, în timp ce căpitanul dădea ordine pe țărm celor care tăiau lemne și umpleau butoaiele de apă, i se aduse la cunoștință că unul dintre indigeni furase o secure. Nu se cunoștea hoțul, dar căpitanul Cook, hotărît să nu deschidă drumul unor viitoare furtişaguri de acest fel prin trecerea cu vederea a primei încălcări, se adresă de îndată regelui; ca urmare a acestei intervenții, securea fu adusă a doua zi la locul de unde se lua apa. Indigenul care o înapoie de-

¹ Insula Prințului, foarte aproape de cel mai apusean cap al insulei Java.

clară că fusese lăsată lîngă cana lui peste noapte, dar se bănuia că hoțul ar fi fost chiar el.

După o ședere de zece zile la Prince's Island, timp în care cumpărară diverse legume, păsări, cerbi și broaște țestoase, ridicară ancora și vasul ieși din nou în larg.

Insula, așezată în partea apuseană a strîmtorii Sunda, este mică și păduroasă, fiind defrișată doar în cîteva locuri. Corăbiile noastre care se îndreptau spre Indii obișnuiau să se oprească acolo pentru a se aproviziona cu apă, dar de cîtiva ani nu se mai întîmplase acest lucru, căci se spunea că apa este cam sălcie ; căpitanul Cook afirmă totuși că ea este excelentă dacă ai grijă s-o iei din susul pîrîului.

Casele, în formă de patrat, sînt construite pe stîlpi, la un metru jumătate deasupra solului ; ele sînt bine acoperite cu frunze de palmier, care le apără de soare și de ploaie ; au pardoseala făcută din bețe de bambus, prinse la oarecare depărtare unul de altul, pentru aerisire. Aceste case au cîte patru încăperi ; într-una se primesc oaspeții, în a doua dorm copiii, iar celelalte două sînt destinate una ca bucătărie iar cealaltă ca dormitor pentru stăpîn și nevasta lui. Reședința regelui insulei — ca și aceea a altor persoane cu mare trecere — are pereții laterali de lemn, pe cînd casele tuturor oamenilor mai de rînd au pereții alcătuiți din bețe de bambus, despicate în fișii mici și răsucite de-a curmezișul căpriorilor clădirii, în formă de gratii. Regele insulei este supusul sultanului din Bantam ¹.

Căpitanul Cook spune că bășinașii sînt foarte cinștiți în afacerile lor ; singurul lor cusur este că cer mai mult decît îndoitul sumei cu care au de gînd să vîndă.

În timp ce „Endeavour“ părăsea Prince's Island, echipajul începu să simtă cu prisosință relele urmări ale aerului infest al Bataviei ; și, curînd după aceea,

¹ Regiunea vestică a insulei Java.

corabia nu mai era decât un spital plin de nefericite epave umane, copleșite de friguri și dezinterie¹.

Într-un interval de șase săptămîni au murit, în afară de cei șapte inși care fuseseră îngropați în Batavia, douăzeci și trei de oameni, și anume : nouă marinari, caporalul, bucătarul, doi din oamenii tîmplarului², tîmplarul și ajutorul lui, un șef de echipaj, bătrînul îngrijitor de pînze care în Batavia era perfect sănătos în timp ce restul oamenilor bolean, precum și ajutorul lui, subofițerul Monkhouse, Sporing care-l însoțea pe Banks, Parkinson, secretarul lui și Green, astronomul.³

¹ „30 ianuarie 1771. În cursul acestor douăzeci și patru de ore am avut patru morți din cauza diareei, tristă mărturie a situației dezastruoase în care ne aflăm ; abia avem cîțiva oameni sănătoși cu care să ne îngrijim de pînze și să supraveghem bolnavii, dintre care unii se simt atît de rău încît nu sînt nici cele mai slabe speranțe că-și vor reveni.” (Extras din *Jurnalul căpitanului Cook* — Arhivele Amiralității, Whitehall) (n. ed. engleze).

² „12 februarie 1771. A murit de diaree, după o lungă și dureroasă suferință, John Satterly, un om foarte prețuit de mine și de toți ceilalți de pe bord” (*ibidem*).

„27 februarie. Au murit de diaree H. Jeffs, E. Parray și P. Morgan, marinari. Moartea acestor trei oameni, într-o singură zi, nu ne-a făcut să ne temem. Dimpotrivă, avem speranța că ei vor fi ultimii care vor cădea jertfă acestei boli necruțătoare, căci cei ce mai suferă de ea, în prezent se află pe drumul bun al vindecării.” (Extras din *Jurnalul căpitanului Cook* — Arhivele Amiralității, Whitehall). N. B. Acestea au fost, din fericire, ultimele morți înregistrate (n.ed. engleze).

³ În Arhivele Amiralității se află o scrisoare trimisă de căpitanul Cook la 9 mai 1771 de pe „Endeavour” ; în ea el pomeneste de boala de pe bord în termenii următori :

„Acea neîntrepută stare de sănătate de care ne bucuraserăm tot timpul a fost curmată, după sosirea noastră la Batavia, de o îmbolnăvire generală, care ne-a ținut acolo atît de mult încît venise 26 decembrie și tot nu puteam părăsi locul. Am fost destul de norocoși că am pierdut doar puțini oameni în Batavia, dar în traversarea spre Capul Bunei Speranțe am avut douăzeci și patru de morți, toți sau cei mai mulți din cauza diareei cu sînge. Necruțătoarea boală a bîntuit pe vas cu atîta încăpăținare încît medicamentele, cu oricîtă pricepere au fost administrate, n-au avut nici cel mai slab efect” (n.ed. engleze).

După o traversare în timpul căreia nu se petrecu nimic de seamă, corabia ancoră în dreptul Capului Bunei Speranțe la 15 martie 1771. Căpitanul Cook se duse îndată la guvernator, care îi făgădui cu dragă inimă să-i dea provizii proaspete recoltate din ținut ; după aceea închirie o casă pentru cei ce erau încă bolnavi.

În timp ce „Endeavour“ era ancorată, înălță pînzele cu destinația portului Londrei un vas al Indiilor Răsăritene Engleze, care îngropase peste treizeci de oameni din echipaj în răstimpul cît stătuse în Indii și care, în acea vreme, încă mai avea pe bord mulți oameni grav bolnavi de scorbut. Ținînd seama de îndelungata absență din Anglia, suferințele navigatorilor de pe „Endeavour“ nu mai sînt deci un lucru de mirare.

Capetown avea o înfățișare plăcută și cuprindea pe vremea aceea vreo mie de case de cărămidă cu fațadele de obicei tencuite ; străzile, largi și frumoase, se întretaiau în unghiuri drepte ; locuitorii erau mai ales olandezi sau de proveniență olandeză ; femeile — nespuse de frumoase, aveau acea expresie înfloritoare care dovedește o sănătate desăvîrșită ; majoritatea aveau mulți copii ; căpitanul Cook spune că sînt cele mai bune neveste din lume.¹

Aerul la Capul Bunei Speranțe este cîrat și sănătos.

Vinul de Constanța, produs aici, este excelent, dar sortul veritabil provine numai dintr-o podgorie particulară, așezată la vreo cîțiva kilometri de oraș. Grădinile dau felurite fructe europene și indigene — și aproape toate produsele obișnuite de legume. Oile în această țară au cozi de o mărime nemaîntîlnită, multe

¹ Populația din Capetown era socotită în 1800 (treizeci de ani după vizita căpitanului Cook) la 6.000 locuitori. După recensămîntul din 1858 ea se urca la 26.000, ceea ce reprezintă cam media populației întregii colonii din 1800 ; în 1920 populația totală se ridica la 265.500 (n.ed. engleze).

dintre ele cîntărind pînă la mai mult de șase kilograme¹ ; din carnea lor și din cea de bou se pregătește o mîncare foarte plăcută la gust ; lîna oilor este mai curînd păroasă, iar coarnele vitelor negre² au deschi-zătura mult mai mare decît cele din Anglia, în timp ce animalul însuși este mai frumos și mai zvelt.

La 14 aprilie 1771, „Endeavour“ ridică din nou ancora și ieși în larg. Luni, în ziua de 1 mai, ancorară lîngă insula Sfînta Elena ; cum hotărîseră să rămînă acolo trei zile, Banks folosi acest răstimp spre a cerceta tot ce i se păru demn de luat în seamă.

Insula Sfînta Elena, care se înalță din apele Oceanului Atlantic, este așezată la vreo mie opt sute de mile de coasta americană și la o mie două sute de cea africană. Are înfățișarea unui munte uriaș, a cărui temelie se află probabil în centrul pămîntului. Înainte vreme existau aci numeroși vulcani, după cum apare lămurit din aspectul solului și al pietrelor. Insula arată ca o grămadă de stînci mărginită de prăpastii foarte adînci. Stînci uriașe spînzură amenințător deasupra vasului ce navighează de-a lungul coastei.

La 4 mai, „Endeavour“ înalță pînzele și plecă din Sfînta Elena împreună cu nava de război „Portland“ și cu mai multe corăbii ale Indiilor. Ele își ținură to-vărășie pînă la 10 mai. Dar căpitanul Cook, observînd că sînt depășiți de alte corăbii și gîndind deci că vre-una ar ajunge înaintea lui în Anglia, semnaliză că do-rește să vorbească celor de pe nava „Portland“. Căpi-tanul acelui vas veni pe bord și primi de la căpitanul Cook o scrisoare către Amiralitate, precum și o cutie în care fuseseră depuse jurnalele mai multor ofițeri și jurnalele de bord ale corăbiei.

¹ „Ele cîntăresc rareori mai puțin de două jumătate-trei kilograme, iar uneori depășesc șase kilograme.“ (*Călătoriile lui Barrow în Africa de Sud*) (n. ed. engleze).

² Rase de vaci scoțiene și galice.

La 23 mai pierdură din vedere toate corăbiile cu care navigaseră de la Sfînta Elena ; iar în după-amiaza aceleleași zile, Hicks, primul locotenent, muri mistuit de tuberculoză, boală de care suferise în tot timpul călătoriei.

Nici un fapt dămn de a fi amintit nu se mai întîmplă din acel moment pînă aruncară ancora în Downs, fapt care avu loc în ziua de 12 iulie, după o absență de doi ani, nouă luni și paisprezece zile.

Ținta măreață a expediției căpitanului Cook este amănușit istorisită în al șazecișuilea volum al publicației *Philosophical Transactions*. Nici un navigator, de la Columb încoace, nu a făcut descoperiri originale mai importante ca el. Pe lîngă cîteva insule încă nevizitate, el a stabilit, navigînd printre ele, că Noua Zeelandă este alcătuită din două insule și a cercetat de asemenea o întinsă porțiune a coastei Noii Olande, prea puțin cunoscută pe atunci europenilor.

Acestea sînt meritele deosebite ale primei și glorioasei călătorii a căpitanului Cook. Ceea ce urmează va arăta că putea face mai mult. Pentru înfăptuirile sale de pînă acum el rămîne totuși neîntrecut.

.

Curiozitățile de care se vorbește în următoarea scrisoare a căpitanului Cook pot fi văzute în colecția etnografică de la British Museum :

Mile End, 13 august 1771

Domnule,

Alăturat veți primi o mulțime de curiozități pe care le-am adunat în cursul călătoriei, după cum este menționat mai jos ; veți binevoi a dispune de ele cum veți crede mai nimerit

Sînt, domnule, prea plecatul dv. servitor,

James Cook

— Una ladă cu pînză și pieptare din insulele Pacificului de sud împreună cu pînzeturi și alte lucruri din Noua Zeelandă.

— Una cutie lungă din insulele Pacificului sudic cu diverse mărunțișuri.

— Un butoi, o cutie sculptată din Noua Zeelandă conținînd mai multe articole mici din același loc, o tobă, o tavă de lemn, cinci perne, două lopățele, două securi de piatră și două de lemn, două bățătoare pentru pînză, 1 cîrlig de pescuit, 3 imagini cioplite și 8 bățătoare pentru aluat, toate din insulele Pacificului de sud ; 5 *patu-patu* de lemn, 3 de os și 4 de piatră, precum și 5 *buga-buga* din Noua Zeelandă.

— Una legătură de arme neo-zeelandeze.

— Alta din insulele Pacificului de sud.

— Alta de pe o luntre de pescuit din Noua Olandă.

— Una legătură cu o pedoabă de cap care se poartă la Heiva în Ulietea.

N.B. — Multe dintre aceste articole (menționate în ediția in-quarto a *Călătoriilor lui Cook*) se află în colecția națională de la British Museum prezentate în vitrină, și pot fi ușor identificate. Desenele originale după care s-au gravat plăcile din *Călătoriile lui Cook* se află acum în colecția bancseană, împreună cu multe desene încă nepublicate ; este îndeosebi cazul desenelelor care reprezintă animale, plante etc.

În casa secretarului Amiralității la Whitehall, ca și în însuși acel edificiu, se află mai multe portrete originale ale căpeteniilor indigene și ale altor băștinași, făcute de artistul care însoțea nava „Endeavour“ ; acestea ar trebui toate mutate la British Museum, singurul loc potrivit. Acolo ele ar putea fi văzute nu numai de public, dar și de toți străinii care vizitează această instituție.

Prin scrisoarea următoare, căpitanul Cook își anunță sosirea :

„Endeavour“, Downs 12 iulie 1771

Domnule,

Am bucuria de a vă ruga să binevoiți a înștiința pe lorzii din Consiliul Amiralității de sosirea în acest port a corăbiei majestății sale de sub comanda mea ; o las să aștepte aici pînă la noi ordine ; supunîndu-mă de îndată poruncilor domniilor lor, mă voi duce cu această scrisoare la biroul lor pentru a le prezenta o relatare completă a felului în care s-a desfășurat întreaga călătorie.

Nu mă îndoiesc că ați primit scrisorile mele și jurnalul expedit din Batavia cu corăbiile olandeze în octombrie trecut, precum și scrisoarea mea din 10 mai împreună cu cîteva jurnale ale ofițerilor, pe care le-am trimis prin corabia «Portland». De atunci încoace nu s-a mai întîmplat nimic mai de seamă în afară de moartea locotenentului Hicks. Locul vacant ivit cu acest prilej l-am împlinit cu Charles Clerke, un tînăr merituos, pentru care cer îngăduința să-l recomand domniilor lor. Sper că această numire, ca și toate celelalte pe care le-am făcut pe corabie în locurile devenite vacante prin moartea unor ofițeri, așa cum reiese din lista alăturată, vor primi aprobarea domniilor lor.

Totodată veți primi jurnalele mele cuprinzînd o relatare a faptelor întregii călătorii, împreună cu toate hărțile, planurile și schițele ce le-am făcut în locurile unde ne-am oprit ; vă rog să binevoiți a le înfățișa domniilor lor. Nădăjduiesc că acestea din urmă vor fi îndestulătoare pentru o cunoaștere aproximativă a locurilor vizitate și că descoperirile pe care le-am făcut, deși nu-s mari, vor scuza durata călătoriei.

*'Am onoarea să fiu, domnule, prea supusul și plecatul
dv. servitor*

James Cook"

Philip Stephens, Esq.

(Scrisorile căpitanului Cook, vol. 22, Arhivele Amiralității, Whitehall).

Lista ofițerilor

numiți de căpitanul James Cook, comandant al corăbiei „Endeavour“, în locul celor decedați :

1770 noiembrie 6, William Perry, chirurg, în locul lui W. B. Monkhouse, mort la 5 noiembrie 1770, la Batavia.

1771 februarie 5, Samuel Evans, șef de echipaj, în locul lui John Gathrey, mort la 4 februarie 1771.

Pe mare :

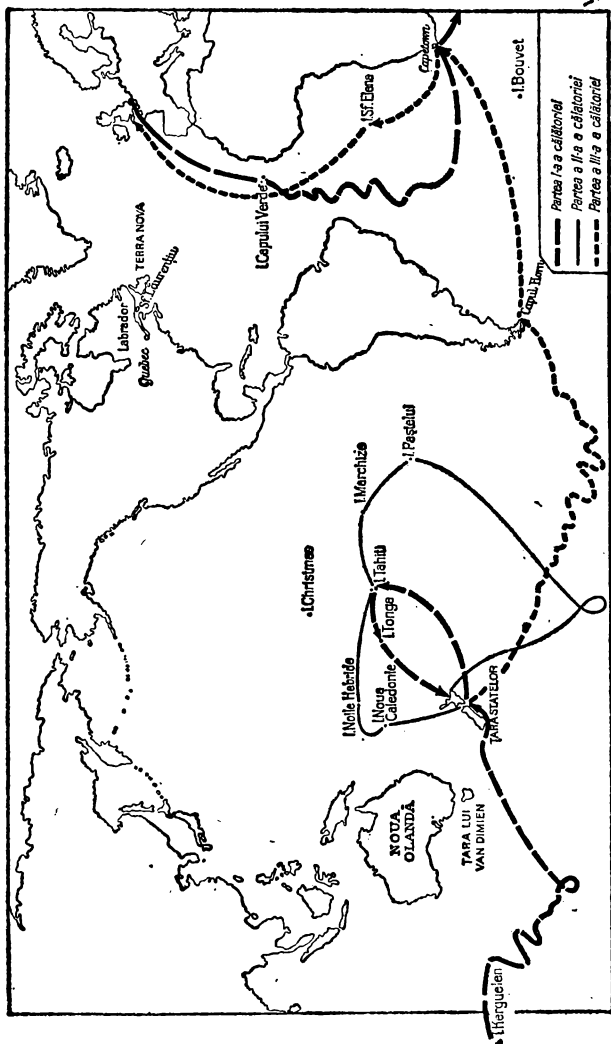
1771 februarie 13, George Nowell, tâmplar, în locul lui John Satterley, mort la 12 februarie.

1771 aprilie 16, Richard Pickersgill, *master*, în locul lui Rob. Molineux, mort la 15 aprilie.

1771 mai 26, John Gore, al doilea locotenent, în locul lui Zachariah Hicks, mort la 25 mai.

1771 mai 26, Charles Clerke, al treilea locotenent, în locul lui John Gore, numit al doilea locotenent.

**A DOUA EXPEDIȚIE CĂTRE POLUL
SUD ȘI ÎN JURUL LUMII**

cu navele M. S. „*Resolution*“¹ de 462 tone și „*Adventure*“² de 336 tone, în anii 1772, 1773, 1774 și 1775.

Aventurosul nostru navigator nu avu parte de un răgaz prea îndelungat. În decembrie 1771, primi îngăduința de a lipsi trei săptămîni „pentru a încheia niște afaceri în Yorkshire ca și pentru a vedea pe bătrînul meu tată“³. Între timp însă guvernul hotărîse o nouă expediție ce urma să întreprindă descoperirile din emisfera sudică, unde geograful bănuiau de veacuri că ar mai exista un continent.⁴

Două corăbii fură echipate pentru a verifica aceste presupuneri și, ca nu cumva să fie neglijat vreun lucru ce ar fi putut contribui la reușita întreprinderii, vasele fură înzestrate cu toate ustensilele pe care doar o grijă mărinimoasă față de sănătatea și bunăstarea echipajelor și le poate închipui. Corăbiile, construite într-un mod deosebit, fuseseră cumpărate la Hull.⁵ Cea mai mare se numea „*Resolution*“, avea 462 tone și era comandată de căpitanul James Cook ; cealaltă purta nu-

¹ „Hotărîrea“ (engl.).

² „Aventura“ (engl.).

³ *Scrisoarea căpitanului Cook*, Arhivele Amiralității, Whitehall (n. ed. engleze).

⁴ Bănuiau existența Antarcticei.

⁵ Hul, unul din cele mai de seamă porturi engleze. Acolo se află numeroase șantiere navale.

mele de „Adventure“, era de 336 tone și avea drept căpitan pe Tobias Furneaux, promovât de la gradul de locotenent.

„Resolution“ avea pe bord o sută douăsprezece persoane, inclusiv ofițerii, iar „Adventure“ optzeci și una. Domnul Forster cu fiul său — amândoi naturaliști de seamă — și domnul Wales, care avea să fie mai târziu profesor de matematici la Christ's Hospital îi însoțeau. Iată lista principalilor ofițeri :

„Resolution“ :

R. P. Cooper, Charles Clarks, Richard Pickersgill, locotenenți.

Joseph Gilber, *master*.

James Patten, chirurg.

John Edgecumbe, locotenent din marina regală.

„Adventure“ :

Joseph Shank, Arthur Kempe, locotenenți.

Peter Fannin, *master*.

Thomas Andrews, chirurg.

James Scott, locotenent din marina regală.

Amîndouă corăbiile ridicară pînzele din strîmtoarea Plymouth la 13 iulie 1772, pentru a ancora în seara zilei de 29 în rada Funchal, pe insula Madeira. Căpitanul și domnul Forster debarcă, fiind întîmpinați de un trimis al viceconsulului, care îi conduse la casa domnului Loughnans, cel mai de vază dintre negustorii englezi locali. Acesta nu numai că dobîndi încuviințarea ca Dorster să cerceteze plantele de pe insulă, dar și procură toate celelalte lucruri de care aveau nevoie ; ba stăruie chiar să-i găzduiască în casa lui.

În timpul șederii lor acolo oamenii din echipaj fură aprovizionați cu carne proaspătă de vită și ceapă ; fiecare primi pentru mai târziu o bună cantitate din ultimul aliment.

După încărcarea rezervei de apă, vin și alte provizii necesare, părăsiră Madeira la 1 august și se îndreptară spre sud.

Căpitanul Cook umplu trei butoaie mari cu bere pregătită din suc îngroșat de malt. Proporțiile erau cam zece părți de apă la una de suc. La data de 10 august opriră la St. Jago¹ pentru a lua apă și, după ce făcură rost de porci, capre, găini și fructe, ca merinde proaspete, ieșiră în larg și-și urmară călătoria.

Ancorară în portul Praya, așezat într-un mic golf la mijlocul coastei sudice a insulei St. Jago. Apă de acolo era bună, dar puțină și greu de cărat, din pricina furiei cu care se spărgeau valurile pe plajă.

La 19 august unul dintre ajutorii tâmplarului căzu peste bord și se înecă ; se afla dincolo de bastingaj, stînd pe una din ferestre ; de fapt, se bănuiește doar că așa ar fi căzut, căci n-a fost zărit decît în însăși clipa în care se scufunda sub pupa vasului și cînd orice străduință de salvare era zadarnică. Pierderea lui a fost resimțită în tot cursul călătoriei, căci era un om serios și priceput în meserie.

Înaintau încet, cu vînturi schimbătoare și fără să întîmpine ceva demn de amintit. La 29 octombrie apăru în zare Capul Bunei Speranțe. *Table Mountain*², care domină Capetown, se afla la o depărtare de șai-zeci-șaptezeci de kilometri. Nori deși îi acopereau crestele înalte, altminteri s-ar fi putut zări de la o distanță mult mai mare. Pe seară, întreaga mare, cît puteam cuprinde cu ochii, se lumineă sau, după cum spun marinarii, se aprinse. Marea capătă deseori o astfel de înfățișare, dar fenomenul a fost interpretat în diferite chipuri ; în general se presupune că lumina

¹ St. Jago, în ortografia modernă Santiago, este o insulă din Arhipelagul Capului Verde.

² Muntele Mesei, una din cele mai frumoase vederi panoramice de pe glob.

s-ar datora fosforescenței anumitor insecte marine.¹

De îndată ce ancorară în Table Bay², primiră vizita căpitanului portului și a domnului Brandt. Acesta din urmă adusese cu el diverse lucruri despre care își închipuia că ar fi pe placul unor oameni ce veneau de pe mare. *Master*-ul local îi vizită, după cum era regula, pentru a înregistra corăbiile, a cerceta starea sănătății echipajelor și îndeosebi pentru a afla dacă există pe bord variolă, boala cea mai temută la Cap (căci nu de mult, în 1758, boala aceasta făcuse mare prăpăd în rîndurile populației).

Căpitanul Cook, însoțit de căpitanul Furneaux și de cei doi Forster, merse în audiență la guvernator. Acesta îi primi cu multă bunăvoință și le făgădui toate înlesnirile pe care le putea oferi în localitatea aceea.

După vizitele la guvernator și la celelalte personalități mai de vază din Capetown, se stabiliră în casa domnului Brandt care, în acea vreme, găzduia pe toți ofițerii de pe corăbiile engleze.

Abia la 18 noiembrie fură gata de drum. În cursul escalei, marinarii celor două nave se ospătau zilnic cu carne proaspătă de vacă sau de oaie, cu pîine caldă și cu verdețuri din belșug. Vasele, călăfătuite și vopsite, erau acum, în toate privințele, într-o stare tot atît de bună ca și la plecarea din Anglia.

Forster își petrecea tot timpul cercetînd istoria naturală și botanica ; întîlnind un suedez care studiasse cu Linné³, ceru încuviințarea căpitanului Cook de a-l

¹ În toate mările calde această fosforescență se datorește planctonului (totalitatea vietăților microscopice — plante și animale care trăiesc în apele dulci și sărate pînă la adîncimea de 200 m.).

² Golful Mesei, situat în fața orașului Capetown.

³ Este vorba de botanistul german dr. Sparrmann, om fără avere, care călătorea mînat de dragostea lui pentru botanică. De remarcat atitudinea dezinteresată a lui Forster care nu numai că a luat pe bord un rival, dar i-a mai dat și bani de întreținere, pentru ca să poată face împreună studii cît mai complete.

îmbarca în calitate de asistent ; tot el suportă cu mărinimie cheltuielile lui pe bord și îi mai dădu pe deasupra un fel de bursă anuală.

În după-amiaza zilei de 22 noiembrie ridicară ancora ; la 25 dădură de un cârd uriaș de albatroși ; prinseră cîtiva cu undița ; această pradă încîntă mult pe unii oameni din echipaj, deși mai aveau carne proaspătă de oaie. Știind că în curînd trebuia să ajungă în regiuni din ce în ce mai reci, căpitanul hotărî să împartă oamenilor îmbrăcăminte caldă pe care Amiralitatea i-o pusese la dispoziție gratuit.¹

O furtună năprasnică, însoțită de ploaie și de grindină se dezlănțui cu atîta furie, încît îi împiedică să-și țină pînzele sus ; din această pricină fură împinși departe, spre răsărit de drumul hotărît, și pierdură nădejdea de a ajunge la Cape Circumcision². Dar cel mai mare ghinion fu pierderea unei bune părți din stocul de vietăți aduse de la Cap. Trecerea neașteptată de la clima caldă, temperată, la cea foarte rece și umedă avu urmări asupra tuturor oamenilor de pe vas ; căci, în timp ce la Capetown temperatura se ridica de obicei la 19°C, și chiar peste, acum mercurul din termometru scăzuse la 3°C. Noaptea se arăta clară și senină — cum nu avuseseră alta de cînd înălțaseră pînzele — iar în dimineța următoare răsăritul soarelui îi legăna cu speranța amăgitoare că ziua va fi frumoasă ; se hotărîră deci să dea drumul la toate terța-

¹ Toate vasele care au pornit de curînd în mările arctice s-au bucurat de o bunăvoință asemănătoare. Într-adevăr, obiceiul de a se distribui gratuit îmbrăcăminte caldă în călătoriile de descoperiri a rămas neschimbat (n. ed. engl.).

² Capul Circumcisiunii fusese zărit și apoi botezat astfel de căpitanul Bouvet de Lozier la 2 ian. 1739. S-a crezut că este o extremitate a căutatului continent sudic dar s-a dovedit mai târziu că nu era decît o insulă din sudul oceanului Atlantic, insula Bouvet.

rolele pînzelor. Dar nădejtile li se spulberară în curînd, căci pe la ora unu vîntul începu să sufle aproape cu puterea unui uragan.

La 10 decembrie, din pricina vremii neguroase, se îndreptau vertiginos spre un ghețar plutitor, pe care îl descoperiră abia cînd ajunseră la mai puțin de o milă distanță.

Deoarece timpul rămînea cețos, cu lapoviță și ninsoare, erau nevoiți să înainteze cu mare atenție printre ghețarii plutitori. Într-o singură zi au întîlnit vreo șase, dintre care unii aveau aproape două mile în circumferință și optsprezece metri înălțime. Totuși talazurile erau atît de puternice și de înalte, încît se sfărîmau chiar deasupra lor. Iată ce spune căpitanul Cook : „Priveliștea ce ni se înfățișa era plăcută ochiului, dar numai pentru cîteva clipe ; cînd începeam să cugetăm asupra primejdiei, ne cuprindea groaza, căci dacă vreo corabie s-ar fi nimerit în partea bătută de vînt a sloiurilor, atunci cînd marea umflată se repezea spre ele, ea ar fi fost sfărîmată într-o clipă”.¹

În ziua de 14 decembrie la ora opt se opriră lîngă un cap de gheață, cu apă lină în jur ; acum, cei doi căpitani hotărîră unde să se întîlnească în caz că s-ar despărți fără veste ; stabiliră de asemenea și alte amănunte care să-i ajute să țină mai bine legătura.

¹ Cîteodată accidentul se putea înlătura. Cînd, la 13 martie 1842, corăbiile lui Sir James Ross, fiind împinse de o puternică rafală, se ciocniră de partea dinspre vînt a unui lanț de aisberguri din Atlanticul de sud, capetele vergilor zgîriară sloiul ; însă resaca, adică revenirea valului de lîngă peretele vertical al muntelui de gheață, salvă corăbiile de la sfărîmare în clipa ciocnirii. Manevra de retragere izbutită de „Erebus” cu acest prilej a fost una din cele mai grele, mai primejdioase și mai îndrăznețe efortări de navigație încercată vreodată și îndeplinită cu succes. Ea este socotită de toți marinarii ca o capodoperă de cutezanță și de îndemînare (n. ed. engleze).

În ziua următoare avură de înfruntat o mică furtună, cu ceață deasă și multă zăpadă ; de pînze și pe greement atîrnau țurțuri. Cum negura se făcuse atît de deasă încît uneori nici nu puteau vedea de la un capăt al corăbiei la celălalt, nu scăpară decît cu greu de o ciocnire cu unul din numeroșii ghețari care-i înconjura.

La 17 decembrie întîlniră mai multe balene, o focă, niște pinguini și numeroase păsări albe (probabil *Procellaria nivia*, pe care Sir James Ross le-a văzut în tot timpul expediției sale antarctice, pînă la cea mai mare latitudine sudică atinsă de el). Observară că marginile gheții erau mai sfărîmate ca de obicei și că sloiurile se întindeau la oarecare depărtare de banchiză ; cea mai mare parte din zi navigară strecurîndu-se printre ele ; înaltele insule de gheață erau nenumărate. Vremea devenise simțitor mai rece decît arăta termometrul, fapt de care se plînsese întregul echipaj. Pentru ca să îndure mai ușor frigul, li se căptușiră mînecele hainelor cu rips și se confecționă pentru fiecare cîte o șapcă din același material, la care se adăugă și pînză de cort, lucru foarte folositor.

După o înaintare de cîteva zile printre banchize și insule de gheață, hotărîră, la 29 decembrie, să se îndrepte spre apus, pînă la meridianul Capului Circumcision ; aceasta, bineînțeles, dacă nu-i va împiedica nimic, căci pînă acolo nu erau mai mult de optzeci de leghe, iar vîntul părea prielnic și marea se arăta destul de liberă. La ora unu cîrmiră spre o insulă de gheață cu gîndul să ia pe bord cîteva din sloiurile eventual desprinse din jurul ei, pentru a le topi și a-și procura apă proaspătă. La ora patru se opriră la adăpostul unei insule, unde însă nu găsiră ceea ce căutau, dar unde zăriră optzeci și șase de pinguini. Insula avea o circumferință de vreo jumătate de milă și cam treizeci

de metri înălțime ; rămaseră lîngă ea timp de cîteva minute fără ca o singură pînză să fie înfiorată de vînt.

Își urmară apoi drumul spre apus cu un vînt tărișor, și cu o vreme cînd destul de limpede, cînd cețoasă, în nourată sau cu lapoviță. La 30 decembrie împușcară una dintre păsările albe și trimiseră o barcă s-o aducă ; în același chip uciseră și un pinguin care cîntărea vreo cinci kilograme. Pasărea albă făcea parte din genul petrelilor, avea ciocul cam scurt, de o culoare între negru și albastru-închis, iar picioarele și labele albastre.

La 2 ianuarie 1773 vizibilitatea era atît de bună încît s-ar fi putut distinge pămîntul la o depărtare de paisprezece-cincisprezece leghe.

Totuși la 5 ianuarie începu să cadă ninsoare multă și lapoviță care, ca de obicei, îngheța pe greement ; în scurt timp toate frînghiile erau acoperite de o pojghiță de gheață subțire, străvezie.

La 9 ianuarie se opriră ca să încarce gheață ; o topiră și umplură cincisprezece butoaie cu apă proaspătă și bună. Sloiurile luate pe bord erau tari ca piatra și unele atît de mari încît se văzură siliți să le spargă cu tîrnăcoapele ca să le poată urca în bărci.

Cantitatea de apă sărată care aderase la suprafața gheții era așa de neînsemnată, că abia se simțea la gust ; dacă sloiul era lăsat cîtva timp pe punte, apa sărată se evaporă în întregime ; apa obținută din gheață era deci dulce și cu gust bun. Căpitanul Cook spune : „Iată cel mai rapid mijloc de aprovizionare cu apă pe care l-am cunoscut vreodată“¹.

¹ După ce întîlni aceste ghețuri, căpitanul Cook socoti că n-ar fi fost cuminte să urmeze drumul spre sud acum, cînd vara era pe jumătate trecută. Atinseseră latitudinea de 67°15' sud, iar banchiza se întindea pe tot orizontul, de la est la vest-sud-vest fără vreo urmă de spărtură (n. ed. engl.).

În ziua de 17 ianuarie trecură pe lângă nu mai puțin de treizeci și opt de insule de gheață, în jurul cărora se bălăceau numeroase balene.

La 1 februarie după-amiază, căpitanul Furneaux înștiință pe căpitanul Cook că zărise o uriașă masă plutitoare de alge marine sau de stîncă și, în apropierea ei, mai multe păsări. Erau semne neîndoielnice ale vecinătății uscatului, dar n-aveau cum să știe dacă acesta se situa spre răsărit sau spre apus. „Aflîndu-ne aproape pe același meridian cu insula Mauricius, la o longitudine unde ne așteptam să întîlnim pămîntul pe care francezii pretind că l-au și descoperit, n-am găsit totuși nici cea mai slabă urmă de așa ceva” — observă căpitanul Cook.¹

La 8 februarie o pierdură din vedere pe „Adventure” și se temură că s-au despărțit, deși nu-și puteau explica în ce fel. Căpitanul Furneaux primise instrucțiuni de la căpitanul Cook ca, în caz de despărțire, să străbată timp de trei zile locul unde îi văzuse ultima oară; continuară deci făcînd într-una volte² și trăgînd cu tunul din jumătate în jumătate de oră, pînă la 9 februarie cînd, o dată cu risipirea ceții, își putură da seama că „Adventure” nu se afla pe o rază de mai multe leghe. Se găseau atunci la vreo două sau trei leghe spre răsărit de locul de unde o văzuseră ultima oară. Nu o zăriră nici în ziua următoare, deși vizibilitatea era destul de bună, iar căpitanul Cook trăsese cu tunurile și aprinsese toată noaptea focuri false. În

¹ „De vreo șase-șapte zile tot rătăcim în căutarea pămîntului anunțat de francezi la Capul Bunei Speranțe. Dacă prietenul Monsieur a descoperit vreun uscat, apoi desigur c-a greșit-o al dracului cu latitudinea și longitudinea, căci noi am cercetat cu multă băgare de seamă atît locul indicat de el, cît și împrejurimile lui, fără să dăm de vreo urmă de pămînt pe acolo.” (Extras din *Jurnalul locotenentului Clerke* — Arhivele Amiralității, Whitehall) (n. ed. engl.).

² Navigație în zig-zag în contra vîntului.

cele din urmă încetară să mai caute, ridicară toate pînzele și se îndreptară spre sud-est cu un vînt bun însoțit de hulă.

În ziua de 17 februarie, la orele nouă dimineata, cîrmiră către o insulă de gheață, la care ajunseră la amiază. Avea o jumătate de milă în circumferință și cel puțin șaiszeci de metri înălțime, dar în jurul ei se aflau prea puține sloiuri răzlețe. În timp ce chibzuiau dacă să coboare sau nu bărcile spre a le aduce la bord, un sloi uriaș se desprinsese de insulă. Din acest sloi făcură ce făcură și încărcară vreo nouă sau zece tone înainte de ora opt, cînd suiră bărcile la loc și porniră spre est-sud-est.

La 23 februarie navigară în volte și petrecură o noapte nespus de furtunoasă, cu întuneric beznă, ceață, lapoviță și ninsoare, făcînd borduri scurte. Împresurați din toate părțile de primejdii, așteptau cu nerăbdare lumina zilei. Dar zorile nu făcură decît să le sporească temerile, arătîndu-le coloșii de gheață pe lîngă care trecuseră fără să știe în cursul nopții.

Pe de altă parte se deprinseseră într-atîta cu primejdiile, încît spaima resimțită nu dura niciodată prea mult, căci era contrabalansată în oarecare măsură atît de muncile pentru aprovizionarea cu apă proaspătă pe care le prilejuia întîlnirea cu insulele de gheață, cît și de înfățișarea romantică a acestora, mult accentuată de spumegarea valurilor în jurul lor, priveliște care îi copleșea, căci erau pătrunși de admirație și de groază în același timp; socoteau că un astfel de peisaj nu putea fi pictat decît de mîna unui pictor iscusit.

La 7 martie vremea se îmbunătăți, cerul se însenină și noaptea se arată deosebit de plăcută. Dimineata zilei următoare întrecu și ea în strălucire, senin și blîndețe pe toate cele trăite de ei de cînd părăsiseră Capul Bunei Speranțe. Era o zi cum rar întîlnești pe mare și,

pentru ca încântarea să fie deplină, nu putură desluși în zare nici o insulă de gheață.

La 17 martie căpitanul Cook hotărî să părăsească marile latitudini sudice și să înainteze spre Noua Zeelandă în căutarea navei „Adventure”; în același timp ar fi putut încărca provizii proaspete pentru echipaj. Se apropiase de Polul Sud mai mult decît oricare alt navigator pînă atunci; abia în 1823, exact după cincizeci de ani, Weddell va atinge latitudinea $74^{\circ}15'$, adică un punct așezat mai spre miazăzi cu 214 mile geografice, iar în anul 1841, căpitanul James Clark Ross va ajunge la cea mai mare latitudine atinsă pînă atunci în Oceanul Antarctic, și anume la $78^{\circ}4'$, de unde începe Bariera Polară de Sud, care se întinde pe o lungime de 450 de mile și al cărei perete se ridică perpendicular la cincizeci de metri deasupra nivelului mării.¹

Dar vîntul, care bătea tot dinspre miazănoapte și apus, nu le îngădui să meargă spre Țara lui Van Diemen²; își schimbă deci drumul către Noua Zeelandă și, cum nu mai erau temeri că vor întâmpina noi primejdii, căpitanul nu șovăi să ridice pînzele.

În cursul ultimelor trei zile mercurul din termometru urcase la 7°C și vremea era acum foarte plăcută. Diferența de temperatură a aerului era surprinzătoare după șapte sau opt grade de latitudine; o simțeau cu toții cu o nespusă mulțumire.

La 26 martie se îndreptară spre *Dusky Bay*³ în care intrară pe la amiază. Se simțeau cu totul străini în acest golf — pe care căpitanul Cook îl descoperise și-l botezase în călătoria precedentă.

¹ În 1819 căpitanul William Smith descoperă insulele Shetland de Sud, foarte apropiate de coasta Antarcticii iar navigatorii F. F. Bellinghausen și M. P. Lazarev se apropie și ei de coasta continentului mult căutat în 1820.

² Adică spre Tasmania.

³ Golful crepuscular (engl.).

După ce pătrunseră vreo două leghe în interiorul golfului, trecînd pe lîngă mai multe insule, se opriră și coborîră două bărci, dintre care una fu trimisă cu un ofițer în căutarea unui loc de ancorat. Curînd el îi înștiință prin semnale că descoperise locul prielnic. Corabia se apropie și ancoră în apa de optzeci de metri atît de aproape de țărm încît îl puteau ajunge cu un sari¹. Împliniseră o sută șaptesprezece zile de mers pe mare și străbătuseră 3.660 de leghe fără să fi zărit o singură dată pămîntul.

După o perioadă îndelungată de navigație în larg, la o mare latitudine sudică, ar fi fost de așteptat ca mulți dintre oameni să se fi îmbolnăvit de scorbut. Dar acest lucru nu s-a întîmplat. Cei ce dăduseră semne de boală primiseră varză dulce. Urmările fură atît de mulțumitoare încît numai un singur om pe bord se putea socoti grav bolnav de această maladie, prilejuită, în cazul lui, mai ales de o constituție debilă și survenind în urma altor tulburări.

Prima grijă după amararea² vasului fu aceea de a trimite o echipă la pescuit cu o barcă ; norocoșii se înapoiară cu pește pentru cina tuturor ; iar a doua zi dimineața prinseră destul pentru prînz. Nădăjduiau deci că se vor aproviziona din belșug cu acest aliment. Pe de altă parte, nici țărmul, nici pădurile vecine nu păreau lipsite de vînat înaripat ; aveau, prin urmare, la îndemîină tot ceea ce, în situația lor, se putea numi lucru ce desfată. Datorită acestor împrejurări, luară hotărîrea de a zăbovi cîtva timp în golf, pentru a-l cerceta cu de-amănuntul, căci pînă la ei nu mai debarcase nimeni în vreuna din părțile acelea sudice ale insulei.

¹ Odgon care întărește un catarg legîndu-l de bord sau de pupă.

² Legarea vasului la țărm.

La vreo sută de metri de pupa navei se vărsa în mare un pîrîu fermecător, cu apă dulce. Aici începură să croiască luminișuri în pădure pentru a instala observatorul astronomului, atelierul de fierărie și corturile diferiților meșteșugari. Puseră de asemenea la fermentat, pentru bere, ramuri sau frunze culese dintr-un soi de arbore ce semăna foarte mult cu bradul negru american.

Puținele oi și capre pe care le mai aveau nu prea păreau să se descurce în acel loc unde nu creșteau decît ierburi aspre și tari. Deși ar fi fost de așteptat ca animalele să le înghită cu multă lăcomie, spre uimirea călătorilor noștri, ele nici nu voră să le guste. Cercetîndu-le cu luare aminte băgară de seamă că dinții le jucau în gingii ; în afară de aceasta, multe dintre ele prezentau și celelalte semne ale unui scorbut marin învechit. Din patru oi și doi berbeci, pe care căpitanul Cook îi luase de la Capetown cu gîndul de a-i debarca în acest ținut, nu putură opri decît cîte unul din fiecare ; chiar și aceștia erau de altfel într-o stare atît de proastă încît ar fi fost de mirare să-și recapete sănătatea cu toate că li se dădeau cele mai bune îngrijiri cu putință.

La 28 martie se apropie o pirogă cu șapte sau opt oameni. Aceștia stătură cîtva timp uitîndu-se la corabie, apoi se îndepărtară, deși călătorii le făcură semne de prietenie. După masă, căpitanul Cook porni în căutarea lor cu două bărci. Întîlniră curînd luntrea trasă la țarm în apropierea a două mici colibe ; văzură acolo mai multe vetre, cîteva plase de pescuit, niște pești aruncați pe țarm, și vreo cîtiva în luntre, dar oameni... nicăieri ! Îi așteptară un timp, apoi, după ce puseră în pirogă vreo cîteva medalii, oglinzi, mărgelile și altele, se îmbarcară și vîsliră pînă la capătul golfului fără a mai întîlni ceva vrednic de luat în seamă.

La 6 aprilie căpitanul Cook descoperi un golfuleț frumos și larg, în fundul căruia se vărsa un rîu cu apă dulce ; pe partea lui apuseană se aflau o sumedenie de mici cascade încîntătoare cu țărături atît de abrupte încît putură trage corabia destul de aproape de ele și încărcară apa cu ajutorul unui furtun.

Pe seară, la întoarcere, avură o scurtă întrevedere cu trei băștinași : un bărbat și două femei. Erau primii ce se arătau la capul nord-estic al insulei, pe care o și botezară cu acest prilej *Indian Island* ¹. Bărbatul nu putu să nu-și trădeze frica atunci cînd barca se apropia de stîncă. Stătu totuși pe loc și nici măcar nu încercă să ridice lucrurile pe care i le aruncară europenii. În cele din urmă aceștia debarcară, merseră la el și îl îmbrățișară ; îi mai dăruiră din obiectele ce le aveau asupra lor, ceea ce făcu să i se potolească spaima. Atunci se apropiară și femeile, precum și cîțiva marinari. Lăsarea nopții îi sili să se înapoieze : dar, înainte de despărțire, cea mai tînără dintre femei, a cărei limbujie întrecea tot ce întîlniseră vreodată, execută un dans.

A doua zi, europenii făcură o nouă vizită indigenilor în tovărășia domnilor Forster și Hodges ; diversele daruri ce le luaseră cu ei fură primite cu multă nepăsare ; dar nu tot așa securile și cuiele lungi. Întrevederea avu loc pe același petic de pămînt din ajun ; de data aceasta avură prilejul de-a face cunoștință cu întreaga familie, alcătuită din bărbat, două neveste (după cum s-a presupus), tînăra femeie mai sus pomenită, un băiat de vreo paisprezece ani și trei copii mici, dintre care unul la sîn. Ei îi poftiră pe străini la locuința lor care se afla puțin mai în adîncul pădurii și care era formată din două colibe joase durate din scoarță de arbori. Luntrea lor dublă, abia atît de în-

¹ Insula Indianului (engl.).

căpătoare cît să poată transporta dintr-un loc în altul întreaga familie, se găsea într-un golfuluț din apropiere. Cînd își luară rămas bun, bărbatul dăruî căpitanului Cook o bucată de pînză de haine, confecționată de ei înșiși, precum și alte cîteva mărunțișuri.

La 9 aprilie îi vizitară din nou pe băștinași. Îi găsiră pe toți acasă, îmbrăcați sau îmbrăcîndu-se ca de sărbătoare, cu părul pieptănat, uns cu ulei, legat în creștet și împodobit cu pene albe. Unii purtau o cunună de pene în jurul capului și toți aveau mănunchiuri de pene albe înfipite în urechi. Căpitanul Cook oferî bărbatului o haină anume lucrată pentru el ; acesta păru atît de încîntat de ceea ce primise încît își scoase securca de la cingătoare și o dăruî în schimb.

La 12 aprilie mai mulți indigeni veniră să se așeze pe țărm, în fața corăbiei. Căpitanul ordonă să se cînte cu cimpoaiile și cu fluierele și să se bată toba. Băștinașii nu acordară nici cea mai mică atenție cimpoaielor și fluieleror, dar toba păru să le trezească un oarecare interes ; totuși nimic nu-i putu îndupleca să urce pe bord. Intrară însă fără sfială în vorbă (deși se înțelegeau greu) cu ofițerii și cu marinarii care se apropiaseră de ei, dînd mai multă cinstire unora decît altora.

După o ploaie care ținu mai multe zile, cerul se înșenină din nou ; căpitanul plecă atunci cu două bărci să cerceteze partea nord-vestică a golfului ; era însoțit de cei doi Forster și de mai mulți ofițeri ; pe aceștia îi trimise cu o barcă într-un golf în care aveau de gînd să înnopteze, iar el purcese spre alt golf, prîvind cu luare aminte limanurile și insulele ce-i ieșeau în cale. Pe drum au prins vreo douăzeci de păsări sălbatice și destul pește pentru tot grupul ; ajungînd la locul de întîlnire puțin înainte de a se înnopta, se ospătară voios cu ceea ce prinseseră ; apoi se duseră la odihnă.

În zori se pregătiră să vîneze rațe și le merse din plin. Datorită acestei împrejurări, numiră golful *Duck Cove*¹. La vreo milă de-acî, de-a curmezișul unui istm, descoperiră un număr uriaș de găinușe de pădure. După prînz, cărînd vreo șapte duzini de înaripate și două foci, porniră înapoi spre corabie, unde ajunseră la orele șapte seara.

La 17 aprilie doi indigeni, căpetenia și fiica sa, cu-tezară să se urce pe bord ; căpitanul Cook îi pofti pe amîndoi jos în cabină, unde urmau să ia prînzul, dar ei nu vrură să se atingă de bucate. Căpetenia iscodea din ochi fiecare colț al cabinei, cercetînd cu oarecare uimire toate lucrurile pe care le vedea, dar nu-și fixa atenția asupra unui singur obiect nici măcar o clipă. Lucrurile de proveniență artificială îi apăreau în ace-eași lumină ca și cele naturale, căci toate erau la fel de îndepărtate de înțelegerea sa.

Înainte de a veni pe bord, omul dăruise căpitanului o bucată de pînză și o secure de talc verde, iar lui Forster o bucată de pînză ; fata dăduse altă bucată lui Hodges. Acest obicei de a face daruri înainte de a primi este răspîndit printre indienii insulelor Pacificului de sud, — dar călătorii noștri încă nu-l întîlniseră în Noua Zeelandă. Dintre diversele obiecte oferite căpeteniei, securile și cuiele lungi fură cele mai prețuite.

La 20 aprilie englezii coborîră pe uscat ca să cerceteze capul golfului ; în drum traseră cu pușca după cîteva rațe ; indigenii, care pînă atunci stătuseră ascunși, dezlănțuiră un zgomot înspăimîntător în două sau trei locuri din apropiere. Marea în scădere îi sili pe călători să se retragă de pe rîu spre locul unde își petrecuseră noaptea. Acolo prînziră și, tocmai cînd se pregăteau să se înapoieze, căpitanul zări, pe celălalt mal, doi oameni strigînd, fapt care îl determină să

¹ Golful Rațelor (engl.).

vîslească peste rîu spre ei. Debarcă împreună cu doi oameni neînarmați, în timp ce băștinașii stăteau în picioare, ținînd fiecare în mînă cîte o sulită.

În cele din urmă unul dintre ei se înduplecă să lepede sulita și veni în întîmpinarea căpitanului cu o plantă ierboasă în mînă ; îi întinse un capăt, în timp ce el îl ținea pe celălalt. Stînd în acest chip, el începu un discurs întrerupt de cîteva pauze lungi. De îndată ce ceremonia luă sfîrșit, cei doi se salutară. După aceea indianul își scoase *habu*-ul (sau haina) din spate și o așeză pe umerii căpitanului ; apoi pacea păru a se fi statornicit trainic.

La despărțire, indigenii îi însoțiră pînă la barcă ; văzînd muschetele așezate la pupă, făcură semn să fie luate de acolo ; abia după aceea se apropiară și ajutară la împingerea bărcii în apă. În acest timp trebuiau bine supravegheați căci rîvneau să care de acolo, în afară de muschete, tot ce ar fi putut înșfăca. De muschete însă aveau grijă să nu se atingă, căci, văzînd cum fuseseră vîinate păsările sălbatice, învățaseră să le considere ca unelte ale morții.

În după-amiaza zilei de 21 aprilie călătorii noștri porniră la vînătoare de foci. Resaca era atît de puternică încît nu putură debarca decît într-un singur loc, unde omorîră zece foci. Aceste vietăți oferă trei feluri de servicii : pieile pentru greement, grăsimea pentru lămpi, iar carnea pentru mîncat, căci e aproape tot atît de prețuită ca friptura de vacă.

În dimineața zilei de 23 aprilie, Pickersgill, Gilbert și alți doi ofițeri se cățară pe un munte. Întorcîndu-se pe bord, spre seară, raportară că în interiorul țării nu se vedea nimic afară de munți pleșuvi cu imense prăpăstii abrupte, despărțiți de văi sau, mai curînd, de crăpături înspăimîntătoare la vedere.

Cum mai aveau încă cinci gîște din cele aduse de la Capul Bunei Speranțe, căpitanul le dădu drumul în

acel loc unde hrana părea îmbelșugată și nu le amenința nici o primejdie ; nu se îndoia că se vor înmulți și că, în scurtă vreme, se vor răspîndi în întreg ținutul ; aceasta era de altfel intenția cu care le lăsa.

La 27 aprilie vremea deveni cețoasă. Dimineata, căpitanul, însoțit de Pickersgill și de cei doi Forster, ieși să cerceteze un golf zărit în ajun. După ce visliră vreo două leghe în interiorul lui, băgară de seamă că răspundea, în mare de partea cealaltă și că, pentru o corabie ce se îndrepta spre nord, el oferea o ieșire mai bună decît cea prin care veniseră. După această descoperire și după un ospăț îmbelșugat cu pește fiert și cu vînat înaripat, porniră spre corabie, pe al cărei bord ajunseră la ora unsprezece noaptea. În timpul expediției împușcaseră nu mai puțin de patruzeci și patru specii de păsări.

Corturile și toate celelalte lucruri fiind încărcate pe bord, ridicară ancora la 28 aprilie și, purtați de o briză ușoară, se îndreptară, prin golf, spre noua trecere.

În dimineata zilei de 11 mai ridicară ancora și ieșiră în larg ; pe la amiază, uscatul nu se mai vedea.

Ținutul pe care îl vizitaseră era foarte muntos și rar s-ar fi putut întîlni o priveliște mai aspră și mai plină de prăpăstii ; căci în interiorul țării nu zăreai nicăieri decît vîrfuri de munți, înălțimi uluitoare și stînci sterpe și goale, prin locurile neacoperite cu zăpadă. Doar părțile marginase de pe coasta mării și insulele erau acoperite de păduri dese, care se întindeau aproape pînă la apă. Copacii de diferite soiuri, care se mai întîlnesc și în alte părți ale țării, ar fi putut, printre alte întrebuințări, să fie folositori constructorului de nave, dulgherului, tîmplarului.

Aici, ca și în celelalte regiuni ale Noii Zeelande, creșteau numeroși copaci și arbuști aromatici, cei mai mulți fiind înrudiți cu mirtul ; dar, în ciuda acestei diversități, nici unul nu dădea roade bune de mîncat.

Lianele-ferăstrău atingeau o lungime de optzeci de metri.

Solul, negru închis, îngrășat vădit cu vegetale descompuse, era atît de afînat încît se afunda la fiecare pas. Cu excepția culturilor de in sau de cînepă și de alte cîteva plante, nu prea existau pășuni. În schimb, se găseau pești din belșug în Dusky Bay. Pe cît erau de mulți, pe atît erau de feluriți; unii din ei puteau fi găsiți și pe coastele mai nordice, alții însă erau superiori, îndeosebi cel pe care îl numiseră peștele-suveică; după părerea celor mai mulți de pe bord, el alcătua cea mai aleasă hrană dăruită de mare. Se mai puteau întîlni scoici, midii, languste și multe soiuri de moluște.

Mai creșteau acolo și cinci specii de rațe atît de diferite, că nici căpitanul Cook nu-și amintea să le fi văzut în altă parte. Cea mai mare era cît o *rață moscovită* și avea pene pestrițe foarte frumoase, datorită cărora o botezară „rața pictată“.

La trei-patru zile după sosire, în timp ce defrișau mici suprafețe în pădure pentru a-și așeza corturile, cîțiva marinari zăriră un patruped, dar cum descrierea unuia nu se potrivea cu a celuilalt, nu s-a putut stabili ce fel de vietate fusese. Totuși erau de acord cu toții că animalul era mare cam cît o pisică, avea picioarele scurte și culoarea cenușie. Unul dintre marinari, anume cel ce văzuse mai bine, susținea că avea și o coadă stufoasă și că, din toate animalele pe care le cunoștea el, semăna mai mult cu șacalul.

Insectele cele mai dăunătoare erau musculițele negre de nisip, extrem de numeroase și neînchipuit de supărătoare. Se zicea că, oriunde mușcau, provocau o umflătură și o mîncărime de nesuportat, care se transforma în cele din urmă în ulcerații mici ca cele pricinuite de variolă.

Localnicii din acest golf erau de aceeași rasă, vorbeau aceeași limbă și practicau cam aceleași obiceiuri ca oamenii din celelalte părți ale țării. E greu de închipuit ce a putut determina trei sau patru familii (căci se pare că nu erau mai multe) să se depărteze într-atît de restul semenilor lor. Ba chiar așa puțini cum erau, nu păreau să trăiască în deplină prietenie unii cu alții.

După ce părăsiră Dusky Bay¹ se îndreptară spre strîmtoarea Regina Charlotte, unde nădăjduiau să întîlnească nava „Adventure“. În această călătorie nu li s-a întîmplat nimic deosebit sau demn de reținut. Dar în după-amiaza zilei de 17 mai, cerul se acoperi pe neașteptate de nori deși și întunecați ce păreau să prevestească vînt puternic. Îndată după aceea zăriră șase trombe marine. Patru se înălțară și se risipiră între corabie și uscat, a cincea era mai spre larg, iar a șasea se ivi mai întîi la o depărtare de două sau trei mile. Mișcarea ei progresivă nu era liniară, ci urma o traiectorie curbă ; trecu la cincizeci de metri de pupă, fără să i se simtă efectul. Apreciară diametrul bazei acelei trombe ca fiind de la cincisprezece la optsprezece metri. Se înălța ca un tub sau ca un corp colonar prin care apa sau aerul, ori amîndouă deodată, erau supte într-un curent spiral ce se ridica pînă în nori.

¹ „Ploile dese și grele de aici fac ca ținutul să fie cîteodată foarte neplăcut ; dar aceasta este a treia mea călătorie în jurul lumii și nu-mi pot aminti de nici o regiune care să nu fi avut și vreo latură neplăcută ; de aceea socotesc că Dusky Bay, în ochii unei cete de fîrtați lihniți de foame după o traversare lungă pe mare, este totuși unul dintre cele mai plăcute locuri prin care am trecut vreodată. Oamenii noștri sînt sănătoși și voioși, datorită, cred eu, în mare măsură, căpitanului Cook, care veghează riguros asupra curăteniei și asupra tuturor celorlalte chestiuni în legătură cu buna lor stare.“ (Extras din *Jurnalul de bord al locotenentului Clerke* — Arhivele Amiralității, Whitehall) (n. ed. engleze).

Unii marinari susțineau că în tromba cea mai apropiată de ei ar fi văzut o pasăre, ce se învolbura ca o flămură ce flutură în vînt, în timp ce era împinsă în sus. Mișcarea ascendentă a păsării și alte cîteva fapte arătau foarte limpede că trombele sînt pricinuite de vîrtejuri de vînt și că apa din ele este aspirată în sus cu putere ; deci nici vorbă că ar coborî din nori, cum se presupunea de obicei. Ivirea unei trombe se vestește printr-o puternică agitație și umflare a apei ; apoi începe să se ridice o coloană rotundă sau un tub format din norii de deasupra, care coboară aparent pînă se unesc cu apa zbuciumată de dedesubt. Căpitanul Cook spune „aparent“, deoarece el crede că nu așa se petrec lucrurile în realitate ; dimpotrivă, coloana s-ar forma din apa clocotitoare de dedesubt și ar începe să se urce, deși nu se poate vedea, fiind fie prea mică, fie prea subțire. În clipa în care devine vizibilă, diametrul ei aparent crește destul de mult ; apoi descrește și, în cele din urmă, se rupe sau dispăre în partea inferioară. Cîrînd după aceea marea de dedesubt se liniștește, iar coloana se retrage încetul cu încetul spre nori, unde se risipește.

În zorii zilei de 18 mai ajunseră în dreptul strîmtorii Reginei Charlotte unde întîlniră și recunoscură nava „Adventure“ după semnalele pe care le făcea ; acest eveniment umplu inimile tuturor de o mare bucurie. La amiază sosi pe bord locotenentul Kempe de pe „Adventure“ ; de la el aflară că se găseau acolo de vreo șase săptămîni. Pe seară izbutiră să ancoreze în Ship Cove ¹, aproape de „Adventure“. Căpitanul Furneaux se urcă pe bordul corăbiei „Resolution“ și dădu căpitanului Cook raportul asupra celor întîmplate după despărțire :

¹ Golful corăbiei (engl.).

În dimineața zilei de 7 februarie 1773¹, vîntul schimbător îi împresurase de o negură foarte deasă, făcîndu-i să piardă din ochi vasul „Resolution“, care-i depășise cu vreo două mîle. Curînd au început să audă bubuituri de tun și, cîrmind în direcția din care li se părea că vin, au tras și ei fără încetare încărcături de două kilograme la fiecare jumătate de oră, fără însă a primi vreun răspuns. Pe seară vîntul a început să sufle puternic risipind în răstimpuri ceața, dar „Resolution“ nu se zărea nicăieri, lucru care-i făcu să se simtă neli-niștiți. Navigară atunci în volte pe locul unde o văzu-seră pentru ultima oară, conform înțelegerii pentru cazurile de despărțire ; dar în ziua următoare o fur-tună năprasnică și vremea cețoasă i-au silit să se oprească, împiedicîndu-i să mai ajungă în locul de unde plecaseră. Apoi, timp de trei zile au rămas prin împrejurimi ; în cele din urmă, pierzînd orice nădejde de revedere, s-au îndreptat spre cartierul de iarnă, la o mie patru sute de leghe depărtare, pe o mare cu totul necunoscută și cu o provizie de apă insuficientă, din care cauză au fost nevoiți să reducă rația la un litru pe zi. Tot drumul fuseseră întovărășiți de nume-roase păsări de mare și deseori văzuseră marsuini.

La 1 martie s-au îndreptat spre pămîntul care pe hărțile lor se numea Țara lui Van Diemen² ; pe atunci se presupunea că acest ținut ar fi unit de Noua Olandă.

La 9 martie au zărit uscatul, la vreo opt sau nouă leghe, în spre nord-nord-est. Părea destul de puțin înalt, cu relief neregulat în apropierea mării. Ținutul era deluros și acoperit de păduri ; dar n-au văzut lo-cuitori.

Dimineața de 10 martie a fost liniștită ; aflîndu-se la vreo patru mîle de uscat, au trimis cuterul cel mare

¹ Aici începu relatarea căpitanului Furneaux cu privire la călătoria sa, după ce s-a pierdut de „Resolution“, la 8 febr. 1773.

² Adică spre insula Tasmania.

cu locotenentul secund ca să caute un liman sau un golf potrivit. Dar curînd s-a pornit un vînt atît de puternic încît, în mai multe rînduri, fu lansat în spre barcă semnalul de întoarcere ; şi întrucît nici nu o vedeau, nici nu auzeau vreun zgomot din partea aceea, i-a cuprins neliniştea, deoarece se iscase între timp şi o hulă foarte puternică. Spre marea lor mulţumire, cei cu barca s-au întors teferi după prînz. Debarcaseră, deşi foarte anevoie, şi observaseră mai multe locuri prin care trecuseră indigenii ; unul, după urmele de foc, părea părăsit de curînd. Vremea neprielnică îi silise însă să se înapoieze fără să cerceteze ţinutul în amănunţime şi fără să fi găsit un loc de ancorare.

La 16 martie au trecut de insulele pe care Tasman le botezase *Maria's Islands*¹ şi care păreau a face corp comun cu continentul. Deşi ţinutul era mult mai atrăgător, jos şi neted, n-au mai găsit nici urmă de liman sau golf în care ar fi putut ancora în siguranţă o corabie.

Ajutaţi de o uşoară briză de nord-vest, în dimineaţa de 5 aprilie s-au îndreptat spre răsărit, către strîmtoarea Charlotte, iar la 6 aprilie în faţa lor se deschidea strîmtoarea. În timp ce navigau într-acolo, au putut desluşi crestele înalte ale munţilor acoperite de zăpezi eterne. La data de 7 aprilie au ancorat în *Ship Cove*, într-o apă de şaisprezece metri adîncime.

Timp de două zile au curăţat un luminiş pe insula Motuara, în vederea înălţării corturilor pentru cei bolnavi, pentru cei ce dregeau pînzele şi pentru dogari.

La 9 aprilie au primit vizita a şaisprezece indigeni veniţi cu trei pirogi ; ca să-i hotărască să aducă peşte şi alte merinde, le-au oferit mai multe daruri de care băştinaşii păsură foarte încîntaţi. Un marinar, văzînd

¹ Insulele Mariei (engl.).

la indigeni un obiect înfășurat cu grijă, avusese curiozitatea să-l cerceteze și descoperi cu surprindere că era capul unui om de curînd ucis. Temîndu-se să nu le fie luat cu forța și dîndu-și parcă seama de grozăvia canibalismului lor, indigenii încercau să-l ascundă și să se dezvinovătească.

Pomeneau des de Tupia și cînd li s-a spus că a murit, cîțiva dintre ei părăură foarte mîhnîți ; în măsura în care se puteau înțelege, căutau să afle dacă fusese ucis sau pierise de moarte naturală. Întrebările pe care le puneau arătau limpede că făceau parte din tribul pe care îl cunoscuse și căpitanul Cook. După-amiază au revenit cu pește și cu rădăcini de ferigă și le-au schimbat pe cuie și pe alte mărunțișuri.

În dimineata următoare un număr de aproape șaiszeci de băștinași au apărut în cinci pirogi duble ; în fruntea lor se afla — după cum se putea presupune — căpetenia. Au oferit scule de război, securi de piatră și îmbrăcăminte ; doreau cuie și sticle vechi pe care puneau mare preț. Cîțiva s-au urcat pe bord și marinarii văzură că nu era ușor să-i dea jos cu frumosul, dar la apariția unei muschete cu o baionetă în vîrf, nimeriră foarte repede înapoi în pirogile lor.

La 11 mai navigatorii noștri au simțit două zguduituri serioase de cutremur, care însă nu le-au pricinuit nici o stricăciune. La 17 mai au avut bucuria de a zări apărînd, în dreptul deschiderii strîmtorii, nava „Resolution”.¹

Acestea ar fi, pe scurt, întîmplările trăite de căpitanul Furneaux în cursul unei absențe de paisprezece săptămîni.

Știind că în strîmtoarea Reginei Charlotte se găsesc iarbă antiscorbutică, țelină și alte legume, căpitanul

¹ Aici se termină relatarea căpitanului Furneaux și începe iarăși extrasul din jurnalul căpitanului Cook.

Cook porunci ca în fiecare dimineată înainte de dejun aceste plante să fie fierte cu grâu și în supă — iar la prînz cu mazăre și în supă ; experiența îl învățase că legumele astfel pregătite sînt binefăcătoare pentru înlăturarea tuturor soiurilor de tulburări scorbutice.

În dimineata zilei de 20 mai trimise pe țarm oaia și berbecul care mai rămăseseră din turma luată de la Capul Bunei Speranțe cu gîndul de a-i lăsa aici. Apoi vizitară grădinile în care căpitanul Furneaux pusese să se semene diferite plante ; le mergea atît de bine încît, dacă indigenii aveau să le îngrijească, aveau să fie de mare folos.

La 22 mai dimineata, oaia și berbecul aduși cu atîta grijă și greutate fură găsiți morți ; păscuseră probabil vreo iarbă otrăvitoare. Și astfel se spulberară într-o clipă speranțele de a îmbogăți această țară cu turme de oi. Spre amiază, primiră, pentru prima oară de cînd sosiseră, vizita cîtorva indigeni, care prînziră cu ei, și care mîncară zdravăn.

În dimineata zilei de 24 mai întîlniră o pirogă încăpătoare care avea la bord paisprezece-cincisprezece oameni. Una dintre primele întrebări pe care le-au pus aceștia a fost în legătură cu Tupia, cel adus din Otaheite în călătoria precedentă ; se arătară mîhniiți la vestea că murise.

Unul dintre ei îl luă de o parte pe căpitanul Cook și îi arătă niște cartofi plantați de Fannen, *master*-ul navei „Endeavour“. Nu încăpea îndoială că le mersese foarte bine între timp, iar indigenul păru atît de încîntat, că din proprie inițiativă începu să-i prăsească. Apoi îl duseră și în celelalte grădini și-i arătară napii, morcovii și păstîrnacul ; aceste rădăcinoase, împreună cu cartofii, le vor fi lor, indigenilor, de mai mult folos decît orice alte legume cultivate de ei. Nici nu era greu să-și facă o idee despre avantajele rădăcinoaselor ; destul dacă le comparau cu cele cunoscute de ei înșiși.

Două sau trei familii de indigeni se statorniciră în apropierea corăbiilor, îndeletnicindu-se zilnic cu pescuitul și aprovizionându-i pe europeni cu produsele muncii lor ; rezultatele se simțiră curînd, căci erau pescari mult mai pricepuți decît englezii.

Corăbiile fiind aproape gata de plecare, la 2 iunie căpitanul Cook trimise pe țărm o pereche de capre. Iar pe coasta din Cannibal Cove ¹, căpitanul Furneaux debarcă un vier și două scroafe fătătoare, așa încît puteau spera că animalele se vor înmulți în cazul cînd indigenii nu le-ar fi nimicit, înainte de a se sălbătici ; căci, după aceea, nu mai era pericol.

În zorii dimineții următoare, cîtiva băștinași aduseră o însemnată cantitate de pește. Unul dintre ei îi dădu de înțeles căpitanului Cook că ar dori să primească o cămașă albă pentru fiul său și i se făcu pe plac. Băiatul era atît de încîntat de noua sa îmbrăcăminte încît străbătea corabia în lung și în lat, arătîndu-se oricui îi ieșea în drum. Libertatea ce și-o îngăduise îl jigni pe Moș Will, țăpul, care-i dădu brînci cu coarneau trîntindu-l cu spatele pe punte. Și Will ar fi repetat lovitura dacă cineva din echipaj n-ar fi sărit în ajutorul băiatului. Accidentul i se păru însă acestuia de nereparat. Își murdărise cămașa și-i era teamă să mai apară în fața tatălui său în cabină ; în cele din urmă, fu dus de Forster și atunci băiatul începu o poveste cu văicărelile despre Goury, cîinele cel mare (căci așa numeau băștinașii toate patrupedele de pe bord) și nu se domoli decît după ce cămașa îi fu spălată și uscată.

Pe la ora nouă se ivi o pirogă mare dublă, în care erau douăzeci-treizeci de oameni. Indigenii de pe bord pădură foarte îngrijorați, spunînd că aceștia erau dușmanii lor. Doi dintre ei se cățărară pe lanțurile de la pupa și, de acolo, își sfidau inamicii, pe cînd cei de pe

¹ Golful Canibalilor (engl.).

bord se repezeau în piroga lor și se îndreptau spre țarm, probabil pentru a-și pune la adăpost femeile și copiii.

Indigenii nou-veniți se urcară și ei pe bord și se purtară foarte pașnic. Curînd începură tîrgul cu marinarii. Era cu neputință să-i împiedici de a-și da hainele de pe ei pe adevărate nimicuri. De aceea căpitanul Cook se văzu nevoit să-i izgonească mai curînd decît ar fi vrut.

Petrecură ziua de 4 iunie sărbătorind-o, fiind ziua de naștere a regalului lor stăpîn. Se adunară cu toții, căpitanul Furneaux și toți ofițerii lui. Rațiile duble îngăduiră marinarilor să participe la veselia generală.

În timpul staționării în strîmtoare, căpitanul Cook observă că a doua lor vizită în această țară nu contribuise la îmbunătățirea moravurilor băștinașilor. Dimpotrivă, bărbații deveniseră mai laconi, iar femeile mai puțin virtuose.

În ziua de 7 iunie, la ora patru dimineața, vîntul fiindu-le prielnic, desfăcură legăturile, iar la ora șapte ridicară ancora și porniră la drum alături de „Adventure”.¹

Nimic mai de seamă nu surveni pînă la 29 iunie, cînd căpitanul Cook fu înștiințat că izbucnise boala printre marinarii vasului „Adventure”, știre care se adeveri din plin. Bucătarul vasului murise și vreo douăzeci din cei mai buni oameni erau la pat, doborîți de scorbut și de diaree.² În același timp pe lista bolnavi-

¹ Corăbiile fiind pregătite pentru larg, căpitanul Cook hotărî să ajungă pînă pe la 46° latitudine sudică, deși erau în plină iarnă australă. „Speram cel puțin, spune el, să pot arăta posterității că aceste mări sînt navigabile și că este posibil să se continue explorările chiar în miezul iernii” (n. ed. engleze).

² „La ora nouă am coborît barca și am trimis-o la bordul navei «Adventure». Ea s-a înapoiat curînd, aducîndu-ni-l pe locotenentul Kempe, căci căpitanul nu se simțea bine.

lor de pe „Resolution“ nu se găseau decît trei oameni, dintre care doar unul suferea de scorbut. Totuși, mai tîrziu începură și alții să prezinte simptome ale acestei boli ; fură deci puși la dietă de verdețuri, marmeladă de morcovi și un fel de magiun de coji de lămîie și portocale.

Ca să poți introduce un nou aliment printre marinari, oricît de mult ar fi spre binele lor, este nevoie atît de pilda cît și de autoritatea comandantului ; fără aceste condiții, inovația este abandonată înainte ca echipajul să-i fi simțit binefacerile. Multora, ofițeri ca și marinari, nu le plăcuseră la început țelina, iarba antiscorbutică și celelalte verdețuri fierte cu mazăre și grîu ; cîțiva refuzară chiar să le mănînce. Dar, cum hotărîrea căpitanului Cook nu slăbi în urma acestor împotriviri, încăpățînarea lor se toci cu încetul pînă ajunseră să mănînce cu plăcere verdețurile.

Boala echipajului navei „Adventure“ îi sili să ia calea cea mai scurtă spre Otaheite, unde erau siguri că pot găsi hrana proaspătă de care aveau nevoie. Își urmară deci drumul spre apus și, la ora șase seara zăriră, din vîrfurile catargului, pămînt înspre sud-vest. Căpitanul Cook îl numi *Doubtful Island*¹, dar atingerea unui loc unde să poată face rost de merinde proaspete era la ora aceea un țel mai important decît descoperirile.

La 12 august, în zori, uscatul se ivi drept în fața lor, la vreo două mile depărtare, așa că lumina zilei îi înștiință doar în ultimul moment de primejdia spre care înaintau. Pămîntul acesta se dovedi a fi tot o

Kempe îmi dădu vestea foarte neplăcută că marinarii de pe corabia sa erau grav bolnavi, că peste douăzeci de oameni căzuseră la pat din cauza scorbutului ; cu cîteva zile mai înainte fusese înmormîntat bucătarul, care pierise în urma aceleiași blestemate boli“ (Extras din *Jurnalul locotenentului Clerke* — Arhivele Amiralității, Whitehall) (n. ed. engleze).

¹ Insula Indoiei (engl.).

insulă din cele joase, pe jumătate inundată, sau mai degrabă un banc mare de corali, de vreo douăzeci de leghe în circumferință, căruia îi dădură numele căpitanului Furneaux.

În dimineața următoare, la ora patru, ridicară pânzele și, în zori, deslușiră o altă insulă joasă ce primi numele de *Adventure*. Bougainville a botezat pe drept cuvînt acest șirag de insule joase, inundabile, Arhipelagul Primejdios¹. Calmul mării le îngăduia îndeajuns să-și dea seama că erau împresurați de insule și că trebuiau să înainteze cu luare aminte, îndeosebi noaptea.

În ziua de 15 august, la ora cinci dimineața, zăriră insula Osnaburg sau Maitea², descoperită de căpitanul Wallis. Se opriră prin urmare, așteptînd să-i ajungă din urmă „*Adventure*” pentru a-l înștiința pe căpitanul Furneaux că, înainte de a merge la Matavia, aveau de gînd să pătrundă în golful Oaiti-piha din Otaheite ca să ia de acolo cît mai multe merinde. Apoi ridicară pânzele și, pe la ora șase seara, zăriră insula înspre apus.

De îndată ce se apropiară de coastă, localnicii se adunară de pretutindeni, aducînd în pirogi pește, nuci de cocos și alte fructe, pe care le schimbară pe cuie și mărgеле. Cei mai mulți îl recunoscuseră pe căpitanul Cook și întrebă de Banks și de ceilalți tovarăși ai săi din călătoria precedentă, dar nimeni nu întrebă de Tupia.

Întrucît se aflau în vecinătatea unui recif, marea puternică și calmul desăvîrșit al atmosferei îi amenințau în fiecare clipă cu naufragiul. Făcură uz de toate mijloacele ca să iasă din încurcătură, dar totul se dovedi zadarnic, pînă cînd o adiere ușoară dinspre uscat

¹ Denumire dată Arhipelagului Tuamotu.

² Insulă din Arhipelagul Tuamotu.

împinse lin corabia îndărăt, în largul mării, dar cu destule pierderi și stricăciuni.

Iată-i deci din nou teferi pe mare, după ce scăpaseră ca prin urechile acului de primejdia de a fi zdrobiți chiar de insula la care, cu câteva zile înainte, doriseră atît de fierbinte să ajungă. Din fericire lipsa de vînt, după ce-i vîrîse în bucluc, se menținea, căci dacă briza mării s-ar fi pornit ca de obicei, „Resolution” ca și „Adventure” ar fi fost fără îndoială pierdute.

În timp ce se aflau în această situație grea, cîtiva băștinași veniră pe bordul corăbiilor. Dar păreau nesimțitori la pericol ; nu arătau nici uimire, nici bucurie, nici teamă atunci cînd se izbeau corăbiile ; le părăsiră puțin înainte de apusul soarelui, cu totul nepăsători.

În dimineața zilei de 17 august ancorară în golful Oaiti-piha, la două lungimi de cablu de țarm ; amîndouă vasele erau înțesate de indigeni, care aduseseră cu ei nuci de cocos, banane, mere, batate¹ și diverse rădăcini, pentru a le schimba pe cuie și mărgel. Căpitanul Cook dăruie celor care se intitulau căpetenii, cămăși, securi și mai multe alte obiecte. Ei făgăduiră în schimb să aducă porci și găini, dar nu se ținură de cuvînt și — probabil — nici nu avuseseră vreodată de gînd s-o facă.

Mulți dintre cei ce-și spuneau *iri* sau căpetenii urcară pe bord, unii ca să capete daruri, alții ca să șterpelească ceea ce le-ar fi fost la îndemînă. Un asemenea *iri* a stat în cabina căpitanului aproape o zi întreagă, primind daruri pentru el și pentru toți prietenii lui, care nu erau puțini la număr. În cele din urmă a fost surprins luînd lucruri ce nu-i aparțineau și înmînîndu-le altora de pe coridor. Numeroase plîngerî asemănătoare pe care echipajul le adresa căpitanului, îl deciseră pe

¹ Gen de *Dioscoriacee*, plantă agățătoare cu rădăcină mare, în formă de morcov, avînd un gust asemănător cartofului.

acesta să izgonească indigenii de pe corabie. Oaspetele din cabină se grăbi să plece. Purtarea lui îl scosese pe căpitan din răbdări ; era atît de supărat, încît, atunci cînd indigenul ajunsese la oarecare depărtare de navă, trase două focuri peste capul lui ; acesta îşi părăsi pi-roga şi sări în apă. Căpitanul trimise atunci o barcă să captureze luntrea şi porunci să se tragă de-a lungul coastei, cu un tun mare încărcat cu ghiulele, fapt care pricinui retragerea tuturor băştinaşilor de pe ţărm. După cîteva ore însă erau din nou în relaţii excelente.

Abia în seara aceleiaşi zile întrebă de Tupia — şi numai vreo doi-trei. Îndată ce aflară cauza morţii lui, se arătară mulţumiţi de explicaţie deşi nu arătau că ar fi fost cîtuşi de puţin neliniştiţi dacă moartea lui Tupia ar fi fost prilejuită de altceva decît de boală.

Nimic demn de remarcat nu se mai petrecu pînă în seara de 20 august, cînd unul dintre indigeni o luă la sănătoasa cu muscheta gărzii de pe ţărm. Căpitanul Cook, care fusese de faţă cînd se petrecuse furtul, trimise cîteva oameni să prindă hoţul ; dar încercarea ar fi fost zadarnică fără ajutorul cîtorva băştinaşi, care, din propria lor iniţiativă, săriră în urmărirea acestuia. Ei îl doborîră, îi smulseră muscheta şi o aduseră îndărăt. Desigur că participaseră la prinderea hoţului mai mult de frică decît din principiu ; merită totuşi să fie preţuiţi pentru acest act de dreptate.

Pe seară, căpitanul Cook fu înştiinţat că o căpetenie, Uahitua sosise în vecinătate şi că dorea să-l vadă. Se hotărî prin urmare să mai aştepte o zi pentru a avea o întrevedere cu acest conducător. Ieşi deci a doua zi dis-de-dimineată, însoţit de căpitanul Furneaux, de Forster şi de mai mulţi indieni. Îl găsiră pe Uahitua aşezat pe un scaun, înconjurat de

oamenii săi. Căpitanul și căpetenia se recunoscuseră reciproc de la prima privire, deși nu se mai văzuseră din 1769. Pe vremea aceea nu era decît un băiețandru și purta alt nume, dar după moartea tatălui său își luase titlul actual.

După primul schimb de saluturi și după ce căpitanul se așeză pe același scaun cu el, iar ceilalți însoțitori pe pămînt, Uahitua începu să întrebe, spunîndu-le pe nume, de diferite persoane care luaseră parte la călătoria anterioară. Ținu apoi să știe cît de lungă va fi șederea lor acolo, iar cînd căpitanul Cook îl înștiință că vor pleca a doua zi, păru mîhnit și-i ceru să mai rămînă cîteva luni ; în cele din urmă se învoiră pentru cinci zile ; iar căpetenia făgădui că în acest răstimp vor avea porci din belșug.

Tot timpul cît stătură acolo, nu-i îngădui căpitanului Cook să plece de lîngă el, de pe scaun. În sfîrșit, își luară rămas bun, căci era timpul să se înapoieze pe bord pentru prînz. Ca urmare a acestei întrevăderi, navigatorii primiră atîta carne proaspătă de porc încît ajunse pentru masa echipajelor de pe ambele corăbii. În zorii zilei de 24 august ridicară pînzele în bătaia unei ușoare brize de uscat.

Fructele obținute ajutară mult la vindecarea bolnavilor de pe „Adventure“. Mulți dintre cei ce se simțeau atît de rău că nici nu se puteau mișca singuri, se îndreptară atît de bine în acest scurt răstimp, încît puteau să se plimbe fără a fi ajutați. Chiar în seara aceleiași zile sosiră în golful Matavia.

Nici nu ancoraseră încă și punțile erau întesate de băștinași ; căpitanul Cook îi recunoscă pe mulți, iar ei îl țineau minte aproape toți. O mare mulțime de oameni, printre care și Otu, regele lor, se adunase pe țărm. Căpitanul se pregătea tocmai să-i facă o vizită regelui, cînd află că acesta plecase la Oparri.

La 26 august căpitanul purcese spre Oparri, însoțit de căpitanul Furneaux, de Forster și de alții. Imediat ce debarcară, fură conduși la Otu, pe care-l găsiră așezat pe pământ la umbra unui copac, înconjurat de o mulțime imensă. După primele urări, căpitanul îi dăruie din obiectele ce-și închipuia că ar avea mai mare preț în ochii lui, știind prea bine că n-avea decît de cîștigat de pe urma prieteniei cu acest om. Mai făcu daruri multora dintre cei apropiați lui Otu, iar ei oferiră în schimb pînzeturi; căpitanul le refuză însă, spunînd că darurile sale erau dovezi de prietenie. Regele întrebă de Tupia și, numindu-i pe fiecare în parte, de toți cei ce însoțiseră pe căpitan în călătoria precedentă. Le făgăduie cîtiva porci pentru ziua următoare, dar se lăsă greu pînă să primească să vină în vizită pe bord. Spunea că-i este teamă de tunuri; într-adevăr, toate faptele sale arătau că era o fire timidă. Avea vreo treizeci de ani, cam un metru optzeci înălțime și era bine făcut, arătos, chipeș. Toți supușii, pînă și părintele său, stăteau descoperiți în fața lui, cu capul și umerii goi, fără nici un fel de îmbrăcăminte mai sus de piept.

La 27 august Otu, însoțit de un numeros alai, le făcu o vizită. Trimisese mai întîi pe corabie mari cantități de pînză, fructe, un porc și doi pești mari; după oarecare parlamentări, se hotărî să vină el însuși, cu sora lui, un frate mai tînăr și cîtiva însoțitori. Printre darurile împărțite cu acest prilej, căpitanul Furneaux îi oferie regelui o frumoasă pereche de capre — bărbătuș și femeiușcă — în nădejdea că se vor înmulți.

În zorii zilei de 28 august primiră din nou în vizită pe Otu, care aducea multă pînză, un porc și niște fructe. Sora lui, care-l însoțea, și cîtiva curteni ur-

cară pe bord ; dar el, împreună cu alții, merse pe „Adventure“, cu daruri asemănătoare pentru căpitanul Furneaux. Curînd urcă împreună cu acesta pe bordul navei „Resolution“, unde căpitanul Cook îi oferi o frumoasă răsplată pentru darul adus, îmbrăcîndu-i sora cu ce avea mai bun. În momentul în care Otu intră în cabină, Ereti și cîțiva dintre prietenii lui stăteau jos ; dar cum îl văzură intrînd, își desfăcură în grabă la piept veșmintele cu care erau îmbrăcați. Aceasta fu singura cînstire ce-i fu arătată, căci nici nu se sculară de pe scaune, nici nu-și manifestară respectul prin alt gest. Cînd regele socoti că venise momentul să plece, fu condus pînă la Oparri într-o barcă ; ajunși pe țărm, căpitanul Cook îi desfătă, pe el și pe cei din alai, cu cimpoaiele (după ale căror sunete se prăpădeau) și cu dansuri executate de marinari. La rîndul său Otu porunci și el unora dintre supușii săi să danseze, dar dansul lor era alcătuit mai ales din răsuceli acrobatice.

În dimineața următoare făcu o excursie la Oparri spre a înapoia vizita lui Otu. Îi dăruiră tot felul de lucruri nemaivăzute de el, de pildă o sabie lată ; la vederea ei se înfricoșă însă atît de tare încît căpitanul Cook cu greu îl putu hotărî s-o primească și să și-o prindă la cingătoare, unde de altminteri nu rămase prea mult, căci porunci repede să fie luată și dusă din văzul său.

Curînd după aceea, oaspeții fură poștiți la teatru, unde se reprezintă o piesă dramatică cuprinzînd și dansuri și comedie. Executanții erau cinci bărbați și o femeie, care nu era alta decît sora regelui. Orchestra era formată doar din trei tobe. Întreaga reprezentație a durat cam două ore și, în general, a fost bine regizată. Englezii nu izbutiră să descopere înțelesul piesei jucate. O parte părea adaptată actualității, deoarece se rostea des numele căpitanului Cook. În schimb, alte

părți n-aveau cu siguranță nici cea mai mică legătură cu el. Costumul de dans al femeii era foarte frumos, fiind împodobit cu ciucuri de pene care îi atârnavă de la brâu în jos. La sfârșit regele își luă rămas bun de la căpitanul Cook, oferindu-i în dar fructe și pești.

Nimic deosebit nu se mai întâmplă pînă la ora zece seara cînd, pe neașteptate, auziră un strigăt : „uci-gașii !” O mare larmă se iscă pe țărm, aproape de capătul golfului, la oarecare depărtare de tabără. Căpitanul Cook, temîndu-se ca scandalul să nu fi fost pricinuit de unii dintre oamenii săi, armă pe dată o barcă și o trimise pe coastă ; ea se întoarse curînd, aducînd trei soldați și un marinar. De asemenea fără ridicați și băgați la arest încă vreo cîțiva de pe „Adventure”. În dimineața următoare, căpitanul porunci să fie pedepsit fiecare după vina sa. Totuși nu putu afla ce încălcări săvîrșiseră, căci cei învinuiți nu vrură să mărturisească nimic. Indigenii însă se speriaseră atît de tare încît fugiseră în puterea nopții din locuințele lor, răspîndind panica pe mai multe mile de-a lungul coastei. Cînd, după înțelegerea din ajun, căpitanul Cook merse în aceeași dimineață să-l vadă pe Otu, îl găsi mutat sau, mai degrabă, refugiat la multe mile de locul reședinței sale anterioare. Chiar și acolo navigatorul fu silit să aștepte cîteva ore pînă să-l poată vedea măcar ; iar cînd, în sfârșit, dădu ochii cu el, regele se plînsese de scandalul din timpul nopții.

Știînd că aceasta va fi ultima sa vizită, căpitanul Cook luase cu el un dar potrivit cu acest prilej. Îi dădu deci printre altele și trei oi aduse de la Cap, pe care Otu le mai văzuse și le ceruse. Regele se bucură mult, deși nu prea avea ce foloase să tragă de pe urma lor, căci erau doar batali. Darurile primite în cursul acestei întîlniri izbutiră să-i risipească spaima și-i deschiseră într-atît inima încît trimise după trei porci, pe care îi oferii la rîndul său.

Apoi călătorii își luară rămas bun, înștiințându-l că a doua zi urmau să părăsească insula. Regele, foarte mișcat de această știre, îl îmbrățișă de mai multe ori pe căpitan.

La 1 septembrie corăbiile desfăcură odgoanele. Cu câteva ore înainte de a înălța pînzele, sosi un tînăr care se rugă să fie luat cu ei, lucru pe care căpitanul îl încuviință ; se mai oferiră și alții, dar căpitanul Cook îi refuză. Tînărul ceru un topor și un cui lung pentru tatăl său care-l însoțise pe bord. După înmînarea obiectelor, cei doi băștinași se despărțiră chiar în clipa înălțării pînzelor, părăind mai degrabă doi străini, nu tată și fiu. Nepăsarea aceasta trezi bănuieli cu privire la înrudirea lor și ele se întăriră mai mult cînd, după ieșirea din golf, se alătură de corabie o pirogă, ai cărei ocupanți cerură în numele lui Otu, predarea tînărului. Șiretenia era acum străvezie ; tînărul făcuse propunerea doar pentru a stoarce daruri de la căpitan. Îl făcură deci să înțeleagă că dacă nu înapoiază toporul și cuiul nu va fi lăsat să plece. Cum obiectele se aflau la țarm, tînărul fu luat în călătorie, lucru care nu părea să-l nemulțumească prea mult, deși-i dădură lacrimile cînd își văzu țara dispărînd la pupa.

Îndată ce ieșiră în larg, se îndreptară spre insula Huaheine, unde aveau de gînd să facă escală ; în dimineața zilei de 3 septembrie ancorară în golful de la Ouharre. După ce asigurară corăbiile, cei doi căpitani debarcară, fiind întîmpinați cu cea mai mare căldură de indigeni. Le împărțiră câteva daruri, pentru ca pe loc băștinașii să aducă și ei pe țarm porci, găini, cîini și fructe, pe care le schimbară de bună-voie pe securi, cuie și mărgel. După puțin timp se deschise și pe bordul corăbiei un tîrg asemănător, așa că navigatorii noștri se mîngîiau cu gîndul că vor fi aprovizionați din belșug cu carne proaspătă de porc

și cu orătanii, lucru nu se poate mai bine venit pentru niște oameni în situația lor.

În zorii zilei următoare, locotenentul Pickersgill porni cu un cuter ca să ia parte la un târg ce avea loc spre capătul de miazăzi al insulei. El o văzuse pe Oberea în cursul șederii lor la Otaheite ; regina îmbătrânise între timp și acum era săracă. Trimise și căpitanul Cook un grup de oameni să târguie pe țărm, în apropierea corăbiilor, ba chiar îi însoți pentru a supraveghea ca lucrurile să se desfășoare bine, de la primele schimburi, ceea ce era foarte important.

La 4 septembrie căpitanul Cook dori să se ducă la regele Ori, dar i se răspunse că acesta va veni el însuși să-l vadă ; într-adevăr regele apărură curînd și se aruncă de gîtul căpitanului, îmbrățișîndu-l. Fără nici o urmă de ceremonie, lacrimile ce șiroiau din belșug pe venerabilii săi obraji zbîrciți grăiau îndeajuns în limba inimii sale. Îi prezentă apoi pe prietenii lui, căroră li se făcură daruri. La rîndul său, regele dăruie englezilor un porc și o cantitate de pînză, făgăduind să le împlinească toate dorințele.

Bunul bătrîn, însoțit de cîțiva prieteni, le mai făcu o vizită în zorii zilei de 5 septembrie, aducînd cu el un porc și fructe. Dărnicia lui mergea chiar pînă la a trimite zilnic și fără greș cele mai bune fructe și rădăcini, în mare cantitate și gata pregătite pentru masa căpitanului Cook. Locotenentul Pickersgill se întoarse pe seară cu douăzeci și opt de porci ; iar pe țărm și pe lîngă corabie se cumpăraseră de vreo patru ori pe atît.

A doua zi, localnicii se îmbulzeau aducînd porci, orătanii și fructe cu care încărcară două bărci. Ori însuși le dădu un porc mare și o cantitate de fructe. El și căpitanul Cook se socoteau prieteni după toate datinele băștinașilor ; iar regele părea să creadă că legă-

tura dintre ei nu putea fi tulburată de faptele altor persoane.

La data de 7 septembrie, dis-de-diminăță, în timp ce navele își desfăceau odgoanele, căpitanul Cook însoțit de căpitanul Furneaux și de Forster îi făcură lui Ori o vizită de rămas bun. Îi duceau în dar felurite lucruri nu numai prețioase ci și folositoare. Îi mai lăsară de asemenea și plăcuța cu inscripția pe care o păstrase din călătoria precedentă, precum și o altă mică placă de aramă, pe care erau săpate cuvintele : „Au ancorat aici corăbiile majestății sale britanice «Resolution» și «Adventure», septembrie 1773“, împreună cu câteva medalii, toate puse într-o pungă ; căpetenia indigenilor făgădui să păstreze punga cu grijă și s-o arate primei corăbii care ar mai sosi pe insulă. Le dăruî apoi, la rîndul său, un porc și le încărcă barca de fructe ; după aceea își luară cu toții rămas bun, iar bunul și bătrînul șef îl îmbrățișă din nou cu lacrimile în ochi pe căpitanul Cook.

În cursul scurtei lor șederi pe mica dar rodnică insulă Huaheine, făcuseră rost pentru cele două corăbii de nu mai puțin de trei sute de porci, pe lîngă păsări și fructe ; dacă ar mai fi rămas aici ar fi primit și mai mult, căci belșugul departe de-a fi secăt, părea tot atît de mare ca altădată.

Înainte de a părăsi insula, căpitanul Furneaux se învoi să primească pe bordul corăbiei sale pe un tînăr numit Omai, născut în Ulietea, unde avusese oarecare avere de care fusese depozitat însă de cei din Bolabola. Căpitanul Cook se miră că amicul său își luase pe cap un asemenea om care, după părerea sa, nu era un reprezentant strălucit al băștinașilor acestor fericele insule, căci nu se situa nici mai presus de alții prin naștere sau prin vreun rang cîștigat, și nici nu se deosebea prin statură, înfățișare sau culoarea feței. Dar, după sosirea sa în Anglia, căpitanul Cook recunosc

că greșise și se convinsese că nici un alt indigen nu s-ar fi purtat mai frumos în Europa. „Omai, observă căpitanul, înțelege totul de minune, are o replică vioaie și principii cinstite ; buna sa purtare firească face să fie bine primit în cea mai înaltă societate și mîndria l-a învățat să înlătore tovărășia persoanelor de rang inferior. Avînd aceleași porniri ca ceilalți tineri, a știut totuși, prin judecată, să nu se lase în voia viciilor. Nu-mi închipui că nu i-ar fi pe plac băutura ; dacă ar fi nimerit printre oameni care prețuiesc în primul rînd pe cel ce bea mai zdravăn, nu mă îndoiesc că s-ar fi străduit să cîștige și el aplauzele celor cu care s-ar fi întovărășit ; dar, din fericire pentru el, a băgat repede de seamă că băutura fără măsură este un obicei răsîndit doar printre oamenii de rînd ; observînd cu mare luare-aminte apucăturile și purtarea persoanelor de rang care îl cinsteau cu ocrotirea lor, a rămas cumpătat și cuviincios ; n-am auzit niciodată, în tot cursul celor doi ani cît a stat în Anglia, că și-ar fi pierdut vreodată măsura bînd vin, sau că ar fi nesocotit cît de cît cele mai stricte reguli ale cumpătării.

Curînd după sosirea lui la Londra, contele de Sandwich, primul lord al Amiralității, îl prezintă regelui la Kew, unde Omai se bucură de cea mai binevoitoare primire și deveni cît se poate de îndatorat și recunoscător față de acest mare și amabil principe ; sînt convins că va păstra aceste sentimente pînă în ultima clipă a vieții sale. În timpul șederii lui printre noi a fost răsfațat de mulți din cei mai de seamă nobili, dar el n-a făcut nimic ce i-ar fi putut îndepărta stima vreunuia dintre ei ; cei mai însemnați ocrotitori ai săi au fost contele de Sandwich, Banks și doctorul Solander. Cel dintîi socotea probabil că era o datorie a funcției sale să ocrotească și să susțină pe locuitorul unei țări atît de primitoare, care ușurase și împlinise cu multă mărinimie cerințele și necazurile celor ce

țineau de departamentul său ; iar ceilalți doi doreau să-și arate în felul acesta recunoștința față de generoasa primire ce li se făcuse în insulele acelea. Am băgat de seamă că, deși nu-i lipsiseră distracțiile cît timp a stat în Anglia, gîndul întoarcerii în țara de baștină nu-l părăsise nicicînd pe Omai ; și, cu toate că nu părea nerăbdător să plece, i se citea bucuria pe față cînd se apropie ziua călătoriei spre patrie. Se îmbarcă deci cu mine pe «Resolution», care se pregătea pentru o nouă expediție. Era încărcat cu daruri de la numeroșii prieteni ce și-i făcuse între timp și plin de recunoștință pentru binevoitoarea primire și îngrijire pe care le cunoscuse printre noi.“

La 8 septembrie ancorară la Ulietea unde începură curînd tîrgul cu băștinașii. În dimineța următoare făcură o vizită oficială lui Oreo, căpetenia acestei părți a insulei, ducîndu-i darurile obișnuite. Șeful ședea în propria lui casă, așezată aproape de țărm și, împreună cu prietenii săi, îi primi foarte călduros. După ce-și arată mulțumirea de a-l revedea pe căpitanul Cook, Oreo își exprimă dorința de a face schimb de nume cu el ; căpitanul acceptă. La ei aceasta este cea mai puternică dovadă de prietenie față de străini.

În ziua de 10 septembrie, după micul dejun, căpitanul Furneaux și căpitanul Cook îl vizitară din nou pe șef, care îi înveseli cu un spectacol dramatic din cele obișnuite prin aceste insule. Sunetele a trei tobe alcătuiau muzica ; însăși fata căpeteniei, împreună cu șapte bărbați, erau actorii. Singura parte atrăgătoare a dramei era prezentarea unui furt săvîrșit cu atîta măiestrie de un om și de complicele lui încît dezvăluia pe deplin îndemînarea indigenilor în practica acestui viciu. Căpitanul Cook spune : „Am urmărit cu multă luare-aminte toată această parte, fiind sigur în sinea mea că sfîrșitul va fi cu totul altul. Căci fusesem înștiințat mai dinainte că *teto* (adică furul) urma să fie

judecat și osîndit fie la moarte, fie la o bună *tiparahi* (bătaie) care sînt, după cum mi s-a spus, pedepsele date celor ce se fac vinovați de asemenea crimă. Ori-cum ar sta lucrurile, străinii nu sînt, fără îndoială, ocrotiți de această lege, căci indigenii nu pierd prilejul de a-i jefui, rămînînd totuși nepedepsiți.“

În ziua de 16 septembrie i se aduse la cunoștință căpitanului Cook că tînărul tahitian hotărîse să-l părăsească și că la ora aceea o ștersese ; întîlnise între timp o fată cu care se împrietenise și plecaseră împreună ; de atunci n-a mai fost văzut.

Deoarece aveau acum pe bord provizii mari de hrană proaspătă, căpitanul decise să plece mai departe în dimineața următoare ; îl încunoștință de această hotărîre și pe Oreo, căpetenia locului, care făgădui să-l revadă înainte de plecare. De cum se lumineă, Oreo, însoțit de fiul său și de cîtiva prieteni, se urcă pe bord. În urma lui veneau numeroase pirogi încărcate cu fructe și porci ; în privința acestora din urmă, băștinașii ajunseseră chiar să se roage de englezi să-i cumpere, strigînd : „Sînt prietenul vostru, luați-mi porcul și dați-mi un toporaș în schimb“. Dar punțile erau așa de înșesate, pe bordul ambelor vase stînd între trei și patru sute de indigeni, încît abia te mai puteai mișca. Nu este ușor de socotit cîți porci ar fi putut lua călătorii noștri cu ei, dacă ar fi găsit loc pentru tot ce li se aducea.

Căpetenia și prietenii săi nu plecară decît după înălțarea pînzelor ; înainte de coborîre, vrură să știe dacă se vor întoarce și cînd anume. Mulți insulari puneau zilnic întrebări de felul acesta. Fuga tînărului tahitian de pe corabia căpitanului Cook nu avu nici o urmare, căci numeroși tineri din partea locului cerură de bună-voie să meargă cu englezii. Căpitanul găsi că n-ar fi rău să ia pe bord un băiat de vreo 17—18 ani, numit

Oedidi, de fel din Bolabola și rudă apropiată cu șeful acelei insule.

Insula Otaheite care, în anii 1767 și 1768 gемеа, cum s-ar spune, de porci și găini, ducea acum o asemenea lipsă, încît cu greu reușeau navigatorii să-i facă pe posesorii acestor vietăți domestice să se despartă de ele.

Căpitanul Cook avea oarecari motive să creadă că, printre alte obiceiuri religioase, indigenii de aici socoteau uneori necesare jertfele omenești ; se duse deci într-o zi la un *morai* din Matavia, însoțit de căpitanul Furneaux și, ca de obicei, de un marinar care vorbea destul de bine idiomul indigen, precum și de mai mulți băștinași, dintre care unul părea a fi om deștept și cu judecată. În *morai* se afla un *tupapo* pe care zăcea trupul unui mort și niște cărnuri. Căpitanul începu prin a pune întrebări privitoare la diversele obiecte ce se găseau în fața sa : dacă bananele și celelalte erau hărăzite lui Itua ? Dacă îi jertfeau lui Itua porci, cîini, găini etc. ? La toate întrebările i se răspunse afirmativ ; totuși, neînțelegînd prea bine limba, nu-și puteau da seama de tot ce li se spunea.

Căpitanul află mai tîrziu de la Omai că zeului suprem i se aduc și jertfe omenești. După povestirile lui, alegerea oamenilor pentru sacrificiu depindea de bunul plac al marelui preot care, atunci cînd locuitorii se adunau cu prilejul vreunei solemnități, se retrăgea singur în casa zeului și rămînea acolo cîtva timp. La ieșire, le vestea tuturor că văzuse pe marele lor zeu, că vorbise cu el și că acesta ceruse o jertfă omenească ; apoi desemna pe cel sortit, care se afla de față și care, fără îndoială, nu prea era iubit de preot. Cel în cauză, ucis pe loc, devenea astfel victima răzbunării preotului, care era desigur destul de îndemînatîc pentru a convinge la nevoie poporul că sacrificatul fusese un om rău.

După ce părăsiră Ulietea, la 17 septembrie 1773, cîrmiră spre apus, iar la 1 octombrie zăriră insula Middleburg¹. Cînd se apropiară de țărm, li se alăturară cu îndrăzneală două pirogi din care cîțiva indigeni se urcară pe bord fără să șovăie. Atîta încredere îl făcu pe căpitanul Cook să-și formeze o părere bună despre insulari și-l hotărî să-i viziteze, dacă va putea. Găsiră un loc prielnic pentru ancorare și se opriră într-o apă de patruzeci și cinci de metri adîncime. Dar nici nu ancoraseră bine, că se și treziră împresurați de un mare număr de pirogi pline de oameni, care deschiseră tîrgul. Printre ei se afla un șef numit Tiuny, căruia căpitanul îi dăruî o secure, cuie lungi și mai multe alte obiecte, de care păru foarte încîntat.

Curînd după aceea, o parte din navigatori se urcară în două bărci, iar Tiuny îi călăuzi într-un golful ținut de stînci, situat chiar în fața corăbiilor, unde s-ar fi putut debarca nespuse de lesne, iar bărcile ar fi fost ferite de bătaia resacei. Aici dădură peste o mulțime uriașă de oameni, care îi întîmpinară pe țărm cu zgomotoase strigăte de bun-venit. Indigenii n-aveau asupra lor nici măcar un băț, darmite alte arme; era deci neîndoielnic că nutreau gînduri pașnice. Se îngrămădiseră atît de aproape de nave, aducînd pînză și rogojinărie pentru a le schimba pe cuie, încît englezii nu izbutiră să debarce decît după un timp. Mulți băștinași din cei ce nu puteau ajunge lîngă corăbii zvîrteau deasupra capetelor celorlalți baloturi întregi de pînză și plecau apoi, fără a cere sau a aștepta ceva în schimb. Căpetenia îl conduse în casa lui, care se afla la vreo trei sute de metri de mare, la marginea unei pajiști frumoase și la umbra unor arbori producători de grepuri. Era o poziție încîntă-

¹ Insulă din Arhipelagul Tonga.

toare. În faţă, se întindea marea cu corăbiile la ancoră ; în spate şi pe laturi, se zăreau plantaţii unde creşteau unele din cele mai bogate produse ale naturii. Pe jos erau aşternute rogojini, pe care se aşezară, în timp ce poporul făcea roată în jurul lor, pe dinafara casei. Căpitanul Cook porunci oamenilor săi să cînte din cimpoaiele pe care le aveau la ei ; la rîndul său căpetenia puse pe trei tinere femei să cînte, ceea ce le făcură cu multă gingăşie ; şi, cum călătorii dăruiră fiecăreia cîte ceva, toate celelalte femei din jur prinseră şi ele a cînta. Melodiile lor erau duioase şi plăcute. Apoi englezii fură poştiţi să mănînce banane şi nuci de cocos ; şi în faţa lor se pregăti un blid plin cu băutură din suc de *iva*, care li se oferă. Totuşi doar căpitanul Cook gustă din ea, deoarece modul de preparare făcuse să dispară setea tuturor celorlalţi. Băştinaşii goliră însă repede blidul.

Navigatorii, întovărăşiţi de şef, se întoarseră la bord pentru a prînză. Şeful se aşeză la masă, dar nu mîncă nimic, lucru destul de neobişnuit, căci i se oferise friptură proaspătă de porc. Pe lîngă unele case şi pe maidanele ce despărteau plantaţiile, alergau de colo-colo cîţiva porci şi nişte găini foarte mari, de altfel singurele animale domestice din partea locului ; dar, cum localnicii nu prea păreau că vor să le vîndă, englezii se hotărîră să părăsească ţinutul.

Pe seară, se înapoiară cu toţii la bord, foarte încînţaţi de insulă şi de purtarea îndatoritoare a băştinaşilor, care se întreceau în a face tot ceea ce — după închipuirea lor — ar fi putut să placă oaspeţilor. După ce dăruiră căpeteniei diferite obiecte, precum şi un sortiment de seminţe pentru grădină, căpitanul Cook îi dădu a înţelege că aveau să plece, ştire care nu păru să-l mişte cîtuşi de puţin.

De îndată ce căpitanul ajunsese pe bord, corăbiile porniră spre Amsterdam¹; cînd ajunseră la o deschizătură pe partea apuseană a insulei, fură întâmpinați de mai multe pirogi, la fiecare din ele vîslind cîte trei-patru bărbați. Aceștia li se alăturară cu îndrăzneală, le oferiră rădăcini de *iva*, apoi urcară pe bord fără a se codi prea mult, invitîndu-i cu ajutorul tuturor semnelor prietenești ce le puteau face, să coboare pe insula lor, și indicîndu-le cu degetul locul unde ar trebui să ancoreze.

După amararea corăbiilor căpitanul Cook debarcă întovărașit de căpitanul Furneaux, de domnul Forster și de mai mulți ofițeri, precum și de o căpetenie sau persoană mai de seamă cu numele, Attago, care se legase de căpitan din clipa urcării pe bord, chiar înainte de ancorarea navelor.

Înaintară cale scurtă înăuntrul ținutului, apoi se întoarseră la locul debarcării, unde dădură peste domnul Wales, care se afla într-o situație hazlie, deși neplăcută. Deoarece bărcile cu care veniseră pe țărm nu putuseră ajunge chiar lîngă coastă din pricina apei prea puțin adînci, el se descălțase pentru a păși prin apă: îndată ce ajunsese pe uscat, își așezase ghetetele și ciorapii între picioare, pentru a le încălța din nou, dar într-o clipită, un indigen din spatele lui i le șterpelișe, pierzîndu-se apoi iute în mulțime. Lui Wales îi era cu neputință să urmărească pe făptaș pentru că, fiind desculț, și-ar fi sfîrtecat tălpile dacă ar fi călcat pe stîncile tăioase de coral ce alcătuiau țărmul. Barca se înapoiase la corabie, tovarășii lui își făcuseră fiecare drum prin gloată, iar el rămăsese singur în starea aceasta. Căpetenia descoperi curînd hotul și recăpătă încălțămîntea și ciorapii furați; apoi îi

¹ Denumire perimată a insulei Tongatabu din Arhipelagul Tonga.

conduse, după mintea și vrerea lui, la o plantație învecinată, unde le arată un iaz cu apă dulce, deși navigatorii nu făcuseră nici cea mai mică aluzie că i-ar interesa așa ceva.

Domnul Forster și grupul lui își petrecură ziua adunînd ierburi, iar mai mulți ofițeri se duseră la vîna-toare. Toți fură primiți foarte politicos de către indigeni. Cîte o barcă din partea fiecărei corăbii se îndeletnicea cu tîrguitul pe țărm, cărînd pe bord încărcătura îndată ce spațiul disponibil se umplea, ceea ce în general se petrecea la răstimpuri scurte. Pe această cale obținuseră, mai ieftin și cu mai puțină bătaie de cap, o frumoasă cantitate de fructe și de alte merinde de la cei ce nu aveau pirogi ca să le ducă la corăbii.

Deși indigenii începuseră să se cam dedea la furtisaguri, diferitele grupe ce tîrguiau izbutiseră să facă rost, pentru amîndouă corăbiile, de o cantitate destul de mare de provizii proaspete. Ca urmare a acestui fapt, căpitanul Cook încuviință, în dimineța următoare, ca fiecare să-și cumpere curiozitățile de care avea chef. Era uimitor să vezi cîtă silință își dădeau toți să înhațe orice întîlneau în cale. Lucrurile ajunseseră atît de departe încît marinarii se făcuseră de rîsul indigenilor, care le ofereau la schimb bucați de bete și pietre.

Unul dintre băștinași, nimerind în cabina *master*-ului, puse mîna pe cîteva cărți și pe alte lucruri. Descoperit pe cînd se îmbarca în pirogă, fu urmărit de una dintre bărci, care-l sili să părăsească piroga și să sară în apă. Cei din barcă încercară de mai multe ori să-l prindă, dar de fiecare dată el se scufunda pe sub barcă ; în cele din urmă, desfăcîndu-le cîrma, se îndepărtă în înot întins. Băștinașii se mai dedară la încă vreo cîteva hoții foarte îndrăznețe, la punctul de debarcare. De pildă, unul înhăță haina unui ma-

rinar din barcă și o șterse cu ea, în ciuda tuturor celor ce se aflau de față. Ceilalți indigeni, foarte numeroși, nu acordară nici cea mai mică atenție întregii întâmplări și nu părură cîtuși de puțin îngrijorați cînd se trase după hoț.

În aceeași zi, ofițerii de pe țărm îl înștiințară pe căpitanul Cook că un om mai de seamă decît toți cei întîlniți pînă atunci venise să le facă o vizită. Domnul Pickersgill anunță că îl mai văzuse și în interiorul țării și că, pe semne, era o personalitate cu oarecare vază, judecînd după cîntea cu totul neobișnuită pe care i-o arătau băștinașii. Cînd ajungeau în apropierea lui, unii indigeni se trînteau la pămînt ascunzîndu-și capul între picioare și nici unul nu îndrăznea să treacă prin fața lui fără îngăduință. El ședea cu atîta gravitate posomorîtă și neroadă lîngă locul de debarcare, încît căpitanul, cu toate cele ce i se povestiseră, îl luă drept un neghiob, pe care poporul îl adora datorită cine știe căror superstiții. Deși îl salută și îi vorbi, omul nici nu răspunse, nici nu-și clinti vreo trăsătură a feței. Această purtare întări părerea căpitanului care se pregătea tocmai să plece, cînd unul dintre indigeni îi arătă greșeala pe care o făcea judecînd astfel, și-l lămuri atît de bine încît nu mai încăpea vreo îndoială că nou-venitul era chiar regele sau omul cel mai însemnat de pe insulă. Căpitanul îi dăruî, prin urmare, o cămașă, un topor, o bucată de pînză roșie, o oglindă, cîteva cuie, medalii și mărgеле. El primi aceste lucruri sau, mai bine spus, îndură să fie așezate pe el sau alături de el, fără a-și pierde nici o fărîmă din gravitate, fără a scoate o vorbă, fără a întoarce capul la dreapta sau la stînga ; șezu tot timpul nemișcat ca o stană de piatră. Căpitanul îl părăsi în aceeași stare, spre a se înapoia pe corabie, iar regele se retrase puțin după aceea. Scurtă vreme după sosirea pe bord, căpitanul află că se adusese la țărm o cantitate de provi-

zii din partea acestei căpetenii. Barca trimisă să le ridice se înapoie cu vreo douăzeci de coșuri pline de banane prăjite, patru pâini, batate, precum și un porc fript de vreo zece kilograme în greutate. Aducătorii declarară că era un dar din partea regelui insulei. După un asemenea gest nu se mai îndoii nimeni de rangul posomorîtului șef.

Căpitanul coborî din nou pe țărm și-i dădu marelui om un dar potrivit, apoi se pregăti de îndată să părăsească locul. La ora zece pînzele se umflară de vînt. Proviiziile obținute pe această insulă se urcau la vreo sută cincizeci de porci, de două ori pe atîtea păsări, banane și nuci de cocos atîtea cîte au putut încăpea în vas și ceva batate ; iar dacă șederea lor s-ar mai fi prelungit, fără îndoială că ar fi făcut rost de mult mai multe.

Aceste insule fuseseră descoperite prima oară în ianuarie 1642 sau 1643 de căpitanul Tasman și botezate tot de el Amsterdam și Middleburg. Dar băștinașii o numesc pe cea dintîi Ton-ga-ta-bu, iar pe cea de-a doua Ea-u-ui.

Aceleași produse se cultivă pe Middleburg și pe Amsterdam, cu singura deosebire că, în timp ce prima e cultivată numai în parte, suprafața celeilalte este cultivată în întregime. Drumurile sau căile cerute de trafic sînt trasate cu atîta chibzuială încît îngăduie o comunicație liberă și lesnicioasă dintr-o parte într-alta a insulei. Orașe sau sate nu există ; cele mai multe case sînt clădite printre plantații fără nici o altă rînduială decît cea cerută de înțelegerea dintre locuitori. În fața celor mai multe case se află mici spații înconjurate, de obicei, de cîpaci sau tufe ornamentale, ale căror miresme parfumează tot cerul. Iată și uneltele lor casnice : blide de lemn, coji de nuci de cocos și cîteva căpățiie de lemn avînd forma unor scaune sau pupitre cu patru picioare. Pentru a-și al-

cătui așternutul de odihnă, ei adaugă la îmbrăcăminte obișnuită o rogojină.

Ca animale domestice n-au decît porci și găini. Porcii sînt de aceeași rasă ca în celelalte insule din acest ocean ; găinile însă sînt mult superioare, sînt tot atît de mari ca cele mai bune din rasele europene și au carnea la fel de gustoasă, dacă nu chiar mai gustoasă. Păsările de uscat sînt numeroase. Nu prea aveau știre de produsele mării, dar bănuiau că și acolo se găsesc aceleași specii de pești ca și în celelalte insule. Iar uneltele de pescuit sînt identice.

Nimic nu dezvăluie mai mult iscusința indigenilor decît structura și execuția pirogilor care, ca precizie și meșteșugire, întrec tot ce întîlniseră în aceste mări. Ele sînt alcătuite din mai multe bucăți asamblate prin legături atît de fine încît pe dinafară nu poți deosebi încheieturile, care sînt pe partea dinăuntru și trec prin canturile sau muchiile așezate în acest scop pe marginile și capetele celor cîteva tăblii din care este întocmită luntrea. La fiecare capăt se află un fel de punte ce acoperă o treime din lungime, piroga rămînînd deschisă la mijloc. Toate aceste pirogi simple au cataracte și uneori navighează cu pînze dar, mai des, cu padele. Cele două vase ce alcătuiesc piroga dublă au fiecare optsprezece sau douăzeci de metri lungime și un metru ori un metru și jumătate lățime în dreptul mijlocului și se încheie la capete prin cîte un vîrf destul de ascuțit ; construcția lor se deosebește deci întrucîtva de cea a pirogii simple ; totuși asamblarea bucăților se face exact în același fel.

Toate părțile din care este alcătuită piroga dublă sînt atît de tari și de ușoare pe cît o îngăduie felul lucrăturii ; ambarcația se poate cufunda pînă la bordul copastiei fără să fie în pericol de a lua apă. Scufundarea nu este cu putință, în nici o împrejurare, atît timp cît cele două corpuri ale pirogii sînt prinse

solidar. În felul acesta pirogile nu sînt folosite doar ca vase de transport ci sînt și foarte potrivite navigației la mari depărtări. Sînt greate cu un catarg și o pînză latină¹ întinsă de o vargă lungă, ușor îndoită sau încovoiată. Vela se întocmește din rogojini, iar frînghia pe care o întrebuintează o așază întocmai ca europenii, grosimea ei atîngînd uneori zece-doisprezece centimetri. Pe platformă este clădită o colibă mică sau un adăpost care apără echipajul de soare și de ploaie, servind de asemenea și în alte scopuri.

Uneltele lor de lucru sînt făcute din piatră, oase și scoici, la fel ca pe celelalte insule. Privind lucrările efectuate cu ajutorul acestor instrumente, călătorii s-au minunat de priceperea și răbdarea meșteșugarului. Cunoștințele indigenilor despre foloasele fierului îi învățau să prefere cuiele mărgelilor și altor mărunțișuri; unii, dar foarte puțini, erau chiar dispuși să schimbe un porc pe un cui mare sau pe o secure. Hainele vechi, pînza, cămășile, chiar și zdrențele erau totuși mai prețuite decît cel mai bun instrument tăios ce li se putea oferi, așa încît căpătără puține topoare, doar cele dăruite. Singurul obiect de fier întîlnit aci a fost un mic sfredel făcut dintr-un cui.

Atît bărbații cît și femeile sînt de statura europenilor, iar pielea lor este arămie-deschisă, mult mai uniformă decît cea a locuitorilor din Otaheite și din Insulele Societății. Călătorii găseau că femeile de aici erau cele mai vesele făpturi din cîte cunoscuseră vreodată; flecăreau într-una pe lîngă ei, fără a aștepta cea mai vagă invitație și fără a se sinchisi dacă sînt sau nu înțelese, dorind numai să-i mulțumească pe navigatori. În general păreau a fi modeste, deși printre ele se aflau și unele lipsite de această calitate.

¹ Spre deosebire de vela aurică (trapezoidală), vela latină este triunghiulară.

Au ochi frumoși și, în general, dinți sănătoși, chiar cînd ating vîrste înaintate. Obiceiul de a se tatua, adică de a-și face desene pe piele, este foarte răspîndit. Bărbații se tatuează de la mijlocul coapsei pînă peste șolduri. Femeile au tatuajele foarte slabe și numai pe brațe și pe degete.

Îmbrăcămintea celor două sexe este alcătuită dintr-o bucată de pînză sau de împletitură înfășurată în jurul mijlocului și atîrnînd pînă mai jos de genunchi. De la mijloc în sus sînt de cele mai multe ori goi ; se pare că obișnuiesc să-și ungă această parte a corpului în fiecare dimineată.

Atît bărbații, cît și femeile purtau podoabe ce constau din amulete, coliere și brățări făcute din oase, scoici și mărgel de sidex și de baga. Acolo se lucrează diverse soiuri de rogojini, unele împletite foarte mărunț și întrebuintate mai ales pentru îmbrăcămintă, iar altele mai groase și mai tari, servind drept așternut ori pentru velele luntrelor. Printre obiectele folosite de ei mai au și diverse soiuri de coșuri din același material ca rogojinile, sau făcute din fibre de nuci de cocos răsucite. Aceste coșuri nu sînt numai trainice, ci și frumoase, diferit colorate și împodobite cu mărgel făcute din scoici ori cu oase. Pe scurt, indigenii își desfășoară din belșug iscusința în diversele lor produse meșteșugărești.

Femeile îi desfătau adesea pe navigatori cu cîntece destul de plăcute. Melodia o însoțeau cu pocnituri din degete, în tact. Nu numai vocile, dar și muzica era nespuse de duioasă ; puteau executa notele pe un registru foarte întins. Singurele lor instrumente erau flautul și toba.

Se salutau de obicei atingîndu-și sau apropiindu-și nasurile, ca neo-zeelandezii ori eschimoșii ; iar semnul lor de pace față de străini era desfășurarea uneia sau a mai multor flamuri ; cel puțin în felul acesta proce-

dară atunci cînd navigatorii se apropiară pentru întâia oară de țărmul lor. După încrederea cu care urcaseră pe bord și cu care îi primiseră de la început pe țărm, se vedea că erau rareori tulburați de necazuri, fie dinafară, fie casnice. Posedau totuși arme foarte de temut — ca măciuci și sulite făcute din lemn tare, precum și arcuri cu săgeți.

În semn de mulțumire, aveau ciudatul obicei de a așeza pe cap orice dar primeau. Deseori femeile apucau mîna căpitanului Cook, o sărutau și o duceau la cap.

O datină deosebit de barbară dăinuiește în aceste insule. Călătorii băgaseră de seamă că celor mai mulți, atît bărbaților cît și femeilor, le lipseau unul sau amîndouă degetele mici¹. Se străduiră în zadar să descopere pricina acestei ciuntiri. Nu era ceva caracteristic nici rangului, nici vîrstei, nici sexului; și nici nu se săvîrșea la o anumită vîrstă, căci văzuseră indigeni de toate vîrstele cărora abia li se făcuse amputația; și, cu excepția copiilor mici, întîlniră puțini oameni avînd amîndouă mîinile întregi. Fiînd mai răs-pîndit printre cei bătrîni decît printre tineri, unii crezură că obiceiul era prilejuit de moartea părinților sau a vreunei alte rude apropiate. De asemenea își ardeau sau își creseau obrajii, aproape de pomeți. Pricina nu s-a putut cunoaște nici în acest caz. Cu toții păreau sănătoși, voinici și în putere — dovadă a blîndeții climatului în care trăiau.

Părăsind insulele, navigară spre miazăzi, căci căpitanul plănuia să meargă de-a dreptul spre strîmtoarea Reginei Charlotte din Noua Zeelandă, unde să încarce lemne și apă, iar apoi să se îndrepte pentru

¹ Acest obicei nu este caracteristic Insulelor Amiciției. Vezi *Recherches Philosophiques sur les Américains*, tom. 11, p. 253 etc. (n. ed. engleze).

noi descoperiri spre sud și răsărit. Mai dorea de asemenea să intre în legătură cu indigenii ținutului din apropierea golfurilor Poverty sau Tolaga, pe care-i bănuia mai civilizați decât cei din jurul strîmtorii Reginei Charlotte ; în afară de aceasta voia să le ducă niște porci, găini, semințe și rădăcini pregătite în acest scop. Sosiră la 21 octombrie și, înconjurînd capul Kidnapper, văzură cîteva pirogi ce se desprindeau de țărm. Atunci se opriră pentru a le îngădui să ajungă pe bord.

Cei din prima pirogă care se alăturară corăbiei erau pescari și schimbară cîteva pești pe bucăți de pînză și pe cuie. În a doua pirogă se aflau doi bărbați care, după îmbrăcăminte și după purtare, păreau a fi căpetenii. Aceștia se hotărîră lesne să urce pe bord, unde li se dăruiră cuie și alte obiecte. Erau așa de doritori de cuie, încît apucau tot ce puteau găsi și cu atîta grabă, încît se vedea limpede că le prețuiau mai mult decât orice altceva. Căpitanul Cook dădu porci, găini, semințe și rădăcini celui mai de seamă dintre cei doi oameni. La început acesta nu înțelese că e vorba de un dar și nici nu le luă în seamă ; cînd însă se lămură că-i erau hărăzite lui, nu se arătă nici pe departe atît de încîntat ca în clipa în care primi un cui lung cît o jumătate de braț. Căpitanul observă totuși, că, la plecare, avu grijă să-și adune toate darurile primite și să le supravegheze cu ochii în patru, ca nu cumva să i se ia vreunul. Făgădui să nu ucidă nici una din vietăți și, dacă și-o fi ținut cuvîntul și le-o fi îngrijit cum trebuie, atunci va fi avut în-deajuns pentru a popula cu timpul întreaga insulă. Semințele erau de grîu, diverse soiuri de fasole, mazăre, varză, napi, ceapă, morcovi, păstîrnac, batate etc. Fără îndoială că indigenii de acolo nu uitaseră vizita corăbiei „Endeavour” pe coastele lor, căci primele cuvinte pe care le rostiră au fost „Ne temem de tu-

nuri". De vreme ce nu erau străini de ceea ce se petrecuse în largul capului Kidnapper în timpul călătoriei precedente, înseamnă că pățania lor îi învățase să aibă oarecare respect față de aceste unelte ale morții.

Navigatorii noștri își îndreptară acum prova spre miazăzi și, curînd, îi prinse o vreme atît de rea încît trebuiră să lupte cu o furtună aprigă timp de două zile. Cînd sosiră, în sfîrșit, în dreptul unui liman, avură crunta dezamăgire de a se vedea din nou împinși în larg de o vijelie năprasnică.

Continuară să înfrunte uraganul pînă la 30 octombrie cînd pierdură din vedere nava „Adventure“. În după-amiaza acelei zile furtuna se domoli. Căpitanul Cook regreta despărțirea de cealaltă corabie pentru că, dacă ar fi fost împreună, ar fi renunțat la planul de a lua lemne și apă din strîmtoarea Reginei Charlotte ; ar fi căutat să facă rost de ele mai spre miazăzi, vîntul fiind acum prielnic unei navigații de-a lungul coastelor. Dar despărțirea îi silea să se îndrepte spre strîmtoare, căci acolo era locul de întîlnire.

Apropiindu-se de pămînt, zăriră ridicîndu-se fumuri în mai multe locuri de-a lungul țărmului, semn sigur că ținutul era locuit. Continuară să se îndrepte spre răsărit toată noaptea, nădăjduind că vor întîlni nava „Adventure“ în dimineata următoare, dar o nouă dezamăgire îi întîmpină și în această privință ; curînd avură de înfruntat o altă vijelie.

După o alternanță de timp frumos și scurte furtuni, tot urmărind mereu coasta, descoperiră în partea răsăriteană a capului Teerawhitte un nou estuar pe care nu-l întîlniseră înainte ; pătrunseră în el și aruncară ancora.

Cîțiva indigeni porniră în pirogile lor, două de pe un țărm și una de pe celălalt, curînd după ancorare.

Nu fu nevoie de prea multe îndemnuri pentru a-i face pe trei sau patru dintre ei să urce pe bord. Erau nespus de ahtiați, și, în primul rînd, după cuie. Căpitanul Cook îi dăruia unuia dintre ei doi cocoși și două găini, dar acesta le primi cu atîta nepăsare încît nu prea se putea nădăjdui că avea să le îngrijească așa cum trebuie.

Nici nu trecuseră mai mult de două ore de cînd erau la ancoră și vîntul viră la nord-est ; ridicară deci din nou ancora și se îndreptară spre strîmtoare, unde ajunseră chiar la căderea nopții, cu majoritatea pînzelor sfîșiate.

În dimineța zilei următoare, 3 noiembrie, vîntul se potoli și urmă o liniște de cîteva ore ; se iscă o briză de nord-vest, cu ajutorul căreia ridicară ancora și pînzele, grăbindu-se să intre în Ship Cove, unde nu dădură de „Adventure“, așa cum nădăjduiseră.

Imediat după amarare, prima grijă fu aceea de a coborî toate pînzele, căci nu era una care să nu aibă nevoie de reparații. După-amiază debarcară toate butoaiile de apă goale și ridicară corturi pentru pînzari, dulgheri și ceilalți meșteșugari care, pentru lucrul lor, trebuiau să stea pe țarm. În ziua următoare începu călăfătuirea bordurilor corăbiei și a punților, demontarea greementului, dresul velelor, tăierea lemnului de foc și instalarea atelierului de fierărie pentru repararea obiectelor metalice, toate aceste operații fiind absolut necesare.

Dădură de cea mai tînără dintre cele două scoafe pe care căpitanul Furneaux le lăsase la ultima escală pe țărmul lui Cannibal Cove ; șchiopăta pe unul din picioarele dindărăt, altminteri era teafără și foarte blîndă. Dacă înțelesesă bine ce spuneau localnicii, vierul și cealaltă scoafă fuseseră luați de acolo, despărțiți, dar nu uciși. Mai aflară și că cele două capre

debarcate mai în interiorul strîmtorii fuseseră omorîte. Astfel, toate străduinţele de-a îmbogăţi ţara cu animale folositoare erau, după cum se vedea, zădărnice de înşişi cei care ar fi putut să se înlesnească de pe urma lor. Grădinilor le mersese ceva mai bine. Tot ce se semănase, în afară de cartofi, fusese lăsat în întregime pe seama naturii, care îşi îndeplinise atît de bine însărcinarea încît cele mai multe legume se aflau într-o stare înfloritoare, poate şi pentru că iarna fusese probabil blîndă. Băştinaşii dezgropară mare parte din cartofi ; totuşi unii mai erau în creştere şi probabil nu vor mai ieşi vreodată din pămînt.

A doua zi dimineţa căpitanul Cook trimise o echipă să dea cu năvodul în partea unde locuiau indigenii ; el luă cu sine un vier, o scroafă tînără, doi cocoşi şi două găini aduse din insule. Le dădu pe toate băştinaşilor, fiind încredinţat că le vor îngriji cum se cuvine, de vreme ce păstraseră scroafa căpitanului Furneaux timp de aproape cinci luni. Pe cînd tîrguiau peştele, călătorii noştri băgară de seamă că indigenii arătau o mare îndemînare la uşurarea buzunarelor ; de asemenea ştiau cum se iau înapoi cu o mînă peştele pe care tocmai îl vînduseră sau îl schimbaseră cu cealaltă. O căpetenie de-a lor încercă să stăvilească acest nărav şi, cu priviri pline de furie, le arătă străinilor cum îşi ţinea oamenii la distanţa convenită. Iată ce povesteşte căpitanul : „Preţuiam purtarea lui, dar eram în acelaşi timp cu ochii în patru, căci îl surprinsesem şterpelindu-mi batista din buzunar ; l-am lăsat s-o ascundă în sîn înainte de a arăta că-i băgasem de seamă lipsa, dar apoi i-am spus ce pierdusem. El păru cu totul neştiutor şi nevinovat, pînă cînd îi luai îndărăt batista ; atunci renunţă la ea rîzînd şi jucîndu-şi rolul cu atîta dibăcie, că mi-a fost cu neputinţă să mă supăr pe el ; rămaserăm deci buni prieteni şi

mă însoți pe bord pentru prînz.“¹ Cam tot pe atunci primiră vizita mai multor străini în patru sau cinci pirogi. Acești nou-veniți înnoptară într-un ungher din apropierea corturilor, dar a doua zi dis-de-dimineață o luară din loc cu șase butoaie de apă ; în același timp dispărură și toți băștinașii care se aflau pe acolo la sosirea lor. Această retragere zorită părea să se datoreze furtului săvîrșit de ceilalți. Lăsară în urma lor cîțiva cîini și vierul dăruit în ajun și pe care căpitanul Cook îl luă îndărăt, deoarece nu mai avea altul. Cel mai puțin resimțeau pierderea butoaielor. Cîtă vreme au mai rămas acolo, au fost în general bine aprovizionați cu pește pe cheltuială puțină.

Cînd au despachetat pîinea, au găsit că vreo două mii de kilograme erau cu totul de nemîncat, iar alte vreo mie trei sute nu puteau fi mîncate decît de oameni care se aflau într-o situație ca a lor.

În dimineața de 15 noiembrie, fiind vreme plăcută, o ceată de englezi porni spre East Bay² și se urcă pe unul din dealurile ce străjuiau partea răsăriteană a strîmtorii, pentru a cerceta zarea în căutarea navei „Adventure“. Plimbarea fu obositoare și nu-și atinse ținta căci, odată ajunși în vîrf, băgară de seamă că orizontul era atît de cețos încît nu se putea desluși nimic mai departe de două mile. Domnul Forster, care făcea și el parte din acest grup, se folosi de excursie pentru a aduna cîteva plante noi. Începură acum să piardă nădejdea de-a mai întîlni nava „Adventure“ și nu erau în stare să înțeleagă ce i se întîmplase.

În zorii zilei de 22 noiembrie fură vizitați de mai mulți indigeni, care sosiră în patru sau cinci pirogi ;

¹ Această înclinare spre furt a oamenilor necivilizați pare să fie universală ; ea persistă mai ales printre diferitele triburi de eschimoși care, la fel, rîd cînd sînt prinși (n. ed. engleze).

² Golful estic (engl.).

printre aceștia îi recunoscură doar pe câțiva. Aduceau cu ei felurite obiecte cu gândul de a le schimba. La început schimbul se desfășura mai ales în favoarea marinarilor, pînă cînd apăru un bătrîn care nu era străin și care își ajută semenii prin sfaturile sale, ceea ce întoarse tîrgul cu peste 1 000 la sută împotriva englezilor.

După plecarea acestor indigeni, căpitanul luă trei scroafe și un vier, doi cocoși și două găini pe care le coborî în West Bay ¹, mai înăuntrul pădurii și le lăasă hrană pe zece sau douăsprezece zile, pentru a-i ține la adăpost acolo, căci altfel ar fi coborît pe țărm în căutare de mîncare și ar fi fost descoperiți de băștinași.

Corabia fiind acum din nou în stare să iasă pe mare și să înfrunte latitudinile sudice, strînseră corturile și urcară totul pe bord.

Într-o zi cînd șeful echipajului se dusesese însoțit de un grup de oameni prin pădure să taie niște mături sălbatice, câțiva marinari dădură de o colibă a indigenilor, în care se păstrau cele mai multe din comorile căpătate de la englezi, precum și alte cîteva lucruri de-ale lor. Curînd după aceea localnicii se plînseră că li se luaseră unele obiecte învinuind de hoție îndeosebi pe unul dintre marinari. Căpitanul porunci ca făptașul să fie pedepsit în fața lor, iar ei plecară aparent mulțumiți, deși nu-și recăpătaseră nici unul din lucrurile pierdute și nici nu putuseră afla de soarta lor. Dar acesta era unul din principiile de totdeauna ale căpitanului Cook, și anume, pedepsirea celei mai mici fărădelegi săvîrșite de oamenii săi împotriva localnicilor. Faptul că și ei furau adesea fără a fi pedepsiți nu îngăduia europenilor să se poarte în același fel cu acești oameni neștiutori.

¹ Golful Vestic (engl.).

Adierile ușoare și prea liniștite dinspre nord îi împiedică, în tot cursul zilei de 23 noiembrie, să pornească pe mare, după cum aveau de gând. După-amiază, câțiva ofițeri coborîți pe țărm spre a-și petrece timpul, văzură zăcînd pe plajă capul și măruntaiele unui tînăr ucis nu demult; inima-i era înfiptă într-un băț bifurcat înțepenit la capătul uneia dintre cele mai mari pirogi. Un ofițer cumpără capul și îl aduse pe bord; acolo unul dintre indigeni fripse o bucată de carne și o mîncă în fața tuturor ofițerilor și a celor mai mulți marinari. Căpitanul Cook se afla pe țărm în acel moment dar, întorcîndu-se curînd pe bord, află de cele întîmplate și găsi puntea ofițerilor înțesată de indigeni, iar capul mutilat, sau mai curînd o parte din el, zăcînd pe parapetul pupei. Teasta fusese sfărîmată în partea stîngă, puțin mai sus de tîmplă, iar din ceea ce mai rămăsese din față se putea deduce că mortul fusese un tînăr sub douăzeci de ani.

Înfățișarea acestui cap și povestirea faptelor de mai sus îl umplu de groază și de mînie împotriva canibalilor. Curiozitatea învinse totuși indignarea, mai ales atunci cînd își dădu seama că aceasta nu servea la mare lucru; și, doritor de a vedea cu ochii lui un lucru de care mulți se îndoiau, căpitanul Cook porunci să se frigă o bucată de carne din acest cap și apoi să fie adusă pe puntea ofițerilor; acolo un canibal o devoră cu o uimitoare lăcomie. Unora dintre marinari li se făcu greață. Tînărul fusese ucis într-o încăierare a două grupuri dușmane.

Acum nu mai încăpea îndoială că neo-zeelandezii erau canibali. Relatînd o întîmplare similară petrecută în cursul călătoriei sale anterioare, întîmplare redată doar parțial, pe bază de amănunte, căpitanul Cook nu prea găsisese crezare la mulți, după cum aflase mai tîrziu. Fiind foarte hotărît să nu i se mai pună

la îndoială afirmațiile, își luă măsurile potrivite pentru a le dovedi. Prea puțini își dau seama ce înseamnă un om sălbatic în starea sa naturală sau chiar după ce s-a civilizat în oarecare măsură !

La data de 25 noiembrie ridicară ancora pe o briză ușoară. Căpitanul Cook scrisese în ajunul plecării un memorandum în care însemnase data sosirii, ziua plecării, drumul ce avea de gând să-l urmeze și toate celelalte amănunte socotite necesare căpitanului Furneaux, dacă ar fi pătruns în strâmtoare ; îl băgă într-o sticlă pe care o îngropă la rădăcina unui copac din grădină, în așa fel încât să poată fi descoperită de Furneaux sau de orice alt european care ar fi nimerit pe acolo.

Fiind cu toții de părere că „Adventure“ nu putuse nici să eșueze pe coastă, nici să se adăpostească în vreunul din limanurile acesteia, renunțară s-o mai aștepte și părăsiră gândul de a o revedea în cursul călătoriei, căci în afară de Noua Zeelandă, nu mai hotărâseră nici un loc sigur de întâlnire.

Lăsînd în urma lor coasta și orice nădejde de a fi ajunși de vasul frate, nu se simțeau copleșiți de griji, nici nu socoteau că primejdiile ce le aveau de înfruntat de aci înainte ar fi fost cît de cît sporite de împrejurarea că navigau singuri.

La 12 decembrie văzură prima insulă de gheață la latitudinea $62^{\circ}10'$ sud și longitudinea 172° vest, așezată deci cu $11\frac{1}{2}^{\circ}$ mai la sud decît primul sloi zărit cu un an înainte.

La 14 decembrie dădură peste mai multe insule mari ; pe la prînz navigară printr-o grămadă de sloiuri mărunte. Zăriră albatroși cenușii, petreli albaștri și comuni și fulmari. Pe măsură ce înaintau cu vînt puternic din apus, băgară de seamă că numărul de insule de gheață creștea cu repeziciune, ca și de altfel cantitatea de gheață fărîmată. Navigară în volte, în-

tins spre nord și, curînd, izbutiră să scape de ele, dar numai după ce primiseră cîteva lovituri zdravene de la sloiurile mai mari, pe care, cu toate sforțările depuse, nu le putuseră ocoli. De abia ieșiți din raza unei primejdii, avură de înfruntat alta : vremea era tot neguroasă și în cale le ieșeau încă mulți ghețari. Pe unul fură cît pe ce să-l abordeze ; dacă lucrul acesta s-ar fi întîmplat, faptul nu s-ar mai fi povestit niciodată. Aceste greutăți îi hotărîră să cîrmească mai spre nord.

La 21 decembrie se treziră deodată în mijlocul unui grup de insule de gheață foarte întinse și al unui număr uriaș de sfărîmături plutitoare ; din pricina ceții de nepătruns, ieșiră cu mare greutate din acel impas. Se aflau acum la latitudinea 67°5' sud.

La 23 decembrie vîntul era destul de potolit și marea calmă ; opriră deci la marginea ghețarilor și coborîră două bărci ce trebuiau să aducă gheață de topit. Ninge și zăpada înghețată pe greement transformase frînghiile în sîrme iar pînzele în niște tăblii sau plăci metalice.

În timp ce încărcau gheața, prinseră doi petreli antarctici. Greutatea lor se apropia de cea a unui porumbel mare ; penele capului, ale spatelui și ale unei părți de deasupra aripilor erau de o culoare cafenie-deschisă, pîntecele și dedesubtul aripilor albe, iar penele cozii tot albe, însă cu vîrfurile cafenii. Nu mai văzuseră vreodată alte păsări cu pene atît de dese ; natura avusese pesemne grijă să le îmbrace potrivit climatului în care trăiau.

În zorii zilei de 30 ianuarie 1774, deslușiră deasupra zării de miazăzi nori albi ca zăpada, de o neobișnuită strălucire, ceea ce însemna că se apropiau de o banchiză de gheață. Curînd după aceea ajunseră chiar lîngă marginea ei. Spre răsărit și spre apus banchiza depășea cu mult orizontul lor. Din locul unde se

aflau ei, toată jumătatea sudică a zării strălucea în bătaia razelor de lumină răsfărînte de gheață pînă la o înălțime neînchipuită. Se puteau număra deslușit nouăzeci și șapte de coline înăuntrul țării de gheață, în afară de cele ce se aflau pe dinafară ; multe erau foarte mari și semănau cu niște munți ce se ridicau unii peste alții pentru a se pierde în nori. Marginea exterioară sau nordică a acestui cîmp uriaș era alcătuită din sloiuri sau sfărîmături de gheață atît de strîns înghesuite unele în altele încît nimic n-ar fi izbutit să se strecoare printre ele. Porțiunea aceasta era lară de aproximativ doi kilometri, apoi începea gheața solidă, neînteruptă, alcătuiind un întreg compact. Cu excepția colinelor, era mai curînd joasă și netedă, dar părea să se înalțe spre miazăzi, unde se întindea dincolo de spațiul pe care-l cuprindea privirea.

Căpitanul Cook spune : „Nu afirm că nu s-ar putea trece mai departe spre sud, dar ar fi o încercare primejdioasă și nesocotită, pe care cred că nici un om în situația mea n-ar întreprinde-o. Eu, care am rîvnit nu numai să ajung mai departe decît toți predecesorii mei, ci atît de departe cît poate înainta un om, n-am regretat că am dat peste această piedică, deoarece în oarecare măsură, ea ne-a luat o piatră de pe inimă ; cel puțin ea ne-a scurtat perioada plină de pericole și de greutate inerente navigației în regiunile polare sudice. De aceea, de vreme ce nu mai puteam pătrunde nici un centimetru spre sud, nu am nevoie să invoc vreo altă scuză pentru faptul că am schimbat ruta corăbiei și am pornit spre miazănoapte.”

Se hotărîse, așadar, să înainteze spre nord și să petreacă iarna australă între tropice, dacă nu va întîlni nimic altceva înainte de-a ajunge acolo ; era însă pe deplin încredințat că nu există nici un continent în acest ocean, — decît poate atît de departe spre sud

încît ar fi cu totul inaccesibil din cauza gheții ; iar dacă ar fi fost vreunul de descoperit în sudul Oceanului Atlantic, ar fi avut nevoie de întreaga vară pentru a-l explora.

Cîrmiră acum spre nord și puțin spre răsărit, cînd, pe seară, îi ajunse din urmă o furtună năprasnică însoțită de ninsoare și lapoviță. Se abătuse atît de neașteptat asupra lor încît, înainte de a putea strînge velele, două dintre ele se sfîșiaseră în bucăți, iar celelalte suferiseră mari stricăciuni.

La data de 25 februarie, căpitanul Cook se îmbolnăvi atît de violent de colici hepatice încît căzu la pat ; conducerea corăbiei rămase, așadar, pe seama primului ofițer Cooper, care se achită foarte mulțumitor de sarcina încredințată. Abia după cîteva zile dispărură cele mai primejdioase simptome ale bolii ; în tot acest timp, Patten, chirurgul, se dovedi a fi nu numai un medic îndemînatic, dar și o infirmieră plină de dragoste. Cînd intră în convalescență, un ciine favorit ce aparținea domnului Forster fu jertfit pentru stomacul, devenit acum gîngăș, al căpitanului. Cum nu mai aveau nici un fel de carne proaspătă pe bord, el trebui să mănînce din carnea acestui animal, ca și din supa făcută din ea și să nu mai guste nimic altceva. Se hrăni și se întremă deci cu un aliment care în Europa ar fi îngreșat pe cei mai mulți ; iată dar cît de adevărat este că nevoia te silește să faci și ce nu ți-e voia.

La ora 8, în dimineța zilei de 11 martie, văzură de pe catarg pămîntul apărînd spre apus la vreo 12 leghe depărtare. Virară atunci și încercară să pătrundă în ceea ce părea a fi un golf, la vest de un promontoriu ; dar noaptea se lăsă înainte de a putea duce la bun sfîrșit această manevră ; pînă în dimineța următoare navigară deci, cînd apropiindu-se,

cînd depărtîndu-se de pămîntul zărit. Era Insula Paştelui sau Țara lui Dawis, De pe țărm se desprinsese o pirogă condusă de doi bărbați ; aduceau cu ei un mal-dăr de banane pe care marinarii îl urcară pe corabie cu ajutorul unei frînghii ; apoi cei doi se înapoiară pe coastă. În urma acestui gest, căpitanul Cook își făcu o impresie bună despre insulari și-și întări nădejdea de a dobîndi acolo lucrurile proaspete de care ducea mare lipsă.

Navigatorii mai departe de-a lungul coastei pînă ce găsiră un adăpost la capul nordic al insulei. În timp ce navigînd în volte intrau în golf, se urcă pe bordul corăbiei un indigen. Cel dintîi lucru pe care-l făcu fu acela de a măsura lungimea vasului, socotind de la bastingajul pupei pînă la etravă ; și, în timp ce el număra stîngenii, navigatorii băgară de seamă că rostea numerele la fel ca cei din Otaheite, deși limba lui era aproape de neînțeles pentru toți cei de pe vas.

A doua zi dimineata, căpitanul coborî pe uscat întovărașit de cîțiva ofițeri, pentru a vedea cam ce le putea oferi insula. Debarcară pe o plajă nisipoasă, unde se adunaseră cîteva sute de băștinași ; aceștia erau atît de nerăbdători să-i vadă, încît mulți porniseră înot să întîmpine bărcile. Nici unul nu avea asupra sa vreun băț ori alt soi de armă. După ce le împărțiră diferite podoabe ieftine, englezii le dădură de înțeles prin semne că aveau nevoie de ceva merinde. Localnicii aduseră atunci niște cartofi, banane, trestie de zahăr și le schimbă pe cuie, oglinzi și bucăți de pînă.

Navigatorii descoperiră curînd că și acești indigeni, ca și cei pe care-i întîlniseră pînă atunci se pricepeau la furtașaguri și la înșelătorii în schimburile ce le făceau. Cu greu puteau să păstreze în buzunar vreun obiect, chiar din cele vîndute de băștinașii înșiși, căci aceștia pîndeau orice prilej pentru a-l înhăța

din nou ; s-a întîmplat deci în unele cazuri ca același lucru să fie cumpărat de două-trei ori la rînd și, pînă la urmă să nu rămînă totuși în proprietatea cumpărătorului.

Ținutul părea în întregime sterp și lipsit de păduri, deși existau mai multe plantații de cartofi, banani și trestie de zahăr ; zăriră și cîteva găini și întîlniră un puț cu apă cam sălcie. Corabia fusese între timp ancorată la aproximativ o milă de cel mai apropiat țărm.

Căpitanul Cook trebui să se împace cu gîndul de a rămîne la locul de debarcare, printre indigeni, deoa-rece nu se întremase încă pe deplin. Navigatorii începură un tîrg destul de însuflețit cu băștinașii, pentru cartofi, pe care aceștia îi scoteau dintr-o plan-tație vecină ; dar schimbul, din care trăgeau multe fo-loase, luă sfîrșit după puțin timp, căci apăru (după cum bănuiau englezii) proprietarul plantației, care îi izgoni pe toți cei ce se aflau în cuprinsul ei. Înțeleseră deci că indigenii îl furaseră de roadele pămîntului său, și că, prin urmare, nu pregetau să se jefuiască unul pe celălalt, în același fel în care săvîrșeau și în cazul străinilor toate micile înșelăciuni pe care le pu-teau născoci ; îndeplineau de obicei cu succes aseme-nea isprăvi, căci nici nu erau bine prinși asupra unui fapt, că se și descoperea altul nou. În acel moment se înapoie un grup plecat de dimineață în cercetarea ți-nutului. Aceștia nu apucaseră să înainteze prea mult, cînd le apăru în cale un bărbat de vîrstă mijlocie, ta-tuat din creștet pînă în tălpi, cu fața mînjită cu un soi de vopsea albă și ținînd în mînă o sulită ; el li se alătură făcînd semne tovarășilor săi să rămînă la dis-tanță și să nu-i supere pe străini. Prinse apoi o bu-cată de pînză albă în vîrfurile sulitei și, pornind în frun-tea grupului, îi călăuzi cu această flamură a păcii.

În partea dinspre răsărit, aproape de mare, dădură peste trei platforme de piatră sau, mai bine zis, peste ruinele lor. Pe fiecare dintre acestea fuseseră cîndva așezate cîte patru statui mari¹; acum însă de pe două din platforme căzuseră toate statuile, iar de pe a treia — una. În cădere, cu excepția uneia, se sfărîmaseră sau, cel puțin, se ciuntiseră toate. Domnul Wales, măsurînd-o pe cea rămasă întreagă, găsi că are patru metri jumătate lungime și doi metri în lățime, în dreptul umerilor. Fiecare statuie purta pe cap cîte un bolovan cilindric de culoare roșie, rotunjit cu măiestrie. Cel pe care îl măsurară — și care nu era nici pe departe cel mai mare — avea 1,30 m înălțime și 1,40 m în diametru. Unora li se tăiasă colțul de sus, în formă concavă, în timp ce la altele cilindrul rămăsese întreg.

Trecură de ele și ajunseră în ținutul cel mai rodnic de pe insulă, presărat cu plantații de cartofi, trestie de zahăr și bananieri; nu le fu însă cu putință să găsească apă, în afară de cea adusă de băștinași în două sau trei rînduri și care, deși cam sălcie și urît mirositoare, li se păru bună căci sufereau de sete. Mai trecură și pe lîngă cîteva colibe, ai căror locatari le ieșiră înainte cu cartofi copti și trestie de zahăr; dar în timp ce unii indigeni căutau să le aline setea și foamea, alții se străduiau să le fure chiar hrana ce le fusese oferită. În cele din urmă, spre a preîntîmpina urmări mai rele, englezii se văzură nevoiți să tragă un foc, cu o încărcătură de alice mărunte, asupra unui băștinaș care mersese cu îndrăzneala pînă acolo încît înhățase sacul în care-și duceau bagajele. Cînd lovitura îl atinse în spinare, dădu drumul sacului și alergă vreo cîțiva pași, apoi căzu; se ridică totuși repede și o rupse iar la fugă, fără ca englezii să mai

¹ Vezi călătoria lui Roggeween (n. ed. engleze).

afle ce s-a întîmplat cu el sau, măcar, dacă fusese grav rănit. Această întîmplare îi întîrzie oarecum ; între timp se adunaseră și alți indigeni ; curînd călăuza lor de pînă atunci și vreo alți doi se apropiară în fugă de navigatori ; dar în loc să se oprească în momentul cînd îi ajunseră, continuară să alerge în jurul lor, îngînînd într-una, fără dușmănie, cîteva cuvinte, pînă ce englezii o porniră din nou la drum. Atunci călăuza își înălță steagul conducîndu-i ca și pînă atunci. În tot restul zilei nimeni nu mai încercă să le fure ceva.

Către capătul răsăritean al insulei dădură de o fîntînă a cărei apă, aflîndu-se mult deasupra nivelului mării, era dulce ; era însă în același timp și murdară, datorită necurăteniei sau curăteniei (cum vrei s-o luați) a indigenilor, care nu beau niciodată din ea fără a se spăla după aceea în întregime oricît de mulți ar fi fost. Sărea unul drept în mijlocul fîntîinii, bea și se spăla fără multă ceremonie, apoi altul îi lua locul și făcea la fel. Călătorii băgară de seamă că această parte a insulei era plină de statui uriașe, ca acelea amintite mai sus, unele așezate în grupuri pe platforme de zidărie, altele singuratice, înfipite doar în pămînt, dar la mică adîncime ; ultimele, în general, erau mult mai mari decît celelalte. Măsurînd una căzută jos, găsiră că avea aproape opt metri lungime și peste doi metri jumătate lățime, de-a curmezișul pieptului sau al umerilor ; și totuși li se păru mult mai mică față de altă statuie ce rămăsese încă în picioare și la a cărei umbră, puțin după ora două, întregul lor grup, alcătuit din aproape treizeci de inși, se adăposti de razele soarelui.

În afară de cîteva păsări, nu întîlniseră în drumul lor nici un fel de vietate și nici altceva în măsură de a ispiți pe niște corăbieri, care nu erau în prea mare restriște, să facă o escală mai lungă pe această insulă.

Văzînd deci că nu putea procura nimic care să îndreptăţească o prelungire a şederii lor acolo, căpitanul Cook hotărî să înalţe pînzele în dimineaţa următoare.

Produsele insulei, anume cartofii dulci, batatele, rădăcinile comestibile, bananele şi trestia de zahăr erau destul de gustoase ; îndeosebi cartofii păreau de cel mai bun soi pe care-l mîncaseră vreodată. Indigenii mai aveau şi cîteva păsări domestice, printre care cocoşi şi găini, mici dar bune la gust. Apele nu păreau să fie bogate în peşti ; cel puţin englezii nu izbutiseră să prindă vreunul cu undiţa şi nici la băştinaşi nu prea văzuseră mult.

Locuitorii nu depăşeau numărul de şase-şapte sute de suflete şi peste două treimi din cei întîlniţi erau bărbaţi. De aici înţeleseseră ori că femeile erau mai puţin numeroase, ori că nu li se prea îngăduia să se arate.

În general, locuitorii acestei insule aparţin unei rase de oameni zvelţi. Nici un bărbat însă nu măsura doi metri, deci erau departe de a fi uriaşi, cum afirmase unul dintre autorii călătoriei lui Roggeween. Vioi şi harnici, cu trăsăturile frumoase, cu înfăţişarea destul de plăcută, ei sînt prietenoşi şi primitori cu străinii, dar şi foarte iscuşiţi la furtişaguri, de altfel ca şi toţi vecinii lor.

Îmbrăcămintea femeilor constă fie dintr-o bucată sau două de pînză vătuită, mare de vreo doi metri pe unu jumătate, fie dintr-o împletitură. Una din bucăţi înfăşurată în jurul şalelor, alta peste umeri, alcătuiesc întregul veşmînt. Bărbaţii însă umblă în cea mai mare parte aproape goi, deoarece n-au decît o fîşie îngustă de pînză petrecută printre picioare, capetele ei prinzîndu-se de cingătoarea sau de frînghia pe care o poartă în chip de brîu. Preţuiesc mult pînza din Otaheite dar şi pe cea de altă provenienţă,

Deși par pașnici și prietenoși, ei folosesc totuși anumite arme de luptă cum ar fi, de pildă, sulile și măciucile scurte de lemn.

Locuințele, niște mizerabile colibe joase, le fac înfigînd în pămînt, la o depărtare de doi-trei metri, niște bețe pe care apoi le încovoiaie unul spre celălalt, ca să formeze un soi de boltă gotică. La sfîrșit acoperă totul cu frunze de trestie de zahăr. Ușa, asemănătoare unui portic și așezată în mijlocul uneia din laturi, este atît de scundă și de îngustă încît de abia dacă poate trece prin ea un om în patru labe.

Căpitanul Cook era de părere că statuile uriașe nu sînt idoli actualilor locuitori, chiar dacă aceștia le adorau pe vremea olandezilor; el cel puțin nu văzuse nimic care să-l îndreptățească să creadă un asemenea lucru. Bănuia, dimpotrivă, că sînt mai degrabă monumente funerare ale anumitor triburi sau familii.

La 16 martie se îndreptară spre larg; deoarece alizeul sufla potolit și neschimbător, iar vremea era frumoasă, hotărîră să instaleze fierăria pe punte și să dregă ori să făurească diverse obiecte din fier ce le făceau trebuință.

La 7 aprilie întîlniră o insulă pe care, fiind o descoperire nouă, o botezară insula lui Hood, după numele tînarului ce o zărise primul; a doua insulă a fost San Pedro, a treia La Dominica, iar a patra Santa Christina¹. Navigară de-a lungul coastei sud-estice a insulei La Dominica fără a găsi vreun loc prielnic ancorării. Cîteva pirogi se desprinseseră de coastă, urmîndu-i de-a lungul țarmului.

Cînd corabia ajunsese în cele din urmă în fața golfului căutat, aruncară ancora. Imediat porniră spre ei vreo treizeci-patruzeci de indigeni în zece-douăsprezece pirogi, dar fu nevoie de oarecare iscusință pen-

¹ Denumirile insulelor din Arhipelagul Marchizelor.

tru a-i face să vină lângă navă. În sfîrșit o secure și cîteva cuie lungi convinseră pe cei dintr-o pirogă să se apropie pînă sub dunetă¹ ; apoi prinseră toți curaj și, după ce schimbară fructe de pîine și pești pe cuie mici, se retraseră pe țarm.

A doua zi de cu zori băștinașii îi vizitară din nou ; de astă dată erau mult mai numeroși și aduceau pentru schimb fructe de pîine, banane și un porc. Dar adesea, în timp ce se desfășura tîrgul, ei își păstrau bunurile și nu dădeau nimic în schimb, pînă ce căpitanul se văzu nevoit să tragă un glonț de pușcă pe deasupra unui om care îl înșelase astfel de mai multe ori ; după aceea se purtară mai cinstit și, curînd, cîtiva dintre ei se urcară chiar pe bord. Căpitanul voia tocmai să plece cu o barcă în căutarea unui loc mai potrivit amarării vasului, dar băgă de seamă că se aflau prea mulți indigeni pe bord ; sfătui deci pe ofițeri să fie cu ochii în patru. Nici nu ajunsese bine în barcă cînd i se aduse știrea că sălbaticii furaseră unul din suportii de fier și că dispăruseră cu el. Căpitanul porunci să se tragă un foc deasupra pirogii, însă cu luare aminte, pentru a nu omorî pe cineva ; dar indigenii făceau atîta gălăgie că nu i se auzi recomandarea, așa că nefericitul hoț căzu ucis de al treilea glonț.

După această tristă întîmplare toți băștinașii se retraseră în grabă. Căpitanul îi urmă în golf și înduplecă pe cei ce ocupau o pirogă să se apropie de barca sa și să primească niște cuie și alte miçi daruri. S-ar fi putut crede că localnicii înțeleseseră între timp rostul armelor de foc și că nu mai era nevoie să se tragă asupra lor ; dar desfășurarea faptelor dovedi contrariul. Căci îndată ce barca ridică ancorotul²,

¹ Punte mică la pupa vasului.

² Ancoră mică fără traversă dar cu mai multe gheare.

doi oameni din pirogă porniră spre țărm, puseră mîna, pe cablul geamandurii și încercară să-l tragă pe uscat, fără a se sinchisi de ceea ce era agățat de el. Căpitanul porunci să se tragă cu muscheta în ei. Glonțul lovi aproape și ei nici nu-l luară în seamă ; dar cînd al doilea le trecu pe deasupra capetelor, dădură drumul cablului și vîsliră întins spre țărm. Acesta a fost totuși ultimul foc tras asupra vreunui băstinaș cît timp englezii au stat în acest loc. El a avut probabil mai mult răsunset decît uciderea primului indigen, căci dovedise localnicilor că nu erau în siguranță nici cînd se aflau la distanță.

În zorii zilei de 10 aprilie veniră pe lîngă corabie indigeni din ținuturi mai depărtate, care le vîndură cîtiva porci ; pe bord erau acum destule animale din acest soi, așa că se putu servi echipajului o mîncare proaspătă. După prînz căpitanul Cook coborî pe uscat, unde făcu rost de alți optsprezece porci.

În dimineața următoare el se duse din nou pe țărm, acolo unde fusese în ajun, dar în loc să capete porci după cum se aștepta, găsi cu totul altă situație. Cuiele și celelalte lucruri după care indigenii se dăduseră în vînt doar cu o seară înainte erau acum privite cu dispreț. Aceasta se explica prin faptul că mai mulți dintre englezii tineri veniseră în ziua precedentă și le oferiseră la schimb felurite articole încă necunoscute lor, care le aprînseseră imaginația mai mult decît cuiele și uneltele de fier atît de folositoare. Astfel tîrgul se întrerupse, iar căpitanul se pregăti să plece de aici pentru a se îndrepta către alt loc unde să împlinească efectiv cerințele echipajului ; căci, după nouăsprezece săptămîni de călătorie pe mare, timp în care se hrăniseră doar cu alimente conservate, era imposibil să nu se simtă nevoia unei hrane proaspete ; totuși, datorită numeroaselor leacuri antiscorbutice și

bunei supravegheri a chirurgului, pe bord nu se îmbolnăvisese nimeni.

Ridicată ancora în ziua de 11 aprilie, la ora trei după-amiază. Vîntul era acum slab și schimbător, însoțit de averse de ploaie.

Insulele Marchize, pe lîngă care tocmai trecuseră, fuseseră descoperite de Mendana, un spaniol de la care le-a rămas numele de astăzi. Sînt cinci la număr și anume : La Magdalena, San Pedro, La Dominica, Santa Christina și insula lui Hood, cea mai nordică. Cea mai întinsă dintre ele este La Dominica.

Toți locuitorii lor, fără excepție, fac parte din cea mai frumoasă rasă omenească ce trăiește în aceste mări. Ei întrec poate toate celelalte populații de pe aci căci sînt înalți la statură și au trăsături regulate. Totuși asemănarea limbii lor cu cea vorbită în Otaheite și în Insulele Societății arată că aparțin aceluiași popor. Oedidi se putea înțelege destul de bine cu ei și se vedea lesne că limbile lor erau aproape identice.

Majoritatea bărbaților își acopereau trupul doar cu o fișie îngustă de pînză petrecută în jurul pîntecului și printre picioare și care, în Otaheite, se numește *marra*. O îmbrăcăminte atît de simplă este suficientă pentru acel climat și răspunde tuturor cerințelor modeste. Femeile aveau cîte o bucată de pînză înfășurată ca o fustă în jurul șalelor și ajungînd în jos pînă la jumătatea pulpei, precum și un soi de pelerină pe umeri.

În privința mîncării, ei nu găteau nici pe departe așa de curat ca tahitienii. Chiar și bucătăria lor era murdară. Căpitanul Cook povestește că i s-a întîmplat să-i vadă pregătind un terci din fructe și rădăcini subțiat cu apă ; îl puseseră într-un vas plin de murdărie, din care mîncaseră porcii cu o clipă mai

înainte ; dar nu-l clătiră, nici nu-și spălară mîinile, la fel de murdare ; cînd își arată dezgustul, fu luat în rîs.

Singurele patrupele din partea locului erau porcii, iar cocoșii și găinile singurele păsări domestice. În păduri se pare că se aflau totuși din belșug păsări mici cu pene foarte frumoase care ciripeau plăcut.

Un vînt bun din răsărit îi ajută să navigheze pînă la 17 aprilie, cînd zăriră pămîntul la vest-nord-vest ; apropiindu-se mai mult, băgară de seamă că era vorba de un șirag de insulițe joase, legate între ele prin recife de mărgean.

În timp ce navigau de-a lungul coastei, se iviră în mai multe locuri indigeni înarmați cu sulite lungi și cu măciuci, pe cînd alții se adunară pe versantul unci vîlcele. Sub comanda locotenentului Cooper, plecară spre țarm două bărci bine înarmate, ca să înceapă tratativele cu ei. Cei rămași pe bord îi văzură pe cei din bărci că debarcă fără să întîmpine nici o împotrivire. Dar, curînd după aceea, zărint totuși vreo patruzeci-cincizeci de indigeni, toți înarmați, care se îndreptau spre bărci, rămaseră în apropierea țarmului, gata să sară în ajutorul tovarășilor lor în cazul unui atac. Dar nu se întîmplă nimic și, după puțină vreme, bărcile se înapoiară ; Cooper înștiință pe căpitan că la debarcare fusese întîmpinat pe plajă doar de cîțiva indigeni, deși numeroși alții se opriseră cu sulitele în mînă la marginea pădurii. Ei primiseră cu multă răceală darurile oferite, ceea ce arăta limpede că îi socoteau musafiri nepoftiți. Englezii se întoarseră pe bord cu cinci cîini ; păreau că sînt destul de numeroși prin partea locului. În afară de nuci de cocos, din care obținură prin schimb două duzini, nu mai găsiră nici un alt fruct.

Insula, numită de locuitorii ei Tiukea¹, fusese descoperită și vizitată de căpitanul Byron. Are o formă cam ovală și vreo zece leghe în circumferință.

La data de 18 aprilie, la revărsatul zorilor, cîrmiră către o altă insulă ce se afla în văzul lor, spre apus ; ajunseră la ea pe la ora opt și navigară de-a lungul coastei sud-estice, la o milă de țărm. Erau probabil insulele pe care căpitanul Byron le botezase *George's Islands*².

Nu se poate ști cu siguranță dacă acest grup de insule este cel descoperit de navigatorii olandezi ; pe aci, insulele joase sînt atît de răspîndite încît nicio dată un navigator nu poate spune că plutește cu prea multă băgare de seamă.

Zăriră înălțimile din Otaheite la 21 aprilie, iar la ora opt, în dimineața următoare, ancorară în golful Matavai. Cum aflară de sosirea lor, indigenii porniră în mare număr spre corabie și, revăzîndu-i, arătară multă bucurie.

În ziua de 24 aprilie regele Otu și alte cîteva căpetenii urmați de un alai de însoțitori, veniră să-i viziteze aducînd în dar vreo zece-doisprezece porci mari și fructe. Știind că era folositor să și-l facă prieten, căpitanul Cook îi ieși în întîmpinare lîngă cor-turi și îl călăuzi apoi împreună cu tovarășii săi pe bord, unde rămaseră cu toții la prînz ; apoi, după ce indigenii căpătaseră darurile cuvenite, se despărțiră, fiind încîntați de primirea ce li se făcuse.

Englezii băgară de seamă că insularii își construiau acum numeroase pirogi și case de tot felul ; că cei care, cu opt luni înainte nu avuseseră nici un adăpost, locuiau de data aceasta în locuințe încăpătoare ; că pe lîngă fiecare casă se puteau vedea mai mulți

^{1,2} Insulele George, situate în partea nord-vestică a arhipelagului Tuamotu, între Marchize și Tahiti.

porci mari, precum și diferite alte semne de prosperitate.

Din aceste fapte căpitanul Cook trase concluzia că dacă ar coborî pe altă insulă nu ar avea mai mult de câștigat, așa că se hotărî să facă aici o escală mai lungă.

În dimineața zilei de 26 aprilie, însoțit de câțiva ofițeri se duse la Oparri ca să-l viziteze pe Otu. Când se apropiară, văzură navigînd un număr de pirogi mari și, ceea ce-i uimi și mai mult, dădură cu ochii, la sosire, de mai bine de trei sute de pirogi, rînduite în ordine la oarecare depărtare de-a lungul țărmului, toate complet echipate și armate; pe lîngă ele, se afla pe țărm o ceată numeroasă de oameni, tot înarmați. O pregătire de război atît de neașteptată în vecinătatea lor și în răstimpul unei singure nopți dădu naștere la tot felul de presupuneri.

Flota de război era alcătuită din o sută șaiszeci de pirogi mari, duble, foarte bine echipate și înarmate. Căpeteniile, ca și toți luptătorii își îmbrăcaseră veșmintele de război — adică o sumedenie de pînzeturi, turbane, pieptare și căști. Vasele erau împodobite cu steaguri și flamuri, iar ansamblul lor avea o înfățișare măreață și nobilă, cum nu mai întîlniseră nici-cînd în aceste mări. Ca arme de luptă aveau măciuci, sulițe și pietre. Pe lîngă vasele de război se mai aflau o sută șaptezeci de pirogi duble mai mici, toate prevăzute cu un soi de căsuță și greate cu un catarg și o pînză, ceea ce le deosebea de primele. Ele erau hărăzite transporturilor și aprovizionării, deoarece pirogile de luptă nu transportau nici un fel de merinde. În cele trei sute treizeci de vase se aflau nu mai puțin de șapte mii șapte sute șaiszeci de bărbați.

Tupia îi informase la prima lor venire aici că întreaga insulă putea chema sub arme între șase și șapte

mii de oameni, dar de data aceasta văzură că numai din două districte se ridicase acest număr de luptători.

Părăsără Oparri, unde nu-l găsiseră pe Otu. Nu după mult timp întreaga flotă se urni spre apus, de unde venise. Ajungînd la Matavai, englezii aflară că această flotă constituie o parte a armatei pregătite pentru a porni împotriva insulei Eimea, al cărei șef scuturase jugul tahitian și se declarase independent.

În dimineața zilei de 27 aprilie, căpitanul primi în dar, de la o căpetenie numită Touha, doi porci mari și fructe ; cei doi slujitori care-i aduseseră aveau dispoziții să nu primească nimic în schimb și, într-adevăr, nici nu primiră cînd li se oferi ceva. Curînd după aceea, căpitanul plecă în barca sa la Oparri, unde-l găsi atît pe Touha cît și pe rege ; după un scurt popas, îi aduse pe amîndoi pe bordul corăbiei, împreună cu fratele mai mic al regelui și cu Ti și îi pofti pe toți la masă. Cum ajunseră în apropierea corăbiei, „amiralul“ indigen, care nu mai văzuse pînă atunci un astfel de vas, fu cuprins de o nemărginită uimire față de o priveliște atît de nouă pentru el. Îl plimbară prin toată nava, pe care el o cercetă cu multă luare aminte. Cu acest prilej îi servi de călăuză mai ales Otu, care cunoștea acum bine diferitele părți ale vasului. Curînd după aceea regele și însoțitorii săi plecară. Îl rugară stăruitor pe căpitanul Cook să le dea ajutor împotriva celor din Tiarabu¹, dar el nu încurajase de fel cererile lor.

La data de 28 aprilie unul dintre băștinași încercă să fure un butoi de la locul de unde se lua apă ; fiind prins asupra faptului, marinarii l-au dus pe bord și l-au pus în fiare, în văzul lui Otu și al altor căpetenii. Aflînd ce nelegiuire săvîrșise omul, Otu solicită

¹ Peninsula sud-estică a insulei Tahiti.

punerea lui în libertate. Dar căpitanul refuză, răspunzînd regelui că de vreme ce își pedepsea oamenii lui ori de cîte ori pricinuiau indigenilor cea mai neînsemnată neplăcere, era cît se poate de drept ca și acest om să fie pedepsit. Porunci prin urmare ca vinovatul să fie adus pe țărm lîngă corturi, și după ce făcu muștrări lui Otu pentru purtarea supușilor săi în general, îi aminti că nici el, nici alt călător de pe vas nu luaseră vreun lucru de la localnici fără a-l plăti mai întîi; adăugă apoi că pedeapsa ce o va primi infractorul îi va speria pe ceilalți și-i va face să se teamă a mai făptui asemenea nelegiuiri, iar pe de altă parte, acesta ar fi un mijloc de salvare a vieții altor supuși ai săi. Înțelegînd destul de bine toate argumentele lui, regele păru mulțumit și-și exprimă doar dorința ca vinovatul să nu fie ucis. Căpitanul porunci ca mulțimea să fie ținută la depărtarea cuvenită și, în fața tuturor, puse să i se dea făptașului două duzini de lovituri de bici, pe care el le îndură cu multă tărie; apoi îl lăsară liber. Cînd băștinașii începură a se îndepărta, Touha păși înaintea lor, îi chemă îndărăt și-i dăscăli timp de aproape o jumătate de oră. Cuvîntarea lui, formată din fraze scurte, nu fu prea bine înțeleasă de englezi, dar din ce izbutiră să prindă, pricepură că îi muștra pentru purtarea lor și-i sfătuia să și-o schimbe în viitor. Eleganța faptei sale și luarea aminte cu care fusese ascultat dovedeau că era un mare orator.

Otu nu rosti nici un cuvînt. Îndată ce Touha își încheie cuvîntarea, căpitanul porunci marinarilor să execute exerciții militare, să încarce arme și să tragă salve de gloanțe; cum aceștia nu așteptară mult ca să-și înceapă manevrele, este mai ușor de înțeles decît de descris uluirea care-i cuprinsese pe indigeni în tot acel timp.

Apoi căpeteniile își luară rămas bun și se retraseră cu toți însoțitorii lor, mai mult înspăimîntați decît încîntați de cele ce văzuseră.

Coborînd pe uscat, în dimineata zilei de 7 mai, englezii îl găsiră pe Otu lîngă corturi; se folosiră de acest prilej ca să-i ceară îngăduința să taie cîțiva copaci pentru foc, ceea ce el încuviință pe loc. Căpitanul îi spuse că nu va doborî nici un pom roditor. Regele se arătă mulțumit de această asigurare și o anunță celor din jur cu o voce tare și de mai multe ori.

În noaptea următoare, legăturile de prietenie ce se înfiripaseră între ei primiră o grea lovitură datorită neglijenței uneia dintre sentinelele de pe țărm. Acesta, fie că adormise, fie că-și părăsise postul, dădu prilej unui băștinaș să-i șterpelească muscheta. Știrea despre furt fu adusă căpitanului de Ti, pe care Otu îl trimisese pe bord în acest scop. Englezii nu erau încă îndeajuns de obișnuiți cu limba localnicilor ca să înțeleagă toată povestirea lui Ti, dar pricepură destul pentru a afla că cele petrecute îl îngrijoraseră nespus pe rege. Ca să se informeze pe deplin, căpitanul coborî pe țărm cu Ti. Imediat ce debarcă, sergentul care comanda grupa îi relată întreaga întîmplare. Băștinașii erau cu toții îngroziți și cei mai mulți o luaseră la fugă. Ti și căpitanul plecară în căutarea lui Otu. Pe măsură ce înaintau, Ti se străduia să potolească temerile poporului, stăruind în același timp ca să se înapoieze muscheta. După ce mărșăluiră cale destul de lungă înăuntrul insulei, Ti se opri pe neașteptate și-l sfătui pe căpitan să se întoarcă, spunînd că Otu plecase în munți și că el se va duce mai departe să-l înștiințeze din partea căpitanului că-i mai era încă prieten. Ti făgădui în același timp că va depune toate efortările pentru a recăpăta muscheta.

Căpitanul Cook se înapoie pe corabie și curînd după aceea zări șase pirogi mari venind de după Point

Venus. Deoarece se putea bănuî că unul dintre membrii echipajului acestor pirogi săvîrşise furtul, căpitanul hotărî să le intercepteze ; porni deci într-acolo cu o barcă, dînd dispoziţii ca alta să-l urmeze. Una dintre pirogi, care le depăşise oarecum pe celelalte, venea de-a dreptul spre corabie. El i se alătură şi află că Otu era în acea clipă la corturi. Mulţumit de această ştire, contramandă ordinul de a se intercepta celelalte pirogi, crezînd că şi ele vor veni la bordul corăbiei. Dar cînd debarcă, i se spuse că Otu nu fusese pe acolo şi că nici nu se ştia nimic despre el. Privind îndărăt, căpitanul văzu că toate pirogile se îndepărtau în cea mai mare grabă, iar ocupanţii celor de lîngă navă nu voiseră să se urce pe bord, ci o luaseră la sănătoasa. Supărat că s-a lăsat astfel amăgit, se hotărî să-i urmărească ; trecînd pe lîngă corabie, porunci să se trimită încă o barcă în acelaşi scop. Cinci din şase pirogi fură capturate de marinari şi aduse lîngă vas ; totuşi cea dintîi, cu cei care născociseră atît de bine şiretlicul, izbutise să scape.

Într-una din pirogile capturate se afla o căpetenie, prieten al lui Forster, care pînă atunci se întitulase *iri* şi care s-ar fi arătat adînc jignit dacă cineva i-ar fi pus la îndoială rangul ; cu el mai erau şi trei femei ; nevasta şi fiica lui precum şi mama răposatului Tutaha. Căpitanul hotărî să le reţină pe acestea împreună cu pirogile şi să trimită căpetenia la Otu, gîndind că regele va avea destulă autoritate asupra lui pentru a obţine restituirea muschetei, deoarece erau în joc înseşi bunurile sale.

După ce se întunecă, trei oameni care urmăriseră hoţul aduseră puşca la corturi împreună cu alte cîteva lucruri pe care englezii le pierduseră fără să bage de seamă. Căpitanul nu putu afla dacă îşi dăduseră atîta silinţă din îndemnul propriu sau la porunca lui Otu. Îi răsplăti totuşi şi nu mai făcu alte cercetări.

După ce muscheta și celelalte obiecte fură restituite, toți cei prezenți sau care se mai înfățișaseră după aceea pretindeau că au luat și ei parte într-o oarecare măsură la recăpătarea lor și cereau să fie răsplătiți. Dar nici unul nu jucă mai bine această comedie, ca Nunc, un om cu oarecare vază, bine cunoscut căpitanului Cook de când fusese aci în 1769. Acest indigen își luă o înfățișare plină de o furie sălbatică; ținea în mână o măciucă zdravănă cu care izbea în jurul său pentru a arăta că el singur ucisese pe fur, când de fapt, după cum o știau cu toții, el nici nu ieșise din casă în tot acest timp.

Relațiile fiind restabilite, Otu făgădui din partea lui că a doua zi englezii vor fi aprovizionați ca de obicei.

Se înapoiară apoi cu el la adevărata lui reședință de la Oparri, unde trecură în revistă câteva docuri (care meritau cu prisosință să fie numite astfel), precum și pirogile cele mari, unele construite de curînd iar altele în curs de construcție; două din ele erau cele mai mari ambarcațiuni de acest soi pe care le văzuseră vreodată călătorii noștri. După aceea se întoarseră la corabie. Deoarece Otu își manifestase dorința de a vedea în funcție tunurile cele mari de pe corabie, căpitanul Cook porunci să fie încărcate și să se tragă cu douăsprezece deodată înspre larg. Regele nu mai văzuse vreodată un tun luînd foc, așa încît această priveliște îi pricinui și spaimă și plăcere. Pe seară îl înveseliră cu focuri de artificii, de care se arătă foarte încîntat. În felul acesta se puse capăt tuturor neînțelegerilor.

Cum cea mai mare parte din reparațiile esențiale ale corăbiei erau pe isprăvite, navigatorii hotărîră să părăsească Otaheite peste cîteva zile; căpitanul Cook porunci deci să se adune toate lucrurile de pe

țarm, pentru ca îndigenii să-și dea seama că englezii se pregătesc de plecare.

La 12 mai, bătrîna Oberea, femeia care la escala din 1767 a vasului „Dolphin” fusese luată drept regina insulei și pe care călătorii noștri n-o mai văzuseră din 1769, le făcu o vizită și le dăruî porci și fructe. Curînd după aceea sosi Otu, însoțit de un mare alai și de o uriașă cantitate de provizii. Căpitanul se arătă la rîndul său destul de mărinimos, socotind că era poate ultima oară cînd îi mai vedea pe acești oameni de treabă care satisfăcuseră cu atîta dărnicie dorințele echipajului ; iar pe seară le oferi din nou un joc de artificii.

La data de 14 mai zăriră un număr de pirogi de război care dublau promontoriul din Oparri. Doritori să-i privească mai îndeaproape, căpitanul și mai mulți ofițeri se grăbiră să meargă la Oparri, unde sosiră înainte ca toate pirogile să fi fost trase pe uscat ; avură deci prilejul să cerceteze modul în care îndigenii le aduceau la țarm. Ajunși în dreptul locului unde aveau de gînd să debarce, ei se împărțeau în grupe, iar fiecare grupă, una după alta, vîslea apoi cu toată puterea și cu cea mai mare precizie și regularitate spre coastă. Executau mișcările cu atîta repeziciune încît se vedea limpede că erau meșteri în această îndeletnicire. Otu, care era de față, ordonă ca o parte din trupe să-și execute exercițiile pe țarm. Două tabere potrivnice începură mai întîi manevre cu măciucile, dar le terminară atît de repede că englezii nici nu avură timp să le bage în seamă. Apoi trecură la lupta directă și prezentară cu multă vioiciune diferite procedee de luptă, răspunzînd cu dibăcie loviturilor și brînciurilor pe care fiecare combatant le dădea celuilalt. Ca arme aveau măciuci și lănci, ultimele folosite și ca sulițe. În lupta cu măciuca scăpau de loviturile la picioare sărînd în sus ;

de cele îndreptate spre cap se fereau ghemuindu-se și sărind într-o parte, pentru ca lovitura să cadă pe pământ.

Englezii fuseseră primiți într-un chip atît de plăcut pe această insulă, încît un ajutor de tunar urzise planul de a rămîne aici ; fu însă descoperit înainte de a-și fi adus la îndeplinire gîndul. Irlandez din naștere, el navigase în serviciul olandezilor. Căpitanul îl înrolase la Batavia în timp ce se întorcea din călătoria precedentă și de atunci omul îl urmăse pretutindeni. Nu părea să aibă nici prieteni, nici cunoștințe care să-l rețină în vreo anumită parte a lumii. Pentru el nu exista deosebire între națiuni. Unde s-ar fi putut deci simți mai fericit un asemenea ins decît pe una din aceste insule ? Căci aici, clima fiind dintre cele mai plăcute din lume, el se putea bucura nu numai de cele absolut necesare vieții, dar și de desfătare, înlesnire și belșug.

Cele două capre pe care căpitanul Furneaux i le dăduse lui Otu la ultima lui escală făcută aici, făgăduiau să împlinească scopul pentru care fuseseră debarcate. Capra fătase după puțină vreme două iede, care crescuseră atît încît acum erau aproape în stare să se înmulțească ; iar mama lor purta iarăși iezi. Băștinașii păreau să le îndrăgească mult ; caprelor de asemenea le pria viața pe insulă, după cum se vedea din starea lor înfloritoare. Aceste împrejurări lăsau să se întrevadă că nu peste mulți ani vor fi pe aici capre atît de multe încît, prisosindu-le, să poată da din ele și vecinilor lor ; ele se vor răspîndi astfel cu timpul în toate insulele oceanului. În schimb oile muriseră curînd după ce fuseseră debarcate, în afară de una, care mai era pare-se în viață. Englezii le mai dădură și niște pisici, vreo douăzeci în total, ce fuseseră lăsate libere pe insulă.

În după-amiaza zilei de 15 mai ancorară în portul Ouari de pe insula Huaheine ; Ori, căpetenia, aduse căpitanului un porc precum și alte merinde, iar acesta, la rîndul său, îl invită împreună cu prietenii săi la masă. În seara zilei de 17 mai, cîțiva englezi luară parte la o reprezentație teatrală oferită de Ori. Piesa înfățișa fuga unei fete din Otaheite pe corabia lor, poveste oarecum adevărată, căci o tînă ră traversase cu ei marea pînă la Ulietea. Fata era întîmplător de față cînd se reprezentau propriile ei isprăvi, lucru care avu o înrîurire atît de puternică asupra ei încît englezii abia cu mare greutate o putură hotărî să rămînă pînă la sfîrșitul piesei sau să nu plîngă în timpul reprezentației ¹.

Vreo cîțiva subofițeri, care primiseră îngăduința de a merge în interiorul insulei pentru a-și petrece timpul mai plăcut, luară cu ei doi indigeni drept călăuze și hamali pentru sacii ce conțineau cuie, securi și alte lucruri drept monedă curentă pentru tîrguieii. Dar cei doi se făcură nevăzuți cu saci cu tot prin următorul vicleșug : englezii aveau asupra lor două muschete pentru vînat păsări. După un ropot de ploaie, călăuzele le arătară cîteva păsări bune de împușcat. Cum una dintre muschete nu luă foc în mai multe rînduri, iar cealaltă era descărcată, indigenii, socotindu-se în siguranță față de amîndouă o rupseră la fugă, lăsîndu-i pe englezi să se uite după ei cu gura căscată și atît de uimiți că nici nu le dădu prin gînd să-i urmărească.

¹ „... Se zice

Că la teatru-odată-un vinovat
A fost atît de răscolit de jocul
Actoricesc, încît mărturisit-a

Pe loc nelegiuirea săvîrșită“ (n. ed. engleze) (*Hamlet*, actul II, scena a doua).

În zorii dimineții de 23 mai desfăcură amarajul și ieșiră în larg. Ori, căpetenia, coborî ultimul de pe bordul corăbiei. Când, la despărțire, căpitanul îi spuse că nu se vor mai revedea, el se porni pe plîns și declară : „Atunci să vină fiii tăi, noi îi vom primi bine“. Ori era un om cumsecade în cel mai înalt înțeles al cuvîntului, dar mulți dintre supușii săi nu-i semănau nici pe departe ci, dimpotrivă, păreau a trage foloase de pe urma vîrstei lui înaintate. În timpul șederii lor acolo, englezii își procuraseră fructe de pîine și nuci de cocos din belșug, dar găsiseră mai puțini porci decît le-ar fi trebuit, deși nu se părea că ar fi fost rari pe insulă. Trebuie însă ținut seamă de faptul că ultima oară primiseră un număr atît de mare, încît probabil că se răriseră simțitor ; pe de altă parte navigatorii aprovizionaseră prea mult insula cu articole de-ale lor.

De îndată ce ieșiră din golf călătorii noștri înălțară pînzele și navigară spre capătul sudic al insulei Ulietea, unde aruncară ancora a doua zi.

La 25 mai, un grup coborî pe uscat pentru a-i face căpeteniei o vizită și a-i duce obișnuitul dar. Intrînd în casa lui, fură întîmpinați la început de patru sau cinci femei bătrîne ; ele plîngeau și se văicăreau, cum s-ar spune, cu multă amărăciune și, cu ajutorul unor unelte făcute din dinți de rechini, își creșteau creștele pînă ce șiroaie de sînge le curgeau pe față și pe umeri. Mai mult încă, englezii se văzură nevoiți să îndure îmbrățișările acestor zgripturoaice bătrîne, care-i mînjiră astfel cu sînge. La sfîrșitul ceremoniei, ele ieșiră afară, se spălară și apoi se arătară pe loc tot atît de vesele ca și ceilalți din adunare. Căpitanul își prezentă darurile și, după ce rămase acolo un scurt timp, se întoarse pe bord.

În ziua de 27 mai indigenii le oferiră o reprezentație cu piesa intitulată *Mididiy Harramy*, care înseamnă *Sosește copilul*.

La sfârșit piesa înfățișa o femeie în durerile nașterii¹; era jucată de un grup de flăcăi vînjoși, dintre care unul dădea în cele din urmă naștere unui băiat voinic de vreo doi metri înălțime, care alerga pe scenă, tîrînd după el un șomoioag mare de paie, ce-i atîrna, legat cu o sfoară, de mijloc. Englezii avuseseră prilejul să mai vadă o dată această piesă și băgară de seamă că, în clipa în care puneau mîna pe flăcăul ce întruchipa copilul, indigenii îi turteau sau îi apăsau nasul. Înțeleseseră de aici că este o operație ce se face de obicei copiilor la naștere și căreia i se datorează poate faptul că toți băștinașii au, în general, nasurile turtite. Partea aceasta a piesei, prin nouitatea ei și prin felul caraghios în care era executată, îi înveselise oarecum pe călători cînd o văzuseră prima dată și îi făcu să rîdă strașnic; probabil de aceea actorii o repetară. Totuși, ca și celelalte piese ale lor, ea nu i-a putut distra pe englezi mai mult decît o singură dată.

În ziua de 30 mai, unul dintre șefi dăruie căpitanului doi porci; acesta îi invită la masă și puse să se taie și să se pregătească unul dintre porci; asistă el însuși la prima parte a operației, care se desfășură după cum urmează: trei oameni gîtuiau porcul; îl culcau întîi pe spate și, în timp ce doi dintre ei îi așezau de-a curmezișul grumazului un băț destul de gros pe care-l apăsau cu toată greutatea lor la fiecare capăt, al treilea îi ținea nemișcate picioarele dindărăt, menținîndu-l în aceeași poziție. Îl ținură așa vreo zece minute pînă ce-și dădu duhul. Cîntărea vreo douăzeci și cinci de kilograme. L-au copt după pro-

¹ S-ar putea spune că-l citiseră pe Terențiu! (N. ed. engleze.)

cedeul obișnuit și porcul se dovedi bun la gust și plăcut aromat.

Deoarece căpitanul hotărîse plecarea pentru data de 4 iunie, care era ziua de naștere a regelui George al III-lea¹ căpetenia Oreo se urcă pe vas cu întreaga sa familie pentru a-și lua ultimul rămas bun; era însoțit de U-u-rou și de mai mulți prieteni ai lor. Nimeni nu venise cu mîna goală; dar mai ales U-u-rou adusese un dar deosebit de bogat, căci făcea prima și cea din urmă vizită a sa pe bord. Căpitanul le împărți aproape toate lucrurile ce-i mai rămăseseră. Felul atît de primitiv în care fusese întotdeauna întîmpinat de acești oameni îl făcuse să-i îndrăgească și îl îndreptătea să le dăruiască tot ce avea.

Oreo îl rugă stăruitor să mai vină, dar cînd căpitanul refuză să facă vreă făgăduială în această privință, el întrebă cum se cheamă *morai*-ul său (locul de înmormîntare). Cu toate că întrebarea îi păru foarte ciudată, navigatorul nu șovăi o clipă să-i răspundă că era Stepney, parohia din Londra în care locuia. Indigenii cerură să le repete de mai multe ori acest nume, pînă ce izbutiră și ei să-l rostească; atunci răsună rostit cu o sută de glasuri deodată „*Stepney morai no Tuti*“. Ce mărturie mai puternică puteau aștepta de la acești oameni, de felul în care îi prețuiau ca prieteni decît aceea că doreau să-și amintească de ei chiar dincolo de mormînt? Fiindcă li se spusese de mai multe ori că nu se vor mai vedea cu englezii, ținură să știe unde urmau ei să se facă una cu țărîna părinților lor.

Deoarece nu se putea făgădui și nici măcar presupune că vor mai fi trîmise și alte corăbii engleze în

¹ Regele George al III-lea al Angliei s-a născut la 4 iunie 1738.

aceste insule, credinciosul lor însoțitor Oedidi preferă să rămână în țara lui natală. Dar părăsi corabia cu atîta părere de rău, că dovedea prin aceasta din plin cîntea de care englezii se bucurau în ochii lui. Cînd să plece de pe bord, îl rugă pe căpitan să dea un *taton parou* pentru a-l putea arăta comandanților altor vase ce s-ar mai opri pe aici. Căpitanul îi încuviință cererea și-i înmînă un certificat asupra timpului cît stătuse cu ei, recomandîndu-l atenției celor ce ar face escală pe insulă în urma lor.

Natura este nemărginit de mărinimoasă cu aceste insule, iar băștinașii, imitîndu-i dărnicia, sînt la fel de largi la inimă, fapt pentru care contribuîră cu prisosință și cu voie bună la îndeplinirea cerințelor navigatorilor. Părăsind portul, aceștia traseră o salvă în onoarea zilei.

Nimic de seamă nu se întîmplă timp de peste o săptămînă.

La data de 16 iunie, îndată după răsăritul soarelui, din vîrfurile catargului se zări pămînt. Cîrmiră imediat într-acolo și dădură peste o insulă formată din vreo cinci, șase insulițe păduroase, legate una de alta prin bancuri de nisip și recife și cuprinzînd un lac în care orice intrare părea cu neputință. Căpitanul socoti că făcuseră o nouă descoperire și o boteză insula Palmerston¹, în cinstea lordului Palmerston, unul dintre lórzii Amiralității.

La 20 iunie văzură iar pămînt ; cînd se apropiară, băgară de seamă că era o insulă de o foarte mare întindere. Deslușind cîțiva oameni pe țărm și debarcarea pârîndu-le ușoară, coborîră două bărci, cu care căpitanul și cîțiva ofițeri se îndreptară spre uscat.

Deși făcură semne de prietenie băștinașilor, aceștia le răspunseră cu amenințări. Toate străduințele de

¹ Insula Palmerston se află la N.-N.V. de Arhipelagul Cook, între Samoa și Insulele Societății.

a-i aduce la gînduri mai paşnice se dovediră zadarnice, căci pînă la urmă indigenii se năpustiră cu ferocitatea mistreţilor şi îşi zvîrliră sulitele. Două-trei muschete descărcate în văzduh nu împiedică pe unul dintre ei să-şi continue năvala şi să arunce încă o sulită, care trecu chiar peste umărul căpitanului. Îndrăzneala lui l-ar fi costat viaţa, dacă muscheta lui Cook n-ar fi dat greş.

Purtarea şi înfăţişarea acestor insulari îndreptăţi pe căpitan să numească locul *Savage Island*¹. Oamenii păreau a fi bine legaţi şi trupeşi. Umblau goi pînă la mijloc, iar unii dintre ei îşi vopseau în negru feţele, pieptul şi coapsele.

La 26 iunie ajunseră în dreptul coastei insulei Rotterdam². Înainte chiar de a fi ancorat, sosiră din toate părţile pirogi cu indigeni ce aduceau cu ei batate şi grepuri pe care le schimbă pe cuie mici şi cîrpe vechi. În zorii zilei următoare, căpitanul coborî pe ţărm cu domnul Gilbert ca să caute apă proaspătă ; localnicii îi primiră cu multă curtenie. După ce le împărţi daruri, căpitanul întreabă de apă ; ei îl călăuziră spre o baltă cam sălcie, la vreun kilometru de locul unde debarcaseră şi care părea a fi cea din care se alimentase şi Tasman. Între timp, ceilalţi umpleau şalupa cu fructele şi rădăcinile aduse de indigeni în schimbul cuielor şi mărgelilor. După prînz un individ fură muscheta chirurgului şi o rupse la fugă cu ea ; şi n-ar fi pregetat să-l despoaie cu totul — după părerea lui — dacă doctorul nu le-ar fi oferit o cutie de scobitori, pe care băştinaşii

¹ Insula Sălbatică, numită şi Nive, se află la apus de Arhipelagul Cook.

² În Arhipelagul Tonga.

o luară probabil drept o pușcă mică. Imediat ce află pățania, căpitanul se duse la fața locului, dar nu întreprinse nimic pentru recăpătarea armei ; ceea ce, după propria-i mărturisire a fost o greșeală, căci încurajă noi agresiuni.

În zorii dimineții de 28, locotenentul Clerke împreună cu *master*-ul și cu vreo paisprezece-cincisprezece oameni merseră la țărm cu șalupa pentru a lua apă. Îndată ce atinseră pământul, băștinașii se îngrămădiră în jurul ei purtându-se atât de grosolan încît ofițerii nu mai știau dacă să debarce sau nu butoaiile ; se încumetară totuși s-o facă, le umplură destul de anevoie și le readuseră la barcă. În timp ce Clerke era astfel ocupat, un băștinaș îi smulse muscheta și o luă din loc cu ea ; o soartă asemănătoare avură și unele unelte dulgherești, precum și alte obiecte. Toate aceste lucruri fuseseră, ca să zicem așa, șterpelite, căci nu puseseră pe nimic mîna cu forța. Căpitanul Cook sosi tocmai cînd șalupa se pregătea să părăsească țărmul. Văzînd că băștinașii, care erau destul de numeroși pe plajă, se depărtară imediat ce îl zăriră, nu-i fu greu să-și închipuie că se întîmplase ceva. Convinse totuși pe mulți dintre ei să mai rămînă și, aflînd cele petrecute, hotărî pe loc să-i silească să restituie obiectele luate ; în acest scop porunci ca toți marinarii să fie înarmați și trimiși pe uscat. Expedie apoi toate bărcile, în afară de aceea în care rămase el ; între timp era înconjurat de mulți băștinași care se purtau cu obișnuita lor curtenie ; dar el le arătă atât de limpede ce are de gînd să întreprindă încît cu mult înainte de sosirea soldaților muscheta lui Clerke fu înapoiată ; în schimb găseau fel de fel de motive pentru a-i abate gîndul și a-l convinge să nu mai stăruie pentru restituirea muschetei chirurgului. În cele din urmă sosirea domnului Edgcumbe cu soldații îi îngrijoră în așa măsură încît

mulți o luară la sănătoasa. Doar un singur indigen fusese rănit, și cealaltă muschetă a și fost adusă și depusă la picioarele navigatorului. În același moment căpitanul dispuse să fie eliberate pirogile sechestrare, arătându-le astfel pricina pentru care le reținuse.

Întorcându-se la corabie, căpitanul văzu o mulțime de indigeni adunați la un loc ; de la ei înțelese că omul în care trăsesse a murit. Socoti totuși această născocire de necrezut și se adresă unui bărbat care părea să aibă oarecare autoritate, cerîndu-i să înapoieze un topor dulgheresc pe care-l pierduseră în dimineața aceea. Navigatorul crezu că băștinașul a și trimis doi oameni după el, dar curînd își dădu seama că se înțeleseseră greșit unul pe altul ; căci în loc de topor, indigenii îl aduseră întins pe o targă pe rănit sau, după toate aparențele, pe mort și îl culcară lîngă căpitan. Foarte mișcat de accident, acesta descoperi însă că omul fusese de fapt rănit doar la mîină și la coapsă. Trimise deci după chirurg, care îi pansă rănilile cu totul neprimejdioase. Între timp căpitanul se adresă mai multor indigeni cerîndu-le toporul ; se uită îndeosebi cu luare aminte la o femeie mai în vîrstă care, încă de la prima debarcare, nu-l slăbise cu vorbăria, și care și cu acest prilej își dăduse drumul la limbă. Căpitanul înțelegea prea puțin torentul ei de vorbe ; cînd bătrîna pricepu că era hotărît să ia măsuri, o luă din loc împreună cu încă vreo trei-patru femei ; după puțin timp se aduse toporul, dar bătrîna nu se mai arătă. Căpitanul o regretă, căci ar fi dorit să-i facă un dar ca răsplată pentru participarea ei la tranzacțiile cu indigenii.

După ce lăsară în urmă insula Rotterdam sau Anamoca, zăriră la 30 iunie vîrfurile Amatafoa, care nu se arată totuși destul de limpede ca ei să-și dea seama

dacă era sau nu vulcan ; ceea ce văzură însă îi îndreptăți să creadă că era vulcan.

Deoarece căpitanul avea de gînd să se îndrepte către miazăzi pentru a explora pămînturile ce s-ar afla pe acolo, navigară mai departe în volte între Isle of Lepers¹ și Aurora². Ultima se ivi spre sud în ziua de 19 iulie, la o distanță de douăzeci de mile.

În zorii zilei de 21 iulie se găseau în fața canalului ce desparte Whitsuntide Island de South Land care se află la peste două leghe mai departe. După ce trimiseră mai întîi două bărci înarmate pentru a sonda și a căuta un loc de ancorare, corabia sosi și ea curînd.

În ziua următoare, la revărsatul zorilor, se apropiară o mulțime de indigeni, unii în pirogi, alții înot. Curînd căpitanul convinse pe unul să se urce pe bord ; acesta fu repede urmat de mai mulți chiar decît ar fi dorit navigatorul, căci nu numai punțile dar și greementul erau acum pline de indigeni. Căpitanul îi luă pe patru dintre ei în cabină și le dădu diverse obiecte pe care ei, foarte încîntați că le-au primit, le arătară celor din pirogi. În timp ce căpitanul se împrietenea cu cei din cabină, avu loc un incident care-i puse pe toți în mare încurcătură, dar care pînă la urmă se dovedî a fi fost folositor. Într-o pirogă, un individ, căruia nu-i fusese îngăduit să se urce pe una din bărcile de lîngă corabie, își încordase arcul spre a trimite o săgeată înveninată în păzitorul bărcii. Cîțiva dintre compatrioții săi îl împiedicară și-i dădură astfel căpitanului prilej să afle ce se pregătea. Individul părea totuși neîmblînzit și ținti din nou cu arcul spre păzitorul bărcii, iar cînd căpitanul strigă la el, întoarse arcul spre dînsul. Avînd în mînă

^{1—2} Insula Leproșilor și insula Aurora se găsesc în arhipelagul Noile Hebride.

o muschetă încărcată cu alicie, căpitanul trase. Omul se clătină o clipă, dar lovitura nu-l împiedică să țină mai departe arcul în poziție de tragere. De-abia la al doilea foc îl scăpă din mâini. Între timp câțiva localnici începură să zvîrle săgeți pe partea cealaltă. O muschetă descărcată în aer nu avu efect, dar o încărcătură de două kilograme trasă cu tunul peste capetele lor îi puse pe fugă și îi zăpăci cu desăvîrșire.

Acești oameni nu prețuiau nici cuiele, nici obiectele de fier, nici orice alt obiect din cele pe care englezii le aveau de dat. Din cînd în cînd se înduplecau să schimbe cîte o săgeată pe o bucată de pînză, dar foarte rar se despărteau de arc.

Dorind să folosească nopțile cu lună plină, navigatorii noștri ridicară ancora la 23 iulie și ieșiră din golf.

Cînd băștinașii văzură pînzele înălțate, își desprinseră pirogile de țarm și veniră să facă tîrg cu mai multă încredere ca înainte, dovedind o cinste atît de neașteptată că englezii rămaseră uimiți. Deoarece corabia își luase un avînt puternic, câțiva băștinași căzuseră peste bord după primirea bunurilor și înainte de a fi avut vreme să le înmîneze pe ale lor. În loc să tragă un folos din această împrejurare, ei se străduiră din răspuțeri să se urce din nou pe bord pentru a preda marfa ce li se plătise. Prețuiau îndeosebi bucățile de pînză și hîrtia marmorată, în schimb păreau să nesocotească uneltele tăioase, cuiele și mărelele.

Dacă scala ar fi fost mai lungă, englezii s-ar fi împăcat foarte bine cu acest popor asemănător albinelor. În general, erau cei mai urîți și mai rău proporționați din cîți întîlniseră vreodată; se deosebeau în toate privințele de celelalte semînții din acele mări. Aveau culoarea foarte închisă, erau cam mărunți, cu capete lungi, fețe turtite și înfățișare de

măimute. Părul lor, mai mult negru sau castaniu, era scurt și cârlionțat, dar nu atât de moale și lînos ca al negrilor. Bărbele lor erau foarte aspre, crețe, stufoase și îndeobște negre și scurte. Bărbații umblau cu totul goi, folosind doar o bucată de pînză sau o frunză în chip de apărătoare.

Puținele femei pe care le-au văzut erau tot atât de urîte ca bărbații; capetele, fețele și umerii și-i vopseau în roșu; purtau un fel de fustă și unele dintre ele își așezau peste umeri ceva asemănător unei desage, în care și purtau copii. Nici una nu s-a apropiat de corabie, iar cînd cei de pe vas coborau pe țărm, ele stăteau la oarecare depărtare. Ca podobaie aveau cercei făcuți din baga, precum și brățări. În jurul încheieturii mîinii drepte purtau colți de porc, legați în cerc și inele făcute din scoici, iar la mîna stîngă o bucată rotundă de lemn ce le servea, după cum socoteau călătorii, ca să se apere de coarda arcului. Își străpungeau cartilajul nasului, pentru a face loc unei bucați de piatră albă, lungă de vreo trei-patru centimetri și încovoiată în chip de arc. În semn de prietenie ei prezentau o ramură verde și stropseau apă cu mîna peste cap.

Ca arme aveau măciuci, sulite, arcuri și săgeți. Primele două erau lucrate din lemn tare ca fierul. Arcurile lor măsurau peste un metru lungime; făcute dintr-un băț despîcat la mijloc, ele nu erau curbate armonice, ci încovoiate mai mult la un capăt decît la celălalt. Săgețile, dintr-un soi de trestie, erau uneori prevăzute cu un vîrf lung și ascuțit, făcut din lemn tare și cîteodată din os. Toate aceste vîrfuri le acopereau cu o substanță pe care englezii o luară drept otravă. Chiar băștinași le întăriră aceste bănueli, învîtîndu-i prin semne să nu se atingă de vîrfuri, și dîndu-le să înțeleagă că, dacă ar fi înțepați de ele ar muri.

Poporul din Malicolo¹ părea să fie o seminție cu totul deosebită de cele pe care englezii le întâlneau pînă atunci ; chiar limba pe care o vorbeau era diferită. Printre cele vreo optzeci de cuvinte adunate de domnul Forster, n-au găsit unul înrudit cu limba răspîndită pe vreuna din celelalte insule în care se opriseră. Foloseau foarte mult în cuvintele lor literare, care se găsea deseori de două sau trei ori la un loc, făcînd cuvintele greu de rostit. Căpitanul observă însă că insularii pronunțau cu ușurință cele mai multe cuvinte englezești. Admirația și-o exprimau sîșind ca gîstele.

Judecînd după puținul ce văzuseră, socotiră că ținutul trebuia să fie rodnic, dar fructele ce creșteau acolo nu erau atît de bune ca cele din Insulele Societății sau Insulele Amiciției. Călătorii lăsară pe uscat o pereche de cîini, pe care indigenii îi îndrăgiră foarte repede.

Căpitanul botează golful așezat în partea nord-estică a insulei Malicolo cu numele de *Port-Sandwich* ; el era în așa fel adăpostit încît vîntul nu putea tulbura o corabie ancorată în acel loc. Un alt mare avantaj era și faptul că vasul putea fi adus atît de aproape de țărm încît se putea asigura securitatea celor care eventual ar fi lucrat pe pămînt.

La puțin timp după ieșirea în larg, luară direcția Ambrym². La 24 iulie ajunseră la o insulă din apropiere de Api³, care avea vreo douăzeci de kilometri în circumferință și se evidenția printr cele trei coline cu vîrf înalt de la care și-a primit numele. Navigato-

¹ Insulă din arhipelagul Noile Hebride, numită și Malecula, în fața căreia acostaseră.

² Insula Ambrym sau Ambrim face parte din arhipelagul Noilor Hebride.

³ Insulă așezată la sud de Ambrym.

rii cîrmuiră apoi spre răsărit și, după ce trecură de Threehills¹, se îndreptară spre un grup de insule care se aflau în dreptul capului sud-estic al insulei Api. Acestea au fost denumite insulele Shepherd în cinstea doctorului Shepherd, profesor de astronomie la Cambridge.

Ar trebui amintit că, în noaptea dinaintea plecării lor din Port Sandwich, prinseseră cu undița doi pești roșiatici de mărimea unei plăti mari și destul de asemănători cu ea. A doua zi majoritatea ofițerilor și cîțiva dintre subofițeri au mîncat din acești pești, dar în noaptea care a urmat au fost cu toții apucați de puternice dureri de cap și de oase, însoțite de febră generală și de amortirea încheieturilor. Nu încăpea îndoială că se îmbolnăviseră din cauza substanțelor otrăvitoare pe care le conțineau peștii și ale căror urmări vătămătoare au fost resimțite de toți cei ce gustaseră din ei. Chiar porcii și cîinii au avut de suferit : un porc a murit după vreo 16 ore, și la scurt timp, un cîine îi împărtăși soarta ; iar oamenilor le trebui unora o săptămînă, altora zece zile ca să-și revină pe deplin. Acești pești trebuie că făceau probabil parte din specia menționată de Quiros² sub numele de „pargos“, care otrăvise în așa măsură echipajele corăbiilor sale încît a trecut multă vreme pînă ce oamenii s-au însănătoșit, iar călătorii noștri s-ar fi aflat fără îndoială în aceeași situație, dacă ar fi mîncat mai mulți.³

¹ Trei coline (engl.).

² *Phedro Fernadez de Quiros*, un navigator portughez din secolul XVI.

³ La puținii ani după aceea, mai mulți ofițeri și marinari de pe vasul „Calliope“ comandat de căpitanul Sir Everard Home, s-au îmbolnăvit greu mîncînd pește otrăvitor ; uhl sau doi au murit, iar vindecarea celorlalți a întîrziat mult (n. ed. engleze).

Urmîndu-și cursa către miazăzi, se apropiară de regiunea de sud care, după cum constatară, era formată dintr-o insulă mare, a cărei extremitate sudică și vestică se întindea mai departe decît puteau cuprinde cu ochii, precum și din trei sau patru insule mai mici, așezate în dreptul coastei nordice a primei. Cele două dinspre nord cu mult mai mici, destul de înalte și cu orientarea sud-est și nord-vest una față de cealaltă, la o depărtare de două leghe. Pe una din ele o numiră *Montagu*, pe cealaltă *Hinchinbrook*, iar insula cea mare, *Sandwich*, în cinstea contelui de Sandwich¹.

În timp ce treceau prin dreptul insulei *Hinchinbrook* mai mulți oameni veniră pe țărm și le făcură semne prin care păreau să-i invite pe uscat. Mai văzură cîtiva și pe insula *Sandwich*, care oferea o priveliște din cele mai încîntătoare; de o varietate plăcută pe toată întinderea ei, era acoperită în diverse puncte de păduri și de pajiști precum și de dealuri nu prea înalte ce coborau în pantă lină, pînă la țărmul mării. Coasta, la rîndul ei, era joasă și străjuită de un lanț de stînci de care se spărgeau valurile și care împiedicau acostarea din partea aceea.

La 3 august navigatorii noștri se găsiră în fața unui promontoriu înalt; în zorii dimineții următoare, căpitanul Cook luă două bărci și plecă să cerceteze coasta pentru a căuta un loc prielnic ancorării, lemne și apă. Între timp, indigenii începuseră să se adune pe țărm și să-i îmbie prin semne să debarce. Căpitanul se îndreptă mai întîi spre o mică plajă, unde nu găsi ceea ce căuta. Cîtiva băștinași care se aflau acolo se oferiră să poarte bărcile peste stînci pînă la plaja nisipoasă; englezii socotiră la început propunerea lor cît se poate de prietenoasă, dar mai tîrziu pricini serioase

¹ Insula cea mare ca și cele două mici (*Nguna* și *Emau*) sînt situate tot în arhipelagul Noilor Hebride.

îi făcură să-și schimbe părerea. Încercară țărmul în vreo două sau trei locuri dar, așezarea nefiindu-le pe plac, nu debarcară. Între timp indigenii, înțelegînd ce căutau navigatorii, îndrumară barca pe după un promontoriu stîncos unde, pe o plajă cu nisip fin, și în fața unei mari mulțimi, căpitanul putu coborî fără să-și ude picioarele și ținînd în mînă doar o ramură verde. Îl primiră cu mult respect și politețe și păreau gata să se retragă de lîngă barca la cea mai mică mișcare a mîinii sale. Un bărbat, pe care englezii îl socotiră căpetenie, îi așeză pe ai săi în semicerc la prova bărcii și puse să-i bată pe cei ce încercau să strice ordinea. Căpitanul îi încarcă de daruri atît pe șef cît și pe ceilalți și le ceru prin semne apă dulce, în speranța că va vedea de unde o aduc. Îndată căpetenia trimise un om, care alergă la o locuință și se întoarse repede cu puțină apă într-un vas de bambus; nu prea afluă deci multe în acest chip. Le ceru, prin aceleași mijloace, ceva de mîncat și tot atît de grabnic i se aduse o batată și cîteva nuci de cocos.

Pe scurt, căpitanul era fermecat de purtarea lor; numai faptul că cei mai mulți erau înarmați cu măciuci, lănci, sulite, arcuri și săgeți trezea oarecare bănuieși. Din acest motiv nu-l slăbea din ochi pe șef, supraveghindu-i atît expresia feței cît și mișcările. Căpetenia făcu semn ca barca să fie trasă pe plajă și, în cele din urmă, se strecură în mulțime, unde vorbi cu mai mulți inși; apoi se întoarse și repetă semnele ce invitau să se aducă barca pe țărm; cînd i se oferiră cîteva cuie lungi, șovăi mult înainte de a le primi. Aceasta îl făcu pe căpitan să presupună că indigenii nutreau gînduri rele; de aceea se urcă îndată în barcă, spunîndu-le tot prin semne că se va reîntoarce curînd. Dar ei nu voiau să-l lase să plece atît de repede și în-

cercau să capete acum cu forța ceea ce nu putuseră obține prin mijloace mai blînde.

În timp ce englezii desprindeau barca de țarm, indigenii puseră mîna pe schelă¹ și o desprinseră de la pupa bărcii. Dar fiindcă nu plecaseră cu ea, marinarii crezură că au făcut-o din întîmplare ; căpitanul Cook porunci deci să fie luată. Atunci băștinașii, agățînd schela de provă, încercară să tragă barca pe țarm ; în același timp alții smulgeau vîslele din mîinile marinarilor. Cînd aceștia țintiră cu muschetele spre ei, se retraseră puțin, ca să revină însă peste o clipă hotărîți, după cît se părea, să-și atingă țelul. În fruntea cetei era căpetenia. Deoarece semnele și amenințările nu avură nici un efect, siguranța echipajului bărcii rămase singurul lucru ce trebuia luat în considerație ; totuși căpitanul nu voi să tragă asupra mulțimii și decise ca șeful să fie singurul care să cadă jertfă propriei sale trădări ; dar tocmai în acest greu moment muscheta nu luă foc. Orice ar fi gîndit pînă atunci despre armele călătorilor, era sigur că acum indigenii le priveau ca pe niște obiecte copilărești și, ca să le arate cît de superioare erau ale lor, începură să arunce pietre, sulite și săgeți. Căpitanul trebui deci să ordone imediat foc. Prima salvă îi zăpăci numai, dar a doua fu mai mult decît suficientă pentru a-i izgoni de pe plajă. Pe țarm rămăseseră patru indigeni, după toate aparențele morți, dar doi dintre ei se tîrîră după aceea pînă în tufișuri. Norocul băștinașilor a fost faptul că nici jumătate din puști nu luaseră foc, altminteri ar fi căzut mult mai mulți. Un marinar fusese rănit în obraz de o sulită al cărei vîrf, de grosimea degetului mic, pătrunsese totuși mai mult de cinci centimetri în carne, ceea ce înseamnă că trebuie să fi venit cu mare putere. O săgeată lovise pieptul gol al domnului Gil-

¹ Mică punte mobilă care servește la debarcare.

bert, însă fusese aruncată probabil de la depărtare, căci abia îi zgîriase pielea. Vîrfurile acestor săgeți erau din lemn tare.

Cum sosiră pe bord, căpitanul porunci să se ridice ancora. În acest timp mai mulți indigeni se iviră pe promontoriul stîncos și scund și agitară, spre a fi văzute, cele două vîsle pierdute în cursul învălmășelii. Se bănuî că o făceau în semn de supunere și ca să-și arate dorința de a înapoia vîslele. Căpitanul trase totuși o ghiulea de două kilograme pentru a-i face să cunoască efectul tunurilor mari. Ghiuleaua căzu departe de ei, dar îi înspăimîntă atît de mult încît nici unul nu se mai arătă după aceea ; iar vîslele rămaseră în picioare, sprijinite de tufe.

Locuitorii de pe insulă păreau să aparțină unei alte rase decît cei din Malicolo ; limba pe care o vorbeau era și ea diferită. De statură mijlocie și bine legați, ei aveau o înfățișare acceptabilă. Erau foarte întunecați la culoare și își vopseau fețele, unii cu negru, alții cu roșu. Nu se iviseră decît puține femei și acelea foarte comune ; se îmbrăcau cu un soi de fustă făcută din frunze de palmier sau din altă plantă asemănătoare. Dar bărbații, ca și cei din Malicolo, erau aproape goi, căci nu purtau decît o cingătoare în jurul mijlocului și o bucată de pînză sau frunză în chip de apărătoare.

În noaptea de 5 august văzură un vulcan care arunca uriașe cantități de foc și fum, bubuind ca tunul, zgomot care se putea auzi de la mare depărtare. Navigară atunci într-acolo și, curînd după aceea, descoperiră o mică intrare, care părea să fie un golf bun. Vîntul îi părăsi imediat ce pătrunseră în interiorul golfului și-i sili să arunce ancora într-o apă de șapte metri. Apoi trimiseră bărcile pentru sondaj.

Pe țărm în mai multe locuri numeroși indigeni, toți înarmați, începuseră să se adune în cete. Unii por-

niră înot spre ei, alții veniră în pirogi. La început păreau că se tem și opreau la depărtare de o aruncătură de piatră, dar, pe nesimțite, deveneau tot mai cutezători și, în cele din urmă, ajunseră pînă sub pupa și făcură cîteva schimburi. După ce se apropiară atît cît avură curaj, oamenii aflați într-una din primele pirogi, le aruncară cîteva nuci de cocos. Căpitanul coborî într-o barcă și începu să le adune, dîndu-le în schimb pînză și alte articole. Atunci se hotărîră și alții să vină sub pupa și lîngă bord, dar purtarea lor deveni obraznică și sfidătoare. Înceau să înhațe tot ce era la îndemînă ; apucară pînă și flamura pe care ar fi vrut s-o smulgă de pe port-drapel. Cîteva focuri de pușcă trase în văzduh nu avură nici un efect, însă o încărcătură de două kilograme îi îngrozî în așa măsură încît, într-o clipă, părăsiră pirogile, sărind în apă. Dar, de îndată ce băgară de seamă că nu au fost răniți, se urcară din nou în pirogi, scoaseră cîteva strigăte, agitîndu-și armele și reveniră la geamanduri. Navigatorii se văzură deci siliți să mai risipească ceva gloanțe, care avură rezultatul dorit, fără a ucide nici un băștinăș.

Spre seară, căpitanul Cook debarcă la gura golfului, însoțit de un puternic grup de oameni ; nu avură de înfruntat nici o împotrivire din partea marelui număr de indigeni înarmați, care se adunaseră în două cete, una în dreapta, alta în stînga. După ce împărți celor mai vîrstnici (căci nu se putea distinge vreo căpetenie) precum și altora daruri, pînză, medalii etc., căpitanul porunci să se umple două butoaie cu apă dintr-un lac ce se afla la vreo douăzeci de pași în spatele locului de debarcare ; le dădu astfel de înțeleș indigenilor că acesta este unul din articolele de care avea nevoie. Pe lîngă apă, căpătară de la ei niște nuci de cocos, care se aflau din belșug prin arbori ; dar sălbaticii nu putură fi convinși în nici un chip să

se despartă de vreuna din armele lor ; le țineau tot timpul pregătite, gata de atac și apărare, așa încît cel mai neînsemnat lucru i-ar fi putut face să dea năvală peste călători. Grabnica reîmbarcare a acestora le răsturnă probabil planul, căci după aceea se retraseră cu toții.

În timp ce marinarii aduceau corabia mai aproape de țărm ca să încarce lemne și apă, observară că indigenii se adunaseră din toate părțile așezîndu-se, cum făcuseră și cu o seară mai înainte, în două cete, de fiecare parte a locului de debarcare ; erau în număr de cîteva mii și toți înarmați. Din cînd în cînd pornea cîte o pirogă de la țărm, aducînd nuci de cocos sau banane. Prin semne, căpitanul Cook dădu a înțelege unui bătrîn, ce părea mai bine intenționat, că ei trebuie să-și lase armele și, aruncînd peste bord pe cele din pirogă, îi dăruî o bucată mare de pînză. Nu încăpea îndoială că băștinașul îl înțelesese și că-și înștiință compatrioții de această cerere, deoarece, îndată ce debarcară, îl observară îndreptîndu-se întîi spre unul din grupuri și apoi spre celălalt, iar după aceea nu mai fu văzut cu nimic care să semene a armă. Sosi apoi sub pupa o pirogă cu trei inși, dintre care unul ținea ridicată o ghioagă cu care lovi în bordul corăbiei și, după ce se mai dedă și la alte gesturi de sfidare, o oferi în schimbul unui șirag de mărgele și a altor nimicuri. Acestea li se trimiseră pe o sfoară, dar în clipa în care se văzură în posesia lor, el și tovarășii săi fugiră de acolo vîslind în toată graba, fără să dea măciuca în schimb. Era tocmai ce aștepta căpitanul Cook, și nu-i păru rău de lucrul acesta, căci căuta un prilej să arate mulțimii de pe țărm efectul armelor de foc, evitînd totuși să vatăme trupește pe cineva. Descărcă alicele unui tun ușor în direcția celui individ iar cînd indigenii ieșiră din bătaia muschetelor, porunci să se tragă cîteva focuri, ceea ce îi

sperie nespūs. Cu toate acestea nu reușiră să facă nici o impresie asupra oamenilor de pe țărm, care începură să strige și să facă haz.

După ce amară corabia și așezară tunurile în așa fel încît să domine întregul golf, căpitanul, împreună cu soldații și cu un grup de marinari, se urcară în trei bărci și vîsliară spre uscat. Am spus mai înainte că cele două grupe de indigeni se înșiruiseră de o parte și de alta a locului de debarcare, lăsînd între ei un spațiu de treizeci sau patruzeci de metri, în care așezaseră spre folosul lor doar cîteva legături mici de banane, o batată și vreo două-trei alte rădăcinoase. Bătrînul pomenit mai înainte și alți doi oameni îi invitară prin semne pe englezi să debarce; dar în mintea acestora era încă vie amintirea capcanei în care fuseseră gata să cadă pe insula vizitată mai înainte; situația de aici căm semăna cu cea de acolo. Pe scurt, totul îi făcea să creadă că indigenii aveau de gînd să se năpustească asupra lor imediat ce ar fi coborît pe țărm. Pentru a preîntîmpina acest lucru, căpitanul Cook puse să se tragă un foc de muschetă pe deasupra grupului din dreapta, care era cel mai puternic, dar spaima pe care o încercară indigenii dură doar un moment. Își reveniră numai decît și începură să-și arate armele. De pe corabie se descărcară atunci cîteva tunuri mari, al căror zgomot îi împrăstie la iuțeală; grupul de englezi putu deci debarca și însemna limitele în dreapta și în stînga cu cîte o linie. Băștinașii se apropiară treptat de ei, arătîndu-se mai prietenoși; unii nici nu aveau arme, deși cea mai mare parte le aduseseră; iar cînd călătorii le cerură prin semne să le lase jos, ei le dădură de înțeles că englezii sînt cei ce trebuie să înceapă. În felul acesta amîndouă taberele rămaseră înarmate. Mulți se temeau să se atingă de ceea ce aparținea vizitatorilor și se părea că nu le trece prin gînd că ar putea schimba

vreun obiect cu altul. Căpitanul luă pe bătrîn (care se numea, după cum aflară acum, Paowang) pînă în pădure și-l făcu să înțeleagă că voia să doboare cîțiva copaci spre a-i urca pe bordul corăbiei. Paowang își dădu lesne consimțămîntul pentru tăierea lemnelor, și nimeni altul nu se împotrivi. Debarcînd din nou, încărcară barca cea mare cu apă, după ce aruncară de trei ori năvodul, și prinseră peste o sută cincizeci de kilograme de chefali și alți pești. Trecu un timp pînă să se mai ivească un indigen; în cele din urmă apărură doar vreo douăzeci-treizeci, iar printre aceștia și credinciosul lor prieten Paowang, care le dăruie un porc mic, de altfel singurul căpătat pe această insulă.

În cursul nopții vulcanul, care se afla la vreo șapte kilometri spre apus, vărsă uriașe cantități de foc și fum, ca și în noaptea precedentă; se puteau vedea înălțîndu-se flăcări deasupra colinei ce se ridica între ei și munte. La fiecare erupție se auzea un bubuit prelung, ca de tunet sau ca zgomotul produs de explozia unor mine mari. Ropotul greu al ploii care cădea tocmai atunci părea să amplifice vuietul; iar cum vîntul sufla din aceeași parte, văzduhul era încărcat cu cenușă sau, de fapt, cu un soi de nisip fin de pietriș măcinat sau ars pînă devenise pulbere și care era nespus de supărător pentru ochi.

În zorii zilei de 7 august, indigenii, înarmați ca de obicei, începură din nou să se îngrămădească în jurul locului de unde luau englezii apă; dar nu mai erau atît de numeroși ca înainte. Coborînd pe țărm, călătorii băgară de seamă că mulți insulari, îndeosebi cei vîrstnici, păreau dornici să se împrietenească; pe de altă parte, însă, majoritatea tinerilor erau sfidători și obraznici, silindu-i pe englezi să-și păstreze armele în mîini. Căpitanul stătu cu ei pînă socoti că nu se vor mai isca neînțelegeri, apoi se înapoie pe corabie,

lăsînd grupul sub comanda locotenenţilor Clerke şi Edgcombe.

În ziua de 9 august domnul Forster află de la oameni adevăratul nume al insulei, căreia indigenii îi spuneau Tanna¹. Aceştia îi făcură să înţeleagă, într-un mod cît se poate de categoric că mîncău de obicei carne de om şi că practicau circumcizia. Unul dintre marinarii ce se îndeletniceau cu strîngerea balastului îşi opări degetele în timp ce scotea o piatră dintr-o mică băltoacă. Împrejurarea duse la descoperirea mai multor izvoare fierbinţi care se aflau la poalele colinei, puţin sub nivelul mării maxime.

În cursul nopţii de 10 spre 11 august, vulcanul fu deosebit de supărător ; vuia îngrozitor şi la fiecare izbucnire, deci tot la trei sau patru minute, zvîrlea în sus coloane de foc şi fum ; la un moment dat s-au văzut chiar bolovani împrorocaţi prin văzduh. Domnul Forster şi grupul lui urcară dealul din partea apuseană a golfului şi găsiră acolo trei locuri din care, prin crăpăturile sau fisurile aflate în pămînt, ieşea fum cu miros de pucioasă. Solul dimprejur era nespus de fierbinte şi pîrjolea, iar fumarolele ţineau parcă pas cu vulcanul deoarece, la fiecare izbucnire a acestuia, cantitatea de fum sau abur creştea simţitor şi ţîşnea cu atîta putere, încît se înălţa formînd miei coloane ; călătorii noştri le zăriseră şi de pe corabie, dar le luaseră drept focuri obişnuite aprinse de indigeni. La poalele înălţimii se aflau izvoarele fierbinţi amintite mai sus.

Din multe alte părţi ale colinei ţîşnea fum sau aburi în tot cursul zilei ; în acelaşi timp şi vulcanul se arăta îndeobşte mînios, aşa că văzduhul era încărcat cu cenuşă. Ploaia ce cădea între timp era un amestec de apă, nisip şi pămînt ; putea fi deci foarte bine numită o

¹ Tanna e cea mai sudică insulă din arhipelagul Noilor Hebride.

aversă de noroi. Din orice parte ar fi bățut vîntul, navigatorii erau stînjiți de cenușă, în afară de cazul cînd sufla cu adevărat foarte tare din direcția oceanului.

În dimineața zilei de 14 august, un grup plecă pe uscat pentru a încerca să ajungă într-un loc de unde să aibă o priveliște mai bună și mai de aproape asupra vulcanului. Porțiunea de pămînt încins nu depășea opt sau zece metri pătrați și, alături de ea, creșteau cîțiva smoșhini, care-și întindeau crengile peste o parte din suprafața fierbinte. Se părea că așezarea aceasta le prieste. Crezură că această căldură neobișnuită era pricinuită de aburul de apă fierbinte cu puternic conținut de pucioasă. Călătorii se suiră apoi pe deal, trecînd printr-o regiune unde copacii, tufele și plantele erau atît de deși, încît arborii de pîine și cocotierii ce păreau sădiți acolo de natură aproape că se înăbușeau. Ici și colo dădeau de cîte o casă, de un mic grup de oameni, ori de vreo plantație. Acestea din urmă se aflau în diferite stadii de lucru, unele foarte bătrîne, altele abia desțelenite, iar altele în curs de desțelenire. Întîmplarea a făcut pe englezi să se abată de pe cărarea obișnuită. În acest fel ei nimeriră într-o plantație în care lucra un om ; acesta, fie din bunătate, fie pentru a-i vedea plecînd mai repede de pe pămîntul lui, se oferă să le slujească drept călăuză. Îl urmară, așadar, și nu merseră mult că dădură de răscrucea a două drumuri ; în mijlocul unuia din ele stătea un alt indigen, înarmat cu o praștie și cu o piatră, dar socoti că e mai bine să le lase jos în clipa în care văzu o pușcă atînită asupra sa. Din atitudinea în care îl găsiră, din sălbăticia expresiei și din purtarea lui de mai tirziu, englezii înțeleseră că avea de gînd să apere cărarea pe care se aținea. Într-o oarecare măsură își impuse punctul său de vedere, căci călăuză o apucă pe celălalt drum ; călătorii noștri îl urmară, dar bănuiră că voia să-i conducă în

afara rutei obișnuite. Al doilea indigen îi însoți de asemenea, numărându-i în mai multe rînduri și scoțînd strigăte ce păreau a fi de chemare în ajutor ; curînd li se alăturară alți doi sau trei, printre care și o tînără femeie, care ținea în mîini o măciucă. Acești oameni îi conduseră pe sprînceana unui deal, de unde le arătară o cărare ce cobora spre golf și îi îndemnară să apuce pe ea. Călătorii însă refuzară, se întoarseră la drumul pe care porniseră și îl urmară singuri, căci călăuza renunțase să-i mai însoțească. După ce suiră altă înălțime la fel de bogat împădurită ca și cea pe care o străbătuseră pînă atunci, văzură încă o serie de dealuri care se ridicau între ei și vulcan ; de aci, acesta părea tot atît de depărtat ca și din punctul de unde pleaseră. Curajul îi părăsi și nu-și mai continuară drumul, îndeosebi pentru că nu puteau găsi o călăuză. Hotărîră deci să se înapoieze. Dar cum porniră din loc, se și întîlniră cu vreo douăzeci-treizeci de băștinași, pe care indigenul pomenit mai înainte îi adunase, fără îndoială, cu gîndul de a-i împiedica să pătrundă în interiorul țării. Pe seară căpitanul Cook și cîțiva dintre călători făcură o plimbare prin ținutul de pe cealaltă parte a golfului, unde fură întîmpinați cu totul altfel decît în cursul dimineții. Oamenii vizitați acum, printre care se afla și prietenul lor Paowang, îi cunoșteau mai bine și arătau deci un zel deosebit în a-i îndatora cu tot ceea ce le stătea în putință. Ajunseră la un cătun care număra vreo douăzeci de case, dintre care cele mai multe pot fi asemuite cu acoperișul de paie sau stuf al unei case englezești, luat de pe ziduri și așezat pe pămînt. Unele locuințe erau deschise la amîndouă capetele, altele în parte închise cu stuf ; toate erau acoperite cu frunze de palmier. Cîteva dintre ele aveau o lungime de vreo zece-doisprezece metri și o lățime cam de patru-cinci metri. Această parte a insulei arăta bine cultivată, deschisă și aerisită, cu plantații alineate,

cu belșug de bananieri, trestie de zahăr, batate și alte rădăcinoase ; plantațiile erau de asemenea înzestrate cu arbori fructiferi.

La 15 august, când sfârșiseră de aprovizionat vasul cu lemne și apă, rămăseseră pe țărm numai câțiva marinari care făceau mături ; ceilalți se îndeletniceau pe bord cu așezarea greementului și pregătirea corăbiei în vederea ieșirii în larg. În cursul excursiilor sale botanice, domnul Forster împușcase un porumbel în gușa căruiă găsisse o nucșoară sălbatică. El se strădui să descopere arborele respectiv, dar sforțările sale rămaseră zadarnice.

La 17 august căpitanul Cook coborî pe uscat pentru a face o vizită unei bătrîne căpetenii, despre care se zicea că ar fi regele insulei. Paowang nu prea-i dădea atenție sau, mai degrabă nu-l lua de loc în seamă ; căpitanul îi făcu un dar, iar căpetenia plecă la repezeală, ca și cum ar fi căpătat tot ceea ce dorise. Numele lui era Geogy și se dădea titlul de Arike. Era foarte înaintat în vîrstă, dar avea o fire veselă și deschisă. Purta în jurul mijlocului un brîu roșu împestrițat cu alb, ceea ce nu prea constituia o marcă de distincție.

A doua zi căpitanul se duse iarăși pe țărm și-l căută prin mulțime pe bătrînul Geogy ; îl găsi stînd cu un fiu al său, și îl făcu repede să înțeleagă că dorea să ia masa împreună ; de aceea îi aduse cu încă alți doi indigeni pe bordul corăbiei. Ajunși aici, le arătă toate colțișoarele vasului, pe care ei le cercetară cu o neobișnuită mirare și cu multă luare-aminte. Se întîmplă să aibă la prînz, pentru desfătarea lor, un soi de turtă sau budincă făcută din banane și cîteva feluri de verdețuri căpătate de la un băștinaș. Cu astfel de mîncăruri și cu niște batate prînziră, plini de voie bună. După-amiază oaspeții fură con-

duși pe țărm, după ce li se dăruir cîte o secure, un cuț lung și o medalie.

La 19 august căpitanul, găsind ca de obicei numeroși insulari adunați la locul de debarcare, împărți printre ei toate nimicurile pe care le avea cu el și apoi se reîntoarse pe bord ca să mai aducă altele. Reveni în mai puțin de o oră, tocmai în clipa în care marinarii încărcau niște bușteni mari în barcă. În același timp, vreo patru-cinci băștinași înaintau ca să vadă ce se întîmplă și, deoarece nu le era îngăduit să încalce limitele trasate decît pentru a trece în lungul plajei, santinela le porunci să se retragă, ceea ce făcură numaidecît. În clipa aceea, căpitanul Cook, fiind cu ochii ațintiți asupra lor, observă că santinela ridicase arma, fapt pentru care tocmai voia s-o mustre; deodată, spre uimirea lui, văzu că santinela trage fără a avea vreun motiv real.

După acest incident, majoritatea indigenilor o rupse la fugă. În timp ce ei se îndepărtau, căpitanul băgă de seamă că un om căzuse; alți doi îl ridicară îndată, îl duseră la apă, îi spălară rana și îl luară apoi de acolo. Curînd după aceea sosiră cîtiva indigeni și descriseră natura rănii, iar căpitanul trimise după chirurg. Cum sosi acesta, căpitanul îl conduse la indigenul rănit, pe care-l găsiră dîndu-și sufletul. Glonțul îi sfărîmase brațul stîng și pătrunsese apoi în corp printre coastele false, rupîndu-i una din ele. Ticălosul care-l împușcase pretindea că un indigen pusese o săgeată în arc și era pe punctul să tragă în el; dar acesta era un gest pe care-l făceau întotdeauna, fără alt gînd decît să arate că sînt și ei înarmați; cel puțin așa trebuia să se creadă, de vreme ce nu trecuseră niciodată la fapte. Această întîmplare îi consternă adînc pe băștinași; puținii pe care îi înduplecaseră să mai rămînă dădură fuga la planșarii și aduseră nuci de cocos și alte fructe, pe care le

puseseră la picioarele străinilor. Ce repede au fost umiliți acești oameni îndrăzneți ! Când căpitanul plecă să prânzească pe bord, se retraseră cu toții și doar cîțiva se mai iviră după amiază. Printre ei se găsea și Paowang. El făgădui să le aducă niște fructe a doua zi de dimineață, dar plecarea prematură a englezilor nu-i mai îngădui să se țină de cuvînt.

La 20 august ieșiră în larg.

Localnicii de pe acea insulă nu cunoșteau cîtuși de puțin fierul și nu foloseau pînza, pentru că umblau goi.

Pe insulă porcii nu erau prea rari, în schimb nu se vedeau decît puține orătănii. Erau de altfel singurele animale domestice din partea locului. Păsările de uscat nu erau mai numeroase aici decît la Otaheite și în celelalte insule ; englezii dădură totuși peste niște păsărele cu pene foarte frumoase, pe care nu le mai întîlniseră niciodată pînă atunci.

Ca și în alte insule pe care se mai opriseră, creșteau și aici copaci și plante felurite ; botaniștii avură destul timp ca să le cerceteze.

Nu văzură însă unelte pescărești, nici vreun om care să iasă la pescuit ; doar pe bancurile de nisip sau de-a lungul țărmurilor golfului stăteau oameni care pîndeau peștii ce se apropiau pentru a-i străpunge cu o suliță. La treaba aceasta se dovedeau tare dibaci, deși păreau că admiră mult modul european de a prinde peștele cu năvodul.

Localnicii erau de statură mijlocie, mai curînd zvelți decît greoi ; cei mai mulți dintre ei aveau trăsături frumoase și plăcute. N-ar fi dat nici o mîină de ajutor la vreuna din muncile săvîrșite de englezi, deși acesta era un lucru care-i încîntase mult pe locuitorii altor insule. Aici treburile cele mai grele erau îndeplinite de femei, care trudeau ca niște cai de povară. Văzură, de pildă, pe această insulă o femeie

cărînd o boccea mare în spinare, sau alta ducînd un copil în cîrcă și o boccea sub braț — în timp ce în fața lor mergea bătos un bărbat care nu ținea în mîna decît o măciucă, o suliță sau ceva asemănător.

Femeile nu erau niște frumuseți, dar păreau destul de drăguțe pe lîngă bărbații lor și prea drăguțe pentru destinația ce li se dădea. Foarte închiși la culoare, indigenii erau totuși departe de a fi negri și nici nu aveau vreo cît de vagă caracteristică a negrilor. Foloseau vopsele negre, roșii ori cafenii, pe care le întindeau din belșug nu numai pe față dar și pe gît, pe umeri și pe piept. Bărbații nu purtau decît o cingătoare și o împletitură de frunze. Femeile se îmbrăcau într-un fel de fustă care ajungea pînă sub genunchi și care era făcută din fire de banan, din frunze lungi sau din altceva asemănător. Amîndouă sexele se împodobeau cu brățări, cercei, coliere și amulete.

Fiind foarte buni ochitori, ei ucideau cu sulițele atît păsări cît și pești. Își aruncau de fiecă dată armele cu toată puterea, neluînd în seamă depărtarea. Domnul Wales, vorbind despre iscusința lor, zice : „Trebuie să mărturisesc că ajunseseam la concluzia următoare : isprăvile cu sulițele pe care Homer le pune în sarcina eroilor lui țin prea mult de miraculos pentru a fi admise într-un poem eroic ; vreau să zic că-ți vine greu să le crezi, dacă te menții în limitele corsetului strîmt al lui Aristotel. Chiar un avocat homeric atît de mare ca Pope¹ recunoaște că astfel de isprăvi sînt surprinzătoare. Dar, de cînd am văzut ce izbutesc să facă acești oameni cu sulițele lor de lemn, cu vîrfuri prost ascuțite și înjghebate din material slab, nu mai aduc nici un fel de obiecție vreunui dîn versurile referitoare la sulițe ale acelu

¹ *Alexander Pope* (1688—1744), poet clasic englez care, după o muncă de unsprezece ani, a tradus în versuri *Iliada* și *Odiseea*.

mare poet. Dacă acum nu mai găsesc deci nimic de obiectat, descopăr în schimb în text infinit mai multe frumuseți, deoarece, după cum socotesc eu, puține sînt acțiunile, împrejurările sau descrierile de orice fel în legătură cu sulita, pe care să nu le fi văzut și recunoscut la acești indigeni : de pildă, răsucirea sulitelor în aer și zgomotul suierător în timp ce zboară, felul în care vibrează cînd se înfig în pămînt, la cădere, cum și obiceiul oamenilor de-a cîntări din ochi ținta și de-a cumpăni sulitele în mîna în timp ce merg.“

Îndată ce bărcile au fost urcate pe bord, au întins pînzele și s-au îndreptat spre răsărit. Nu s-a întîmplat nimic mai de seamă pînă la 4 septembrie cînd, privind spre sud-est, văzură un țărm care se termina cu un promontoriu înalt, pe care căpitanul îl numi *Cape Colnet*, după numele aspirantului care descoperise primul acest pămînt.

La 5 septembrie zăriră cîteva goluri sau deschideri presărate de-a lungul întregii coaste și navigară în volte într-acolo. După ce meraseră două leghe în lungul recifului (căci recif era) ajunseră în fața unei deschizături care avea aparența unui canal navigabil. Doreau să ajungă pe țărm ca să poată observa o eclipsă de soare ce urma să aibă loc în curînd. În acest scop, coborîră două bărci înarmate și le trimiseră să sondeze canalul. Zece sau douăsprezece pirogi cu pînze se aflau în apropiere. Navigatorii le observaseră în tot cursul dimineții cum porneau de la țărm, din diverse puncte.

Deoarece bărcile semnalizară că era într-adevăr un canal, se îndreptară într-acolo. Nici nu aruncară bine ancora ¹, că se și văzură înconjurați de un mare

¹ Pășeau pentru prima dată pe pămîntul insulei Noua Caledonie.

număr de băştinaşi aflați în vreo şaisprezece-optsprezece pirogi, majoritatea lor fiind total neînarmați. La început ezitară să se apropie de corabie, dar în scurtă vreme ocupanții unei pirogi se hotărîră să vină destul de aproape pentru a primi cîteva daruri pe care marinarii le coborîră cu ajutorul unei frînghii ; în schimb, băştinașii legară la capătul frînghiei doi pești ce miroseau îngrozitor de urît. Schimburile acestea mutuale dădură naștere unui început de încredere și doi dintre indigeni se încumetară să se urce pe bordul corăbiei ; nu după mult timp nava era înșesată de ei ; mulți rămaseră prin cabine și ținură tovărășie marinarilor la masă. Ca toate popoarele văzute în ultimul timp, bărbații erau aproape goi. Se arătau foarte curioși să cercezeze fiecare colțișor al corăbiei, pe care o priveau cu o neobișnuită luare-aminte. Nu aveau nici cea mai mică idee despre capre, porci, cîini sau pisici și nici măcar nu știau cum să numească vreuna din aceste vietăți. Păreau foarte doritori să - capete cuie lungi și mari, bucăți de pînză roșie și chiar de orice altă culoare, dar roșul le plăcea cel mai mult.

După masa de prînz căpitanul Cook, însoțit de un indigen care se împrietenise cu el, merse la țărm cu două bărci înarmate. Debarcară pe o plajă nisipoasă ; în fața lor se adunase o mare mulțime de băştinași, care nu doreau altceva decît să-i vadă, căci mulți dintre ei nu aveau nici măcar un băț în mînă. Fură priimiți cu multă prietenie și cu uimirea firească a unor oameni care vedeau făpturi și lucruri atît de neobișnuite, căci așa trebuie să fi apărut călătorii în ochii localnicilor. Căpitanul făcu daruri tuturor aceloră pe care noul său prieten îi indica și care erau fie bătrîni, fie dintre cei ce păreau că se bucură de oarecare trecere ; nu ținū însă seama de cîteva femei ce stăteau îndărătul mulțimii și rețineau mîna căpitanului ori de cîte ori acesta le dădea mărgеле și medalii. Găsiră

aici o căpetenie cu numele Tibuma, care la vreo zece minute după ce pășiseră pe țărm, ceru să se facă liniște. Toți cei de față îl ascultară, iar el ținu o scurtă cuvîntare ; nu mult după aceea o altă căpetenie ceru din nou ascultare și rosti altă orăție. Era amuzant să vezi cu cîtă atenție îi urmăreau indigenii. Cuvîntările lor erau formate din fraze scurte ; la fiecare frază, vreo doi-trei bătrîni răspundeau dînd din cap sau scoțînd un soi de mormăit în semn de încuviințare. Englezii nu izbutiră să prindă înțelesul cuvîntărilor, dar nu se îndoiau că le erau favorabile și că li se adresa lor.

Cînd întrebă de apă, băștinașii îi conduseră vreo trei kilometri pe după coastă, la un mic sat risipit printre niște manghieri ; debarcară acolo și găsiră apă dulce. Terenul din apropierea acestei așezări era frumos cultivat, fiind împărțit în plantații de trestie de zahăr, bananieri, cartofi și rădăcinoase. Auziră cîntînd cocoșii dar nu văzură nici unul. În timp ce înaintau pe pîrîu în sus, domnul Forster împușcă o rață ce trecea în zbor peste capetele lor ; băștinașii vedeau pentru prima oară cum se întrebuintează o armă de foc și indigenul pe care căpitanul Cook îl distinsese cu numele de prieten îl rugă să-i dea pușca. În clipa cînd debarcă, el povesti celorlalți localnici cum fusese ucisă pasărea. Ziua fiind pe sfîrșite, se despărțiră și navigatorii ajunseră pe bord puțin după apusul soarelui.

A doua zi dimineata fură vizitați de cîteva sute de indigeni, așa că înainte de ora zece punțile ca și celelalte părți ale corăbiei erau înțesate de oameni. Prietenul căpitanului, care se afla în mulțime, îi adusese cîteva rădăcini, dar toți ceilalți veniseră cu mîinile goale. Cîțiva aveau la ei arme, ca măciuci și sulite, pe care le schimbă pe cuie, bucăți de pînză și altele. În ziua următoare domnul Wales, însoțit de locote-

nentul Clerke, plecă să facă pregătirile în vederea observării eclipsei de soare ce urma să aibă loc după-amiază.

În aceeași după-amiază, unul dintre băștinași străpunse un pește lângă locul de unde luau apă ; secretarul căpitanului îl cumpără și, după ce se înapoie pe bord, îl trimise comandantului său. Peștele, dintr-o specie necunoscută, oarecum asemănător cu peștele-lună¹, avea un cap mare, lung și urît. Neavînd motive să creadă că ar fi otrăvitor se hotărîră să-l pregătească pentru cină ; din fericire însă operația desenării și a descrierii lui necesită atît de mult timp, încît se făcu prea tîrziu ; gătiră totuși ficatul și icrele, din care gustară doar cei doi Forster și căpitanul. Pe la orele trei dimineța se treziră apucați de o sfîrșeală neobișnuită, însoțită de amortirea mădulelor. Căpitanul își pierduse aproape simțul pipăitului, nu mai putea deosebi corpurile ușoare de cele grele, pe care mai avea încă puterea să le miște : i se părea că o oală de un litru și o pană cîntăreau la fel în mîna lui. Luară fiecare cîte un emetic și după aceea un sudorific, care îi ușurară mult. Dimineța, unul dintre porcii care mîncaseră măruntaiele peștelui fu găsit mort. Cînd băștinașii veniră pe bord și văzură peștele atîrnat, arătară îndată prin semne că nu era o hrană sănătoasă și-și exprimară cel mai mare dezgust față de el, deși nici unul nu lămurise aceasta cînd vînduseră peștele și nici măcar după cumpărarea lui.

În după-amiaza zilei de 8 septembrie, căpitanul primi o înștiințare prin care i se aducea la cunoștință că Tibuma, căpetenia, sosise cu un dar constînd în batate și trestie de zahăr. În schimbul lor, primi, prin-

¹ Peștele-lună atinge peste 2,5 m lungime și cîntărește pînă la 700 kg. Trăiește în apele zonelor tropicale și temperate ; se spune că noaptea este fosforescent.

tre altele, un câine și o cățea, amândoi tineri, dar aproape adulți. Câinele era roșu cu alb, iar cățeaua era roșie toată, de culoarea unei vulpi engleze. Căpitanul menționează aceste amănunte, pentru că, zice el, cele două animale ar putea fi progenitorii speței lor în acel ținut.

În seara zilei de 11 septembrie, la înapoierea bărcilor, căpitanul află că fuseseră pe punctul de a pierde cuterul, care se umpluse deodată cu apă, ceea ce îi obligase pe ocupanți să zvîrle mai multe lucruri peste bord înainte de a-i putea astupa crăpătura.

Căpătaseră pește din belșug de la o pirogă de pescari, pe care o întâlniseră venind dinspre recife, și fuseseră primiți cu multă politete de Tibi, căpetenia insulei Balabea. Pentru a nu fi înghesuiți prea tare, traseră o linie pe pământ și dădură indigenilor să înțeleagă că nu trebuiau să treacă peste ea. Această restricție fu respectată și nu mult după aceea unul dintre indigeni o întoarse în propriul lui folos. Iată cum : indigenul avea câteva nuci de cocos de care nu voia să se despartă, dar pe care unul dintre marinari dorea să le cumpere ; ca să scape de el, localnicul plecă, dar omul care le râvnea îl urmări ; văzînd asta, băștinașul se așeză pe nisip și trase un cerc în jurul său, cum văzuse că făcuseră marinarii și arată prin semne că celălalt nu trebuia să calce linia ; englezul nu mai avu ce face.

În după-amiaza zilei de 12 septembrie căpitanul Cook coborî pe țărm, alege un copac mare ce creștea în apropierea locului de unde luau apă și puse să se sape în coaja lui o inscripție cu numele corăbiei, data și altele, ca o mărturie a faptului că erau primii descoperitori ai acelei țări. După ce terminară operația, își luară rămas bun de la băștinași și se înapoiară pe bord ; urcară cu ei toate bărcile pentru a putea fi gata de plecare pe mare a doua zi dimineată.

Oamenii de pe această insulă erau puternici, robuști, activi și bine făcuți ; se purtau curtenitor, erau prietenoși și nu aveau năravul furțișagului, ceea ce pentru popoarele de pe acele meleaguri constituia culmea însușirilor. Aveau aproape aceleași culoare ca și indigenii din Tanna, dar trăsături mai frumoase, figuri mai plăcute și trupuri mai vînjoase ; unii dintre ei măsurau chiar doi metri. Părul foarte creț și bărbile erau în general negre, așa încît la prima vedere semănau cu ale unui negru. Capetele lor păroase aveau desigur nevoie de a fi des scărpinate ; în acest scop se slujeau de un soi de pieptene făcut din bețișoare de lemn tare, avînd de la șaptesprezece la douăzeci și cinci de centimetri lungime iar grosimea cam cît aceea a unor ace de croșetat ; un număr de astfel de bețe, rareori peste douăzeci, dar în general mai puține, erau prinse împreună la un capăt și așezate paralel la o depărtare de aproape doi milimetri și jumătate unul de altul. Celelalte capete, nu prea ascuțite, se răsfireau sau se deschideau ca nervurile unui evantai. Indigenii purtau totdeauna în păr, pe o parte a capului, astfel de obiecte care serveau și ca piepteni și ca scărpinători. Deseori întîlneai bărbați cu picioarele umflate și ulcerate ori cu testiculele umflate. Nu se știe dacă aceste beteșuguri se datorau unei boli sau modului de aplicare a apărătorii pe care o foloseau ca și cei din Tanna sau Malicolo. Acesta era singurul lor veșmînt, făcut de obicei din coaja unui copac, dar uneori și din frunze. Micile bucăți de pînză, hîrtie și altele asemenea pe care le căpătau de la marinari, le întrebuintau de obicei în același scop. Unii purtau un fel de tichie neagră, rigidă, concavă și cilindrică, ce părea să fie o podoabă de seamă ; era de presupus că doar notabilii sau războinicii o purtau. La aceasta foloseau și bucăți mari de carton, dacă se întîmpla să capete așa ceva în schimbul vreunui obiect oarecare.

Casele lor, sau cel puțin cele mai multe dintre ele, erau circulare, avînd oarecum forma unui stup de albine, cu aer închis și cald. În interiorul lor se intra printr-o ușă mică sau printr-o gaură pătrată, lungă, atît de mare cît să îngăduie trecerea unui om încovo-iat. În cele mai multe case se aflau cîte două vetre, în care de obicei ardea focul; deoarece nu exista altă ieșire decît ușa, toată casa era plină de un fum înăbușitor și atît de încălzită încît englezii, neobișnu-îți cu o asemenea atmosferă, n-o puteau suporta mai mult de o clipă.

Ustensilele casnice ale indigenilor nu erau prea va-riate, vasele de lut fiind singurul articol demn de luat în seamă. Fiecare familie avea cel puțin unul în care își cocea rădăcinile și, poate, și peștii.

Se hrăneau mai ales cu rădăcini și pești, precum și cu scoarța unui copac ce crește și în Indiile Apusene¹. Prăjeau scoarța și apoi o mestecau aproape fără înce-tare. Apa era singura lor băutură sau, cel puțin, na-vigatorii nu văzuseră niciodată alta. Țara lor părea că nu poate hrăni prea mulți locuitori. Cu ea natura fusese mai puțin binevoitoare decît cu oricare din insulele tropicale cunoscute în acele mări, căci cea mai mare parte a suprafeței ei era acoperită de munți stîncoși și sterpi.

Cu toate acestea, creșteau pe-acolo multe plante care pot fi întîlnite și în insulele estice și nordice, chiar o speță de pasifloră, de care nu se știa pînă atunci că ar mai crește în stare sălbatică în alt loc decît în America. Botaniștii nu s-au putut plînge de inactivitate pe această insulă, căci fiecare zi scotea la lumină ceva nou în botanică sau în alte ramuri ale istoriei naturale.

¹ Antile.

Ca unelte de pescuit, băstinașii posedau plasele pentru broaște țestoase, făcute din fire de banan ră-sucite, precum și mici plase de mînă cu ochiuri foarte mărunte, confecționate din sfoară subțire ; foloseau de asemenea și cîngile de prins pește.

Femeile din această țară, ca și cele din Tanna, sînt mult mai caste decît cele din insulele răsăritene. Că-pitanul spunea că nu a auzit niciodată ca vreunul din oamenii săi să fi obținut cea mai mică favoare de la vreuna din ele.

Totul fiind pregătit pentru ieșirea în larg, ridicară ancora la data de 13 septembrie, la răsăritul soarelui și se avîntară pe mare.

Nimic deosebit nu surveni pînă în seara de 28 sep-tembrie cînd zăriră două insulițe joase spre sud-vest ; întrucît erau legate între ele de șiraguri de stînci sub-marine, ce păreau a fi unite cu cele dinspre tribord, navigatorii fură nevoiți să vireze ca să iasă din regiu-nea lor. Curînd însă se iviră alte șiruri de stînci sub-marine, care se întindeau de la insulițele cele joase pînă la o mare depărtare în ocean.

Își petrecură noaptea făcînd volte scurte, pradă în-grozitoareii temeri că ar putea nimeri în orice clipă în vreuna din numeroasele capcane ce îi înconjurau.

Lumina zilei le arătă că frica lor fusese întemeiată și că trecuseră prin cea mai mare primejdie, deoarece stîncile îi pîndiseră tot timpul în partea de sub vînt, la foarte mică depărtare de ei. Își datorau salvarea nu-mai unei veghi atente și dibăciei cu care fusese con-dusă corabia.

Erau sătui acum de această coastă pe care n-o pu-teau explora mai departe decît cu riscul de a pierde nava și de a rata întreaga călătorie.

Corabia era în acest timp condusă de un ofițer că-țarat pe arboret ; ajunseră curînd, dar cu multă greu-tate, pînă la mai puțin de o milă de pămînt și se vî-

zură siliți să ancoreze într-o apă adîncă de șaptezeci de metri; apoi lansară o barcă în care căpitanul se duse la țărm însoțit de botaniști. Găsiră aici mai mulți arbori înalți pe care-i observaseră înainte de la o depărtare considerabilă; păreau a fi un soi de pin, cu lemn foarte potrivit pentru vergi, de care duceau lipsă; după ce făcură această descoperire se înapoiară în grabă pe bord ca să le rămîna mai mult timp după masă, cînd debarcară din nou cu două bărci pentru a doborî copacii de care aveau nevoie.

Mica insulă pe care coborîseră era un simplu banc de nisip și nu depășea un kilometru în circumferință. Pe ea, în afara acestor pini, creștea copacul *etos* din Otaheite, precum și o mulțime de alți arbori, arbuști și plante ierboase. Acestea au dat suficient de lucru botaniștilor pentru timpul cît au stat acolo; căpitanul botează deci ostrovul *Botany Isle*¹. Niște vetre, ramuri și frunze vechede arătau că nu demult trecuseră oameni pe insulă; scheletul avariât al unei pirogi zăcea pe nisip.

Deoarece tăiaseră vreo zece-douăsprezece prăjini mici pentru a face verfafoare² și fiindcă se lăsa noaptea, se înapoiară pe bord cu ele.

Scopul pentru care ancoraseră lîngă această insulă fiind atins, luară în discuție cele ce urmau să întreprindă de aci înainte. Din vîrfurile catargului putuseră cuprinde cu ochii toată marea dimprejur; observară deci că înspre apus, pînă departe în zare, apa era presărată peste tot cu insulițe, bancuri de nisip și stînci submarine. Aceasta îl determină pe căpitan să încerce să iasă dintre recife. A doua zi în zori, la 30 septembrie, înălțară pînzele și cîteva zile nu se mai petrecu

¹ Insula Botaniciei (engl.).

² Bară de lemn, care se așază la capătul unei vergi pentru a o prelungi, în vederea fixării unei bonete (velă ajutătoare).

nici un fapt vrednic de a fi notat. În seara zilei de 8 octombrie, domnul Copper prinse cu harponul un marsuin, așa că trebuiră să oprească nava și să lase jos două bărci pentru a-l ucide și a-l aduce pe bord. Avea doi metri lungime și era o femelă din speța pe care naturalistii o numesc „delfinul celor vechi” și care se deosebește de cealaltă speță de marsuini prin capul și fălcile mai lungi și mai ascuțite. Acesta avea optzeci și opt de dinți pe fiecare falcă. Măruntaiele și carnea lui macră au constituit o masă de sărbătoare. L-au mâncat fript, copt și prăjit, după ce mai întâi l-au ținut în apă caldă. La drept vorbind, după ce trăiseră atîta timp cu carne sărată, nu era nevoie de o prea mare artă culinară ca să le placă orice lucru proaspăt.

La 10 octombrie, în zorii zilei, descoperiră pămînt înspre sud-vest, cînd se apropiară, văzură că era o insulă destul de înaltă, de cinci leghe în circumferință. O numiră insula Norfolk¹, în cinstea nobilei familii din Howard². După prînz un grup se îmbarcă în două bărci și fără să fi suferit vreun neajuns, coborî pe insulă, dincolo de niște stînci mari ce mărgineau o parte din coastă.

O găsiră nelocuită și își dădură seama că ei erau cei dintîi oameni care păseau pe pămîntul ei. Observară mulți arbori și plante care se găseau și în Noua Zeelandă, îndeosebi inul, care creștea parcă mai luxuriant aici decît în orice parte a acelei țări; dar pro-

¹ Această insulă, care a fost timp îndelungat sălaș al ocnașilor deportați pe viață, e acum reședința insularilor din Pitcairn (n. ed. engleze). (Redactorul englez vorbește despre marinarii răsculați de pe Bounty care au trăit un timp în Pitcairn cu femei din Tahiti și apoi s-au stabilit aici. Insulele Norfolk, azi cu același nume, se află între Noua Zeelandă și Noua Caledonie, iar insula Pitcairn se găsește la sudul arhipelagului Tuamotu.)

² Familia Horward a dat Angliei cîțiva duci de Norfolk, toți oameni politici, conducători de oști, amirali și diplomați.

dasul principal îl constituia un soi de pin, care creștea din belșug și atingea înălțimi uriașe ; mulți dintre arbori ajungeau atît de groși la înălțimea pieptului unui om, încît doi inși abia îl puteau cuprinde cu brațele ; erau drepti, înalți și semănau cu pinii de Quebec. Pînă la vreo două sute de metri de țărm terenul era acoperit cu tufe și plante, atît de dese încît cu greu se putea pătrunde mai în adîncul insulei. Pădurile erau foarte luminoase și lipsite de tufărișuri, iar solul părea bogat și gras. Întîlniră aceleași spețe de porumbei și papagali ca în Noua Zeelandă, cîrstei și cîteva alte păsări mici. Păsările marine se înmulțeau netulburate pe țărmuri și pe falezele stîncose. Insula avea apă dulce ; palmierul-varză, măcrișul și susaiul se găseau din belșug în unele locuri de pe țărm ; navigatorii aduseră pe bord din fiecare speță atît cît putură aduna în răstimpul de care dispuneau. După ce părăsiră insula Norfolk se îndreptară spre Noua Zeelandă avînd de gînd să se oprească la strîmtoarea Reginei Charlotte, pentru a îngădui echipajului să se odihnească și pentru a revizui corabia, astfel ca să fie în stare să facă față latitudinilor sudice.

În zorii zilei de 17 octombrie zăriră muntele Egmont acoperit de zăpezi eterne. Se găseau la vreo opt leghe depărtare de țărm.

La 18 octombrie ancorară în Ship Cove, iar după-amiază căpitanul se duse în golfuleț cu năvodul și încercă să prindă cîteva pești. Primul lucru pe care-l făcu după debarcare fu să caute sticla pe care o lăsase acolo la ultima escală și în care se afla memoriul. Sticla nu mai era la locul ei și nu se putu afla cine o luase. Traseră de două ori năvodul dar nu prinseră decît patru pești mici și, ca să acopere în oarecare măsură acest eșec, împușcară mai multe păsări.

În dimineața aceea, vîntul fiind slab, ridicară ancora și traseră la edec corabia în golfuleț, unde o

amarară. Instalară atelierul de fierărie și începură repararea navei și a greementului. Căpitanul dădu ordine să se fiarbă zilnic legume cu făină de ovăz și supă pentru gustarea de dimineață, iar pentru cină legume cu mazare și cu supă ; acest amestec fu servit zilnic întregului echipaj pe lângă rația obișnuită de carne sărată.

După-amiază, în timp ce își instala observatorul, domnul Wales descoperi că mai mulți copaci, care erau în picioare când plecaseră de acolo rîndul trecut, fuseseră doborîți cu ferăstraie și topoare. Nu mai încăpea îndoială deci că „Adventure“ trecuse prin acest golf după plecarea lui „Resolution“.

Nu se întîmplă nimic deosebit pînă la 24 octombrie cînd, în cursul dimineții, zăriră două pirogi venind din strîmtoare ; dar cînd vîslașii dădură cu ochii de corabie făcură cale întoarsă. După gustarea de dimineață plecară cu o barcă să-i caute pe băștinași și, în timp ce înaintau de-a lungul țărmului, împușcară cîteva păsări. Răsunetul puștilor le vesti sosirea ; băștinașii își dezvăluiră ei înșiși prezența în Shag Cove prin strigătele pe care le scoteau. În clipa în care debarcară însă, localnicii îi recunoscură. Teama făcu atunci loc bucuriei și restul indigenilor se grăbi să iasă din pădure ; se îmbrățișară cu toții de mai multe ori, în timp ce localnicii țopăiau și zburdau ca nebulii ; dar nu îngăduiră unor femei, care ședeau mai departe, să se apropie. După ce le dădură securi, cuite și alte lucruri pe care le aveau la ei, englezii primiră în schimb o mare cantitate de pește, pe care localnicii abia o prinseseră.

A doua zi, dis-de-dimineată, locuitorii le făcură o vizită pe bord, aducînd cu ei alți pești, pe care-i schimbară pe pînză de Otaheite.

La 28 octombrie un grup plecă să vîneze în West Bay și ajunse la locul unde lăsasera porcii și găinile,

dar nu văzură nici o urmă, nici de animale, nici de oameni care să fi fost acolo de atunci încoace. Pe seară urcară pe bord cu vreo duzină și jumătate de păsări sălbatice, cormorani și altele. Vânătorii plecați în pădurea lîngă care ancorase corabia avuseră mai mare noroc cu păsările mici.

Vechii lor prieteni se aciuiaseră între timp prin preajma navei și la 6 noiembrie, unul, al cărui nume era Pedro (un om destul de însemnat) dăruî căpitanului un baston de onoare, din acelea pe care le poartă în general căpeteniile. În schimb, Cook îl îmbracă într-un costum de haine vechi, de care indigenul se simți foarte mîndru. Cu încetul, Pedro și alt indigen deveniră vorbăreți; căpitanul începu atunci să-i cerceteze dacă „Adventure“ fusese acolo în lipsa sa, iar ei îl făcură să înțeleagă într-un mod cert că la scurtă vreme după plecarea lor sosise cealaltă corabie, care stătuse la ei între zece și douăzeci de zile și că plecase de zece luni.

La 8 noiembrie lăsară pe țărm doi porci, un vier și o scroafă pe care îi duseră în golful vecin, dincolo de Cannibal Cove; în felul acesta metodele încercate de căpitan pentru a popula această țară cu animale cu greu ar fi putut da greș.

La 9 noiembrie băștinașii aduseră o foarte mare și bine venită provizie de pește, iar căpitanul îi dăruî lui Pedro un urcior de untdelemn gol, care îl făcu pe acesta să se simtă fericit ca un prinț.

După-amiază cîțiva marinari coborîră pe țărm și cercetară un golf, unde aflară două familii de indigeni care își petreceau timpul în diferite feluri: unii dormeau, alții împloteau rogojini, alții frigeau pești și rădăcini, iar o fată încălzea pietre. Cînd se înfierbîntau pietrele, ea le scotea din foc și le așeza grămadă, pune peste ele o mîna de țelină verde, peste țelină o rogojină grosolană și apoi se așeza în vîrfurile întregii în-

îghebbări ca într-un fel de culcuș în care ședea ghemuită ca găina pe ouă. Căpitanul presupuse că făcea așa ca să se vindece de vreo boală de care suferea, căci aburii care se înălțau din țelina verde puteau să joace rolul vreunui medicament.

La 10 noiembrie își luară rămas bun de la Noua Zeelandă și se îndreptară spre Capul Campbell.

Căpitanul avea acum de gînd să străbată vastul ocean în așa fel încît să treacă prin locurile pe care nu le explorase în vara precedentă.

Sîmbătă 17 decembrie zăriră pămînt la vreo șase leghe. După această descoperire făcură voltă în vînt și se opriră cu prova spre sud; la sondare găsiră o sută treizeci și cinci de metri adîncime și fund cu pietre și scoici. Pămîntul din fața lor nu putea fi altul decît coasta apuseană a Țării de Foc, în partea de lîngă intrarea vestică a strîmtorii Magellan.

Aceasta a fost prima traversare făcută drept de-a curmezișul oceanului, la o mare latitudine sudică. Căpitanul spune că n-a întreprins nici o altă traversare atît de lungă în cursul căreia să se fi petrecut atît de puține fapte interesante. Căci, cu excepția declinației magnetice, n-au întîmpinat nimic vrednic de luat în seamă. Își luară aci rămas bun de la Oceanul Pacific de sud. „Am terminat acum cu Pacificul sudic — spune căpitanul Cook în ediția *in quarto* a *Călătoriilor* sale, — și mă încumet să cred că nu se va găsi nimeni care să susțină că l-am lăsat necercetat sau că, într-o singură călătorie, s-ar fi putut face mai mult decît am înfăptuit eu.”

La 18 decembrie, în timp ce continuau să navigheze la depărtare de două leghe de-a lungul coastei, trecură prin dreptul unui promontoriu ce se ridica din mare și pe care îl numiră *Cape Gloucester*. Suprafața lui rotundă, de o înălțime considerabilă, avea mai curînd

înfățișarea unei insule ; era situat la șaptesprezece leghe de insula Landfall ¹.

În ziua de 20 decembrie, la prînz, observară York Minster la o depărtare de cinci leghe. La ora zece se iscă o briză de la sud-est, iar ei folosiră acest prilej pentru a se îndrepta spre uscat ca să încarce lemne și apă, precum și pentru a arunca o privire asupra țării.

Aci găsiră din belșug lemne și apă ; se apucară deci să curețe corabia, al cărei exterior se îmbâcise de alge. Căpitanul află apoi de tristul sfîrșit al unuia dintre marinari. Acesta nu mai fusese văzut de pe la orele unsprezece sau douăsprezece ale nopții trecute, așa că toți au presupus că a căzut peste bord pe la prova, unde-l zăriseră ultima oară, și că s-a înecat.

La 23 decembrie Pickersgill fu trimis cu un cuțer ca să cerceteze partea răsăriteană a strîmtorii cu gîndul de a examina insula lîngă care ancoraseră și pe care căpitanul o botezase *Shag Island* ².

Pe la șapte seara ofițerul se înapoie și raportă că pămîntul din vecinătate era o insulă căreia îi dăduse ocol și că între ea și capătul estic se găsea un golf în care trăiau numeroase gîște.

Cînd aflară aceasta, se împărțiră în două echipe de vînătoare, iar a doua zi Pickersgill apucă într-o direcție, căpitanul în alta ; cu toții se amuzară bine vînd gîștele, fapt de la care se trase și denumirea insulei : *Goose Island* ³. Debarcarea fu anevoioasă datorită valurilor foarte înalte ; după debarcare se cățără cu greu pe stînci, așa încît sute de gîște scăpară, unele spre mare, altele înăuntrul uscatului. Vînară însă prin diferite mijloace 62 de păsări, cu care se înapoiară

¹ Insula Acostării (engl.).

² Insula Cormoranilor (engl.).

³ Insula Gîștelor (engl.).

pe bord ; erau cu toții frînți de oboseală, dar achiziția făcută înlătură orice alt considerent ; se așezară la cină înfometăți și consumară o parte din vînatul doborît în cursul zilei. Puțin mai înainte, domnul Pickersgill și tovarășii lui aduseseră pe bord paisprezece găște, așa încît avură posibilitatea să le împartă întregului echipaj ; darul acesta fu foarte bine primit, fiindcă se apropia marea sărbătoare. Dacă Providența nu i-ar fi aprovizionat într-un fel atît de neobișnuit, mîncarea lor de Crăciun ar fi fost carne conservată de vacă și de porc.

În dimineața următoare, la 25 decembrie, cîtiva băștinași le făcură o vizită. Erau mărunți, urîți, spînatici și pe jumătate morți de foame ; nu se afla printre ei nici unul mai înalt. Umblau aproape goi, singurul lor veșmînt fiind o piele de focă. Femeile își acopereau goliciunea cu marginea unei piei de focă, dar altfel erau îmbrăcate ca și bărbații. O femeie ținea la sîn doi copii în întregime despuiați ; se obișnuiesc astfel de mici cu frigul și cu suferințele. Aveau cu ei arcuri și săgeți, sulii sau mai curînd harpoane, făcute din os și fixate pe un băț. Atît ei cît și toate lucrurile lor miroseau insuportabil de tare a untură de pește.

Femeile și copiii rămăseseră la pirogi. Acestea erau făcute din scoarțe de copac și în fiecare din ele ardea un foc în jurul căruia se înghesuiau bieteles făpturi. În pirogi aveau piei mari de focă sub care se adăposteau cînd se aflau pe mare și care slujeau și de învelitoare colibelor lor de pe țărm ; cîteodată le mai foloseau și ca vele.

Înainte de prînz toți băștinașii plecară ; nimeni nu-i invitase să rămînă la masă. Murdăria de pe ei și duhoarea ce o răspîndeau în jur erau de ajuns pentru a strica europenilor pofta de mîncare ; și, dacă lucrul acesta s-ar fi întîmplat ar fi regretat grozav, căci de

multă vreme nu mai avuseseră bucate atît de bune : gîște fripte și fierte, apoi budincă de gîscă, bunătăți pe care aproape le uitaseră ; le mai rămăsese și ceva vin de Madeira, singura provizie care prin păstrare căpăta gust mai bun.

A doua zi băștinașii le făcură o nouă vizită și, fiindcă i se rupea inima văzîndu-i cum ședeau tremurînd și goi pe punte, căpitanul Cook le dădu, plin de omenie, niște postav și o pînză veche de cort ca să se acopere.

Navigatorii se îndoiau că vor putea face rost de provizii proaspete în acel loc, unde se găseau mai ales păsări sălbaticе, care n-ar fi fost niciodată de ajuns pentru întregul echipaj al vasului. Erau gîște, rațe, coțofane marine, cormorani și acei pescăruși numiți „găini de Port Egmont“. Mai trăia acolo un soi de rață pe care marinarii o botezară „calul de curse“ din pricina repeziciunii cu care alerga pe apă, căci avea aripile prea scurte ca să se ridice în aer și deci nu putea zbura. Gîștele, de asemenea mult mai mici decît cele domestice din Anglia, erau tot atît de bune la gust. Aveau ciocuri negre, scurte și picioare galbene. Gîscanul era în întregime alb, iar gîsca pătată cu alb și negru sau cenușiu, cu o pată mare albă pe fiecare aripă.

Căpitanul Cook spunea că din toate popoarele pe care le-a văzut, indigenii de aici păreau a fi cei mai nenorociți. Sortiți să trăiască în unul din cele mai aspre climate din lume, nu erau destul de isteți pentru a-și rostui cele de trebuință și care le-ar fi putut face viața în oarecare măsură mai comodă ¹.

¹ Băștinașii se află și astăzi în aceeași stare înapoiată. O relatare completă și interesantă despre ei se poate găsi în *Călătoria lui Parker Snow în Pacificul de sud pe iahtul „Allen Gardener“* (n. ed. engleze).

Cu toate că ținutul era sterp, se găseau acolo felurite plante necunoscute, iar Forster și grupul lui avură cu ce să se îndeletnicească.

La 28 decembrie ridicară ancora și se îndreptară spre larg, reluându-și drumul către răsărit, iar a doua zi dublară capul Horn și intrară în Oceanul Atlantic de sud. Capul Horn este extremitatea de miazăzi a unui grup de insule inegale ca întindere, situate în fața golfului Nassau, și care sînt cunoscute sub numele de *Hermit Islands*¹.

De aici se îndreptară spre Success Bay, ajutați de curenții ce-i mînau spre miazănoapte. Înainte de plecare ridicaseră pavilionul și trăsese rădouă lovituri de tun ; curînd după aceea zăriră un fum înălțîndu-se din pădure deasupra capătului sudic al golfului și socotiră că focul fusese aprins de băștinași. Cum ajunseră în dreptul golfului, locotenentul Pickersgill se duse să vadă dacă rămăseseră urme ale trecerii navei „Adventure“, dar nu descoperi nimic din care să reiasă că o corabie s-ar fi oprit pe acolo de curînd. Căpitanul scrisese numele corăbiei sale pe o tăbliță și o bătu în cuie pe un copac la locul de unde „Endeavour“ luase apă dulce.

La ora trei dimineața virară îndreptîndu-se spre capătul răsăritean al Țării Statelor, unde ajunseră a doua zi după-amiază.

După prînz lansară trei bărci și debarcară cu un mare grup de oameni, unii pentru a ucide foci, alții pentru a prinde sau vîna păsări, pești sau ce le-ar fi ieșit în cale. Foci puteau găsi oriunde ar fi acostat, deoarece ele împînzeau întreg țărmul ; după gălăgia pe care o făceau, s-ar fi zis că insula era populată cu vaci și viței. La debarcare băgară de seamă că de fapt nu erau foci ci alt soi de vietăți care, prin formă

¹ Insulele Sihastrului (engl.).

și prin mișcări, se asemănau cu vițeele de mare. Marinarii le botează lei, căci masculul semăna mult cu această fiară sălbatică¹. Se mai afla acolo același soi de focă pe care îl găsiră în Noua Zeelandă și care era cunoscut îndeobște sub numele de „urs de mare” — cel puțin așa îl botează ei. Erau în general atât de blânde, sau mai curînd nătînge, încît așteptau ca navigatorii să se apropie de ele și să le doboare cu lovituri de ciomag ; totuși pe cele mari le împușcau, fiindcă socoteau că era primejdios să te afli în preajma lor. Se mai găseau pe insulă pinguini și numeroși cormorani, gîște și rațe, dar nu prea multe, precum și păsări răpitoare și cîteva specii de păsărele. Pe seară călătorii se înapoiară pe bord cu o pradă foarte bogată.

În ziua următoare, la 1 ianuarie 1775, constatară că nu le lipsea decît un golf bun ca să poată face acolo o escală convenabilă. Corabia lor fusese adusă pe acele meleaguri fie de soartă, fie datorită voinței oamenilor în căutare de merinde proaspete și trebuia să fie adăpostită undeva ; așa că domnul Gilbert trecu în cuter spre Țara Statelor pentru a găsi un golf prielnic. Căpitanul mai trimise alte două bărci care se întoarseră încărcate cu lei de mare și cu urși de mare. Ucideau lei sau urși bătrîni, îndeosebi pentru grăsimea lor, din care se făcea ulei, căci în afară de măruntaie, care erau destul de bune, carnea lor duhnea prea tare pentru a fi mîncată cu cîtuși de puțină plăcere. Dar puii tineri se dovediră foarte gustoși și chiar carnea unor leoaice bătrîne nu era de lepădat.

Pe la ora zece, domnul Gilbert se înapoie din Țara Statelor, unde găsisse un port bun, așezat la trei leghe spre apus de Capul St. John. Golful avea aproximativ trei kilometri jumătate lungime și, în unele locuri, atingea lățimea de doi kilometri. Pe insulă se aflau lei

¹ Este probabil vorba de otarie,

de mare, foci și atît de mulți pescăruși încît se întuneca cerul cînd erau tulburați, iar oamenii aproape se înăbușeau de mirosul găinațului lor care, duhnind mai rău ca *assa foetida*¹, devenise pentru ele o armă de apărare. Ziua descoperirii acestui port îi dădu căpitanului prilejul de a-l numi *New-Year's Harbour*².

Căpitanul Cook spune că lei de mare găsiți aici nu fac parte din speța descrisă sub același nume de lordul Anson, dar că totuși lor li s-ar cuveni mai pe drept cuvînt această denumire datorită părului lung ce le acoperă ceafa, gîtul și umerii, dîndu-le în mare măsură aerul și înfățișarea unor lei. Femelele nu sînt nici pe jumătate atît de mari ca masculii; o blană scurtă de culoare cenușie sau pămîntie deschisă le acoperă trupul.

Trăiesc într-un fel de turme pe stînci și pe lîngă țărmul mării. Era tocmai perioada zămislirii și a nașterii puilor și englezii văzură un mascul, care, înconjurat de vreo douăzeci-treizeci de femele, stătea cu ochii în patru pentru a le păstra pe toate pentru el și a alunga pe orice alt rival care ar fi încercat să pătrundă în turma sa. Alți masculi aveau mai puține soațe, iar cîtiva doar una sau două.

Urșii de mare nu sînt nici pe departe atît de mari ca lei, dar depășesc totuși în dimensiuni foca obișnuită. Nu au coama caracteristică a leilor de mare. Părul lor este de aceeași lungime peste tot, mai fin decît al leilor și asemănător cu al vidrei, dar de culoare cenușie ca fierul. Aceasta este speța pe care francezii o numesc lupi de mare și englezii foci; ea se deosebește totuși de focile din Europa și din America de Nord. Lei pot fi și ei numiți, fără a greși prea mult, foci

¹ *Assa foetida*, o rășină cu miros pestilențial, produsă de niște umbelipare din Iran. Fiind antispasmodică, se folosește, dar numai în medicina veterinară.

² Golful Anului Nou (engl.).

uriaeșe ; căci fac parte din același neam. Nu era de loc primejdios să umbli printre ei, deoarece sau fugeau sau rămâneau nemișcați. Singurul pericol ar fi fost să treci între ei și ocean, fiindcă atunci când se speriau de ceva, coborau într-un număr atît de mare încît, dacă nu fugeai din drumul lor, năvala te strivea.

Păsările oceanului erau pescărușii, rîndunicile de mare, „găinile de Port Egmont“ și niște păsări mari, cafenii, de dimensiunile albatroșilor. Pe acestea din urmă marinarii le porecliseră „gîștele mătușii Cary“ și găseau că sînt o mîncare destul de bună. Ca păsări de uscat erau vulturi sau șoimi, vulturi pleșuvi ori ceea ce marinarii numeau curcani-șoimi, sturzi, precum și cîteva alte păsărele.

Era interesant să observi felul în care conviețuiau diferitele vietăți ce locuiau pe aceste meleaguri. Păreau să fi întocmit o ligă pentru a nu-și tulbura reciproc liniștea. Leii de mare ocupau cea mai întinsă parte a coastei ; urșii de mare se aciuiaseră înăuntrul insulei ; cormoranii crestați se adăposteau în rîpile cele mai înalte ; pinguinii își statorniciseră reședința acolo unde comunicația, spre sau dinspre mare era mai ușoară, iar celelalte păsări își alegeau ungherele mai retrase. Căpitanul Cook spune că a văzut toate aceste vietăți amestecîndu-se între ele ca animalele domestice și oră-tăniile din curtea unei ferme, fără ca vreuna să încerce a o vătăma pe cealaltă.

După ce părăsiră uscatul la 3 ianuarie seara, călătorii îl zăriră din nou înspre apus, a doua zi dimineata.

La 14 ianuarie, pe la ora 9 dimineata, deslușiră ceea ce li se păru atunci o insulă de gheață ; dar, la amiază, începură să întrebe dacă era vorba de gheață sau de pămînt ; pînă la urmă, se adeveri ultima presupunere, căci țărmlul era în întregime acoperit cu zăpadă.

În ziua de 16 ianuarie începură să exploreze coasta nordică și, în dimineata următoare, coborîră o barcă,

în care se sui căpitanul Cook în tovărășia domnului Forster și a grupului său pentru a face o recunoaștere înainte de a se încumeta să rămână aci cu corabia ; renunțară însă pînă în cele din urmă, deoarece băgaseră de seamă că părțile mai lăuntrice ale ținutului erau sălbatice și aride. Stîncile sălbatice își înălțau culmile mărețe pînă ce se pierdeau printre nori, iar văile zăceau acoperite de zăpezi veșnice. Nu se zărea vreun arbore și nu exista vreo tufă nici măcar atît de mică încît să-ți poți face o scobitoare. Acolo trăiau cam aceleași vietăți ca și în New Year's Harbour.

Cînd ajunseră pe coastă, căpitanul hotărî ca, în afara rației obișnuite, să se fiarbă și grîu pentru gustarea din fiecare dimineată ; dar cei mai mulți preferau carnea proaspătă celei sărate. În ceea ce-l privea, căpitanul Cook spunea că era sătul pînă în gît de orice fel de carne sărată ; deși carnea pinguinilor greu se putea compara cu ficatul de vacă, faptul că era proaspătă o făcea să alunece pe gît. Numără golful acesta *Possession Bay* ¹.

Îndată ce ridicară barca pe bord, navigară de-a lungul coastei către răsărit cale de unsprezece sau douăsprezece leghe, pînă la o ieșitură ce primi numele de capul Saunders. Dincolo de acest cap aflară un golf mărișor pe care-l botezară *Cumberland Bay*.

La 20 ianuarie dădură peste o insulă pe care o denumiră insula Georgia. Ea se întinde pe treizeci și una de leghe în lungime, iar lățimea ei cea mai mare este de vreo zece leghe. Pare a avea golfuri și golfulețe din belșug, îndeosebi pe coasta nord-estică ; dar uriașa mulțime de ghețuri de pe țărmuri o făcea mai tot anul de nepătruns.

De la 20 la 27 ianuarie avură fără întrerupere vreme neguroasă. Se săturaseră acum de marile latitudini su-

¹ Golful Posesiunii (engl.).

dice, unde nu întâlneau decît gheață și cețuri dese ; se îndreptară deci spre răsărit și, curînd după aceea, dădură deodată peste numeroase insule mari de gheață, într-o mare presărată cu sloiuri mărunte. Din această pricină schimbară murele și se îndreptară spre apus cu vîntul de la nord. Ghețarii plutitori ce-i înconjoară erau toți de înălțime aproape egală și se înfățișau ca o suprafață turtită, netedă.

La 1 februarie dădură cu ochii de o nouă coastă. Într-adevăr era un promontoriu înalt pe care-l botezară *Cape Montagu* dar, prevăzători, nu se încumetară să se apropie de țărmul care nu oferea nici un loc de ancorare ; golfurile erau blocate sau umplute pînă sus cu gheață iar ținutul, în întregime, din vîrfurile munților pînă la marginea falezelor cu care se termina coasta, era acoperit de zăpezi eterne de mai mulți metri grosime.

Înainte de a purcede mai departe spre răsărit, cercetară cu privirea ținutul și spre miazănoapte.

La 3 februarie văzură două insule. Ziua în care fuseseră descoperite îi făcu să le numească *Candlemas Isles*¹. Deși nu erau prea întinse, aveau totuși înălțimi demne de luat în seamă și erau acoperite cu zăpadă. La 4 februarie își reluară drumul spre răsărit. Pe la amiază întâlneau mai multe insule de gheață și cîteva sloiuri răzlețe, vremea continuînd a rămîne închisă, cu ninsoare și ploi.

Riscul de a explora o coastă în aceste mări necunoscute și înghețate este atît de mare încît nimeni, zice căpitanul Cook, nu se va încumeta vreodată să navigheze mai departe decît a mers el² ; de aceea ți-

¹ *Candlemas*, sărbătoare religioasă care în Anglia cade la 2 februarie. Textual : Insulele Binecuvîntării lumînărilor.

² Aici, totuși, se înșela, fiindcă un secol după aceea căpitanul, apoi amiralul Sir James Clark Ross, în cursul minunatei sale călătorii în Oceanul Antarctic, la care se face aluzie aci, pă-

nuturile ce s-ar afla mai spre miazăzi nu vor fi niciodată explorate. „Trebuie înfruntate ceturi dese, viscole, geruri puternice și toate celelalte fenomene care fac navigația primejdioasă, spune Cook; aceste greutăți, confirmă el, sînt mult mărite de înfățișarea nespus de aspră a ținutului sortit de natură să nu simtă nici măcar o singură dată căldura razelor soarelui, ci numai să zacă îngropat pentru vecie sub zăpezi și ghețuri eterne. Golfurile care s-ar afla poate pe țărmuri sînt, ca să spun așa, înfundate cu totul de munți de zăpadă înghețată; iar dacă vreunul din ele ar fi destul de prielnic pentru adăpostirea unei corăbii, aceasta ar risca să rămînă întepenită înăuntru pentru totdeauna sau să iasă de acolo odată cu vreun ghețar plutitor.“

După o asemenea lămurire, cititorul nu se va aștepta desigur să-i vadă navigînd mai departe spre miazăzi. Nu că le-ar fi pierit dorința de a-și continua călătoria; alte pricini îi împiedicau. Ar fi fost o nesocotință să riște tot ceea ce înfăptuiseră pînă atunci, numai de dragul de a descoperi un țărm care, odată cunoscut, nu ar fi răspuns unei nevoi, nu ar fi fost cîtuși de cît folositor fie navigației, fie geografiei, sau oricărei alte științe, în afara cercetărilor magnetice; pe lîngă toate acestea, exploratorii noștri nu se aflau în condițiile cerute de o întreprindere atît de grea și nici nu mai aveau timpul s-o facă, oricît de bine ar fi fost aprovizionați.

Aceste motive hotărîră pe căpitanul Cook să vireze spre răsărit, în timp ce un viscol deosebit de puternic se isca dinspre miazănoapte, aducînd cu el o ninsoare nespus de bogată. Cantitatea de nea ce se așeza pe pînze era atît de mare încît îi silea descori să întoarcă

trunse pînă la latitudinea de 78°4' descoperind un mare continent, munții Erebus și Terror, doi vulcani activi, care emană foc și fum printre ghețuri și zăpezi eterne (n. ed. engleze).

în așa fel corabia ca vîntul să poată scutura zăpada de pe ele ; altminteri nici pînzele, nici vasul nu ar mai fi suportat greutatea.

La 1 februarie vremea se schimbă, dar apa de pe punte era tot înghețată și la prînz mercurul din termometru nu arată mai mult de $1,4^{\circ}\text{C}$.

La 22 februarie, aflîndu-se la două grade longitudine de ruta lor spre sud, după ce părăsiseră Capul Bunei Speranțe, socotiră că nu mai avea nici un rost să-și continue drumul spre răsărit pe această paralelă, deoarece știau că pe acolo nu puteau întîlni uscatul.

Făcuseră pînă atunci ocolul oceanului sudic la mari latitudini și-l străbătuseră în așa chip încît nu mai rămînea nici cea mai mică bănuială în privința existenței unui continent, decît poate în apropierea polului și deci — după cum se credea pe atunci — dincolo de limita navigației. Vizitînd în două rînduri marea tropicală, nu numai că stabiliseră poziția unor ținuturi descoperite mai de mult, dar înfăptuiseră și multe noi descoperiri, nemailăsînd decît foarte puțin de cercetat prin acele părți. Astfel ținta călătoriei lor fusese atinsă în toate privințele ; emisfera sudică era acum suficient explorată și se pusese în sfîrșit capăt căutării continentului sudic.

Pînzele și greementul se uzaseră atît de mult încît mai în fiecare ceas se rupea cîte ceva și călătorii nu mai aveau cu ce să le dreagă sau să le înlocuiască. Proviziile, de asemenea în scădere, nu mai erau nici destul de hrănitoare ; de multă vreme nu mai gustaseră alimente proaspete. Ce-i drept, ca adevărați marinari britanici, mateloții erau încă sănătoși și ar fi mers înainte cu voioșie, așa cum au făcut întotdeauna și cum o vor face mereu, oriunde ar fi conduși, dar se temeau să nu se îmbolnăvească de scorbut într-o vreme cînd nu ar fi avut cu ce să se lecuiască. Ar fi fost o cruzime din partea celui care ar fi vrut să prelungească mai mult

decît era necesar oboselile și suferințele la care se găseau expuși tot timpul. Comportarea lor în cursul îndelungatei călătorii era vrednică să fie privită cu multă înțelegere. Însuflețiți de purtarea ofițerilor, ei se arătau în stare să înfrunte orice greutate și primejdii întîlnite în drum și nu socoteau nici o clipă că unele sau altele ar fi fost mărite din pricina despărțirii de nava-consoartă, „Adventure“.

La 8 martie mercurul din termometru se urcă la 16 °C și găsiră cu cale să mai lepede din cojoace.

La 12 martie coborîră o barcă pe apă și împușcară cîțiva albatroși și petreli, care în acea împrejurare au fost foarte bine veniți. Fiecare membru al echipajului era nerăbdător să ajungă la liman, ceea ce hotărî pe căpitan să se plece în fața dorinței generale și să cîrmească spre Capul Bunei Speranțe. Căpitanul Cook ceru acum ofițerilor și subofițerilor jurnalele de bord și jurnalele ce le ținuseră ; ele îi fură predate și sigilate în vederea inspectării lor de către Amiralitate. Căpitanul Cook le mai dădu instrucțiuni atît lor cît și întregului echipaj să nu divulge nimic în privința locurilor pe unde trecuseră, pînă nu vor primi din partea lorziilor îngăduința de a o face.¹

¹ În ciuda acestui ordin, călătoria făcuse atîta vîlvă, încît publiciștii zilei se arătau tare ahtiați să afle cum a decurs ; în felul procedaseră și după călătoria lui Mc Clintock, al cărui jurnal de bord a fost foarte căutat de toți publiciștii mai cunoscuți, cîștigătorul fiind domnul Murray. Următoarea corespondență este întrucîtva amuzantă :

Mile End, 18 septembrie 1771

Domnule,

Simbăta aceasta, în cursul dimineții, l-am cercetat pe domnul Anderson, tunarul, în legătură cu darea în vileag a recente mele călătorii, a cărei descriere se zice că se află sub tipar, și i-am spus că-l bănuiesc a fi autorul ei. El a susținut că nu are nici o cunoștință și că se va strădui să-l descopere pe autor. Ieri mi-am înmînat raportul alăturat.

Astăzi m-a vizitat Marra și mi-a confirmat ceea ce afirmă

În seara zilei de 17 martie zăriră pământ la vreo șase leghe depărtare. A doua zi, avînd prea puțin vînt sau de loc, lăsară o barcă pe apă și o trimiseră în direcția unei corăbii ce plutea la vreo două leghe de ei; căci erau prea nerăbdători să afle vești pentru a mai ține seama de distanță. Curînd după aceea se iviră în vînt trei alte vase, dintre care unul arbora culorile engleze.

Anderson în raport și a mai adăugat că Bordel, timonierul meu și Reardon, secundul șefului de echipaj au ținut fiecare cîte un jurnal pe care l-au oferit librarilor, dar erau atît de prost scrise că nimeni nu le-a putut citi. Nu am nici un temei să mă îndoiesc de adevărul acestui fapt, dar mă voi duce totuși la tipograf și voi încerca să arunc o privire pe manuscris, deoarece cunosc felul lor de a scrie. Acest Marra este unul dintre ajutorii tunarului, chiar acela care voia să rămînă în Otaheite. Dacă singura relatare a călătoriei ce se tipărește este a lui, nu cred că merită atenție. Am luat oarecare măsuri pentru a descoperi dacă mai sînt și altele și informațiile pe care, eventual, le voi căpăta vă vor fi comunicate, domnule, de presupusul și plecatul dv. servitor.

(semnat) James Cook

*Domnului Philip Stephens, la Amiralitate
(anexă)*

Domnule,

Ca urmare a directivei dv. am cercetat cu de-amănuntul toate prăvăliile librarilor din cartierul Sfîntul Paul pînă ce am ajuns la aceea a domnului Francis Newbury. Am aflat destul de ușor ceea ce voiam de la vînzător, care mi-a răspuns (cînd i-am cerut călătoria navei „Resolution”) că nu avuseseră încă timp s-o tipărească; l-am întrebat apoi dacă ceea ce aveau ei era jurnalul căpitanului; la care m-a privit lung și mi-a spus că, deocamdată, nu posedă nici un jurnal, dar că au sorți la fel de buni ca și alți librari să-l publice pe acesta. Între timp a înțeles că încercam să-l trag de limbă, așa că s-a dus să-mi aducă o listă de cărți și mi-a spus bună ziua, asigurîndu-mă că, înainte de publicarea călătoriei, apariția cărții va fi anunțată prin presă. Atunci m-am îndreptat spre locuința lui Marra și a lui Peckover, unde l-am găsit pe cel dintîi. L-am spus că am de predat un mesaj din partea dv., domnule, lui Peckover, pe care el, Marra, s-a dus să-l caute. L-am înștiințat că va fi vai de el și de mine dacă nu putem descoperi cine era cel care publica relatarea. Această veste îi întristă pe toți cei de față, căci se mai aflau

La întoarcerea bărcii, cei din ea raportară că vizitaseră o navă a Indiilor Răsăritene Olandeze, al cărei căpitan le oferise, foarte îndatoritor, zahăr, *arac*¹ și tot ce avea de prisos. Cîțiva marinari englezi de pe

acolo cîțiva membri ai ultimului dv. echipaj. Unii îmi declară că Reading a scris un jurnal pe care Enell îl scoase la iveală. I-am oferit cinci guinee ca să mă lase să vă arăt rețetarea. El a acceptat. Alții mi-au spus că Rollet a ținut un jurnal și că l-a scris printre rîndurile Bibliei sale. Am notat toate aceste amănunte pentru a vă informa satisfăcător. În cele din urmă Marra trase hîrtia din fața mea (scrisă la Angel, Angel Court, în vecinătatea orașului Southwark). „Du-i asta căpitanului Cook: dacă vrea să-mi trimită un rînd mie sau pentru mine, voi scoate din cauză pe toți cei ce sînt bănuși”. Adăugă apoi: „Eu sînt cel care publică această călătorie; nu doresc nici o avansare și Dumnezeu să mă ferească să pun piedici celor ce-și cîștigă pîinea de la marina militară; și, domnule Anderson, fiindcă dumneata mi-ai fost totdeauna prieten, vino cu mine și te vei convinge din nou că nu s-a plănuit niciodată ca numele de Anderson să fie pus pe coperta călătoriei”. Porunci unei trăsuri să mîne la prăvălia lui Newbury; mă duse în salonul din spate; informă pe domnul Newbury că prietenul lui era scos din slujbă și de aceea dezvăluise totul. „Acum — zise el — pe ce nume va apărea jurnalul meu de călătorie?” „Pe nici un nume” — zise librarul. „Atunci — zise celălalt, pune-l să iasă pe numele lui John Marra!” adăugînd în cele din urmă: „Dacă va binevoi căpitanul Cook să vie aici, domnule Newbury, dați-i toată satisfacția în măsura în care vă stă în putere”. Newbury spuse că așa va face, după care ne invită pe amîndoi la masă.

Ar fi trebuit, domnule, să vă caut aseară, dar șchioapăt aîlt de tare că mi-ar fi fost greu să urc pînă la dv. Dacă veți binevoi să mă înștiințați cînd veți trimite după Marra, vă voi căuta în același timp pentru confruntare; dar au fost de față prea mulți martori ca el să mai poată da înapoi.

Onorate domn, veți binevoi să observați că aceasta este a doua oară că mă aflu nevinovat în calea mîniei dv.

Sînt, domnule, cu cel mai mare respect, prea supusul și prea plecatul dv. servitor.

(semnat) Rt. Anderson

(Arhivele Amiralității, Whitehall, Scrisorile căpitanului Cook, vol. 23).

¹ Băutură alcoolică din orez sau orz fermentat.

bordul acestei corăbii le-au spus că „Adventure“ sosise cu douăsprezece luni înainte la Capul Bunei Speranțe și că membrii echipajului uneia din bărcile sale fuseseră uciși și mâncați de indigenii din Noua Zeelandă.

La 19 martie întâlnește vasul „True Briton“, comandat de căpitanul Broadly. Acest vas venea din China și deoarece nu oprea la Cap, căpitanul Cook trimise pe bordul lui o scrisoare pentru secretarul Amiralității.

Trista știre despre „Adventure“ le fu acum confirmată. Echipajul corăbiei le trimise un pachet de ziare vechi, care însă pentru ei erau noi și care-i făcură să-și treacă timpul în chip plăcut ; dar aceasta fu cea mai neînsemnată favoare pe care o primiră de la căpitanul Broadly. Cu o generozitate specifică tuturor comandanților de nave care țin de Compania Indiilor el le dăruie provizii proaspete, ceai și alte articole foarte bine-venite, fapt pentru care avu parte de recunoștința tuturor. După-amiază se despărțiră. „True Briton“ porni în larg iar ei către țarm.

În dimineața următoare, care la ei era miercuri 22, iar la cei de aici, marți 21 martie, — ancorară în Table Bay, unde găsiră mai multe corăbii olandeze, câteva franceze, precum și nava „Ceres“ comandată de căpitanul Newte, o corabie a Companiei Indiilor Răsăritene Engleze venind din China și mergând de-a dreptul în Anglia ; prin ea expediară Amiralității o copie a părții precedente a acestui jurnal, câteva hărți și desene. Încă înainte de a fi terminat manevra de ancorare, căpitanul trimise un ofițer ca să înștiințeze pe guvernator de sosirea lor și să solicite mărfurile și proviziile proaspete necesare, care le-au fost lesne acordate.

Căpitanul află acum că „Adventure“ se opriese aici la întoarcere ; găsi o scrisoare prin care căpitanul

Furneaux îl înștiința de pierderea bărcii și a zece din cei mai buni oameni, în strîmtoarea Reginei Charlotte. Mai tîrziu, după sosirea căpitanului Cook în Anglia, Furneaux îi înmîină o povestire completă a faptelor sale din momentul celei de a doua și ultimei despărțiri a lor ; o redăm acum în amănunt pentru a împlini istoria acestei expediții :

În octombrie 1773 vîntul azvîrlise nava „Adventure“ în largul coastei Noii Zeelande, despărțind-o astfel de „Resolution“, pe care după aceea n-o mai întîlni. Echipajul de pe „Adventure“ avu de luptat cu furtuni violente pînă la 6 noiembrie cînd, vasul aflîndu-se la nord de capul Palliser, a acostat într-un golf oarecare pentru a-și completa proviziile de lemne și apă, căci duceau mare lipsă de amîndouă ; în ultimele cîteva zile avuseseră drept rație un litru de apă, dar chiar și atît nu le-ar fi ajuns mai mult de șase sau șapte zile. Ancorară în golful Tolaga. Lemnele și apa se găseau ușor aici. Băștinașii semănau cu cei din strîmtoarea Reginei Charlotte, însă erau mai numeroși. În una din pirogile lor observară capul unei femei, expus la vedere, împodobit cu pene și alte ornamente. Părea viu, dar după ce se mai apropiară constatară că era uscat, fiecare trăsătură fiind perfect conservată ; înțeleseseră că indigenii îl păstrau ca pe o relicvă a vreunei rude decedate.

După ce luară vreo zece butoaie mari de apă și lemne, călătorii ridicară pînzele la 12 noiembrie, îndreptîndu-se către strîmtoarea Reginei Charlotte, dar vremea neprielnică îi împiedică să ajungă acolo înainte de 30 noiembrie. Nu vedeau nicăieri nava „Resolution“ și începură să se neliniștească din pricina ei ; dar, coborînd pe țărm, observară locul unde ceilalți înălțaseră corturile, iar pe un ciot vechi al unui arbore văzură gravate cuvintele : „Caută dedesupt“. Săpară

și dădură de o sticlă astupată cu un dop și ceruită, în care se afla o scrisoare a căpitanului Cook, prin care el le aducea la cunoștință sosirea lor acolo la 3 ale lunii și plecarea la 24, precum și intenția pe care o avea de a petrece câteva zile la intrarea strîmtorii, pentru a-i căuta.

Începură deci îndată să facă reparațiile trebuincioase corăbiei, lucru care îi ținu ocupați pînă la 16 decembrie.

A doua zi trimiseră cuterul cel mare cu aspirantul Rowe și cu echipajul bărcii ca să adune verdeturi sălbatice pentru marinari, cu dispoziția de a se înapoia în aceeași seară, deoarece aveau de gînd să înalte pînzele a doua zi dimineată. Dar barca nu mai veni nici seara, nici în dimineata următoare. Burney, locotenentul secund, porni deci în căutarea lor cu șalupa armată cu echipaj de barcă și cu zece pușcași de marină. Se reîntoarse în aceeași seară pe la orele unsprezece și-l informă pe căpitan asupra unei scene cu adevărat cumplite, ce nu se poate descrie mai bine decît prin propriile lui cuvinte :

„La data de 18 am părăsit corabia și, purtați de o briză ușoară, am ocolit repede Long Island¹. În timp ce înaintam, cercetam de la babord fiecare ungher, uitîndu-mă bine peste tot cu un telescop. La unu și jumătate ne-am oprit pe o plajă de pe partea stîngă și am poposit în Golful Estic, pentru a fierbe niște alimente. În timp ce găteam, am văzut pe țărmul opus un indigen alergînd de-a lungul plajei spre capătul golfului. Mîncarea noastră fiind gata, ne urcarăm în barcă și plecarăm ; în scurtă vreme ajunserăm la capătul acelei coaste, unde zărirăm o așezare indigenă.

În timp ce ne apropiam, cîțiva băștinași veniră spre noi pe stînci și ne făcură semn să plecăm ; dar, văzînd că nu-i luam în seamă, își schimbară tonul.

¹ Insula Lungă (engl.).

Găsirăm trase pe plajă șase pirogi mari, cele mai multe duble, precum și numeroși băștinași. Lăsând echipajul să păzească barca, pășii pe țărm cu pușcași (un caporal și cinci oameni) și scotocirăm prin mai multe case, negăsind însă nimic care să-mi dea de bănuiră. Coborînd pe plajă, unul dintre indigeni aduse o legătură de *hepato* (sulițe lungi) dar, văzînd că mă uit foarte grav la el, le puse jos și porni să se plimbe cu o nepăsare prefăcută. Deoarece cîtiva indigeni păreau speriați, am dăruit unuia o oglindă și altuia un cui mare. Din acel loc golful se întindea, cît puteam eu aprecia, cam pe doi kilometri. M-am uitat de jur împrejur cu ocheanul, dar n-am văzut nici barcă, nici pirogă, nici vreun alt semn care să trădeze prezența locuitorilor. M-am mulțumit de aceea să trag cîteva focuri de armă în fiecare ungher în timp ce inspectam coasta.

Am navigat pe lîngă coasta răsăriteană și am ajuns la o altă așezare, unde indigenii ne invitară pe țărm. I-am întrebat de barcă, dar ei au pretins că nu știu de ea. Păreau foarte prietenoși și ne-au vîndut niște pește. La vreo oră după ce am părăsit acel loc, pe o mică plajă, învecinată cu Grass Cove¹, văzurăm că tocmai fusese trasă pe țărm o pirogă dublă foarte mare, în care erau doi oameni și un cîine. Cum ne-au văzut, oamenii au lăsat piroga și au rupt-o la fugă în pădure. Asta m-a făcut să bănuiesc că de la ei aș putea căpăta vești despre cuter. Coborîrăm pe țărm și căutarăm în pirogă, unde găsirăm furcheții de pe cuter și cîteva ghetе ; știam precis că una dintre ele aparținea domnului Woodhouse, unul din aspiranții noștri. Un marinar îmi aduse tot atunci o bucată de carne, pe care o luase drept o parte din carnea sărată ce aparținea echipajului de pe cuter. Examinînd-o și mirosind-o,

¹ Golful ierbii (engl.).

constatai că era proaspătă. Fannin, *master*-ul, care mă însoțea, bănuia că era carne de câine și eu am fost de aceeași părere, căci tot mă mai îndoiam de faptul că indigenii ar fi canibali. Dar în curînd aveam să căpătăm cea mai îngrozitoare și mai incontestabilă dovadă că lucrurile stau altfel.

Un mare număr de coșuri, vreo douăzeci, zăceau pe plajă legate la gură ; le deschiserăm tăind legăturile ; unele erau pline cu carne prăjită și altele cu rădăcini de ferigi, care servesc drept piine. Căutînd mai departe, dădurăm de alte ghetete și de o mîină pe care o identificăram de îndată ca fiind a lui Thomas Hill, unul dintre oamenii noștri de la teugă¹ fiindcă era marcată T.H. cu un instrument tahitian de tatuare. Am înaintat cu cîțiva oameni cale nu prea lungă înspre pădure, dar n-am văzut nimic altceva. Coborînd iarăși, aflăram un loc rotund acoperit de curînd cu pînînt, de vreun metru în diametru, unde fusese îngropat ceva. Neavînd nici un hîrlet, începurăm să săpăm cu un cuțit ; între timp am lansat piroga pe apă cu gîndul de a o nimici dar, văzînd o dîră mare de fum ce se înălța din spatele colinei vecine, am adunat toți oamenii în barcă și am pornit în grabă ca să ajungem acolo înainte de apusul soarelui.

Cînd golful următor, Grass Cove, se deschise în fața noastră, văzurăm pe plajă patru pirogi și un mare număr de oameni care, la apropierea noastră, se retraseră pe o mică măgură, la o lungime de corabie de malul apei, unde se opriră și începură să ne vorbească. Un foc mare fusese aprins sus, pe podișul de dincolo de pădure, iar de acolo în jos, cît ținea povîrnișul colinei, era o înghesuială de oameni ca la bîlci. Sălbaticii de pe măgură o țineau într-una cu strigăte și semne îmbietoare ca să debarcăm ; totuși,

¹ Punte mică la provă, deasupra copastiei.

cum am ajuns lângă ei, cu toții descărcăram armele. Prima salvă nu păru să-i îngrijoreze prea mult, dar după a doua începură s-o ia din loc, tîrîndu-se cît puteau de repede, unii dintre ei urlînd. Continuarăm să tragem atît timp cît mai deslușirăm pe vreunul în tufiș. Printre indigeni se aflau doi bărbați foarte vînjoși, care nici nu încercară să se miște, pînă ce se treziră părăsiți de tovarășii lor ; abia atunci plecară pășind cu multă nepăsare și foarte cumpănit, mîndria neîngăduindu-le să fugă. Unul dintre ei căzu totuși sau se tîrî de-a bușilea, iar celălalt se îndepărtă părînd a nu fi atins. Atunci am debarcat cu soldații, iar domnul Fannin a rămas să păzească barca.

Pe plajă se aflau două legături de țelină ce fuseseră adunate de cei din cuter. De o vîslă ruptă, înfiptă drept în pămînt, indigenii își legaseră pirogile ; era o dovadă că aici avusese loc atacul. Am cercetat apoi peste tot în spatele plajei pentru a vedea dacă nu cumva cuterul se afla pe acolo. N-am găsit nici urmă de barcă, dar în locul ei ni se înfățișă o scenă atît de zguduitoare prin cruzimea și sălbăticia ei, încît nu poate fi nici amintită, nici închipuită, fără să te cutremuri de groază : vedeam capetele, inimile și plămînii oamenilor noștri zăcînd pe plajă, iar la o mică depărtare, cîinii le rodeau măruntaiele.

În timp ce rămaserăm înmărmuriți în acel loc, domnul Fannin ne strigă că-i auzea pe sălbatici adunîndu-se în pădure ; atunci ne-am înapoiat la barcă și, trăgînd alături pirogile, am distrus trei din ele. Între timp focul din vîrfurile dealului dispăruse și puturăm auzi vocile mînioase ale indigenilor din pădure ; presupun că se certau dacă trebuiau sau nu să se năpustească peste noi și să încerce să-și salveze luntrile. Se făcuse acum întuneric ; de aceea am mai înaintat doar cîtiva pași și am aruncat o privire îndărătul plajei ca să văd dacă nu cumva cuterul fusese tras

între tufişuri ; dar nezărind nici un semn, m-am întors şi am pornit în larg. Cu toate forţele noastre, abia dacă am fi avut posibilitatea să urcăm pînă pe deal ; iar ca să ne încumetăm cu jumătate din oameni (căci cealaltă jumătate trebuia lăsată să păzească barca) ar fi fost o cutezanţă de nebun.

Cînd ne îndepărtăm destul ca să avem în faţa ochilor înălţimile strîmtorii, văzurăm sus, la vreo cincisase kilometri, un foc foarte mare ; ardea în jurul unei suprafeţe ovale care se întindea din vârful unui deal pînă jos, aproape de marginea apei ; spaţiul dinăuntru era închis din toate părţile de foc, ca de un gard. M-am sfătuit cu domnul Fannin şi am fost amîndoi de aceeaşi părere că nu ne mai putem aştepta la alt folos decît la mizerabila mîngîiere de a ucide cîtiva sălbatici în plus.

Ajungînd între două insule rotunde aşezate în partea de miazăzi a Golfului Estic, ni se păru că auzim pe cineva strigînd ; lăsarăm vîslele şi ascultarăm ; dar nu mai desluşirăm nimic ; strigarăm şi noi, de mai multe ori, dar în zadar. Sărmane! suflete erau mult prea departe spre a ne mai auzi ; la drept vorbind simţeam o oarecare consolare, gîndindu-ne că, după cît se părea, fiecare dintre ei fusese ucis pe loc.

Pînă aici am redat raportul domnului Burney ; şi pentru a completa relatarea acestei tragice întîmplări, poate nu este de prisos să pomenim că cei din cuter au fost domnii Rowe, Woodhouse, Francis Murphy, maistru timonier ; William Facey, Rhomas Hill, Michael Bell şi Edward Jones, toţi de la teugă, John Cavanaugh şi Thomas Milton care făceau parte dintre paznicii pupei şi James Sevilley, ordonanţa căpitanului, în total zece oameni. Mulţi dintre aceştia fuseseră cei mai buni, mai voinici şi mai sănătoşi marinari de pe vas. Grupul domnului Burney adusese pe bord două mîini, una aparţinînd lui Rowe, căci s-a putut

recunoaște după o cicatrice ; cealaltă lui Thomas Hill, după cum s-a spus mai sus, precum și capul ordonanței căpitanului. Aceste rămășițe și altele au fost legate într-un hamac și zvîrlite peste bord cu destul pietriș și plumb pentru a se scufunda.

După toate probabilitățile, întâmplarea aceasta nenorocită era urmarea vreunei neînțelegeri care avu-sese loc acolo ; ori poate lipsa de prevedere a echipajului bărcii i-a putut ispiti pe indigeni să folosească prilejul de a-și potoli nesățioasa lor poftă de mîncare. După ce trista ceremonie luă sfîrșit, marinarii fură reținuți de vînturile neprielnice timp de patru zile, vreme în care nu văzură nici un băștinaș.

La 23 decembrie ridicară ancora și ieșiră din strîmtoare, îndreptîndu-se spre răsărit ; vreo două-trei zile fură împiedicați de niște vînturi slabe, apoi izbutiră să iasă din dreptul coastei.

La 10 ianuarie 1774 sosiră în fața capului Horn. Făcuseră ceva mai mult de o lună de la capul Palliser din Noua Zeelandă pînă la capul Horn, adică parcurseseră 121° de longitudine.

Deschizînd cîteva butoaie de mazăre și de făină ce fuseseră stivuite peste cărbuni, constatară că erau cu desăvîrșire stricate și de nemîncat ; socotiră deci că cel mai înțelept lucru era să se îndrepte spre Capul Bunei Speranțe. La 17 februarie zăriră pămîntul Coloniei Capului, iar la 19 februarie ancorară la Table Bay¹, unde-l găsiră pe căpitanul sir Edward Hughes cu corăbiile „Salisbury” și „Sea horse”. La 16 aprilie, căpitanul Furneaux ridică pînzele și porni spre Anglia, iar la 14 iulie ancoră la Spithead.

Revenim acum la căpitanul Cook și dăm cititorilor noștri posibilitatea să citească în propriile lui cuvinte

¹ Golful mesei (engl.).

următorul rezumat, scurt dar magistral, al ultimei părți a acestei interesante călătorii.

Nava „Resolution“, Table Bay, Capul Bunei Speranțe,

22 martie 1775

Domnule,

Deoarece căpitanul Furneaux v-a înformat desigur despre acțiunile mele dinaintea despărțirii noastre finale, mă voi mărgini în această scrisoare la întâmplările de după aceea. Cum „Adventure“ nu sosise pînă la 26 noiembrie în strîmtoarea Reginei Charlotte, am ieșit în larg și după ce am petrecut două zile căutînd vasul-tovarăș în lungul coastei, m-am îndreptat spre miazăzi cîrmind ușor către răsărit. Aproape neîntrerupt am întîlnit sloiuri de gheață pînă ce am ajuns la 66° latitudine, unde marea era atît de înghețată încît n-am putut naviga mai departe; am virat atunci spre sud-est, înfruntînd o mare presărată cu munși de gheață și am trecut Cercul Polar Antarctic pe la meridianul de 14°6' est. Apoi am găsit că este necesar să ne urcăm spre miazănoapte, nu numai pentru a ieși dintre foarte numeroasele insule de gheață, dar și ca să explorăm un spațiu marin pe care-l lăsasem necercetat în mijlocul oceanului, în direcția aceea. După ce am ajuns la latitudinea de 48°, am cîrmit spre răsărit, apoi iarăși spre miazăzi, pînă ce am ajuns la latitudinea de 71° 10', longitudine 106 1/2° vest. Mai departe nu ne-a fost cu putință să mergem, căci înspre sud marea era în întregime acoperită cu gheață, ba chiar cu munși de gheață, ale căror culmi foarte înalte se pierdeau în nori. Pînă aici nu văzusem nici cele mai slabe semne de pămînt sau orice altceva care să ne încurajeze cercetările; totuși nu socoteam că Oceanul Pacific a

fost îndeajuns de explorat și îndată ce am constatat că întruneam condițiile ca să putem rămîne încă un an pe valurile lui, m-am decis să o fac și, ca urmare, m-am îndreptat spre miazănoapte unde am căutat în zadar Țara Juan Fernandez. Am fost mai norocos cu Insula Paștelui, unde am făcut o scurtă escală ; apoi am vizitat Insulele Marchize ; din Marchize am purces spre Otaheite și Insulele Societății, unde am fost primiți cu o ospitalitate nemaiîntîlnită nici printre națiunile cele mai civilizate. Acești oameni cumsecade ne-au împlinit toate dorințele cu mărînimie ; de aceea am găsit de cuviință să-mi petrec șase săptămîni la ei. Am părăsit insulele la 4 iunie, am mers către apus, ne-am oprit la Rotterdam, unde am rămas două sau trei zile, și apoi ne-am urmat drumul către Terra del Espirette Santo¹ a lui Quiros, pe care am zărit-o la 16 iulie. Am găsit că această țară este formată dintr-un mare grup de insule, multe dintre ele încă nevăzute de europeni, așezate între latitudinile 14° și 20° și aproape în jurul meridianului estic de 168°. Cu explorarea acestor insule se termina tot ce avusesem de gînd să descopăr la tropice ; de aceea m-am lăsat spre miazăzi, intenționînd să mă opresc în Noua Zeelandă, dar la 4 septembrie pe latitudinea de 20° am dat peste o țară întinsă pe care am numit-o Noua Caledonie. Am navigat de-a lungul coastei ei nord-estice și am determinat în parte întinderea celei sud-vestice. Am găsit totul atît de împresurat de bancuri de nisip, încît riscul ce l-aș fi întîmpinat cu explorarea ei ar fi fost foarte mare. În cele din urmă, ne-am trezit aruncați în larg de vînturi ; se făcuse de altfel timpul să ne întoarcem spre miazăzi. Am fost nevoit să las explorarea neterminată și să-mi urmez drumul spre strîmtoarea Reginei Charlotte, unde am sosit la

¹ Noile Hebride de azi.

6 octombrie. Am rămas aici reparînd nava și lăsînd echipajul să se refacă pînă la 9 noiembrie, cînd am ieșit în larg și am purces de-a dreptul spre Țara Focului. De data aceasta am străbătut acele porțiuni ale oceanului pe care încă nu le vizitasem. Am preferat să mă îndrept spre intrarea apuseană a strîmtorii Magellan pentru ca să-mi fie cu puțină să cercetez sud-vestul și țărmul sudic al Țării de Foc, ceea ce am și făcut apoi, ca și coasta Țării Statelor. Am părăsit acele locuri în ziua de 3 ianuarie ultim (1775), iar la 14 ianuarie am descoperit la 54° latitudine și 38° longitudine vestică o coastă care, după uriașa cantitate de zăpadă de pe ea, și după înălțimea neînchipuită a munților, am socotit că ar aparține unui mare continent; am constatat însă că era o insulă cu nu mai mult de 70 sau 80 de leghe în circumferință¹. Cînd am părăsit acest ținut, am cîrmit spre sud-est și la 59° am descoperit altă insulă, nespus de înaltă și muntoasă și atît de îngropată în zăpezi eterne încît a trebuit să ne apropiem destul de mult de țărm, ca să ne convingem că temelia ei nu avea aceeași formație. Am navigat de-a lungul coastei ei spre miază-noapte și am văzut că se termina într-acolo printr-un grup de insule. Aceste insule ne-au atras pe nesimțite departe de coastă, la care apoi n-am mai putut reveni; am fost prin urmare silit s-o părăsesc fără să fi fost în stare să lămuresc dacă aparținea unui continent ce se întinde spre miazăzi, sau era numai un grup de insule. Faptul că dădusem de pămînt mă făcea să cred în existența Țării Capului Circumciziei, așa că am părăsit acest hidos țărm sudic cu mai puțină părere de rău. Dar a doua călătorie a noastră în căutarea Capului Circumciziei n-a fost mai rodnică decît cea dintîi și a slujit doar pentru a ne asigura că

¹ Insula Georgia de sud.

nu există un astfel de pământ. În cele din urmă, după ce dădusem ocol globului și nimic nu ne mai rămânea de făcut, anotimpul și alte împrejurări, pe care cred că nu mai este nevoie să le pomenesc, m-au hotărât să mă îndrept spre Capul Bunei Speranțe, unde am ajuns la data prezentei (22 martie 1775) găsind corabia „Ceres“, comandată de căpitanul Newie, cu destinația Anglia, prin care trimit aceasta, împreună cu o relatare a întâmplărilor întregii călătorii, de asemenea ridicările, peisajele și celelalte desene pe care le-am făcut în cursul ei. Hărțile sînt întocmite parte după observațiile mele, parte după cele ale domnului Gilbert, master-ul meu, a cărui judecată și rîvnă în această materie ca și în toate celelalte ramuri ale profesiei sale nu sînt depășite de nimeni. Peisajele aparțin toate domnului Hodges și sînt alese cu atîta înțelepciune și executate cu atîta măiestrie încît nu numai că dovedesc judecata și îndemînarea artistului, ci vor exprima prin ele însele diferitele subiecte înfățișate; dar ele nu alcătuiesc întreaga operă a acestui neobosit desenator: mai există și alte cîteva vederi, portrete¹ și valoroase desene în ulei care, din lipsa culegerilor potrivite, a timpului și a împrejurărilor nu vor putea fi terminate decît după sosirea noastră în Anglia. Ceilalți călători pe care guvernul a găsit ni merit să-i trimită cu noi și-au adus fiecare partea sa la succesul expediției. Am căpătat tot ajutorul pe care-l puteam cere de la domnul Walls astronomul; ceasul domnului Kendal a întrecut așteptările celor mai zeloși apărători ai lui și, fiind cînd și cînd corectat prin observații asupra mișcărilor lunii, mi-a fost o călăuză credincioasă ori de cîte ori am schimbat climatul. Ca să fiu drept cu oșierii mei și cu echipajul,

¹ Aceste portrete, așa cum s-a mai menționat, se află la Amiralitate și ar trebui mutate la British Museum (n. ed. engleze).

trebuie să spun că am îndurat toate primejdiiile și obo-
selile călătoriei cu cea mai mare tărie sufletească și
voioșie ; aceste însușiri împreună cu neînchipuita iscu-
sință, grijă și băgare de seamă a domnului Patten,
chirurgul, au făcut ca starea sănătății tuturor să se
mențină bună în tot cursul călătoriei ; căci nu se poate
spune că boala ne-a făcut să pierdem vreun om de
când am părăsit Anglia. Dacă am dat greș în privința
descoperirii unui continent, este pentru că el nu se
află într-o mare navigabilă și nu pentru că nu l-am fi
căutat : greutatea de nedepășit au alcătuit hotarele cer-
cetărilor mele spre miazăzi. Omul care va avea hotă-
rîrea și stăruința să găsească un continent dincolo de
latitudinea la care am ajuns eu nu va fi ținta invidiei
mele pentru cîntea de-al fi descoperit ; dar mă voi
încumeta să susțin că lumea nu va trage vreun folos
din asta. Cercetările mele nu s-au mărginit numai la un
continent ci și la insulele și toate celelalte subiecte ce
pot contribui la completarea explorării emisferei su-
dice ; în ce măsură voi fi reușit, rămîne la mai buna
apreciere a domniilor voastre.

(Arhivele Amiralității — Whitehall, Scrisorile căpi-
tanului Cook, vol. 23).

A doua zi după sosirea la Capul Bunei Speranțe, că-
pitanul Cook se duse în audiență la guvernator, ba-
ronul Plettenberg și la alți funcționari mai de seamă,
care îl primiră și îl tratară cu cea mai mare politețe.

N-a fost nevoie să fie trimiși pe țărm pentru refa-
cerea sănătății decît trei oameni ; căpitanul Cook le
făcu rost de încartiruire la prețul de treizeci de sti-
veri¹ sau jumătate de coroană pe zi, pentru care li
se dădea mîncare, băutură și locuință.

¹ Cea mai mărunță monedă engleză.

Examinînd cîrma, navigatorii constatară că sînt nevoiţi s-o desfacă şi s-o ia pe ţărm în vederea unei reparaţii. Lipsa de c l f tuitori  i  nt rzie de asemenea.  n cele din urmă obţinur  doi lucrători de la una din corăbiile olandeze ; c nd vasul „Dutton” al Indiilor Răsăritene Engleze sosi din Bengal, căpitanul Rice îl  ndator  pe căpitanul Cook cu încă doi oameni, a a că pe la 26 aprilie reparaţia lu  sf r it ; îndată ce încărcară pe bord toate mărfurile necesare şi un stoc de merinde şi apă proaspătă,   i lu r  rămas bun de la guvernator şi de la ceilalţi func ionari principali şi, în dimineaţa următoare, se urcară pe bord.

După  n lţarea p nzelor, salutară garnizoana prin treisprezece lovituri de tun, la care li se răspunde îndată cu acela i număr. O fregată spaniolă şi un vas al Indiilor daneze  i salutară pe c nd treceau, iar căpitanul Cook  ntoar se fiecare salut cu un număr egal de lovituri de tun.

 n timpul şederii la Cap, căpitanul Cook a scris următoarea prefaţă la Călătoria sa pe care o redăm *verbatim* după documentele originale :

LĂMURIRI

Am început acest jurnal din timpul când abia se hot r se călătoria, iar navele erau încă pe cale de a fi armate. Am dat de asemenea oarecare amănunte despre diversele modificări ce au fost aduse navei „Resolution”, despre echipamentul final al celor două vase, despre modul în care se făcuse echiparea etc. etc.

Am amintit pe cei care urmau să se îmbarce pentru expediţie, pe cei ce s-au îmbarcat efectiv, precum şi rolurile fiecăruia. Am pomenit în acela i timp atât de ceasul c t şi de celelalte diverse aparate ce au fost puse la încercare pe bord pentru experimentări ; dar când am înţeles că toate aceste lucruri erau bine cunoscute

Amiralității, pentru informarea căreia urma doar să dau socoteala de funcționarea lor, am văzut că ar fi fost cu totul fără rost să pun aceste explicații în fruntea jurnalului ; am găsit apoi că este bine să încep jurnalul în clipa plecării mele din Plymouth.

În tot acest jurnal am folosit ziua calendaristică și nu cea nautică ; deci, ori de câte ori întrebuițez termenii „A.M.” și „P.M.”, cel dintâi înseamnă înainte de amiază sau prima jumătate a zilei, iar cel din urmă după amiază sau ultima jumătate.

În toate drumurile, relevmentele etc., am corectat declinația magnetică, în afară de cazul când anunț contrariul.

Greenwich este tot timpul subînțeles ca primul meridian, sau cel de referință ; tot ce se află la răsărit de acest meridian se numește aici longitudine estică, iar tot ce se găsește spre apus, longitudine vestică, pînă la meridianul opus ; sau, cu alte cuvinte, 180° în fiecare direcție.

Hărțile sînt construite conform acestei reguli și cu toată precizia îngăduită de împrejurări, parte după propriile mele observații, parte după ale domnului Gilbert, master-ul meu, a cărui judecată și sîrguință în această materie ca și în orice altă ramură a profesiei sale nu sînt depășite de nimeni.

Peisajele etc. aparțin toate domnului Hodges și sînt atît de judicioase și executate cu atîta măiestrie încît nu numai că limpezesc cele ce am putut spune eu, dar exprimă prin ele însele pe deplin diferitele subiecte înfățișate.

Se va constata că unele zile au fost lăsate de o parte fără însemnări : în acele zile nu s-a petrecut nici un fapt interesant.

Recitind jurnalul, descopăr că anumite lucruri au fost omise, iar altele n-au fost îndeajuns lămurite ; încerc să împlinesc acum aceste lipsuri prin note. Pe

scurt, am dat relatarea cea mai cinstită și mai completă de care am fost în stare. În privința scrisului nu am nici îndemînare naturală, nici dobîndită. Pot spune că, încă de copilandru am fost tot timpul pe mare ; am străbătut din greu (cu ajutorul cîtorva prieteni buni) toate treptele marinărești, de la mus¹ pînă la comandant. După o mărturisire atît de deschisă, sper că mi se vor ierta toate greșelile ce se vor găsi în acest jurnal.

(semnat) James Cook
Capul Bunei Speranțe, 22 martie 1774

(Arhivele Amiralității, Whitehall, Jurnalul căpitanului Cook de pe nava „Resolution“).

În zorii zilei de 15 mai zăriră insula Sfînta Elena la depărtare de 14 leghe, iar la miezul nopții ancorară în rada din fața orașului.

Guvernatorul Skettowe și notabilitățile de pe insulă îl primiră și îl tratară cu cea mai mare politețe pe căpitan în cursul șederii sale acolo, dîndu-i toate dovezile de curtenie.

În cursul escalei, călătorii făcură unele reparații necesare pe care nu avuseseră timpul să le termine la Cap. Își umplură de asemenea cu apă butoaiele goale, iar la masă echipajul căpătă carne de vacă proaspătă, cumpărată cu 10 pence kilogramul. Carnea de aici a fost foarte prețuită fiind singura provizie proaspătă demnă de amintit.

La 21 mai căpitanul își luă rămas bun de la guvernator și veni pe bord. La părăsirea țărmului fură salutați cu treisprezece lovituri de tun, și ei răspunseră la fel.

În dimineața zilei de 28 mai deslușiră insula Ascension și, în aceeași seară, aruncară ancora în Cross

¹ Marinar învățăcel.

Bay². Rămaseră acolo pînă în seara zilei de 31 mai și, deși în fiecare noapte ieșiră la pescuit cu mai multe echipe, nu prinseră decît douăzeci și patru de broaște țestoase, anotimpul fiind prea înaintat. Totuși, cum ele cîntăreau între două sute și două sute cincizeci de kilograme una, situația în privința cărnii proaspete era destul de bună.

Insula Ascension are vreo șaisprezece kilometri lungime în direcția nord-vest și sud-est și zece în lățime. Relieful ei constă din dealuri și văi sterpe, unde nu se vede vreo tufă sau plantă pe întinderi de mai mulți kilometri la rînd; abundă doar piatra și cenușa, semn neîndoios că în timpuri îndepărtate insula a fost distrusă de un vulcan care a aruncat la suprafață uriașe grămezi de pietre, ce formează azi dealuri. Un munte înalt la capătul sud-estic al insulei părea să fi rămas în starea lui de la început, scăpînd de nimicirea generală. Solul era un fel de marnă albă ce-și mai păstra ceva din însușirile de fertilitate, deoarece producea un soi de porcină, laptele cucului și un soi-două de iarbă. Cu ele se hrăneau caprele, care nu puteau fi găsite decît în această parte a insulei.¹

În timp ce se aflau în radă, un cutter din Bermuda plecase doar cu cîteva zile mai înainte luînd pe bord 105 broaște țestoase, adică atît cît putea încărca; echipajul lui răpuse multe alte broaște pe diferitele plaje nisipoase, le spintecase și le scosese ouăle, lăsîndu-le hoiturile să putrezească, act neomenos și jignitor față de cei ce ar fi venit în urma lor.

² Golf în insula Ascension.

¹ Insula Ascension a început între timp să fie cultivată. Un grup de marinari s-au instalat acolo de mai multă vreme. S-au clădit case și rezervoare de apă. Golful este cercetat de corăbiile ce vin din Indiile răsăritene spre patrie, căci acolo se găsesc, într-o oarecare măsură, provizii proaspete, îndeosebi broaște țestoase. Insula reprezintă de asemenea un loc de întîlnire pentru corăbiile porturilor africane (n. ed. engleze).

Pe această insulă se pot găsi broaște țestoase marine din ianuarie pînă în iunie. Ele se prind în felul următor : oamenii se instalează pe plajă și le pîndesc cînd vin să-și depună ouăle, ceea ce se întîmplă totdeauna noaptea ; le răstoarnă apoi pe spate și le lasă așa pînă a doua zi cînd le ridică. Este un lucru neîndoișor că toate țestoasele din jurul acestei insule vin aici numai pentru a-și depune ouăle, căci, printre ele nu se găseau decît femele ; din cele pe care le prinseră, nici una nu avea în stomac hrană demnă de amintit ; semn sigur că nu mîncaseră de un timp îndelungat ; se prea poate ca din pricina aceasta carnea lor să nu fi fost atît de bună ca și a celorla capturate pe coasta Noii Galii de sud, unde au și cu ce se hrăni.

La 31 mai călătorii părăsiră insula Ascension și se îndreptară spre miazănoapte. Le veni atunci chef să viziteze insula Sfîntul Matei, pentru a-i stabili poziția ; dar, deoarece vîntul nu le sprijini acest proiect, se îndreptară spre insula Fernando de Noronha de pe coasta braziliană pentru a-i determina longitudinea.

La 9 iunie, la amiază, o zăriră la o depărtare de șase sau șapte leghe. Ea se ivea cu înălțimile dealurilor ei răzlețe dintre care cel mai mare arăta ca un turn sau ca o turlă de biserică. Cînd sosisă în radă auziră o lovitură de tun trasă dintr-unul din forturi și culorile portugheze fură desfășurate, exemplu urmat apoi de toate celelalte forturi. După ce determinară cu repeziciune longitudinea plecară fără a mai debarca.

La 18 iunie nu se mai îndoia că au fost prinși de alizeul de nord-est, deoarece avură vreme frumoasă, în afară de cîteva ușoare și întîmplătoare averse de ploaie ; pe măsură ce înaintau înspre nord, vîntul creștea și bătea cu multă tărie.

La 21 iunie căpitanul Cook porunci să se fixeze alambicul la cazanul cel mai mare care cuprindea 277 de litri. Focul fu aprins la ora patru dimineața și pe

la șase, alambicul începu să curgă. Continuă pînă la șase seara, obținînd între timp 138 litri de apă dulce cu cheltuiala a 54 kg de cărbuni, ceea ce depășea cu 27 kg cantitatea necesară pentru gătitul hranei echipajului corăbiei; pentru ei însă, consumul de combustibil nu prezenta importanță. La urma urmei, inovația era folositoare; căpitanul spuse totuși că n-ar sfătui pe nimeni să se bizuie cu totul pe ea, căci dacă dispui de combustibil din belșug și de cazane bune, poți obține în felul acesta atîta apă cît ai nevoie pentru întreținerea vieții; dar nu vei izbuti, cu oricîte strădanii, să capeți destulă pentru menținerea sănătății, îndeosebi în climatele fierbinți, unde apa se caută mai mult ca oriunde.¹

Nimic demn de amintit nu se mai întîmplă pînă la 13 iulie cînd zăriră insula Fayal, una dintre Azore și, curînd după aceea, insula Pico. În zorii zilei următoare navigară spre golful Fayal sau de Horta, unde ancorară la ora opt.

Singurul motiv pentru care se opriseră acolo a fost acela de a-i da domnului Wales prilej să verifice mersul ceasului pentru a putea apoi determina cu mai multă siguranță longitudinea acelor insule. Îndată ce ancorară, căpitanul trimise un ofițer în audiență la consulul englez pentru a-i anunța sosirea sa și pentru a-i cere încuviințarea ca domnul Wales să efectueze observații pe țarm. Domnul Dent, care deținea pe atunci postul de consul, nu numai că obținu de la guvernator această îngăduință, dar îl și duse pe Wales în grădina sa, într-un loc potrivit pentru instalarea instrumentelor și îi primi pe toți călătorii de pe bord în modul cel mai mărinimos și cu cea mai mare bucurie.

¹ În zilele noastre aparatul de distilare al lui Grant a fost introdus cu mare folos pe toate navele din marina regală (n. ed. engleze).

În cursul șederii lor acolo, echipajul vasului căpătă la masă carne proaspătă de vacă. Pe de altă parte încărcară pe bord vreo cincisprezece butoaie de apă.

Fayal, deși vestit mai ales prin vinurile sale, nu produce îndeajuns pentru consumul local. Vița de vie se cultivă pe insula Pico, unde nu există o radă în vederea ancorării corăbiilor ; de aceea vinul este adus de la Horta, de unde se încarcă pentru străinătate, mai ales pentru America ; iată de ce a și căpătat numele de vin de Fayal.

După ce părăsiră golful în dimineața zilei de 19 iulie, exploratorii se îndreptară spre insula Tercera, a cărei lungime voiau s-o măsoare ; dar fiindcă se lăsase o vreme urâtă, cu ceață de nepătruns și fiindcă se apropia noaptea, renunțară la acest gând și se îndreptară cu toată iuțeala spre Anglia.

La 29 iulie zăriră uscatul în apropiere de Plymouth. În dimineața următoare ancorară la Spithead și, în aceeași zi, căpitanul Cook debarcă la Portsmouth, de unde plecă spre Londra în tovărășia domnilor Wales, Forster și Hodges.

La 9 august, căpitanul Cook fu înaintat la rangul de *post captain*¹, ca recunoaștere a eminentelor sale servicii și a strălucitelor sale descoperiri.

Fiindcă timp de trei ani și optsprezece zile cât lipsise din Anglia, în ciuda tuturor schimbărilor de climat, nu pierduse decât patru oameni, dintre care unul singur datorită bolii, poate că nu este lipsit de interes să înșirăm la încheierea acestui jurnal numeroasele cauze cărora căpitanul Cook le atribuie neobișnuita și perfectă stare a sănătății de care s-a bucurat echipajul său.

Erau aprovizionați cu o cantitate de malț, din care făceau o infuzie și care se dădea oamenilor îndată

¹ Comandant al unui vas cu mai mult de 20 tunuri.

ce prezentau cele mai ușoare simptome de scorbut ; doza administrată varia de la o jumătate pînă la un litru și jumătate pe zi de om, sau cît socotea necesar chirurgul. Întrebuințat la timp, constituia fără îndoială cel mai bun leac antiscorbutic pe mare, descoperit pe atunci.¹

Varza acră pe care o aveau din belșug constituia o hrană vegetală sănătoasă, foarte folositoare ca antiscorbutic și care nu se strica prin păstrare. Cînd se găseau în larg, fiecărui om i se servea o jumătate de kilogram de varză de două ori pe săptămînă sau chiar mai des, dacă se credea de cuviință.

Bulionul era un alt articol din care aveau mari rezerve. O cantitate de 30 de grame de om (sau orice altă proporție cerută în împrejurări) se fierbea în mazăre de trei ori pe săptămînă ; iar dacă navigatorii se aflau în locuri unde se puteau procura legume, acestea se fierbeau cu grîu sau cu făină de ovăz pentru gustarea de dimineață, sau cu mazăre și zarzavat pentru prînz. Chirurgul mai întrebuințase în multe cazuri și cu succes deplin zeamă de lămîie și de portocale.

Dar administrarea celor mai salutare articole, fie provizii, fie medicamente, se va dovedi, în general, lipsită de rezultate, dacă nu va fi sprijinită de anumite rînduieli. Astfel, experiența multor ani, ca și unele idei inspirate căpitanului Cook de alți ofițeri luminați, îi dădură posibilitatea de a fixa un plan după care trebuiau să se conducă toți.

În afară de anumite împrejurări neobișnuite, echipajul se împărțea în trei carturi. În felul acesta marinarilor nu erau atît de mult expuși vremuielilor ca atunci cînd ar fi făcut cart după cart. Aveau de

¹ Astăzi se înlocuiește cu zeamă de lămîie, care se furnizează tuturor corăbiilor ce pornesc pe mare (n. ed. engleze).

obicei haine uscate cu care se primeneau cînd se întîmpla să se ude și se foloseau mijloacele cele mai potrivite pentru păstrarea continuă a curăteniei și căutau ca atît persoanele cît și hamacele, așternuturile și veșmintele să fie mereu uscate. O grijă la fel de mare se arăta pentru curătenia și uscarea corăbiei între punți. O dată sau de două ori pe săptămîină calele erau aerisite cu ajutorul focului; iar cînd aceasta nu era cu putință, se afuma cu pulbere de pușcă amestecată cu oțet și apă. Deseori se mai aprindea și cîte un foc într-un vas de fier pe fundul navei, ceea ce ajuta mult la purificarea aerului în părțile inferioare ale corăbiei. Nu se poate da niciodată destulă atenție acestui lucru și curăteniei atît pe corabie, cît și printre oameni; cea mai mică nepăsare dă naștere unui miros neplăcut de putregai, pe care numai focul îl poate îndepărta.

Căpitanul Cook își încheie relatarea celei de-a doua călătorii în jurul lumii după cum urmează :

„Nu mi se cuvine mie să spun în ce măsură au fost îndeplinite obiectivele principale ale călătoriei noastre. Dacă am fi găsit continentul căutat, am fi putut satisface mai ușor curiozitatea semenilor noștri, dar sperăm că, negăsindu-l, în ciuda cercetărilor noastre stăruitoare, vom lăsa mai puțin teren pentru viitoare speculații asupra unor lumi necunoscute ce rămîn a fi explorate de aci înainte.

Oricare ar fi prețuirea pe care publicul mi-o va acorda în alte privințe, eu închei mulțumit această relatare. Nu pretind alt merit decît acela de a-mi fi făcut datoria. Deoarece împrejurările îmi îngăduie să fac o observație, trebuie să spun că ceea ce am făcut noi, adică descoperirea posibilităților de a păstra sănătatea unui numeros echipaj navigant vreme atît de îndelungată, într-o asemenea diversitate climaterică

și printre asemenea greutăți și oboseli neconținute, va face remarcabilă această călătorie și oricare persoană binevoitoare va aprecia acest fapt, atunci când discuțiile contradictorii în jurul unui continent sudic vor înceta să mai agite mințile și să împartă în tabere judecata filozofilor.“

Vom mai adăuga un singur lucru : în cursul acestei călătorii căpitanul Cook rezolvase totuși marea problemă a unui continent sudic, deoarece străbătuse emisfera antarctică într-un mod care, în acel moment, spulbera credința în existența unui continent în apele navigabile. În drumul său el descoperise totuși Noua Caledonie, cea mai mare insulă din Pacificul sudic, cu excepția Noii Zeelande, apoi insula Georgia precum și o coastă necunoscută pe care a numit-o Țara Sandwich, *ultima Thule*¹ a emisferei sudice ; vizitînd de două ori mările tropicale, el a stabilit coordonatele unor ținuturi descoperite mai demult și a făcut alte noi descoperiri.

¹ Locuțiune latină, cu sensul de : „extrema nordică a lumii locuite“ ; după unii aceasta ar fi fost Norvegia, după alții Islanda sau insula Mainland, din arhipelagul Shetland.

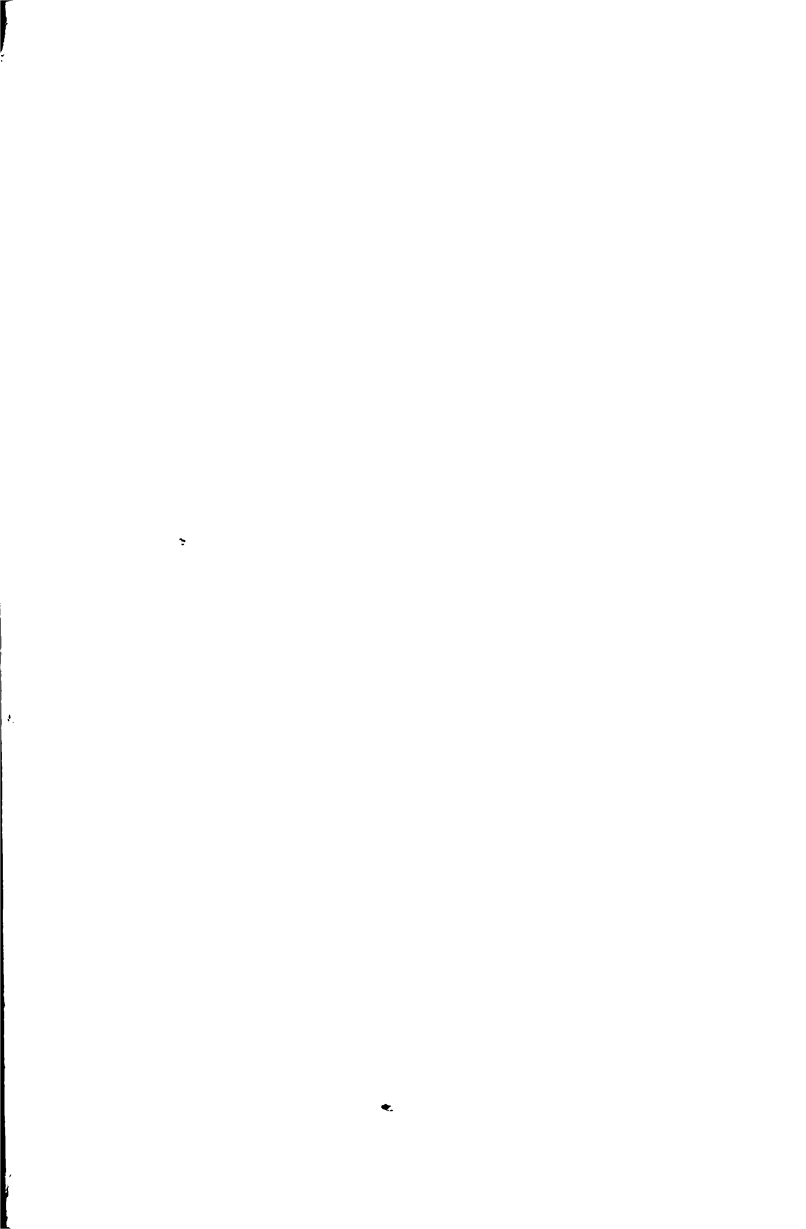
CUPRINS

<i>James Cook</i>	V
<i>Tabel cronologic</i>	XI
<i>Notă</i>	XXXI
<i>Prima expediție</i>	1
<i>A doua expediție către Polul Sud și în jurul lumii</i>	155

Redactor responsabil: BIANCA SCHÄCHTER
Tehnoredactor: TRAIAN ARGETOIANU

*Dat la cules 08.07.1967. Bun de tipar 25.09.1967.
Apărut 1967. Tiraj 80 160 ex. broșate. Hirtie ziar
de 50 g/m². Format 700×920/32. Coli ed. 16,27.
Coli ttpar 11. A. nr. 11 393/1967. C.Z. pentru bi-
bliotecile mari 82. C.Z. pentru bibliotecile mici
82—992=R.*

**Tiparul executat sub comanda nr. 70 451 la
Combinatul Poligrafic „Casa Scintei”, Piața
Scintei nr. 1, București — Republica Socialistă
România**

Scanare și prelucrare digitală

de

Anonim

și

CAT Graur

Antwerpen

2025

